

**Ratio instituti clinici Ticinensis a mense Januario usque ad finem Junii anni
MDCCXCV / Quam reddit Josephus Frank ... praefatus est Joannes Petrus
Frank ...**

Contributors

Frank, Johann Peter, 1745-1821.

Frank, Joseph, 1771-1842.

Royal College of Physicians of Edinburgh

Publication/Creation

Viennae : Apud Carmesina, MDCCXCVI [1796]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/g8458ezr>

Provider

Royal College of Physicians Edinburgh

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by the Royal College of Physicians of Edinburgh. The original may be consulted at the Royal College of Physicians of Edinburgh. where the originals may be consulted.

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

F3.17

R25688

NATL

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

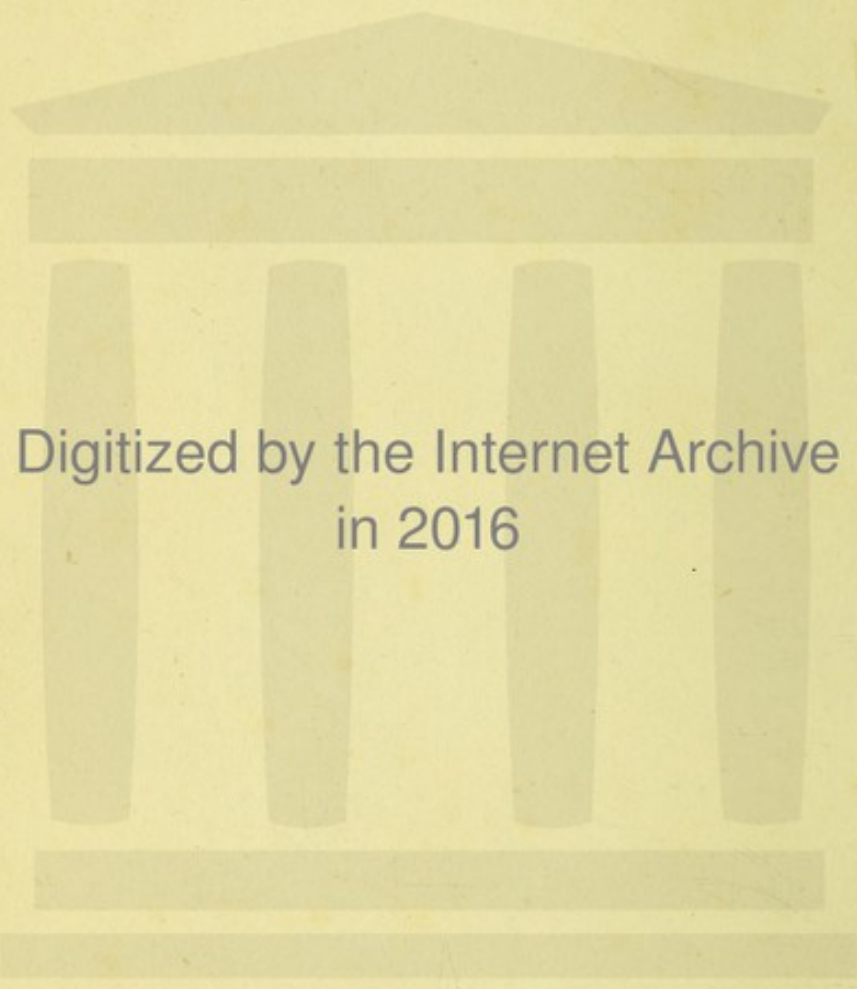
1871

1871

1871

1871

1871

Digitized by the Internet Archive
in 2016

R A T I O
I N S T I T U T I C L I N I C I
T I C I N E N S I S

A MENSE JANUARIO USQUE AD FINEM
JUNII ANNI MDCCXCV.

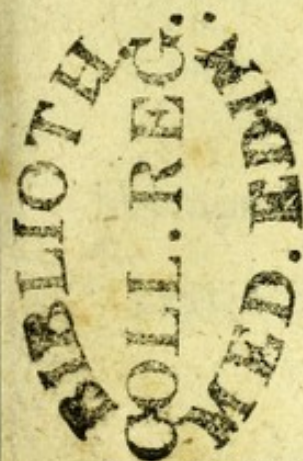
QUAM REDDIT

JOSEPHUS FRANK, M. D.

*Nesocomii Civici Vindobonensis Medicus Primarius,
antehac Medicinæ practicæ atque Clinicæ in Academia
Ticinensi Professor extraordinarius.*

PRÆFATUS EST

JOANNES PETRUS FRANK.

V I E N N Æ,

APUD CARMESINA ET COMP.

MDCCXCVI.

JOHANNES JOSEPHUS

WILHELM C.K.

WILHELM C.K.

WILHELM C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

FRANZ C.K.

PRÆFATIO.

Non ut susceptum a filio laborem in majus extollam, — nec ut alienam, quam partim amplexus est, theoriam, in omnibus aut meam faciam, ac tuear, aut, vulgaris tenax doctrinæ, impugnem, præfabor huic operi.

Etenim non ignarus malorum, quæ tot a seculis medicæ incremento scientiæ remoram fecerunt, odi profanum vulgus & arceo, quod omnem Veteribus in re salutari perspicaciam vel abnegat, suamque huic substituit; vel omnem his solis attribuens, quæ nova sunt, prorsus abhorret. A cunis medicis nauseæ hypothesium mihi cohors sem-

per fuit, fuerunt lites, quas eruditos hæ inter Viros, — sepulto quidem profunde post annos haud multos tantorum bellorum objecto, sed odio partium cum magna ipsius artis injuria relicto, movent & excitant. Tacita hinc mihi semper fuit, & tolerantissima contrariæ sententiæ, in rebus medicis opinio. De propriis sæpe dubitans, aliorum argumentis, nisi tandem adhæserim, arma tamen publica (nisi parum acuta, nec certe *hominem* ferientia) nequaquam opposui. Docentis munere ad *Leinam*, ad *Ticinum*, ac demum ad *Danubium* instructus, non aliter, quam mei ratio officii exegit, in hisce incessi: propria proposui, nec tacui contraria, singulis plenam de utrisque ferendi judicii facultatem lubenter concedens; huic uni fere innixus, ut erudiendos Tyrones difficilem de multis *dubitandi artem* docerem.

Nec fefellit me rerum eventus :
 fuit enim quamproxima exercendi
 hoc in opere juvenilis ingenii oc-
 casio. Nominis & experientiae in
 arte Medica insignis, Viri, *Valcaren-*
ghius, *Burserius*, atque *Tiffotus*, ca-
 thedram Ticinensem, quam anno
 1785 ascendi, ornaverant. Ab isto-
 rum doctrina, & a recepta quam-
 plurimos Italiae inter Medicos me-
 dendi methodo, illa, quam nunc
 profitebar, in multis non parum re-
 cedebat. Quamvis vero per annos
 viginti ægrorum curæ innumero-
 rum præfixus, & ex *Georgia Augu-*
sta, cujus academiae summus apud
 omnes honor semper fuit, Profes-
 soris Clinici munere functus fuif-
 sem ; cum tamen, præter *medicæ*
opus Politicæ, germanico idiomate
 conscriptum, præter notum de *lar-*
vis morborum biliosis programma, &
 aliquas observationes medico-chi-
 rurgicas, latino sermone exaratas
 foliisque academicis insertas, nihil

unquam majoris momenti in lucem edidissem, quod justam mihi Nationum exterarum fiduciam redimere, ac æqualem illi Virorum, quorum vestigia premebam, clarissimorum, auctoritatem conciliare potuisset; cum hac sane luctari nec potui, nec volui; sed oportuit argumentis uti, quæ mentem Tyronum, contrariis partim opinionibus imbutam, quodammodo concuterent, & ad nova rerum examina vel invitam revocarent; oportuit ea, quæ passim in publicis lectionibus a communi doctrina diversa docueram, ad lectos ægrotantium ut vera ostendere, ac non unius, sed multiplicis experientiæ, vel & pathologicarum sectionum testimonio, submittere. Factum vero est inde, ut unum alterumve post annum insignis juniorum numerus medicorum ex diversis admodum regionibus Ticinum conflueret. Distinctas hi quasi sectas, pro varia scholarum,
 ex

ex quibus erant egressi, doctrina, formabant. Suam quævis ex illis theoriam tenaciter primum defendere, phœnomena & eventus morborum, pro suo quævis modulo, interpretari, ac primos anni scholastici per menses alienis utcunque reluctari principiis studebat. Cernebam hæc tacitus ac intense gaudebam, tyrones nempe, non in sui verba magistri jurantes, sed dubios & anxie curiosos, ad lectum aegroti, Lydium ut ad lapidem, recurrere. Ad istum, quanta pro auro venditentur, ignobiliora licet ac vilia prorsus, metalla, mihi non minus a multis jam retro annis, quam sociis quotidie conspectum est discipulis. Creverunt sic dubia in istis, rejectisque sensim sine sensu dilectis non ita pridem hypothesium quicquiliis, tales tandem, quales esse volueram, veritatis, non fuci, amantes, indefessos, ac novæ lucis, unde quaque hæc venerit, cupidis-

simos sese mihi sistebant. Hinc rarum non erat, tyrones a mea hinc inde in aliam transivisse sententiam; quidquod istam publicis adeo in thesibus, sub necessario quidem, sed facile impetrando ad istud consensu meo, pro gradu Doctoris amice ac pro viribus defenderint.

Quales mihi medicinæ tyrones, — tales quoque proprios esse filios, huic scilicet scientiæ dicatos, optavi. Duos mihi Superi, utrumque ingenio felici ac scientiæ amore urente dotatum, concesserant. Juniorem natu, vitæque partem meæ, *Franciscum*, paucos ante menses fors iniqua, longiore vita dignum, cheu! mihi eripuit. *) Tum infeli-

*) Natus erat *Bruchsalie*, in Episcopatu Spirenli, die 6. Januarii 1774. Ex hac vita decessit Vindobonæ, die 19. mensis Martii 1796, crudeli contagio, in Clinico hujus Metropolis instituto, cujus *Medicus*, ut vocant, *assistens* fuit, suscepto enectus. Sub ipso studiorum cursu, *Insubriæ fungos* vix non omnes insigni cum labore collegit, eosdem

felicem hunc juvenem, tum fratrem
istius, præsentis opusculi auctorem,
divi monito *Hippocratis*, ab ipsa in-
fantia ad artem, quam adulti pro-
fessi sunt, non minori certe in istam,
quam propriam in prolem amore,
sollicite conduxì. *) Cum vero hac
lege,

dem, manu propria delineatos, ac pictos,
accuratius descripsit, aliquot incognitas huc-
usque species detexit, ac omnium in cor-
pus humanum effectus anxie scrutatus est.
Doctoris in Medicina gradum Ticini, die 5.
Junii 1795 sub insigni Præceptorum applausu
obtinuit. Vindobonam vix petierat, cum
et in Austriæ inferioris fungos, Viri Illustris
Jacquini consiliis suffultus, studium omne
converteret. Hic vero librum (considera-
zioni del Dottore *Francesco Frank* intorno
alle riflessioni del Sig. *Gaetano Strambio* sul
libro intitolato *Joannis Brunonis elementa
Medicinæ*. Pavia presso Comino, 1796. 8.)
me in scio conscripsit, fratrique suo, ut Ti-
cini ederetur, transmissit; sed quem primo
ac longiori labori finem imponere fata no-
luerunt, hunc, antequam alter in lucem
prodiret, mors dira, mihi, quoad vixero,
plorandum, extinxit.

*) In oratione academica de *vertebralis co-
lumnæ in morbis dignitate*, quam in Archi-
gymna-

lege , a primis incunabulis, solius
veritatis , non humanæ auctoritatis
ratio-

gymnasio Ticinensi anno 1791., occasione
laureæ filio proprio a me impositæ, hunc ip-
sum allocutus, paucis, quam viam hoc in
opere ingressus sim, exposui sequentibus : „Et
„tu Iosephe, fili dilecte, in teneros parentis
„amplexus accede ! Non ego, quod vitæ tibi
„auctor fuerim, sed in eo, quod scientiis
„et societati, hodie nascaris, gloriabor :

*Gratum est, quod Patriæ Civem Populoque
dedisti,*

*Si facis, ut Patriæ sit idoneus utilis agris,
Utilis et bellorum, et pacis rebus agendis. *)*

„Hujus ego moniti, cum prima tuis lux
„oculis affulisset, bene memor, perpetuus
„comes, et indefessus tibi custos adstiti.
„Quæ pueris spectra insidiantur et anilium
„sub larva fabularum per cerebrum intrant:
„hæc a te, sacro nudæ veritatis abegi soler-
„ter amuleto; nec te unquam aut *mandux*,
„aut *lamia*, aut *Cyclopes*, aut *mercurius*
„atro carbone oblitus terruerunt. Sic men-
„tem sanam in corpore sano tibi servare
„studens, plurimarum rerum, quibus pue-
„rorum obruitur memoria, *ignorantiam* in
„te alui, contentus sensuum, quo imagines
„recipiuntur, continuo exercitio, rectaque
„objectorum, quæ tenera cum pupilla in-
„tuebaris, positione. Sæpe, quæ, fortuito
„tibi

*) *Juvenalis, L. v. sat. 13.*

rationem in scientiis quærendam
esse docuerim ; odiosum illud pa-
renti-

„tibi oblata putans, puerili lusu tractabas,
„hæc a me, certo, futuros in usus, dispo-
„sita ordine, te, quam non percipiebas,
„ad metam ducebant. Sic *anatomica de-*
„lectatus togula, *septennis puer*, cadavera
„non pauca, — certe, qua quivis lanio po-
„tuisset, rudiori manu perscrutatus es; sed
„tractu temporis, ætate, qua nemo futurus
„medicus humani corporis sibi format imagi-
„nem, nec viscerum situm, connexionem et
„fabricam, nec usus communes ignorabas.
„Sic *chymicorum*, ea ipsa in ætate, admiranti
„labores, machinulas, quibus faciliora, sed
„præcipua hac in arte experimenta, aliorum
„ad imitationem, non sine duce egregio quon-
„dam in chymicis *Bellonio*, lætabundus susci-
„peres, lubenter tibi concessi; et sensim sen-
„simque corporum, quibuscum infantum mo-
„do ludebas, naturæ, quo minime cogi-
„taveras, tempore, studuisti. Sic, cum
„hortulo, in quo plantæ officinales, studio-
„rum in usus, colebantur, præfixus a Prin-
„cipe fuisset, hortulanum te ridens substi-
„tui puerulum, — et cum *Linnæo* ludentem,
„prima *botanices* rudimenta avide haurire
„gaudebam. Tandem, crescentibus annis,
„non neglectis, quæ educationem tam phy-
„sicam, quam moralem concernerent, ut ipse
„ego in medicæ artis te informarem prin-

„cipis

rentibus, *non verum est mi pater!*...
 a filiis responsum serena semper
 fronte

„cipiis, aulam *Spirensen*, cui, sorte non
 „iniqua, Archiater constitutus fueram, cum
 „*Gættinga* commutavi: qua in regia atque
 „literarum subsidiis instructissima Academia,
 „felicior tibi, fratrique tuo, studiorum cam-
 „pus pateret. Hic vero, cum tenera labo-
 „res serios ætas necdum permetteret, atque
 „tum linguarum, tum alia tibi studia in-
 „cumberent, historiæ naturalis Ill. celebra-
 „rimumque *Blumenbachium* explicantem
 „principia audivisti; neque cæterorum in-
 „terdum, qui florentissima illa musarum in
 „sede cum tanto applausu scientias tradunt,
 „Virorum, imprimis amicissimi, præmatura
 „eheu morte erepti, *Murrayi*, in quantum
 „puerilem non superabant captum, lectioni-
 „bus defuisti; atque sic, apum in morem,
 „mellis ex floribus obviis paululum, et
 „quantum teneræ capiebant fauces, suxisti.
 „In *Italiam* tecum transvectus, continuato
 „linguarum, tum latinæ, tum gallicæ, angli-
 „cæque studio, non modo illustrissimorum
 „Professorum, qui hac in Academia cum
 „tanta celebritate scientias interpretantur;
 „sed pathologicis sectionibus vix non om-
 „nibus, et clinicis etiam laboribus, ut sic
 „in ipsa natura morborum studeres imagini-
 „bus, frequentissime interfuisti; et non mo-
 „do meis circa hæc omnia, circa indolem

et

fronte suscepi, ac vel ipse quærendæ lucis laborem clarioris promtus suscepi; vel cum ista nimis latere videretur, tempus, propriamque experientiam, meliores me ipso magistros, prolibus substitui.

Talis erat animorum apud eos, qui Medicinæ in Ticinenli Academia operam navabant, dispositio, cum anno 1792. *Joannis Brunonis* elementa medicinæ (ignotum fere antehac in Italia non minus, quam in ipsa Germania, opus) cura Viri celeberrimi, *Petri Moscati*, Mediolani recusa prodirent. Jam ante hujus libri notitiam, tum mihi, tum D. *Vincentio Solenghio*, versatissimo in rebus medicis chirurgicisque juveni,

„et curationes morborum, paternis explanationibus continuo usus es; sed et in mathematicis, doctissimi *De'felici*, — in chemicis et illis, quæ materiam medicam, et Botanicen concernunt, egregiorum *Mara-*
bellii, *Nocettii*, et *Sganagattæ* exercitiis
 „literariis et orationibus, ultra quam debueras, erudiri voluisti.

ni, meoque per sex fere annos tunc auditori, ex Anglia pervenit *Roberti Jonesii* opus, *) *Brunonis* principiis innixum. Eodem fere tempore egregius alter ex meis quondam discipulis, *Onofrius Scassi*, Genovens, Edimburgicam Elementorum *Brunonis* editionem, ex Scotia secum in Italiam transvectam, filio meo mutuam concesserat. Mihi quidem, utpote quem opus *Brunonis* adhucdum latebat, non satis primum arrisit *Jonesii* liber, ejusque hinc aliud in tempus lectionem distuleram. Non ita vero cum dictis, & aliis quibusdam, ex melioribus certe, scholæ Ticinensis tyronibus successit: ut qui novam doctrinam, studio in hanc communi, avidissime suxerunt, atque, improbo mehercle labore, asperrimi sermonis plenumque obscuritatis opus *Brunonis*

*) An Inquiry into the state of Medecine on the principles of inductive philosophy. Edin. burgh 1781. 8.

nonis interpretari, & cum receptis hucusque in arte principiis solerter conferre studebant. Lux nova tandem affulsit laborantibus. Acuti scilicet juvenis ingenii, D. Joannes *Rasori*, libro aut ipsius *Brunonis*, aut viri alterius, discipuli, anglico sermone conscripto *) potitus, hunc mox italico sermone donatum evulgavit, simulque commentatus est. **) Tunc etenim plures in opere *Brunonis* loci vel intellectu antehac difficillimi, vel, ut primum videbatur, sibi prorsus contrarii, clari-

*) Observations on the Principles of the old System of Physic exhibiting a compend of new Doctrine. The whole containing a new account of the state of Medecine from the present times, backward, to the restoration of the grecian learning in the Western parts of Europa. By a gentleman conversant in the subject. Edinburgh 1787. 8.

**) Compendio della nuova dottrina medica di G. Brown e confutazione del sistema dello spasmo tradotti dall' Inglese coll' aggiunta di alcune annotazioni e d' un discorso preliminare da G. Rasori. Pavia 1792. 8.

claritatem acquirere, verusque dictorum sensus elucescere coeperunt. Augebatur nunc indies, quemadmodum in schola quondam Edenſi contigerat, eorum, qui opera *Brunonis* diu noctuque verſabant, numerus. Fuerunt, ut fieri conſuevit, quos novitas rerum & major in receptas a ſcholis doctrinas reverentia, — fuerunt, quos novus, quem novum ſibi ſyſtema exigebat, labor — fuerunt denique, quos manifeſta ſatis hincinde Scoti Scriptoris recto veritatis a tramite, & a claro experientiæ ſermone digreſſio, majorumque ſuſpicio errorum abſterruit. Hinc magna inter tyrones diſceptatio exorta eſt, cujus ſibi partem mox alii alique, nec ſceminis excluſis, ſumſerunt; atque omnium in ore vel ſolus erat *Bruno*, vix idem tamen omnibus; ſed iſtis, Vir protinus divinus primusque veræ auctor medicinæ; — aliis vero, alter *Paraceſus*, & omnium

nium in arte medendi errorum parens & uberrima origo.

Videbam hæc, nec tamen mirabar, juvenilis nimirum fervoris, & magnæ in res novas propensionis non inscius; nec me clamoribus his litibus miscere, ac *Brunonem*, quem certe nec ego quidem a prima lectione satis capiebam, aut defendere, aut erroris arguere volebam: hoc solo, quod nullus tyronum a solita vel quidquam remitteret diligentia, contentus. Ab eo scilicet tempore, quo suum vel quisvis novo systemati studium intensius dicaverat, augebatur indies, quod antehac fieri vix posse credebam, singulorum, observandis in morbis, & clinici ad lectos Instituti, sedulitas. Major nunc omnium, quam pridem, in *causas* morborum, & in præviam his corporis *dispositionem* (*opportunitatem* jam, — sed certe non rectius, dicebant) in cibi, potus, atmosphæræ & ipsorum

medicaminum in ægrotos actionem (etsi studii hujuscemodi necessitatem nullum non docuerit medicinæ systema) attentio.

Nec id, quod Tyronum haud paucis doctrina *Brunonis* arrisisset, vel ullius ex istis consueta in Præceptorem fiducia imminui, — sed potius quotidie augeri videbatur. Sat rari hujus, primo aspectu, phœnomeni causa me omnis latere non potuit. Etenim a quo tempore in Ticinensi academia celeberrima docendæ non minus speciali, ut vocant, therapia, quam artis exercitio ipsius, ac erudiendis ad lectos ægrorum tyronibus præfixus fuisset, studium a me omne in eo fuit positum: ut in causarum, quæ morbos inducunt, eruendis effectibus, majorem *solidorum*, quam hanc usque in diem in Italia factum esset, rationem habendam esse ostenderem. *Fluidorum* quidem vitia non penitus excludens, partem tamen isto-

istorum fere maximam secundario magis, quam primario effectui & solidorum e culpa scaturire hucusque docueram. Oportuit hinc majorem a me *principio*, ut appellant, *vitali*, quod suam in solidis vel maxime sedem agnoscit, auctoritatem concedi, atque istius in effectus ac principalia phœnomena sollicite magis descendi. Quamvis vero, sub hoc labore, & fibræ muscularis, & pulpæ nervosæ, a stimulo mutatae, diversas actiones considerans, *irritabilitatem* a *sensibilitate* cum aliis distinxerim; argumenta nihilominus eorum, qui utriusque functionis rationem in uno eodemque principio latere contendunt, — & quam incertum sit humanum de rebus tam abstrusis iudicium, nequaquam reticui; sed hoc in unum mentes discentium converti: utramque, tum fibræ irritabilis, tum nervi sensibilis actionem & a stimuli defectu *languere, mutari, a rec-*

to, moderato, *extolli*, & ab impetu illius iusto majore (fulguris, ac ignis violenti exemplis, vel nulli ignotis, utens) *deleri*.

Atque in his quidem ab illis, quæ passim jam ab Anglis & a Germanis statuiebantur, principiis perparum recesseram. Non ita vero de mea circa proximam *febris*, ut ajunt, *putridæ* causam opinione dicendum erat: ut quam causam germani scriptores in *putredine*, aut saltem in manifesta ad istam humorum dispositione, vix non omnes, ita quærebant: ut & acida, tam vegetabilia, quam mineralia, & sic dicta *antiseptica*, non ex alia ratione, quam ut suppositæ putredini resisterent (*Pringlii*, aliorumque experimentis cum carne mortuæ institutis suffulti) hoc in morbo præscribi juberent. Non unam vero, sed plures ego causas *febri putridæ* (quam a febre Auctorum *nervosa* non esse distinctam, nec putridum in

in sua origine olere, centenderam) talesque statueram : quæ omnes principium vitale plus minus deji-
 ciant. Cum vero ipsas quoque fe-
 bres, quas *inflammatorias* cum aliis
 nominabam, vel neglectis auxiliis,
 vel sub methodo stimulante, in *fe-
 brem nervosam* haud raro transire,
 communi experientiæ innixus, fa-
 terer; monueram simul: tam ipsum
 hunc effectum, quam partis inflam-
 matae gangrænam, ex virium vita-
 lium, vel ipsius vi causæ morbosæ,
 vel artis incauto conamine nimis
 intensarum, actione hæc continge-
 re. Etsi vero classem morborum il-
 lam, quæ *febres* constituit, duos
 in ordines, quorum primus *inter-
 mittentes*, alter, *continuas* compre-
 henderet, diviserim; ac tria cuivis
 ordini febrium genera, unum *ner-
 vosæ* scilicet aut simplicis, — alte-
 rum, *gastricæ*, — ac tertium demum
inflammatoriæ subjunxerim; monue-

ram nihilominus tyrones : me parum a *Clarkio*, qui *unam modo febrem*, ac notas species, *typhum* nempe ac *Synocham*, diversas modo ejusdem modificationes esse docuerat, dissentire; atque dum *gastricæ* aliquam adhuc auctoritatem feбри concessissem; arctioribus tamen longe hanc limitibus, tum in meo *de larvis morborum biliosis programme*, tum in recentiore *de curandis hominum morbis Epitome*, circumscripsi, &, quod magis interest, hos limites, ipsos ægrotantium (quos *gastrica* alii *febre* vel continua, vel intermittente laborare dixissent) ad lectulos, ab ipsa natura confirmari, innumeris felicioris nunc longe curationis, sine ullo emeticorum purgantiumve auxilio institutæ, sed cum solis roborantibus peractæ, exemplis ostendi.

Videram scilicet spatio annorum triginta, quo curis ægrorum
in

in septem & *Galliae*, *) & *Germaniae*,
) & *Italiae* *) provinciis sollici-
 tus

*) Absolutis nempe in Academiis *Musipontana*,
Heidelbergensi ac *Argentoratensi* studiis, et
 conspectis non paucis in ultimæ hujus urbis
 nosocomio majore ægrotantibus, post bre-
 vem in Patria moram, in comitatu ac urbe
Lotharingiæ Bitenfi, annis 1766 et 1767,
 artem exercui, et medicorum illius provin-
 ciæ catalogo inscriptus fui.

*) Sub finem anni 1767 ad *Thermas Badenses*
 in Marchionatu, ut Medicus, constitutus
 fui. Protophyfici hac in urbe ac pluribus
 in locis vicinis munereungebatur tunc *Bel-
 lonius*, *Stahlii* quondam discipulus, sed vi-
 ribus jam fractus ac fere impotens. Huic
 igitur viro substitui me voluit Regimen in-
 clytum Badense. Anno vero jam 1769 *Ra-
 stadium* vocatus, medici hac in urbe aulici
 officio, ad annum usque 1772 sum functus.
 Tunc *Bruchsaliam*, in Episcopatu Spirensi,
 accersitus, primo quidem Protomedici, sti-
 pendio ducti, (*Stadt- und Landphysicus*)
 dein vero Archiatri officio præfixus fui.
 Per decem hic annos publice docendæ rei
 obstetriciæ onus mihi fuit impositum, quo
 tempore partim quoque juvenes chirurgos
 in rebus anatomicis, physiologicis, ac bo-
 tanicis institui. Anno 1784 in *Georgia Au-
 gusta* Professoris Clinici munere condecora-
 tus fui.

**) Anno 1785 in *Italiam* vocatus, per decem
 an-

tus interfui, quod pristinis medicinae insomniis vix quodammodo expulsi, mox nova his succederent, & quod sensim sine sensu morborum vix non omnium ratio sanandorum, in *solventibus, emeticis*, ac alvum continuo *purgantibus* remediis poneretur. Primis quidem annis, propriis cum alis aerem fendendi imperitus, praeceptorum sancta mihi monita fuerunt, Virorumque, scriptis & fama clarorum, auctoritatem pie venerabar. Cujus vero magis interesse debuerat, populus, mea quidem benigne ferebat in arte conamina, ac distinctum suos inter medicos mihi locum ubique cedebat; sed frequens nimis mihi propriae tenuitatis agnoscendae oblata fuit occasio. Laudati haesit animus viri, nec tamen meae partem inscientiae

annos cum dimidio in *Ticinenſi Archigymnaſio* Medicinam docui, donec iterum, anno ſcilicet 1795, in *Germaniam* accerſitus, eadem mihi *Vindobonae* concredita fuerit docendi provincia.

tiae non adeo vel mihi, vel arti, —
quam hausto in scholis lacti male-
fano adscribere audebam.

Interea in illud, num scilicet
felicior esset morborum eventus sub
cura eorum, quos in artis exerci-
tio me longe seniores esse nosce-
bam, credebamque doctiores, ani-
mum referebam & oculos: nec ha-
bui cur a facto erubescerem exa-
mine. Oppressæ vix non, rediere
vires, ac decem jam annis innume-
ros inter ægrotos peractis, eorum
vero, quæ Veteres, quæ recentior
aetas docuissent, minime ignarus,
propriis nunc magis, etsi vacilla-
rent, quam alienis, incedere pe-
dibus malebam. Ubicunque hinc
foveas, in quas primum incide-
ram, conspexi, vulgaribus artis,
quæ lapsum arcere non potuerant,
præceptis diffidens, vel solus me-
liora quæsi; vel aurem contraria
docentibus, magis quam antehac
aperiam, porrexī. Frequens mihi
tunc

tunc in febribus, quas *gastricas*,
 vel *putrido-gastricas*, omniumque
 communissimas esse cum aliis puta-
 veram, — frequens in profluviis,
 — ac in illis, quas spurias biliosas
 vocant, inflammationibus, frequens
 hæsitandi occasio fuit: donec paucos
 post annos, signorum plurimorum
 fallacias gastricorum protinus per-
 spiciens, meliorem certe viam ini-
 verim, ægrotantium, augendæ alias
 indies, debilitati, ex qua ipsa illa
 cohors symptomatum prodibat, pe-
 percerim, ac promptius roborantem
 ad methodum confugerim. Hæsit
 interim diu vanus animo timor, &
 quatuor vix post lustra, ægrotorum
 ad lectos absoluta, quem nimia
 communem in usum fiducia in me
 aluerat, antiquum errorem deposui.
 Quodsi vero evacuante a me-
 thodo his in morbis non parum re-
 cesseram; aliam quoque longe opi-
 nionem mihi de *diebus criticis* mor-
 borumque solutione (humoralis
 magna

magna ex parte commento pathologiae) suggesserat ratio rerumque magistra, experientia. Non amplius ego febrem, *naturæ conamen, quo noxia expellat*, vocandam esse, — non alias amplius ægritudinum, quam ipsius sanitatis, — non alias abigendum, quam creandum, subeundum ad morbum leges, vel arcana naturæ in animalis conservationem consilia existere, — non amplius specifics, ut vocant, remedium in hanc magis partem, quam in aliam, istarum quasi nesciam, vires, nisi propriæ illius structuræ, ac sensui specifico innixas, admitendas, — non *locales* amplius morbos curamque cum illis *universi systematis* confundenda esse, docueram &c.

Non erit igitur, qui iuste miretur, scholæ medicæ tyrones Ticinensis a doctrina *Brunonis*, quæ præceptoris illam tot in punctis attingeret, longe minus, quam alios
quos-

quoscunque, *) abhorruisse; etsi non paucos ex illis in omnem Scoti Scriptoris theoriam sese paulo incautius præcipites dedisse, fatear libenter. Illius vero phœnomeni, quod, etsi non pauca essent, in quibus meum *Brunoni* consensum negaverim, non ideo tamen suam mihi discipuli fiduciam arripuerint, alia mihi, præter dictam, ratio subesse videbatur. Nec enim hos latuit, *Brunonem* ab eo temporis spatio, quo scholis valedixerat, morbis haud multis, ut medicum, interfuisse. Nec ea fugit tyrones cognitio, dilectum sibi, ac ipsius scholæ Edensis alumnis, scriptorem, a suis quondam magistris

*) Falsus est talia ex primis atque potissimis *Brunonis* asseclis unus, dicens: „Sono certo „che se sono per esservi de'valenti *Browniani*, „questi saranno piuttosto gli allievi di *Frank*, „che di qualunque altro professore.“ Lettera del Dottore *Vincenzo Solenghi*, ad un suo amico intorno la dottrina medica del Dottor *Brown*. Vid. Nuovo Giornale della più recente letteratura medico-chirurgica d'Europa. N. Febbrajo 1796. p. 96. 97. Atqui tamen Cl. *Rajori* nunquam ex meis, quod sciam, fuit discipulis.

stris ingratitude, vitæque minus sobriæ a multis accusatum fuisse, splendidamque licet in Scotia pridem doctrinam, longiore tamen temporis intervallo exiguas modo, vel ipsa, tam vicina, in Anglia, radices egisse: quæ singula & turbidam ac impuram aliquomodo novæ doctrinæ scaturiginem, & systema longioris ac multiplicis fulcro experientiæ destitutum non paucis prodere potuissent. Accessit & illud, quod vix perspecta satis nova doctrina, non pauci sese pro viribus eidem opposuerint; alii, prout res humanæ ferunt, ingenuo veritatis amore, — partium alii, aut novitatis cujusvis odio impulsæ, alii demum ut proprias doctrinas, suæque existis nomina, quibus novum & fere in omnibus contrarium systema ruinam minabatur, ab interitu salvarent.

Atque hoc demum temporis puncto, hac sub animorum dispositione

fitione juvenilium, ex qua parte
 veritas jaceret, ad lectos ægrorum
 ostendere, mei esse officii sentie-
 bam. Non unius vero diei opus
 hoc erat; sed aliam mihi viam, il-
 la, quam animi fervidioris ac in-
 docta, ut vocant, litigia magis pro-
 penfi homines calcant, tutiorem,
 præfixeram. Jam primi tyronum
 aestus sub diuturno quidquam exa-
 mine deferbuerant; — jam plura,
 quæ soli *Brunoni* incaute nimis ad-
 judicaverant, suis redhibueram in-
 ventoribus; — jam notabiles hinc
 inde nævi illius in doctrina (quam
 nec ipse quidem Auctor ut numeris
 omnibus absolutam perfectamque
 venditaverat) discentium in oculos
 assurrexerant; — jam summæ, quæ
 novum quoque systema partim pre-
 munt, difficultates venerant in con-
 spectum, ac in his omnibus eru-
 endis, non sine aliqua humanæ
 mentis cognitione incessem; cum
Ticino, semperque mihi charis in
 alma

alma scientiarum hac sede discipulis valedicere, ac Patriæ me sinui dilecto restituere debuerim. *) Interea, post innumeras in ipsam *Brunonis* personam non minus, ac ejusdem in discipulos, quam in Viri hujus doctrinam, invectiones, diversis Germaniæ diariis medicis commissas, Vir celebris, M. A. *Weikardus*, specimen medicinæ edidit systematici *Brunonis* accommodatum, **) in quo, *universum* hoc systema, utpote propriis, quas jam antehac manifestaverit, opinionibus magis conforme, defendendum sibi assumfit. Ab eo fere tempore rerum scena mutata, spesque omnis dissidii Eruditos inter amice componendi, amissa fuit. Litigiis ego saltem tam acribus, & in quibus nulla decen-

tiæ

*) Die 16. Januarii 1795.

**) Entwurf einer einfacheren Arzneykunst oder Erläuterung und Bestätigung der Brownischen Arzneylehre. Frankfurt 1795. 8.

tiae habetur ratio , & in quibus , quacunque demum ex parte steteris , etsi claros in arte Viros ad latus habeas , nec amarissima defunt convicia , nec reciproca vituperia defunt , interesse constanter recusaverim. Silui hinc , dum me *Brunonis affectam* nuper dixisset Auctor epistolæ diario medico-chirurgico *Salisburgensi* insertæ ; *) — atque dum alter , eodem in diario , *Brunoni* me *contrarium* esse assereret , **) tacui ; nec certe in arenam tam limosam , in qua plurimum opprobrii , honoris nihil quærendum esse potest , vel unquam descendam.

Etsi vero tam indecoris ego bellis misceri nec possim , nec velim ; non tamen idcirco meam in re tam gravi opinionem prorsus reticebo ; sed paucis (& muneris mei ratione inductus , & publice ad id faciendum

*) Salzburgische med. chirurgische Zeitung , Jun. 1796. No. 16. p. 248.

**) L, c, Nro. 48. p. 399. 400.

dum provocatus , *) dicam quid sentiam.

Quam plumbeo ars medica pede ad eam , quam prudenter expectare mortales queunt , perfectionem accedat , omnibus est notum. Quodvis fere sua hanc in artem merita decantat seculum , — spernit hæc sequens , suisque infane commentis superbit. Hypothesis trudit acerbe hypothesin , ac sub istis , humanum languet , suspirat , ac misere opprimitur genus. Tam tristis causa phœnomeni non una quidem est ; potissime vero huc facit communis illa ingenii humani ab eo , quod *simplex* est , averfio , & ingens in res , quæ docte sibi apparent compositiæ , propensio. *Simplex, sigillum veri* , dixerat Vir magnus , *Boerhaavius* ; nec tamen a doctis sibi cavit satis ambagibus. Elementorum , quibus medica superstruitur scientia , infinitus pene est

*) Journal der Erfindungen. 15. Stück

est numerus ; interea cum orbis una alterave lege volvitur universus. Quo fato demum contigit, quæso, ut vir nunquam certe *medicus*, meliores nobis, — qua scilicet ratione medicina majorem certitudinis ad gradum evehenda sit, regulas traderit, *Baco Verulamius*? Atqui has *Bruno* leges sequi contendit: . . . . veritatem num hoc sub labore attigerit, num vero ab ea aberraverit, ardua, nec a quovis mehercle solvenda, est quæstio ; sed aliquam, vel hoc ultimo in casu, sibi laudem hoc magnum conamen merebatur ; — vituperium, contumelias obtinuit. Quousque tandem, Dii boni, objectatio tam vana tamque futilis valebit, ac illa est : hominem poculis hinc inde magis, quam par erat, indulgisse, — carceribus ob debita, quo nil facilius in Anglia est, detrusum hæsisse, — ingrati a suis quondam præceptoribus animi accusatum fuisse ! . . . Adeone hu-
mani

mani vis & perspicacia ingenii ab istis pendet, ut si verum, etsi magistrorum sententiis contrarium, quis dixisset, hoc verum esse vel ideo cessaret? . . . Qua lege, precor, discipulus, ut præceptoris in verba juret, nec istis, meliora edoctus, adversetur, tenebitur? Forsitan in modo, quo id factum est, culpa fuit *Brunonis*; sed cum tantæ literatos inter viros rixæ obres exigui admodum momenti quotidie nascuntur, in quibus, ubinam stet veritas, vel sub vita dimicantium, tam difficile est eruere; num forsitan levioris erit laboris iudicium de mortuis, qui suarum rationes actionum adferre haud queunt, hominibus? . . . tam certam quis, & omnis erroris immunem *Cullenii* doctrinam pronunciaverit, ut qui eandem paulo acrius aggressus est, mox læsæ gratitudinis crimen commisisse censendus sit? Crassioris *Brunonem* ejusque asseclas ignorantia

adversarii accusarunt; sed reciprocus, ab omni ævo, Doctorum obusus, obtusa jam nimis hæc tela sunt, nec facile quemquam, nisi aliis, acutioribus, suffulta, ferire queunt. Certe quos ego saltem proprios inter discipulos *Brunoni* magis adhæsisse expertus sum, hos jam pridem felicioris ingenii ac indefessi magis studii laudem apud omnes sibi meritos esse intellexi; nec ideo hi, nisi omnia me fallant, quod res minoris esset operæ, *Brunonis* sese doctrinæ dederunt; sed omni prius medicæ apparatus scientiæ probe instructi, hanc partem aggressi sunt. Estne vero tam exigui hoc ipsum systema laboris? . . . Quodsi numerum eorum, qui confutando huic systemati vires, quas poterant, vix non frustra voverunt, — si copiam illorum, qui nequidem capiendo *Brunoni*, obscuræ sane dictionis viro, se pares esse suis in scriptis monstrarunt, considerem, dubi-

dubitare licebit. Per annum saltem, & ultra, quamvis novæ horas non paucas impenderim doctrinæ, plura tamen istius me puncta latebant; nec ipsum *Weikardum*, qui patrio *Brunonis* elementa sermone reddere conatus est, *) aut rem acu semper tetigisse, aut mentem Auctoris ubique affecutum esse video; nec aliter de ista, quam de omni alia medicinæ *theoria* dicendum est: quod, etsi quis hanc calleat, non tamen idcirco mox in ipso rerum ad lectos agendarum exercitio versatus esse possit. Sed quamvis hæc ita se habere concedant; id saltem sine dubio verum esse objiciunt: quod *Bruno* diversos artis medicæ ramos, *anatomes* exemplo, ut minus ædificio struendo necessarios aspexerit, ac proinde tyrones a veræ tramite scientiæ abduxerit in-

*) Johann Browns Grundsätze der Arzneylehre, aus dem Lateinischen übersetzt von M. A. Weikard. Frankf. 1795. 8.

cautus. Atqui tamen ipse hic auctor divi *Morgagni*, de sedibus & causis morborum, opus omnium in manibus esse, ac diu noctuque volvi iussit; quod si tyrones sequi præceptum velint, illius ingenium ac vires, qui *Morgagnum*, quin studium anatomes præmiserit, intelligat, laudabo. Morbos quoscunque, iisdem, ac ipsam sanitatem, a causis, nonnisi gradu illinc peccantibus, pendere, Scoti systema docuerat . . . . & hoc idem, studium functionum, quæ sano in corpore contingunt, & qua hæc lege, & quomodo regantur, ut inutile, rejiceret? Si quis alius, certe *Bruno*, vel maxime ad causas morborum (symptomatum, ut rei magis ambiguæ, parum curiosus) respexit, atque illas; quas *occasionales*, & *proximas* dixerunt pathologi, in morbis totius systematis non nisi gradu ac tempore differre ab iis, quæ corpus ad istos prædisponerent,

con-

conclufit. Caufarum interim, quæ morbos generales inducunt, inſignem exercitum, quemadmodum oppoſita his recuperandæ ſalutis ſubſidia, in duas modo claſſes, — quarum una, minus, — magis altera, incitaret, ac mutua ſibi prælia inferret, diſiſit. Talem ideo malevoli, *Brunonis* theoriam, — quæ aliis, quam lanceola & alcohole, auxiliis vel minime indigeret, eſſe dixerunt. Quo vero jure id dixerint, ego quidem haud ſatis perſpicio. Nec etenim auctorem hunc latuit, præter communem ac generalem ſtimulantium effectum, oculos a luce, ab aere percuſſo aures, cantharidum ab acri renes, glandulas parotides a mercurio, magis, quam partes alias, — alium ſcilicet in modum conſtructas, ſtimulari, vel incitabilitate, ut vocat, propria, aut ſpecifica, gaudere. Nec fugit *Brunonem*, iſtis conceſſa vetulis, co-

gnitio, non omnia ab omnibus perferri. Nec oblitus est monere: quod pars, uno eodemque a stimulo vix amplius movenda, ab alio tamen, atque diverso, novo quasi calcare sibi addito, in actionem ducatur.*)

Sed *novi systematis* nomen, in quo *Bruno* gloriatur, quin aliam, quam antiquam illam ac pertritam *Themisonis*, de *adstricto & laxo*, theoriam recoxisse credatur, indigne tulerunt. Oportuisset ante omnia, hanc ad litem dirimendam, quid *novum* sit, definiri; nec ullum enim systema, quod penitus & in omnibus ab omni alio diversum sit, in medicina aut fuit, aut futurum est. Recoctus etiam, & vel ante diluvium, nec postea, appositus, modo nutriat, cibus, ubi summa penuria melioris est, reficit, & per me licet, *novus* appelletur. *Asclepiadis*,

*) „Confectam quoque uno stimulo incitabilitatem, novus quilibet elicit.“ Element. §. 39.

piadis, *Themisonis* doctrinas, *Epicuri* systemati innixas, ex aliena magis, quam ex propria relatione habemus perspectas. *Atomos* ille, ac *vacua spatiola* explicandis corporum originibus ac modis sufficere, & ex debito illorum motu ac recta cum istis proportionem *sanitatem*, — aut in casu contrario, *morbum* constitui, docuerat. Tres fere alter, si *Cornelio Celso* magis, quam *Galen*o fides habenda est, corporis humani conditiones, *adstrictam* scilicet, *laxam*, atque *mixtam* dari supposuit. Nullam vero hæc ætas, nullam antiqua methodicorum secta principii vitalis habuisse videtur notionem, nec sane irritabilem fibræ muscularis, aut sensibilem nervorum indolem distinxit, aut suam ex istis, quod ex utrisque conjunctis fecit *Bruno*, theoriam repetiit. *)

Ipsa

*) Plura hoc de argumento filius, in notis ad *Jonesii* opus, exposuit. Vid. *Ricerche* sullo

Ipsa jam *Boerhaavii*, tam egregia, de fibræ aut debilis & laxæ, aut rigidæ ac elasticæ nimis, morbis, doctrina, perparum cum illa *Methodicorum* de adstricto & laxo habet commune. *) Atqui nec recentior quidem hæc doctrina cum illa *Brunonis* conspirat; ut qui fibrarum *cohæSIONem* æquo vel debiliorem, vel firmiorem, minus certe, ac debuisset, considerans, omnes stimulorum morbosos effectus ex sola, ut vocat, *incitabilitate* præter modum vel aucta, vel imminuta derivavit. Atqui hæc fibræ animalis nos indoles vel ante *Brunonem* omnino haud latuit, sed ex solo hoc principio, nemo, quod noverim, omnes

fullo stato della medicina secondo i principj della filosofia induttiva etc. del Dott. *Roberto Jones*. Vol. I. Not. 4. p. 196. — 199.

*) „Hi autem morbi fere prætervisi fuerunt, „nam nequidem methodici dicti, quibus de „stricto et laxo doctrina solet adscribi, de „his simplicissimis morbis egerunt.“ *Swietenius* Commentar. T. I. §. 23.

omnes tum sani, tum ægroti hominis, quidquod ipsius regni vegetabilis, conditiones repetiit, ac omnem medendi rationem huic soli superstruxit. Nec certe ullus corporum leviorum graviora versus nisum vel ante *Newtonum* ignoravit; sed ex noto hoc principio Vir hic summus systema *novum*, cui vel astra obediunt, simplicissimum, deduxit.

Quod vero tot jam ab annis tam exiles tamque tardas *Brunonis* systema radices egerit, — quod pars major hucusque Medicorum has ipsas, inimicum ut lolium, extirpandas esse censeat: hoc solum, illi, cui magnarum fors iniqua veritatum, ac fata *Harvæi*, *Newtoni* *) alio-

*) „Non obstant le grand mérite de cette Philosophie (*de Newton*), et l'autorité universelle qu'elle a maintenant en Angleterre, elle ne s'y établit d'abord que fort lentement; à peine le *Newtonianisme* eut-il d'abord dans toute la Nation deux ou trois

aliorumque virorum sunt nota, non vi falsitatem systematis non illico demonstrat. Ut vera sit veritas, credentibus haud indiget. Vel unius hæc in ore sit, vel jaceat sepulta, sibi sufficit, expectans diem judicii.

Brunonis hucusque apologiam scripsisse Lectoribus videbor. Igiturne illius in verba Scoti & ego juraverim? . . . absit, ne mihi talia vel ipso cum *Hippocrate* contingant, *Brunonem*, discipulos, si male multatos defendo, læsi hominis conditio, ac divinæ amor scientiæ, quam turpis utilia molientium vexatio moratur, id exigunt. Placent utique multa, quæ acuti Vir hic ingenii proposuit; sed omnia non placent. Meliora in usum traho; furfures, — nec tamen, ingratus,

„trois sectateurs : le *Cartésianisme* et le „*Leibnitianisme* y régnoient dans toute leur „force.“ Dictionn. Encyclopéd.

gratus, hominis bene meriti in faciem, rejicio.

Universi quidem systematis a *Brunone* constructi examen hic instituere, ne librum magis scribam, quam proloquar, nec possum, nec volo: plura enim hoc de objecto publice ad lectos ægrorum, coram plurimis ex omni gente discipulis, jam satis effato, non est cur meum mihi de multis silentium objiciant. Hinc unum modo alterumve, sine magno rerum ordine, quo mea circa dictam theoriam dubia manifestem, adducam.

In ipso, primum *Brunone*, dictionis, quam in aliis laudare non potui, vehementia mihi displicet. Oportet quidem ea, quæ vera sunt, fortiter & cum dignitate enuntiari; sed solum veritas errorem fulminat, errantem non vibrat & a suo amplexu, læsum, absterret. Displicet sermonis, etsi plerumque perbrevis, hinc inde tamen verbosi,

boſi, *) aſperitas, obſcuritas: quæ factum eſt, ut ipſos *Brunonis* inter diſcipulos, diverſa doctrinæ interpretatione, ac non exigua opinionum diſcrepantia exortæ ſint. Diſplicet major, ac in rebus tam abditis ſimulque tam ſeriis, aſſerendis eſſe debeat, perſuaſio & ſecuritas. Conſcindit ſæpe nodum, non ſolvit auctor ſyſtematis; ac rerum etſi medicarum experientia haud maxima inſtructus, axiomata tamen condit, ſuiſque tutus offert. Quod anglis partim Scriptoribus (linguarum; ac eorum, quæ ab aliis ſint præſtita nationibus, ſatis ignaris) haud raro accidit: hoc & noſtro auctori commune eſt, ſcilicet ut plura; quæ nova non ſint, pro talibus exponat; omnesque craſſioris, in qua certe omnes non hærent, ignorantia accuſare videatur. **) *Irritabilitatem atque ſenſibilitatem*

*) E. g. Element. §§. 167. 168.

**) Element. §§. 230. 232. 368. 412. et alibi.

litatem uno *incitabilitatis* sub nomine comprehendit, ac unam, per omne corporis systema diffusam esse docet. Etsi vero dubia illinc haud exigua supersint; rem tamen sic esse, veritatis incertus, supponam. Sed cur omnis his *solis* atque *stimuli* cardinibus versetur medicina, id saltem non satis perspicio. Ipsius nempe principii ignoti, vitalis, *effectus* est *incitabilitas*: nec *sola* est, quæ hoc mirabili ex fonte, vel solo a *stimulo*, scaturiat; nec *sola*, quæcunque naturæ phænomena satis explicat. Non etenim illa est, quæ legibus tum chemicis, tum mechanicis in corpore tam potenter aut imperet, aut prorsus resistat; — quæ calorem animale sub gelu intenso non minus, quam summo atmosphæræ sub æstu, vix non semper æqualem, conservet; — quæ humores ad partem magis stimulo subjectam, illico majorem impetu, quam ad alias, cor-

de fere infcio, propellat; quæ partibus inflammatis novas non modo membranas, sed omni vasorum genere ornata involucra circumdet; quæ partes resectas, & quidem quales antehac fuerunt, organicas, restituat; — quæ irritante, purulenta, puriformi materia tot in morbis ad sanguinem delata, eandem, medio ex torrente cruento, in unum quasi colligat, ac certas ad partes, jam protinus maturam, sub felici metamorphasi, deponat; &c. Oportet igitur vitale principium, — etsi quoad illum effectum, quem *incitamentum* Auctor systematis vocavit, a stimulo moveatur, habere alias, quam solum *stimulum*, suarum mutationum rationes: quæ, licet has nullum satis indicet systema, a *stimulo* tamen videntur non parum esse diversæ.

Ipsa certe alimenta, dum corpus subintrant, tam cibi quam potus, simul simulabunt; sed, an *stimulus*

mulus est, qui *nutriat*, ac partes amissas refarciat? . . . aut an aliud, a stimulo diversum, est? . . . quo in casu, haud facile excludendo, fateamur oportet: *quod non omnis a stimulo sit actio*, & quod ista, in eo, quod *incitamentum* vocatur, non semper sit posita. Si solus vitale principium *stimulus* dirigeret; sequeretur, ut quo minor in illud hic foret: eo minor quoque actio illius esset principii. Atqui si ovum foecundum, in loco frigido, in quo scilicet perparum caloris atque stimuli est, per menses aliquot conserves, — si multorum ovula infectorum vel extremo, ac ipsum adeo mercurium, ut coeat, cogente, sub gelu, integram per hyemem, ne ulli animalis rudimenti incremento sit locus, rigere sinas, adeo non perit, quam crescere videtur, conservatrix principii vitalis potentia, ac foetus, admoto nunc sensim calore animali, vegetus excluditur.

Quodsi hæc ita sint, an vera erit magna illa *Brunonis*, “quod vita corporis organici in statu ejusdem violento seu coacto consistat,” sententia? . . . de istius quidem veritate dubitare vix ausim; sed solus non est *stimulus*, non sola *incitabilitas*, sed aliud & majus principium est, quod corpori quondam infusum, vitale hoc, etsi non vegetet, esse, ac mortui legibus corporis resistere jubeat.

Placuit *Brunoni* pro axioma assumere, quod corpori cuivis viventi certa *incitabilitatis summa* ab origine concessa sit: qua tandem consumpta, mors ipsa necessario sequatur. Recto igitur stimulorum in usu longioris ars vitæ est posita: parci nimis ex istis, incitabilitatem accumulanti; fortiores exhauriunt: quo clarum fit, calculo subjectum esse hoc vitæ pabulum, non cibis, nec ulla re alia renovandum. Sine vero incitabilitatis hanc summam

mam esse *centum*; a morbo vero quocunque hanc, ita ut modo *decem* supersint; consumi. Sistatur in suo progressu nunc morbus: an ad *pristinam* aeger unquam sanitatem redibit? . . . si stimules ultro: non habes, quo suppleas, & eo citius, quæ concessa fuit in utero, summa disparebit. Sunt tamen, quos diuturna & atrox, — non ad solum modo aspectum, sed vere ac vix non in integrum exhaustit, ægritudo; sunt, quos jam inanimos per horas jurasses: qui vegeti, ex tumulto quasi resurgant, &, quod magis est, vitam, ea, quam antehac vixerant, saniores longe, viribus præstantes, in decrepitam usque senectam, ducant.

Duplicem *debilitatis* esse speciem, *Bruno* asseruit: eam nempe, quæ stimuli opportuni defectu, — ac eam, quæ stimuli superabundantia nascatur, distinguens. Primam, vocavit *rectam*; alteram, *indirectam*.

tam, non improbando sane nomine, nuncupavit. Tertia, scilicet *apparens* modo, debilitatis est species, quam veram haud esse recte monuit; *) quæ tamen ad lectos ægrorum haud raro occurrit. Sed, cum rectius in istis versatus esse auctor videatur: est tamen, cur eum cum primis debilitatis speciebus nimium, ac pro lubitu lusisse suspicemur.

Ac primo quidem, ea, quam *indirectam* vocavit auctor, modo paucis experimentis, si rem ipsam, quæ probanda est, excipias, hucusque innotuit, debilitas. Sciebamus nimirum hucusque, fulguris ab ictu, ab igne violento, fibras animalium majorum, irritabilitate sua spoliari; a concussione electrica, ab acidis mineralibus concentratis, a camphora, opio, ab aere mephitico, quibusdam a venenis, exte-

*) Element. §. 226. — 228.

exterius admotis, similes in minoribus imprimis animalibus effectus obtineri; sed extremæ hic status debilitatis, aut mortis in parte sic affecta ipsius, testimonium edebat ubique; nec ab illo, ad ipsam sanitatem, tam facilis momenti & tam præceps est visa regressio. Atqui apud *Brunonem*, vel sanissimo in homine, tam continuus a prospera valetudine, debilitatis aut directæ, aut etiam indirectæ in statum, — & ex isto, in pristinam salutem, est saltus: ut ipse adeo *somnus naturalis*, ex directa, vel etiam indirecta debilitate, sanitatis inter limites hærente, derivetur. Quidquod speciem debilitatis utramque, eodem in homine, ac tempore eodem, *simul posse incedere*, admiserit novi systematis auctor. *) Adeone

d 4

vero

*) „Vigiliam sanam parit ea potestatum incl-
 „tantum vis, quæ utrique media extremo
 „neque nimis ad indirectam, neque ad rec-
 „tam nimis debilitatem inclinet. Morbosam
 maxi-

vero a sola debilitate sanus pende-
 bit somnus, ut vel solo stimulorum
 a defectu producatum vel supera-
 bundantia? Quotidie dormimus
 omnes, atque consueta recurrit pe-
 riodo somnus: *quin tanta virium,*
cujuscunque demum indolis pro-
stratio, quanta quidem ad statum,
morbo attonito, aut ipsi morti tam si-
milem, requiri videtur, præcesserit.
 A solo amnis, placide per saxa ruen-
 tis, susurru, — a musico concentu
 suaviore, — ab ingrata lectione,
 quin ulla nos debilitas invitet, ob-
 dormiscimus profunde. Tam al-
 tus tamque gravis in multis, etsi
 perfecte sanis ac robustis, est som-
 nus: ut nec a tonitru, nec a bel-
 lico tormento evigilent; in aliis,
 tam levis est, ut vel muscæ a stre-
 pitu illico dispareat. Somnambu-
 li, coeterum sanissimi, vix non
 quas-

„maxime recta, haud raro indirecta, sæpe
 „utraq; mixta debilitas infert.“ Element.

quascunque, dormientes, quas vigiles, actiones exercent, viresque his pares, non fractas, manifestant. Plurimi vel sponte, vel concussi, ex somno derepente ac mox in integrum evigilant. . . . tam præceps ex tanta virium jactura, ad summum robur foret transitus! Quodsi *Vigilias*, si *somnum* attente considerem, *functiones corporis* certe maximas, sed intellectui humano absconditas, mihi sistunt: quæ vitam, non sine interposito leviori utrisque delirio, duas fere in partes æquales inter se dividant. Debilitas sæpe ad somnum, — ad vigilias robur, disponunt; sed, etsi *non lassus*, si licet, homo *quiescit*, ac viribus nec orbus, nec abundans, vel ob solam consuetudinem, placide obdormit. Qua demum ratione debilitas directa indirectam, vel eodem in subjecto, ac tempore eodem, non excludat, non intelligo. Ob stimuli defectum incitabilitas auge-
tur

tur . . . . languo. Accedit , qui hanc consumat , stimulus , ... iterumque utroque ex malo languo : — quo me denique convertam , ignoro.

Debilitatem indirectam *Bruno*, cum stimulo , qui illi fere viribus conveniat , a quo ipsa debilitas inducta fuit , corrigendam esse docuit. Atqui ex cathedra hæc imponere , quam exequi ad lectos , præcepta , facilius sane erit. Quis illati scalam stimuli hic construet ? quis reliquæ mensuram incitabilitatis determinabit ? . . . . Non exigua interim latet hoc ipso in præcepto auctoris perspicacia ; & major sane *mox* stimulus , *sthenici* , ut vocat , morbi , tandem in *asthenicum* conversi , — quam in origine asthenici , principio , etsi hanc minus numeri , quam tactus medicus , & major rerum experientia , definiant , requiritur.

Cum

Cum vero tantus mortales exercitus dolorum pessumdet; *sedantia* nobis *Bruno* remedia rapit. *Stimulus* est, qui dolorem a debilitate exortum tollat: ac ipsum adeo *opium* hic, non aliter, quam vires erigendo sedare, videtur. *) Non mediocre hæc quoque, licet audax ad primum adspectum, propositio auctoris ingenium prodit. Scilicet cum duobus modo punctis, stimulo nempe ac incitabilitate, omne *Brunonis* systema vertatur: oportuit sane ut omnem, quæ non in illo consistat, actionem cautus excluderet. Alia, quam ut indirectam debilitatem in auxilium vocaret, via non superfuit; illam vero auctor, ut diximus, pro nutu disponit: nec defuit omnis rem ita disponendi occasio. Inhæret certe *opio* non exigua *stimulandi* potestas, atque hæc fere prima est, quæ suum in corpus humanum effectum mani-

*) Element. §. 229.

manifestet, liquidorum spirituoso-
rum ab effectu non nisi majoris ve-
hementiæ gradu distinctum. Hinc
nullo in morbo, qui ex totius vi-
systematis adaucta proficiscitur,
opium indicatur, aut porrectum,
actionem in illum iniquam non ex-
ercet. Calor nempe, sitis, anxie-
tas, faciei rubor, splendor oculo-
rum, cephalæa, arteriarum pleni-
tudo, vibratio, continuo augen-
tur, ac inflammationis, si quæ ad-
sint, symptomata increscunt. Ab-
solutis vix his turbis, sequuntur
aliæ, quæ vires vitales magis esse
suppressas testantur: indirectam
Bruno debilitatem tunc subintraf-
se, non sine specie veri, præ-
tendit. Quodsi tamen res ita sit,
oportet ab unius quoque grani, ex
opio, sano homini porrecti, portio-
ne, quæ somnum illico inducit, ca-
lorem ac alia sthenicæ affectionis
symptomata tam constanter excita-
ri, quam constans debilitatis effec-
tus

tus, hujus usum remedii insequitur. Vinum certe, priusquam hominem, viribus exutum, proster-
nat, pulsum in eo rationem attol-
lit, calorem corporis incendit, ac
febris quasi ephemeræ inflammato-
riæ phœnomena producit. Nisi ta-
lia in sano sequantur; hilaris, nec
tumulentus, est Bachus, ac nulla
debilitatis indirectæ symptomata
nobis offert. Atqui ab opio ad gra-
num unum adulto sanoque homini
ingesto, sequitur quidem plerum-
que levis gratusque calor ac ma-
dor, & pulsum quidquam auge-
tur ratio; sed tanti certe hæc non
sunt, ut *sthenicam* quis, ac tantæ
quidem molis, adfectionem, quæ
scilicet brevi passu in *asthenicam*
transiliat, adesse, symptomatum ex
vehementia & serie, quis dicat.
Sed tamen post horam, vel citius,
profunde jam dormit ac stertit ho-
mo: quem, si ex *indirecta debilita-
te* hunc in statum conjectum esse
dixe-

dixeris ; oportet simul te fateri :
 nec violentissimam quamque fe-
 brem inflammatoriam , æqualem
 tamque celerem effectum edidisse ,
 — hunc igitur causa, quam adduxe-
 ras , majorem apparere, & alterius
 longe indolis rationem huic somno
 morbofo subesse. Quid igitur , si
 opio , præter illud, quod primum
 stimulat , aliud , ignotum , quod
 vitalis partem principii, quod sen-
 sus demum obtundat doloremque
sedet , principium inesset ? . . . sed
 optata forsitan in rebus explicandis
 id vetabit simplicitas ? . . . age ve-
 ro , num tam simplex ubique natu-
 ra est , ut quævis ex uno modo
 conflentur corpora principio ? solis
 radii, tam puri, & lucent, & ca-
 lorem simul conciliant. Aer ipse,
 quem non multis abhinc annis sim-
 plicissimum vocari ac prima rerum
 inter elementa poni posse censeba-
 mus , compositus est, & quam una
 illius

illiùs accendit, pars altera, lucem
extinguit.

Ne quis interim *Brunonem* vilipendat, incautus, adversarium! tela enim ille, quin sibi talia expectet, acutiora jaculabitur. Plura sunt forsitan, quæ stimulo tam insigni mox agant, ut *sthenicæ*, quam mitiore sub impetu habuissent, *actioni* tempus haud concedant; sed *asthenicam* illico adfectionem, jam adhibito fulminis exemplo, inducant. Ac talis revera dici posset *venenorum* non minus, quam *contagiorum* indoles multorum: ut quæ, teste experientia, vel homines fortissimos, ac in morbos ex vi nimia systematis oriundos, jam diu prædispositos, æque ac debiles, semianimes prosterant. Est etiam, ubi opium, etsi *stimulans* remedium, in morbis ac doloribus, quos debilitas vel directa, vel indirecta induxit, consueta morbi *sthenici* nec minime produ-

producat symptomata ; sed pulsum , ex ipsa debilitate celeriorum , moderata frequentia , — calore , eadem ex ratione veniente , infracto, *refrigerantis* fere, ut ajunt, medicaminis actionem exercere ac *sedare* videatur, — nec tamen *sedet* reapse, sed corroboret, & causam doloris abigendo, sanitatem restituat, remedium.

Ast vero , dum opii effectus, *sanum* , hinc non debilem , apud hominem obvios in superioribus adduxerim ; — dum in ejusdem remedi ; non tam insigni (quæ indirectam debilitatem forsitan inducere mox posset) sed parca portione porrecti actionem inquisiverim ; prævisa sic adversariorum insedi effugia , nec est amplius , ni fallor , cur *sedantem* quis neget, etsi stimulum inferre primum queant, certorum corporum , quæ *narcotica* vocamus , efficaciam.

De Constitutione Atmosphæaræ, quæ fuit Ticini a Cal. Decemb. anni 1794. ad Junium integrum *) an. 1795. Observationes baromet., thermom., & hygrom.

D e c e m b e r.

	<i>Coelum.</i>	<i>Pluvia, nix etc.</i>	<i>Ventus.</i>	<i>Barom. status.</i>	<i>Thermom. status.</i> (<i>De Reaum.</i>)	<i>Hygrom. status.</i>
I. Decem circa dies quodvis spatium com- plectitur.	Nunc nub. nunc fe- ren. cæterum tranquil- lum.	Pluviæ fere nihil.	Nullus.	Primis 6 diebus fem- per supra 28. pol. & usque ad 28. p. l. 4: cæteris 4 diebus inter 28. & 27. p. l. 10.	A 4 ad 6 gradus fu- pra o. Una aut folis duabus vicibus ad gr. 2.	Variat inter humidum, humidius, & humi- dissimum.
II.	Ut plurimum fere- num.	Neque pluvia un- quam, nec nebula.	Nullus.	Semper supra poll. 28., nempe a 28. l. p. 1. ad 28. p. lin. 4.	Primis 4 diebus in- ter 4 & 8 gradus. Po- stea descendit ad 2. 1. o. 1. 2. 3. 4. grad. sub congel.	Quasi semper nunc plus nunc minus ad siccum nunquam ad humidum magnum.
III.	Usque ad diem 24. modo ferenum, modo densa neb. coopertum: 27. fer. redit, reliquis diebus nunc fer. nunc neb.	Die 24. bruma, nix copiosa mane, bruma per reliquum diem. Nix ad vesp. ita 25. quæ abit levi cum plu- via. Reliquis diebus ne- bulæ leves.	Post diem 27. sepe levis ventus ab occid. & semper gelidus.	Die 21. & 22. supra poll. 28. Postea inci- pit descendere per omnes dies usque ad p. 27. l. 5. Die 25. paullatim redit ad poll. 28. circiter, quò statu manet die 29. 30. 31.	Fere semper sub o, 1. 2. 3. grad.	Usque ad diem 28. inter humidum, & humi- dus: reliquis tribus versus siccum.

*) Quatuor tantummodo tabulas, cæteris per belli injurias amissis adducere mihi licet.

INTRODUCTIO.

Intio fere anni MDCCCXCV, quum *Imperator Augustus* FRANCISCUS II. patrem meum, *Joannem Petrum Frank*, Medicinæ practicæ & Clinices in hoc R. Archigymnasio *Ticinen-si* Professore P. O. *Vindobonam* adire, ac consiliis de re medico - militari habendis interesse, jussisset; *Gubernium*, quod CAESARIS nomine has provincias regit, me, qui patris absentis in schola medico - clinica prosequenda vices agerem, eligere dignatum est: quippe qui jam paulo ante ejusdem medicus assistens nominatus fueram.

Officii splendidi æque ac difficillimi, a summis rei literariæ per Insubriam Austriacam Præsidibus, in me virum juvenem collati honorem probe sentiens, ne fiducia superiorum me indignum vel ingratum exhiberem, lingu-lorum, quae in Clinico Instituto præstita forent, rationem reddere constitui. Hunc ad scopum ægrorum, qui a mense Januarii usque ad finem Junii Clinicum Institutum mi-

concreditum ingressi sunt, historias fideliter exarare, observationes, quae ad morbos recte cognoscendos, judicandos, curandosve quidquam conferre videbantur, certum in ordinem redigere, ac sine fuce exponere sategi. In primis autem casus rariores, aut & difficiliore, in quibus vim artis manifestius perspicias, quique instructionem præbeant præcipuam, luculenter enarrandas suscepi, curandi methodo, qua sum usus, ubique accurate indicata, & meis vel judiciis vel conjecturis, prout eas quisque morbus suggerebat, hinc inde adjectis.

Hunc operis præsentis conspectum ac finem a doctis non minus, quam a discentibus posse approbari confido quidem: sed quæ ratione suscepto labori satisfecerim, hoc utrisque, diligentiae adhibitæ, ac veritatis, quæ in omnibus sum usus, testimonio innixus, dijudicandum relinquo. Si verum est nempe, quod haud difficulter mihi quisque concedet, scientiam medicam nulla alia re magis excoli magisque perfici posse, quam si, qui ei dant operam, studio indefesso colligant observationes veras, justas atque exactas; ex his deducant summa cautione & diligentia conclusiones, quantum fieri potest, certas; has denuo ad examen vocent, atque cum novis ac repetitis observationibus conferant; id inquam,

si verum est, laborem hunc meum spero quidpiam novæ lucis allaturum esse rei medicæ, & artis salutaris ulteriorem perfectionem aliquo modo juvaturum;

Observationes quippe, quas hic exponere aggredior, ad finem propositum duabus rationibus mihi videntur accomodatæ: primum, quod sub oculis multorum testium, doctrina atque ingenio præstantium, & factæ, & chartæ mandatæ sint; tum quod modus, quo ægri in hac schola publice tractari solent, fraudis suspicionem omnem excludat, locumque neget diffidentiae, ita ut quid amplius desiderari vix possit.

Sed ut lector ipse ex se iudicium ferat, habeatque quo fidem factis, hic expositis, impertiendam firmet ac fulciat, breviter exponam, quænam in hoc Clinico Instituto methodus, tum quod infirmorum curam, tum quod malorum, quibus affliguntur, descriptionem attinet, constanti usu teneatur *).

A 2

---

*) Plura de his exposuit Parens optimus in opere, cui titulus *Plan d' Ecole Clinique*, cujus versionem italicam dedit Cl. Med. D. Lud. Careno, Germanicam vero communicavit Celeb. *Salomo Titius* in Academia Wittenbergenfi Med. Professor.

Institutum, de quo mihi sermo est, duodecim lectos viris, novemque alios foeminis ægrotantibus deputatos, comprehendit. Ad hanc scholam medicinæ practicæ instruendam; infirmorum e nosodochio majori, quod tercentum & ultra ex illis continet, hi præ aliis seligi solent, qui studiosæ juventutis instructioni, prout lectionum materia postulat, præcipue inserviant. Ab anni scholastici, qui a mense Novembris orditur, principio, medicinæ practicæ professor morbos simpliciores aptioresque tironum conditioni sibi eligit; paulatim ac post unum alterumve mensem ad ægros, difficilioribus & plerumque gravibus jam morbis adfectos progressurus, ut facile ex hujus libri decursu cuicumque patebit. Scholæ clinicæ scilicet curam ego tertio, non prius, anni currentis mense suscepi, nimirum quo tempore plerumque ægri periculosissimis morbis oppressi, ac sæpe morti quam vitæ viciniore pœneque expirantes, admittebantur.

Suscepti in Clinicum Institutum ægroti curam peculiarem, juvenum medicorum unus vel alter aggreditur, ac eundem, professore, cœterisque medicinæ alumnis præsentibus, ipse examinat. Si quid aut in suis quæstionibus, quod novisse intersit, hic omittit, aut fallitur; magistri consilio dirigitur, donec ea, quæ ad morbi præsentis cognitionem, ad ejus pro-

gnosin, curandique¹ methodum indicatam spectare possint, eruerit. Quæ discipulorum experientiam parum adhuc firmam fugere videntur, ea Clinices professor tum ex propriis observationibus, tum ex illis, quas aliorum industriæ debemus, suggerit, ac filo ratiociniorum candidatum in viam reducit. Hisce singulis peractis, indicata remedia, docentis consensu firmata *), schedæ propriæ, ad lectulum ægroti suspendendæ, committi jubentur. Neque ea solum, sed character morbi, mensis ac dies, quibus hic incepit, ingressus, ætas, nomen, patria, conditio ægroti adnotantur, manu medici huic operi præfixi signanda.

Absoluta infirmorum inspectione, medicus juvenis ejus ægroti, quem curandum sus-

---

*) Professori Clinices impositum est onus, ut necessaria pro conscribendis medicamentorum formulis præcepta ad ipsum ægrotantis lectulum discipulis communicet, ac hos ipsos utilissimo hoc in opere exerceat. Facilior hæc via est ad ea, quæ multis in locis theoretice nimis traduntur, discentium memoriae imprimenda. Nosodochii quidem medici utuntur pharmacopoea jam pluribus ab annis consilio eorundem communi ac Praesidis recepta; Professor vero Clinices, quamvis easdem haud raro formulas et ipse pro suis ægrotis præscribat, sæpius tamen novas atque inter se diversas a tironibus componi curat, aut quales in communi artis exercitio adhibentur, conscribit.

cepit, lectulo affidet; quo scilicet, quæ morbo occasionem dederint, judiciove sint oportuna, melius pernoscat, atque ad succinctam morbi historiam, quam altera jam die, vel, in casu graviore, paulo tardius, ad lectum ægroti publice leget, perscribendam sese præparet. Ab eo tempore candidatus diarium morbi per singulas dies conscribit, professor vero Clinices ad minima quæque, si quid momenti habeant, præcipue vero ad remedium effectus, discipulorum animos convertit. Ubi saluti restituitur ægrotus, morbi historiam discipulus in manus tradit docentis; sin moritur æger, ante cadaveris sectionem, quæ in publico anatomiae amphitheatro suscipitur, diarium morbi lethalis, præsentibus tum clinices, tum pathologiae studiosis, alta voce prælegitur. Pars morbosa, si quam memorabilem cadaver offert, in *Museum Pathologicum*, manu experta præparanda, deportatur, & in morborum tum causis, tum effectibus explicandis, sub publicis prælectionibus a clinices ac pathologiae professoribus tironum oculis exponitur.

Est autem usu constanti hoc in clinico instituto receptum, ut qui ægroti sub cura indefessa medelam quamcunque recusare videntur, ne lectum, publicæ instructioni dictum, absque discipulorum utilitate, æquo diutius

7
occupent, dimittantur; qui vero ex morbo superato convalescunt, si parum adhuc virium accesserit, in aliud nosocomii cubile ablegentur; reditus ad suos facilitatem expectaturi; cæteri recta domum se conferunt. Quum vero tanti intersit, ægorum quoque *convalescentias* a medico, qui morbi curam ad has usque absolvit, attente observari; praxeos medicæ candidatus, qui ægroto hucusque adfuerat, convalescentem quotidie adit, observat, ac si quid attentione dignum acciderit, suo hoc ipsum diario committit, ac præsidem clinices de singulis advertit,

Hæc tironum institutio sua simplicitate facile sese cuivis commendans, & studiosorum hoc in Archigymnasio concursu, & progressibus plusquam ordinariis in dies magis magisque confirmata, profecto non sufficeret illis, quæ medicas observationes minus certas verasque reddere possent, repellendis, nisi quoque in ea, quæ absente clinices magistro circa ægros aguntur, omnis converteretur sollicitudo. Loquor de modo remedia expediendi, administrandique, de victu, de cura speciali ægrotantium, aliisque compluribus, quæ conclusiones ex observationibus deducendas tam facile corrumpunt. Horum vero curam non exiguam apud nos haberi, e sequentibus patebit,

Pharmacopolium Nosocomii *Ticinensis*, ut omnium hujus generis institutorum conspicuum exemplar considerari meretur. Singularis hoc in loco in remediorum optimorum delectu, rectave administratione diligentia & industria adhibetur. Chemicorum inprimis præparationi medicaminum invigilat eximius Vir *Franciscus Marabelli*, qui idem quotiescunque a clinices moderatore, humorum animalium, atque excretionum morbosarum analysis desideratur, hanc ipsam cum summa perspicacia absolvit.

Deinde, ne quid desit in assistentia miseris præstanda, vel in recta medicamentorum administratione, a quorum certe neglectu salus ægrotantium in nosodochiis quam plurimum periclitatur; cuivis clinices cubiculo duo concessi sunt infirmorum custodes, quorum functionibus invigilat chirurgus huic Instituto addictus. Ab anno circiter, Clinices professori adjunctus est *Medicus Assistsens*, qui, eodem absente, singulis præficitur, & ut suo quisque muneri satisfaciat, ut studiosa juvenus in conscribendis morborum historiis dirigatur, utque debitus ubique rerum ordo servetur, studium omne impendit. Nemini vero, medicinæ candidatis, vel affinibus ægrorum, quos hi desiderant, exceptis, scholam hanc ingredi, nisi horis ad id præfixis, permittitur. Hac

scilicet a lege quam plurima in ægros redun-
dant emolumenta, inter quæ præcipua sunt;
quietis hoc in loco necessaria observatio,
& ne quid ciborum vel potus, quæ saluti
ægrotoꝝ obesse possunt, propinetur, cura
continua.

Sub hac rerum dispositione oportet sane,
ut iumma observationibus in schola clinica, tot
coram testibus, institutis, auctoritas fidesque
concilietur. Ab eo enim tempore, quo pri-
mum Vir eximius *Burserius*, jubentibus id
summæ rei literariæ in hac *Insubria Austriaca*
moderatoribus, praxin medicam ad ipsos
ægotantium lectulos apud nos docere incepit,
Tironum ad hanc scholam confluxus quot
annis non parum est auctus. Sub illo etenim
egregio praxeos medicæ magistro, qui longe
pauciores pridem fuerant, Auditores, ad
quadraginta circiter & ultra numero increve-
runt. Adventante hanc in Academiam Viro
Celeberrimo, Illustri *Tiffoto*, hic numerus ad
septuaginta circiter adauctus est. Quum Pater
post biennium Clinici curam Ticinensis in se
assumeret, *quadraginta* circiter praxeos me-
dicæ in eadem candidatos numeravit. Ultimis
vero his annis hic, in juvenum medicorum
plusquam *centum quinquaginta* societate, Cli-
nicum quotidie adivit. Pars magna istorum
ex diversis, tum Italiæ, tum Germaniæ alia-

rumque regionum provinciis advenerat ; ac inter istos, quamplurimi, qui, aliis in scholis medicinam edocti, ac diversis fane inter se oculis, de theoriæ non minus principiis, quam de methodo medendi in Clinico Instituto adhibita, primo quidem intuitu judicantes, in omnia certe, quæ hanc ipsam ab aliis distinguarent, attentionem, quam poterant maximam, continuo posuerunt, ac ponere continuant. Hæc doctrinæ & opinionum in tanto candidatorum ac medicinæ doctorum numero diversitas, æmulationem non parum coadiuvat, ac ut suum de natura & exitu morbi tueatur iudicium, nec quidquam, quod ipsemet non viderit, aliis concedat, quemvis impellit. Hic ipse vero ingeniorum juvenilium dissensus, atque innata de singulis objectis sic aut aliter ratiocinandi disputandique cupido, singulorum de veritate observationis testimonium tantum omnino reddat necesse est, ut ab hoc communi *de factis* iudicio, ad alterum, quod majoris esset ponderis, provocari non possit. Ut vero quivis auditorum, atque omnes simul sumpti, ea, quæ circa ægrotos sibi commissos adnotaverint, pro suis agnoscant, atque veritatem observationum communi auctoritate defendant, unicuique morbi historiæ, quam sincere ac integre hic afferam, nomen patriamque medici, qui eandem collegit, adjungam.

Sed antequam ad rationem de morbis in clinico Instituto publice a me pertractatis reddendam accedam, brevissime aliqua, quæ lucem sequentibus affundant, attingam. Non est enim exigui ad recte de his judicandum momenti, propius perspexisse, quæ cœli natura, videndi ratio quæ sit illorum, qui nosocomii Ticinensis atque clinices beneficio fruuntur; quinam his in regionibus morbi sint endemici, aut qui more epidemicorum non raro grassentur.

Primum de coelo aerisque temperie. Hanc ut melius & ad fidem faciendam accommodatius ob oculos ponerem legentibus, ad Virum Clarissimum & harum rerum observatorem intelligentissimum accuratissimumque, Illustrem *Alexandrum Volta*, physicæ experimentalis hoc in R. Archigymnasio professorem confugi, qui, ea qua est animi in omnes bonarum literarum amantes liberalitate, & in me humanitate prorsus singulari, suas de hac re observationes mecum lubenter communicavit. Eas, quo facilius sub uno adspectu positæ colligantur, in tabulas, infra tradendas, redegì. Præmittam epistolæ hoc a Viro Illustri mihi transmissæ, & ex italico idiomate in latinum translatae, partem eam, quæ tabulis prædictis præfationis loco esse potest.

„Cum Tibi quidem sufficiat, quæ atmosphæ nostræ, de mense in mensem, aut de quindecim diebus tot sequentes in dies, ab initio hyemis elapsæ ad ver integrum usque, constitutio fuerit, ita tibi satisfaciam: ut mensem quemque in tres partes, primam nempe, mediam, ultimamque dividens, quam coeli temperiem habuerimus, quæ fuerit barometri ac thermometri altitudo media, quæ humiditatis & siccitatis ratio, qui coeli status, pluviis, nivibus, nebulis, quæ incidere, descriptis, pernoscas; atque hæc quidem omnia breviter & summatim. De ventis interim multa observare accuratius, Anemometrum desideranti, mihi non licuit; notavi solum, si quando fortiores ad aliquod punctum, ut vocant cardinalibus, eorumve intermediis spiraverint. Coeterum ventos *Ticini* parum dominari, elapsis autem hyeme & vere, eosdem solito etiam minus regnasse, tibi constat.“

Præter coeli temperiem, regionis positio, soli indoles atque cultura vim summam in corpora animalium exercent: quæ vero partim, si agrum *Mantuanum* excipias, *Ticinensi* minus, quam cæteris Insubriæ provinciis, favere videntur. In planitie amplissima, ab alpibus ad septentrionem positis, ad flumina conspicua *Padum*, *Ticinumque* meridiem ver-

fus decurrente, urbs floret inclyta *Papia*. Hæc istius positio, cujus salubritatem divinus jam dudum cecinit *Petrarca*, felicissima foret, nisi temporum, bellorum injuria, nisi campi vastissimi oryzæ dicati, ac prata per artem paludosa eandem nimis invertissent. Amplam per vallem Ticinus, arborum plurimarum sub umbra, celeriter decurrit. Hanc in vallem rivuli innumeri, & aquæ copiosæ per terras fossis undique intersectas, lento cursu, & exigua, qualem agrorum inundatio sæpe exigit, declivitate, sese exonerant. Atque hæc præcipue de ea parte, quam *Lomellinam* vocant, Ticinum inter & Padum jacente, valent. Omnia hic aquis & irrigationibus referta. His adde præcipuam oryzæ culturam, quæ & laboris affert quam plurimum, & civium in urbe nimis vicina degentium sanitati, quo tempore aquæ stagnare incipiunt, mensibus nempe Julii, Augusti, ac Septembris, non parum esse solet contraria.

Ex his facile est perspicere, & coeli constitutionem, & regionis indolem, & quæ utramque vel comitari, vel consequi solent, fontem esse morborum æstatis tempore satis perennem ac uberem, eorumque maximam partem generis asihenici.

Supereſt ut de re alia, non minoris proſpecto momenti, mentionem injiciam, ſcilicet de vitæ ratione, qua homines, qui ad noſcomium vulgo deferuntur, uti ſunt ſoliti, ſunt enim hi fere egentiores, aut agricultores. De his dicam paulo amplius.

Si quis Inſubriam Aufriacam peragrans, miram hic naturæ in largiendis fructibus liberalitatem, rerumque omnium, quæ ad primas vitæ ſuſtentandæ neceſſitates ſpectant, abundantiam, optimamque conditionem, ſimulque agriculturæ progreſſus omnino inſignes conſpexerit; negabit is, multas in Europa provincias reperiri, quæ palmam huic noſtræ eripere queant. Accedit, quod vectigalia ſint moderatiora, neque mediocritatem excedant, & quod illi, qui provinciæ adminiſtrandæ regendæque præſunt, curæ atque ſollicitudinis, quo ſubditorum ſaluti quam optime propicietur, nihil omittant.

Et tamen agricolarum hominumque rurè degentium pars potiffima, tam eſt commodis vitæ omnibus deſtituta, tamque miſera, ut reliquo in orbe, quo quidem agrorum cultura penetravit, vix ulla magis. Nec mirum eſt, ſi quis conſideraverit, hanc claſſem hominum plerumque, nec palmulam terræ, quam ſudore ſuo imprægnat, poſſidere ut propriam,

sed sub Domino colono, qui ipse non suum, sed possessoris, in urbe viventis prædium, gravissimo sæpe aëre conductum, colit, duris admodum, & male sanis laboribus addictam teneri, fructuque ex istis, quo suum suorumque vitam sustentet, vix non omni privatam incedere.

Victu vero hæc hominum classis utitur ex pane difficillimæ coctionis, quam e milio indico præparant, & ex *polenta*, ut vocant, ex farina Zeæ Mays, & aqua ad ignem confecta, a qua non solum butyrum, sed & condimenti genus, inter omnia quam maxime necessarium, *sal* nimirum *culinaris* non raro abest. Hoc scilicet naturæ donum, hominum æque, ac animalium domesticorum salutis tam proficuum, etsi maria vicina eodem abundant, pretio nihilo minus tam alto, ut egenitatem agricolæ non parum superet, venit. Hinc inspidam plane hanc pastam, in bolos redactam, nulla dentibus opera concessa, integram, quasi medicinam ingratam, esurientes stomacho ingerunt, aut saltem phaseolorum, aliorumque infimæ conditionis leguminum damnantur ad usum.

Aliud ciborum genus nostris oryza præbet, sanum certe, sed majus ob pretium vix ea, quæ satis nutriat, quantitate ventriculo

eorum, qui tanta cum molestia, vitæque tanto sub discrimine hanc plantam colunt, concessum.

De carne atque de vino, quæ perraro agricultorum labris gustanda offeruntur, vix habeo, quod loquar. Obstupui certe, cum primum mihi, in victus rationem inquirenti, non pauci, se ad illam usque diem, qua nosodochium ingressi essent, neque carnem, neque vinum, neque alium quemcunque liquorem fermentatum gustavisse, pie faterentur.

Huiusmodi igitur alimentis tam parca manu nutritos, difficillimis laboribus, iisque continuis, collum subdere oportet agricolas; nec mulieres quidem utero ferentes, tam diræ sese conditioni subtrahere queunt. „Hæ pro-
„no in terram corpore cum impetu solum ef-
„fodere, cerealia sub ardentibus meridiani
„solis radiis excutere, immâni humeris, ca-
„piti; onere imposito obrui cernuntur. Quo-
„ties non in oryza colenda stagnantibus aquis,
„sub quavis cœli intemperie, ad genua usque
„immerfas, incurvo, ac repente quasi cor-
„pore zizaniâ terra, & sæpe nimis propriam
„sic utero prolem, evel cre conspeximus.“ a)

---

a) *Jo. Petr. Frank. Oratio academica, de populorum miseria, morborum genitrice. Del. Opusc. Vol. IX.*

Quæ vero, rebus ita se habentibus, prægnantium, quæ puerperarum, quæ prolium tenerarum sit conditio, non est, cur hic exponam; id solum dictis supperaddendum: quod, cum nulla ferme inter nos puerpera, nisi plebi addicta, puerum lacte proprio nutrire dignetur, matrum rusticarum, quæ locum minus ab urbe distantem inhabitant, pars magna, etsi mammarum ob victus penuriam flaccescant, lucri tamen cupidine, & necessitatis imperio coacta, vel peregrinam simul propriamque prolem uberibus admoveat, vel hanc ipsam a sinu materno repellat. Vix autem septimum hic annum attigit miser, cum diro jam, ac vires longe superanti subjugatur labori: & sic de reliquo vitæ cursu dicendum est.

His præmissis, quis non videt, quales nostro sub cælo morbi præ aliis dominari censendi sint? non illi nimirum, qui corporis vigorem nimium, viriumque abundantiam pro sua origine agnoscant. Revera ita se rem habere, ex hoc ipso opere comparebit: pauci enim sunt, qui ex virium augmento morbofo nascantur, si cum illis conferas, quos ab atonia & debilitate inductos tractavimus.

Neque mirum cuique videbitur, si lienis monstrosa moles, cachexiæ, aliaque similia, endemica quasi inter nostros mala constituent;

quo etiam spectant, æstate imprimis & autumno, febres intermittentes, inter quas *perniciosa* haud raro caput suum extollunt. Febres porro continuæ nervosæ, sive illæ, quas putridas appellant, nisi endemicas quis dicat, sæpenumero saltem epidemice apud nos grassantur, atque hyemis præprimis tempore, quo pauperes in angustis tuguriis, tum aeris, tum lucis ipsius libero accessu privati, vitam, animalia inter domestica, & in stabulis omnem trahunt, non paucis infensæ redduntur. Sunt vero quamplurimi, quos tam iniquo habitationis genere contentos esse dura necessitas cogit. Revera a principio mēsis Novembris anni 1794 ad eam usque diem, qua Instituti Clinici curam in me suscepi, pater meus febres nervosas, tum intermittentes, tum continuas, peripneumonias malignas, similisque naturæ morbos fere unice curandos habuit.

De *Pellagra* mentionem peculiarem instituire omitto; quippe quæ, etiamsi ad agrum quoque Ticinensem non ita pridem se dilataverit infelix ægritudo, in Insubriæ tamen parte superiore sedem præcipuam figit.

His igitur certo iudicio, ut mihi videtur, expositis, succinctam nunc morborum rationem reddere aggredior, eorum scilicet, quos tempore indicato in clinico instituto tractandos

suscepi; illis modo exceptis, qui examini juniorum Medicinæ Doctorum dicabantur: ad quod examen ad unum omnes tenentur, qui ad Medicinæ hac in parte Insubriæ exercitium publicum aspirant. Horum nempe morborum curæ non minus, quàm publico Candidatorum examini, Vir illustris *Josephus Raggi*, in hac Academia Professor P. & O., præfixus fuit.

Quod ordinem rerum hic exponendarum attinet, eum existimavi esse optimum, qui scholam oleret minus, naturæ vero esset proximior, ac lectores non minus, quam me ipsum, tædio, res easdem diversis in locis repetendi, liberaret. Cæterum nominibus morborum hic usus sum, quæ in Patris mei *epitome de curandis hominum morbis*, civitate donata fuerunt.

Dabam Ticin. Reg. XII. Cal. Oct. MDCCXCV.

CAPUT I.

Morbi inflammatorii.

Etiam si insolitum frigus, anno 1795. inchoante, universam Italiam invaserit, altæque nives amœnos Insubriæ campos obtexerint; clinicum nihilominus institutum, tempore indicato, novem tantum ægroti morbis inflammatoriis veris legitimisque adfecti ingressi sunt; quorum duo, *peripneumonia*, tres, *febre catarrhali*, reliqui vero, *cynanche faucium*, *Rheumatismo*, *Erysipelate* laborabant. Unicus a *Scarlatina* prehensus fuit ægrotus. Ad unum omnes, brevi admodum temporis spatio, optima gaudentes valetudine, methodo, quam nunc paucis exponam, pertractati, nosodochium dereliquerunt. Morbos interim inflammatorios hoc anno, quam annis elapsis, non modo rariores fuisse, sed etiam longe minore cum vehementia regnasse, lubenter fatebor.

Vigente diathesi inflammatoria, præcipue si organum quoddam ad vitam necessarium præ aliis affectum cernebatur, venæ

sectionem pro re nata, nunc ad libram, nunquam ultra, nunc ad octo vel novem uncias, instituendam curavi. Paucis sanguinis detractio- nibus peractis, ægroti constanter in melius ver- tebantur, quare nunquam coactus fui ultra quin- que hujus pretiosi humoris libras emittere; quod sine dubio me facere oportuisset, nisi reliqua au- xilia debilitantia, seu anthiphlogistica, simul in usum vocavissem: nam venæ sectio, etsi princeps remedium in adfectionum inflamma- toriarum curatione sit; per se nihilominus, testante etiam *Huxhamo*, *) vix aut ne vix quidem, morborum phlogisticorum medelam integram efficere valet.

Auxilia de quibus loquor, & quorum ope sæpe sæpius sanguini parci potest, sunt *evacuantia* in genere, rigorosa ab omni ani- mali victu abstinentia, athmosphæra frigi- diuscula, copiosa aquæ potatio, quies cor- poris animique, nec non, in levioribus in- flammatoriis adfectionibus, methodus diap- noica.

Evacuantium, præsertim vero lenium catharticorum, summa in morbis phlogisticis

---

*) *Dissert. de Pleuritide & Peripneumonia.*

utilitas, *Sydenhamo*, *) *Huxhamo*, **) *Boerhaavio*, ***) aliisque summis in arte viris bene cognita erat. Conspicuum morbi cujusve phlogistici levamen, quod horum pharmacorum ope obtinetur, non a sola saburrarum, pituitæ, bilisque evacuatione, nec a derivationis, tam incertæ doctrinæ, auxilio, — sed potius a debilitate, usum catharticatorum sequente, repeterem. Aegrotantibus enim non paucis, morbo phlogistico dentis, quin vel unicum ex sic dictis signis gastricis adesset, summo cum rerum successu, alvum ducentia iterum iterumque propinavi. Faucium cynanchen, in hoc ipso instituto clinico, salis amari ope, cito sanavi; deerant tamen & oris amarities, & linguæ spurcities, ac nausea, aliaque hujus naturæ symptomata, quorum præsentia vulgum medicorum ad purgantium usum tam sæpe conducit ****). Minime hinc dicti remedii utilitatem a saburrarum vel bilis evacuatione, ab ipso peracta, derivare mihi licet. Peripneumoniam illam, ac cynanches, quæ a celeb. *Stoll* pro gastricis

*) Opera omnia. Cap. V.

**) l. c.

***) Aph. 852.

****) Morbi istius historiam scripsit D. Doct. *Jacob Giovanelli*, Tyrolensis.

atque biliosis, eo quod illas cum evacuanti-
bus sanaverit, declaratae sunt, erantne ipsae
revera talis naturae? Non desunt interim sum-
mi ingenii, & auctoritatis medici, quos inter
modo *Trillerum* *) nominabo, qui ca-
tharticatorum usum in morbis, de quibus ser-
mo est, propter stimulum, quo agunt, pro-
scribendum esse censuerint; sed unico his re-
spondere licebit argumento: purgantia certe
non agunt, quin stimulent; verum, quaeso,
si illa tantum cathartica in usum vocemus,
quae acrioribus drasticisque principiis destituta,
lenes modo evacuationes promovent, cujus-
modi sunt varia salia neutra, tamarindi &c.,
nonne tunc debilitas ab alvina purgatione in-
ducta, damnum ab actione mitissimi sti-
muli illatum facile delere ac superare con-
cedetur?

Quamvis autem venae sectio, alvique
modica purgatio ad potiora auxilia antiphlo-
gistica pertineant; eorum tamen emolumentum
longe minus sub oculos cadit, nisi summa
simul victus habeatur ratio. Diæta enim in
morbis a vi vitæ nimia originem ducentibus,
prorsus vegetabilis, ac liquida adhibenda esse

---

*) De pleuritid. Cap. III. §. 4.

mihi videtur. „Carnes, inquit *Sydenhamus*, *) cujuscunque demum generis, & „juscula ex iis parata, sacra sunt: jusculis „vero hordaceis, avenaceis, pomis coctis ac „id genus aliis vescitor, ptisana ex hordeo, „vel cerevisia tenuissima utitor.“ Quare ægro-
tis nonnisi vegetabilia, præsertim fructus hor-
reos, concedo: qui cibi ob vacillantem pu-
tredinis theoriam a maxima parte medicorum
in solis morbis ab atonia pendentibus propi-
nari solent, in quibus certe tam perniciosi,
quam in adfectionibus a contrario corporis
statu oriundis, proficui esse cernuntur.

Quod potum attinet, simplicissimum in
morbis inflammatoriis, aquam scilicet frigi-
dam, suppedito. Minime vero nitrum, vel
aliud quodpiam hujus generis medicamen-
addo; quod tunc ægroti, ingrati saporis cau-
sa, non facile necessariam potus copiam su-
mant; vel potius, quia hisce pharmacis, *nisi*
evacuationes inducant, nullam vim antiphlo-
gisticam tribuendam esse existimo. Nitrum
enim, aliaque hujus naturæ salia, evidenter
irritant, ac stimulant. Idem de acidis vege-
tabilibus saturatis, quibus, nescio cur virtus
refrigerans concessa sit, sentio. Acetum enim,

---

*) Op. citat. Sect. VI.

fortius inprimis, tam longe abest, ut vires corporis imminuat, ut hae potius ab ejus usu aliquomodo augeantur. Alcoholis illud vix non semper haud exiguam copiam continet. Acidum, quod ex fructibus limonum obtinetur, aqua multa dilutum, pro potu ægrotantium, morbis inflammatoriis adsectorum, magis accommodatum, mihi videtur; licet nec eidem vim adscribere queam antiphlogisticam. In peripneumonia ab hoc potu subacido tussim exasperatam fuisse, observavi ego, observarunt & alii. Porro necesse est, ut caveatur, ne illi, qui hanc *limonadam* præparant, portiunculam corticis fructus ipsius potui superaddant, vel citri elæosaccharo adjecto, stimulante hanc principio imprægnent. Commixto scilicet sic oleo essentiali, quod vehementer exæscuat, potus, de quo sermo est, valdopere excitans, atque abhinc in morbo inflammatorio noxius paratur. Gravis hic error frequentem in praxi locum habet. Omni igitur potui, aquam fontis frigidam, certe non ubique glaciale, antepono. Illam equidem in peripneumonia ac faucium cynanche cum successu magno in usum vocavi, dummodo hi morbi adhuc recentes ac revera inflammatorii essent. Methodus ista, ab aliis nostratibus medicis, imo ab ipso vulgo, jam dudum adhibita, nunquam aliquid detrimenti produxit. Sic saltem magistra docet experientia.

Atmosphærae autem, quam *Sydenhami*, *Boerhaavii*, aliorumque consilio in quovis morbo phlogistico, subfrigidam esse oportet, maximam semper rationem habui. Argumenta enim a *Brunone**) circa frigoris actionem exposita, de illius vi, dummodo sat constanter in corpus agat, debilitante, me plane convicerunt. Acutissimi scilicet hic Vir ingenii, non a frigore, recta via, sed a calore illud subsequente, qui tunc majori cum vi in machinam magis excitabilem agit, morbos inflammatorios oriri; — & frigus sat constans non ad auxilia tonica, sed revera ad debilitantia, seu antiphlogistica, spectare, meridiana luce, ni fallor, clarius demonstravit.

Hic certe locus non est, rationes, quæ ad hanc sententiam tum negandam, tum defendendam allatæ sunt, in medium afferendi; quod tamen alia occasione jam fufius feci, **) fecitque *W. Weikardus*, ***) Antiquitatis

---

*) *Elementa Medic. Brunonis.*

**) *Ricerche sullo stato della medicina, di Jones. Trad. dall' Inglese da Giuseppe Frank, con note. T. I. p. 251.*

***) *Entwurf einer einfacheren Arzneykunst. Versionem italicam cum notis procuravi sub titulo: Prospetto d'una medicina piu semplice.*

jam medici vim frigoris antiphlogisticam bene noverunt. Sufficiat hic dicere, *Asclepiadem*, *Celsum*, aliosve, in phrenesi, ut caput frigida lavaretur, consuluisse: quod præceptum *Lanzonius**) & *Willisius*, **) felici cum successu, secuti sunt. Inter recentiores. *C. Tissotus*, ***) atque *W. Moneta*, ****) regimen calidum in catarrhali & coryzæ inflammatoriæ curatione, prescribendo, frigidam iterum iterumque commendant. Variolas demum inflammatorias, nonne felici cum exitu in atmosphæra frigidiuscula curari omnes convenimus? Et cum hujus exanthematis eruptio a frigore non solum non impediatur, sed potius promoveatur; cur est, quæso, quod contrarium in cæteris exanthematibus phlogisticis timeamus. Frigus in curatione morbillorum benignorum æque ac in variolis profuisse, *W. Wainmann*****) testatur. Idem in scarlatina benigna accidere, egomet ipse in casu sequente expertus sum.

*) Miscel. natur. curios. D. 3. An. 5. §. 6. Obs. 121.

**) De delirio et phrenitide. Cap. 10.

***) Avis au Peuple.

****) Abhandlung, daß die Kälte, und das kalte Wasser in Katharkrankheiten wahre Heilmittel sind.

*****) Jones op. citat. T. 1.

SCARLATINÆ HISTORIA *)

Puer, piscatori tironis operam præstans, 13um ætatis suæ annum attingens, robustus ac bene nutritus, a biennio optima fruens valetudine, cum ob muneris rationem frigori caloriq̃ue alternatim sæpius sese exponere cogeretur, jam aliquot abhinc diebus de insolita artuum lassitudine, animi morositate, & quadam faucium titillatione conquerebatur. Nihili hæc faciens, in pristina vivendi methodo continuabat. Ante triduum, nulla accedente nova causa, & absque contagii suspitione, dolore faucium corripitur, deglutationem quodammodo præpediente, absque tussi & respirandi difficultate, torminaque insimul ad abdomen expertus, absque vomitu aut tenesmo. Hoc sub rerum statu, quin horrorem caloremve febrilem persensisset unquam, lecto committitur, ibidemque domi per biduum degit, nil præter potum aquosum assumens. Abdominis dolores post paucarum, a quo incœperant, horarum spatium, disparent, superflite morbosa faucium affectione. Hæc, licet æger ab omni cibo abstineret, sollicitèque animi corporisque quietem servaret, in-

---

*) Historia hæc a D. Doct. *Francisco Alimonta* Tyrolensi scripta est.

crescit : dolor scilicet major evadit, deglutitio difficilior redditur, voxque fit acuta. Cum res sic procederet, heri vespere, nulla facta medela, nosocomium inferius petit, ibidemque venæsectio ad unc. IX. instituitur, cataplasma emolliens collo apponitur, & haustus salinus cum duobus tartari emetici granis præscribitur. Ab hac methodo melius habuit, & hoc mane in clinicum institutum deportatus, sequentia obtulit animadvertenda: dolor faucium tantisper erat imminutus, deglutitio facilior, vox minus acuta; inspectæ fauces rubebant valdopere, tonsillæ tumebant, uvula ad linguæ radicem usque extendebatur, lingua, quodammodo sicca, maxima fere parte muco albido obtegebatur, nulla interim aderat tussis, aut respirandi difficultas: cutis erat arida, sicceque urens, & licet æger id antea non animadvertisset, maculis undique, si faciem excipias, copiosissimis lævigata scatebat: hæ maculæ erant minimæ, ruberrimæ, hinc inde confluentes, a compressione evanescebant, hac cessante, mox revertebantur. Interim nullus aderat oculorum rubor, aut lacrymatio, sternutatio nulla, nec coryza, nec ulla ventriculi oppressio, aut vomituritio. Pulsus erant admodum frequentes & tantisper pleni: pauca sitis aderat, anorexia aliqua, & quædam artuum lassitudo, alvus ordinata,

His perspectis , cum nulla nunc vigeat variolarum morbillorumque epidemia , nec præsentia symptomata hæc annuncient exanthemata , morbum pro *scarlatina* habemus. Quod febris ad indolem spectat , floridus ægroti habitus , ejusdem vitæ genus , actio virium excitantium in decursu ad morbum graviolem continuata , evidens adhibitæ antiphlogisticæ methodi utilitas , nervosorum symptomatum absentia , & præsentium consideratio , de inflammatoria hujus indole satis nos convincunt. Quoad prognosin , licet ea sit morbi natura , ut facile in hydropem inconvalescentibus terminetur ; nihilominus , cum graviora symptomata non urgeant , sub recto regimine , feliciorlem morbi exitum speramus.

Interim , ut indicationi satisfacereinus , stragula detrahi jussimus , ita tamen , ne ingratam frigoris sensationem æger persentiret , & dein habito ad leviolem morbi gradum , nec non ad præsentis constitutionis , nervosæ morborum indoli faventis , characterem respectu , præscripsimus hirudines Nro. X circa collum applicandas , aquam frigidam , & cibum ex pomis coctis paratum.

V E S P E R E.

Aliqua adest exacerbatio , pulsus sunt magis frequentes , adhuc pleni , calor major ,

& tantisper in somnum inclinat æger: cæterum dolor faucium est magis imminutus, deglutitio faciliior, & vox minus rauca: alvum non deposuit. Continuavimus in potu & diæta, & clysterem emollientem præscripsimus.

MANE. 7. m. d.

Quievit: alvum bis deposuit; adest remissio sat manifesta; pulsus sunt minus frequentes, tantisper tamen pleniores; calor minor, fauces minus dolent, tonsillæ tument minus, deglutitio faciliior:

Eadem sit ægri stragulis levioribus cooperiendi ratio; dein

℞. Haust. salin^{*)}) uncias septem.

Tart. emet. granum unum

Cap. omni bihorio cochlearia duo

Diæta eadem.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua, sed hesternæ minor: alvum deposuit. Continuavimus in omnibus.

^{*)} Haustus salinus sic paratur.

℞. Aceti ammoniacalis. Infus. sambuc. $\overline{aa}$. unc. tres, Oxy-mel. simpl. unc. unam, M.

MANE. 8. m. d.

Bene quievit: remissio manifestissima: pulsus minus frequentes, parum pleni, gutturis dolor tonsillarumque tumor minor, vox fere naturalis: ad brachia & crura aspredines comparent miliformes, albæ, quæ cutim scabram reddunt. Continuavimus in præscriptis.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua, sed præcedente minor: alvum non deposuit: clysterem ordinavimus & in cæteris continuavimus, ut supra.

MANE. 9. m. d.

Optime quievit; gutturis dolor non nisi sub liquidorum deglutitione aliquis, tonsillarum tumor fere nullus: aspredines miliformes majores apparent: pulsus fere naturales. Continuavimus in omnibus.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua: calor tantisper major, pulsus frequentiores magisque pleni, inquietudo magna ob dentis dolorem: dens inspectus carie affectus apparuit; in præscriptis continuavimus.

MANE. 10. m. d.

Quievit: remissio adest manifestissima, urina sedimentum lateritium deponit. Continuavimus ut supra.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua. Continuavimus in omnibus.

MANE. 11. m. d.

Pulsus & calor fere naturales: desquamatio incipit, ad brachia & collum sudavit, urinæ claræ. Continuavimus in omnibus.

VESPERE.

Exacerbatio vix aliqua, Continuum in præscriptis.

MANE. 12. m. d.

Desquamatio rite procedit: febris nulla, urinæ cupiosæ: diætam, ut vocatur, secundam *) concessimus, nihilque dedimus nisi infusum sambuci cæterum levioribus ægrotum siragulis adhucdum obtegi volumus.

VESPERE.

Nihil novi observatur: furfures undique ex cute decidunt. Continuavimus in prædictis subsidiis.

*) Vid. Plan d'école clinique Tab. C.

Per 4 adhuc dies apud nos remansit: nil præter diætam tertiam*) absque vino concessimus, desquamatio rite processit, & quin ullum unquam hydropis signum appareret, aut de morboſa ſenſibilitate conquereretur æger, ad ſuos redire cupientem, integre reſtitutum dimiſimus, monentes, ne frigori calorigive alternatim, vel nimio calori ſeſe exponeret.

Præter remedia jam allata, & præter corporis animique quietem, aliud porro magni momenti antiphlogiſticum auxilium conſtanter in uſum vocavi, quod ob nimium contra methodum alexipharmacam odium, a plerisque medicis, niſi fallor, non ſatis pro merito æſtimatur. De methodo, quam ſudoriferam ſeu diapoicam vocant, loquor, quæ ipſa, quamvis in fortioribus morbis inflammatoriis, propter ſtimulum primam ejus actionem concomitantem, maximo detrimento ſit, in levioribus contra adfectionibus phlogiſticis, præcipue ubi ſudoris ſponte ſuborientis ſigna cernuntur, ad potiora curationis ſubſidia mihi videtur pertinere. Hoc ultimo in caſu, nihil noxæ a levi admodum ſtimulo,

---

*) Vid. Plan d'école clinique Tab. C.

eius ope sudor promovetur, timendum, quum sudoris evacuationem subsequens debilitas, damnum ab illo illatum, facile superabit. Prorsus contrarium vero in gravioribus, a vi vitæ nimia pendentibus morbis, evenit, in quibus sudor a qualicunque, vel levissimo, stimulo creatur, & fatente *Alexandro*, a regimine antiphlogistico, imo ab ipso frigore, cum utilitate promovetur. Qua de re iis ægrotis, qui levissimis morbis inflammatoriis adiciebantur, mox ab initio, — illis vero, qui gravioribus opprimebantur, tantummodo sub finem, quum nimirum aliorum debilitantium opere morbus ad priorem illum gradum redactus esset, lenia stimulantia e. g. tartarum emeticum in refractis dosibus, pulverem Doweri, acetum ammoniacale propinavi, hac ratione inductus: ut ope sudoris superstitem virium vitalium superabundantiam delem, sicque ægritudinis perfectam curationem cito obtinerem. Aegrotum peripneumonicum in clinico instituto, cui jam vena secta fuerat, præsentibus ac sævientibus adhuc hujus diri morbi symptomatis, sub pulsu tamen molli ac andoso, cum regimine diapnoico, de quo locutus sum, tempore viginti quatuor horarum ad sanitatem restitui.*) In morbis porro phlogi-

---

*) Aegrotantis hujus historiam scripsit D. Doct. *Josephus Prada* Mediolanensis.

sticis, exanthematibus præsertim stipatis, a contagio inprimis ortis, methodus hæc lenis diaphoretica mirifice confert.

Neque tamen silentio præteream, me hinc inde ob methodum diapnoicam præposuere adhibitam, morbi augmentum observasse, quum a stimulo pharmaci, quo sum usus, desideratus sudor negaretur.

Quæ igitur auxilia ad morborum inflammatorum curationem administranda censui, breviter jam exposui: oportet nunc paucis rationem reddere, cur quædam pharmaca a summis in arte medica viris contra adfectiones phlogisticas commendata non adhibuerim.

Opium „quod genio inflammationis non „quadrat“ *) nunquam in phlogisticis adfectionibus adhibui. Sub finem tamen peripneumoniarum, victa diathesi phlogistica, ac contraria per abusum remediorum debilitantium generata, opium certe sæpius summo cum fructu in auxilium vocavi.

Quid de vesicantibus, contra pleuritidem & peripneumoniam adeo laudatis remediis, cogitem, ingenue nunc fatebor. A vesicatoriis in mor-

---

*) *Tralles* usus opii T. II. p. 84.

borum inflammatoriorum curatione, cujuscunque demum speciei hi sint, curatione (dummodo hanc naturam fervent, atque ob neglectum debilitantium usum, vel etiam contraria e ratione in diathesin oppositam non transeant,) semper abstineo. Nil enim illi, *Trallesii* *) verbis utor, magis incongruum & contradictorium cogitare possum, quam venæ sectionem instituire, cathartica aliaque debilitantia propinare, & eodem tempore acria, rodentia vesicatoria exterius applicare.

Profligato, sub methodo hac, paucis, ac per summa capita exposita, morbo, studiosorum attentionem in *convalescentium* conditionem confianter movendam esse, mei muneris existimavi. Si status ille, qui sanitatem inter & morbum medium tenet, atque prædispositionis sub nomine salutatur, pro medico practico summi momenti est, non minus ejusdem attentionem conditio illa, cui *convalescentiæ* nomen imponitur, quæque morbum inter & secundam valetudinem posita est, meretur. Quodvis enim morbi genus propriam convalescentiam, propriaque redituri morbi ipsius pericula habet, ac distinctam medendi methodum requirit, quod fusius parens opti-

---

*) De usu vesicantium.

mus alibi exposuit. *) Mos vulgo receptus, illis qui a morbo recenter convaluerunt, indiscriminatim excitantia, victumque lautum ac vinum exhibendi, pessimus sine dubio est. Sæpe iterumve sub tali vivendi ratione ignis vix extinctus iterum nova vi in perniciem hominis accenditur. Aegrotantibus hinc meæ curæ commissis, post superatum morbum inflammatorium, dummodo ob nimium remedium debilitantium usum, virium vitalium conspicuum languorem non ostendant, victum vegetabilem pauca cum adjecta carne concedo, vinum vero fere semper prohibeo.

C A P U T II.

Febres intermittentes.

Quum præterita hyeme febres intermittentes rariores fuissent, & sequente vere, licet eæ grassarentur, nihil tamen, quod majoris attentionis dignum esset, ostendissent, solos XIX. ægrotos, morbo, de quo loquor, adfectos, in Clinicum institutum suscepi. Omnes vero cito perfecteque sanati sunt.

Sed priusquam de methodo, qua sum usus, verba faciam, quid de febrium intermittantium natura ac divisione a medicis recepta sentiam, breviter & sine fuco, ut mea

---

*) Oratio Academica, de convalescentium conditione ac prosperitate tuenda. Delectus opuscul, T. XII.

opinio fert, exponere aggredior. Solent autem hæ febres æque ac febres continuæ, in inflammatorias, gastricas, & nervosas, dividi. *)

Quas ego febres intermittentes pertractandas habui: (neque enim de illis tantum quas tempore indicato tractavi, sed de aliis permultis atque gravissimis, quarum curationem elapsis annis suscepi, hoc loco sermo mihi est:) ad unam omnes nervosæ indolis fuerunt, quamvis maxima illarum pars symptomata sic dicta gastrica præ se tulissent. Signorum istorum præsentiam, quum ego experientia quadam & ratione fretus, minoris habendam cerem; neque emetica, neque chatactica, sed tonica atque excitantia constanter propinavi: quorum medicamentorum usu morbus simul cum symptomatibus gastricis, nullo alio subsequente detrimento, disparuit. Felici hac, & mutiplici experientia securior redditus, quum febres intermittentes, licet amaror, oris, linguæ spurcities, ructus, nausea, vomitus aut diarrhœa præsto essent, excitantibus tamen remediis celeriter certeque cedere semper viderem, an res eodem modo sese in febribus continuis haberet, sedulo experiendum existimavi, & in hoc studium, quam potui diligen-

---

*) Epit. de curand. hom. morb. T. I.

tissimum, contuli. Eventus suspicionem egregie confirmavit. Magnum enim febrium continuarum numerum, quæ ab aliis propter præsentiam eorum, quæ modo commemoravi, symptomatum, gastricæ aut biliosæ adpellantur, quæque ad morbos inflammatorios nequaquam pertinebant, exclusa omnino methodo evacuante, stimulantium ope summa cum felicitate sanavi. Has denique observationes sæpe numero repetitas, & quam fidelissimas sedulo inter se comparans, illasque studio, quo potui, diligentissimo, cum argumentis ab *Hecqueto*, *) *Brunone*, **) *Richtero*, ***) tum vero a patre ipso, ****) contra theoriam gastricam adeo pervulgatam, atque methodum evacuantem ei superinstructam allatis, concilians, paulatim eo, quasi vi cogente, adductus fui, ut sententiam illam, quæ primarias adfectiones gastricas, paucis casibus exceptis, prorsus negat existere, animo amplecterer.

Operæ nunc esse pretium existimo, argumenta rationesque præcipuas, quibus fretus

---

*) De purganda medicina.

**) Elem. Med.

**) Med. Chirurg. Beobacht.

****) Oratio Acad. de larvis morborum bilios. Delectus Opusc. T. I.

morborum gastricorum cohortem in tam angustos limites coegerim, in medium paucis proferre. Quo facto, in promptu cuique erit, observationes, quas ultimo loco circa febres intermittentes, & continuas exponam, cum fructu legere, riteque perpendere, & ad trutinam revocare.

Gastricus profecto ille morbus recte dicitur, qui a cibo depravato aut venefico, vel a sano etiam atque saluberrimo, sed in tanta copia, ut vires stomachi, licet sani, superet, ingesto, vel a vermibus corruptis a meconio relicto, originem trahit. Adfectio vero hujusmodi, tum ob causam, a qua producit, tum ob medendi methodum, quæ ipsa in materiæ peccantis evacuatione unice consistit, a morbis totius systematis ex vitio nascentibus absolute differt, & ad locales omnimodo spectat, quod alio jam loco exposui ac exemplis demonstravi. *)

Morbos vero illos, qui nunc sporadice, nunc late per provincias epidemice grassantur, minimeque a cibi sive copia, sive natura peccante originem ducunt, quamvis omnibus sic dictis signis gastricis instructos homines invadant, a saburrali, vel biliosa tamen, in primis viis, collectione, nequaquam pendere, nunc breviter ostendam.

---

*) Jones T. II.

Quamdiu secunda valetudine fruimur, ventriculi fibræ justam ad digestionis opus rite perficiendum vim possident, humoresque ad idem officium quoque necessarii propria copia & qualitate secernuntur. Sed cum debilitans potestas corpori applicatur, ventriculi, totiusque intestinalis tubi robur infringitur: tum vero secretio humorum, qui ciborum subactioni inserviunt, perturbatur. Hinc signa, quæ læsæ digestionis officia indicant, & quorum certissimum vomitus est, nascuntur. Facile interim patet, digestionis perturbationem & symptomatum ab ea orientium cohortem nil aliud esse, quam imbecillitatis universum systema afficientis effectum; quod exemplis probare in promptu est. Medio sub prandio, vigente adhuc magnopere appetitu, cuidem tristitia annuntiantur: hic sane non raro fit, ut uno eodemque temporis momento fames non solum aufugiat, verum etiam gravissima digestionis, & universæ sæpe machinæ perturbatæ indicia oriantur. Rebus ita se habentibus neminem ob nauseas, ructus, ac vomitum, quæ omnia forsan præstio erunt, totius systematis atoniam, a stomachi incommodo derivaturum arbitror, neque futurum, qui hominis curationem cum evacuantibus sese feliciter aggredi posse cogitet. Quando vir cæteroquin sanus ira excandescit, & tremoribus

aliisque symptomatis, præsertim vero vomitu bilioso corripitur, quisne quæso iram ipsam ac tremores a bilis copia nimia deducat, & ejus vacationem meditetur? Idem scilicet hoc esset, ac si pathologus diabetis causam in urinæ copia nimia quæreret, ejusque curationem cum lotii evacuatione per artem adaucta tentaret; vel etiam si quis sudoris colliquativi originem in ipsum sudorem collocaret, & medelam per ejusdem evacuationem perfici posse existimaret. Et cum is, qui vitæ sedentariæ se tradit, variis, præsertim vero digestionis læsæ incommodis crucietur, quid, obsecro, accusandum erit, colluviesne ciborum primas vias occupans, an potius totius imbecillitas systematis? Consultumne censebimus ad hunc morbum curandum evacuationes in auxilium trahere? Quando denique in febribus non inflammatoriis, sub totius systematis atonia, prægressis noxis debilitantibus, appetitus languet, ac saburrarum, vel bilis præter naturam collectæ indicia nascuntur, cur morbi effectum, non vero causam cum remediis opportunis potius aggredieremur? Excitantia profecto hoc in casu, universæ machinæ debilitatem auferendo, & digestionis organa refoecillando, saburrarum bilisque colluviem una cum symptomatibus dissipabunt. Ventriculus & intestina sic corroborata, nunc vi propria, nullo fane extrinseco auxilio adhibito, quod

quidem sanitate florente in dies fieri videmus, faburras naturali via expellent. Quid, precor, in hisce febribus a purgantibus expectare possumus, quæ, dum largas evacuationes cient, corporis vires adeo infringunt, ut in morbis inflammatoriis post venæ sectionem ad præcipua curationis momenta pertineant, quæque febres intermittentes jam ope roborantium sanatas, revocent? Si quis vero obijciat, emetica atque cathartica hisce in morbis conspicuum sæpe levamen attulisse, equidem respondeo: idem hic evenire, ac in asthma, & hydrothorace, si venæ sectio fiat, qua peracta, brevi temporis spatio aliquod levamen persentiunt ægroti, sed paulo post in pejus ruunt, & citius ad orcum rapiuntur.

Una tantum difficultas, ut mihi quidem videtur, remanet, quam paucis nunc diluere animus est. Quæri enim posset, quomodo ventriculus & intestina a faburris repleta excitantium sentire actionem queant? Huic summi momenti argumento respondeo: quod si tubus intestinalis, ob propriam debilitatem, ac ob faburrarum nimiam copiam, actionem illorum remediorum excitantium perferre nequeat; idem certe cum illis pharmacis accidere haud potest, quæ nullam in primis viis subactionem possulant, quæque vix in stomachum recepta,

uno eodemque temporis puncto totam machinam excitant. Ubi ergo virium, quæ digestioni inserviunt, magna dejectio atque depressio occurrit, ac eo in casu, ubi revera suspicio de latente in alimentari tubo saburrarum collectione adest, in hoc, inquam, casu, nec peruvianus cortex, nec martialia, quæ ægre digeruntur, sed opiata, æther vitriolicus, alkali volatile, alcohol, ipsumque vinum præscribenda mihi videntur. Hæc enim remedia quam citissime vires universæ machinæ reficiunt ac confirmant, tubumque intestinalem ad pristinum officium absolvendum excitant, aptumque reddunt.

Quæ omnia, etsi mihi spem præbeant, videri posse lectoribus, me neque pauca, nec exigui ponderis argumenta attulisse contra theoriam illam, quæ maximam, vel magnam saltem febrium, aliorumque morborum partem a colluvie primarum viarum derivat; addam nihilominus quaedam alia non minoris certe momenti; ostendam scilicet, amarorem oris, linguae sorditiem, & ejusdem, uti & oculorum & faciei totius flavedinem, nauseam, ructus, diarrhoeam, & vomitum, quamvis interdum saburrarum bilisque morbosae collectionis indicia sint, longe tamen sæpius revera ita adesse, ut a sordibus primarum viarum, præter naturam existentibus, originem

ducere nullo modo existimari possit. Quod si effecerim, cuique ut puto, satis clare patebit, ob præsentiam symptomatum gastricorum, nullo pacto ad præsentiam quoque colluviei in primis viis existentis, posse argumentari.

De oris amarore primum verba faciam, qui si forte adest, a vulgo medicorum tanti momenti habetur, ut ob solum saporis hoc vitium evacuantia non raro præscribantur. Si tamen consideremus, omne id quod amarum est, ideo non protinus esse bilem, si denique copiosas experientias perpendamus, ubi matutino tempore oris amaror post sumptum jentaculum aut prandium, quin bilis evacuatio secuta sit, disparuit, ipsam oris amaritiam vix pro symptomate gastrico considerari posse, patebit. Si quis coryza laborat, atque obdormiscens per solum oris cavum cogitur spiritum trahere, is præter hujus cavi siccitatem, & amarorem certe accusabit. In febribus intermittentibus sæpe admodum oris amaritiam simul cum paroxysmo accessisse, & cum hoc ipso rursus disparuisse observavi, & quis non idem multoties viderit? ita ut in tertiana febre, cujus historiam dein exponam, die, qua febris accessit, os depravatum, altera vero die a febre libera, bonæ id notæ reperierim. Et cur denique solis *saporis* nervis, quod aliis sensibus toties contingit, negabimus? quoties non

oculis licet clausis colores diversos, aut sub summa rerum externarum quiete, susurrus, tinnitus, sonosque distinctos auribus percipimus? Quoties non dulcis ore sapor inest, quin saccharino latenti principio hanc sensationem adscribamus; cum e contrario, vix aliqua palato amarities accusatur, cum illico de bile in præcordiis hærente somniemus!

Linguae forditiem, oculorum, faciei totius, & sputorum flavedinem pariter velle a bile derivari, a recta ratiocinandi via quam plurimum videtur aberrare. Judicium, quod e *colore* facias, in omni fere re fallax est & dubium. Non enim omne id, quod in corpore humano notatum flavo colore cernis, eundem a bile obtinuit. Echymoses e. g. licet a causis prorsus localibus inductæ, initio rubræ sunt, denique in atrum ac in viridescentem, & postremo in flavum commutantur colorem. Ideone dicemus echymoses a bile ducere originem? Ipsorum sputorum flavedinem, præsertim in peripneumonia, non a bile pendere, equidem arbitror. — Colorem scilicet istum a sanguine potius derivarem, qui vigente morbo magna copia excreatui commixtus invenitur, unde proprium ad spectum purpureum conservat; sensim sensimque vero, in melius vertente ægritudine, copia minori sputis junctus, non amplius rubrum, sed flavum colorem ostendit. In non

paucis ictericis cutis flavedinem minime a bile pendere mihi quidem persuasum est. Quomodo enim, qui hoc negat, explicare valeat icteri originem, qui iram acriorem mox subsequitur? Tempus me hercle, nimis breve est, ut bilis ex ipso hepate, vel ex cystide fellea reabsorpta, per totum corpus diffundi possit. Speciosam saltem illam hypothesin approbare non possum, quæ universum systema, sub certis rerum positionibus, ad bilem secernendam, aptum existimat. Magis hinc rationi consonum mihi videtur, flavedinem eam, quæ sæpe post iram in universa cute conspicitur, a sanguine, exigua copia in cellulosum textum effuso, ibique cum humoribus diluto, derivari. Quare icteri hæc species pro levi admodum hæmorrhagia, in tractu vasorum sanguiferorum locum habente, declaranda, mihi quidem videtur. Quam opinionem analogia magis etiam tuetur et firmat. Quis enim ignorat, post vehementem iram magnas sæpe hæmorrhagias oriri? Porro, quum in ipsis febribus nervosis continuis haud raro sanguinis fluxus oriatur, nonne forsitan & flavedo illa oculorum, faciei, immo universæ machinæ, quæ in hisce febribus, præsertim vero in febre illa *flava Americanorum* occurrit, pariter a levi hæmorrhagia, & non a bile, derivanda esset? Hæc saltem explicatio a phænomenis, quæ in scorbuto observamus, aliquo

modo confirmatur. In hac scilicet ægritudine, mihi non raro visa, sanguis facile per omnia colatoria stillat, ac in cellularem textum sese effundit. Hac ultima ex causa, si morbus gravior, maculæ atræ, si levior idem, *flavæ* in tota cute cernuntur. Imo non raro icterus cum scorbuto junctus est, etsi vitium locale ad hepar desit. Eadem plane ratione, qua color flavus fallax de bilis morboſa præſentia ſignum præbet, linguæ quoque ſordities minime pro ſaburrarum indicio haberi poteſt. In cynanche faucium hoc viſcus flavo muco obtectum cernitur, qui tamen non a bile, ſed a lymphâ illâ coagulabili, quæ e partibus phlogofi correptis tranſudat, certè pendet. Si quis denique dicat, linguæ ſorditiem hinc inde poſt evacuantium remediorum uſum diſparuiſſe, reſpondeo: hoc nil contra ſententiam meam probare, quippe a remediorum evacuantium utilitate non ad gaſtricam, uti jam dixi, morbi naturam concludere licet.

Si vel obiter in cauſas diarrhœæ inquiremus, facile quiſque perſpiciet, eam ſæpe præſto eſſe, quin a ſaburris, vel a bile originem ducat. Solus timor, quam forte alvi profluviũ hinc inde non producit? Pedibus non calceatis ſuper frigido pavimento greſſus faciens, quoties a diarrhœa corripitur? In mor-

bis inflammatoriis alvus non raro liquide deponitur, certe non ob saburras, quum testante ipso *Sydenhamo*, diarrhœa hæc a venæ sectione curetur.

Idem de nausea ac vomitu fateamur necesse est, quæ iterum sæpiusque a longe aliis rationibus, quam a colluvie primarum viarum generatur. „Sanissimam mulierem rheda vehi, & mox ingentem bilis, seu biliosi liquidi „copiam vomitu, excernere videbis; quin pro „tanto symptomate ad prægressam hujus humoris morbosam accumulationem, vel stagnationem concludere queas. Idem illis contingit, qui se primum navi committunt, marisque fluctibus. A quacunque re, ante sensibilibus mulierum oculos in gyrum acta, a venæ sectione, etiam non copiosa, vomitus sæpe oritur. Fere omnis lipothymia a nausea incipit, vomitu vero frequentissime finitur bilioso. Vomitus sequiori sexui infantibus „menstruis familiaris, & quis non seminis virilis in quam plurimas mulieres effectus novit, quæ paucis a fœcundo coitu diebus, bilem in tam immensa quantitate ejiciunt, ut ne biliosa in febre majorem esse novimus. Ab ira pluribus mox accedit vomitus. A levi faucium per plumulam irritatione, vel & a digito in illis emetici officium præstante, in sanissimis, bilis præsto est, & largo

„mox flumine affurgit. A sola lucis vividio-
„ris, a solis aspectu, vomitus in aliquibus ori-
„tur, cæterum fanissimis, & in proverbium
„abiit, vomitum nobis cieri, ubi rem horren-
„dam spurcamque vel videmus, vel narrando
„in nobis illius idea renovatur. Caput vel con-
„tusus vel fractum, vel & cæteri corporis valida
„concussio, bilem movet sæpius æruginosam,
„copiosam. Intestini, herniam formantis, fran-
„gulatio enormes caussat vomitus, & pungente
„vel renes, vel uretheres calculo, vomunt
„ægri bilem copiosissimam. Contagiorum na-
„tura stomacho insensibilissima est; primosque
„fere hic effectus edunt, vel deglutitæ cum sa-
„liva, vel aliter admotæ illorum particulæ.
„sic variolarum suscepto contagio, & a pluri-
„bus aliis contagiorum speciebus, vomitus fa-
„miliarissimi. Et primo quidem ab omni fe-
„brili accessu ventriculus mobilissimus redditur.
„Quanti non vomitus singulos intermittentium
„epidemicarum paroxysmos concomitantur,
„cum, inscuto hos sudore, sæpe nulla latentis
„bilis indicia observantur? In periculosis
„peripneumoniis, summe inflammatoriis, a
„solo consensu, non raro vomituritionem ob-
„servari est, quam & vomitus insequitur, &
„hunc oris amaror. Sola tunc venæ sectio
„has turbas compescit. Hepatis, renum, uter,
„& vesicæ inflammationes bilioso persæpe sti-
„pantur vomitu, & funes illos decipiunt, qui

„systematis bilioli auctoritate capti, symptomata a morbo ipso non separant, illique medendo, causam istius exasperant &c. “*)

Hisce omnibus rite perpenſis, neminem me damnaturum fore arbitror, quod in februm intermittentium curatione (de vernalibus non loquor) nulla præmiſſa purgatione, mox ad corticem peruvianum confugerim; opium ſimul in uſum vocans, quod teſtante *Mortonio*, **) *Dalbergio*, ***) *C. F. Hoffmann*, ****) aliisque, chinchonam ipſius virtutem non raro ſuperat, atque hinc inde imminentem paroxyſmum prævenit, vel jam præſentem manifeſto fugat, quod iterum iterumque mihi licuit obſervare. Methodus, quam ad morbum, de quo ſermo eſt, depellendum adhibui, ab illa vix differt, quæ ab immortalis Italiæ medico *Franciſco Torti* adeo commendata fuit. Vir enim ille ſummi ingenii de febrium

*) *I. P. Frank* Proluſio de larvis morborum bilioſis. Delect. opusc. Tom. I.

**) De Proteiforme febrium intermittentium genio. ibid. 12 — 22.

***) *Murray* Medizin. pract. Bibliot. Tom. III.

****) Diſſertatio inauguralis demonſtrans opiata vires cordis debilitare, et motum tamen ſanguinis augere. Marleuonici 1775.

intermittentium curatione verba faciens „quor-
 „sum, ait, vergendum est, ut causa morbifica
 „expellatur? An per vomitum, aut per se-
 „cessum? At, si fermentum febrile sæpe sæ-
 „pius emeticum est atque catharticum, ut ex-
 „perientia testatur; & ob id ipsum contu-
 „macius; item si fugatis per corticem febribus,
 „quodlibet catharticum, vel leniens, utut leve,
 „febrem revocat, quo jure speranda est ex-
 „pulsio causæ morbificæ medicamentis eidem
 „causæ analogis, & morbum eundem prius
 „depulsum certo certius revocantibus? &c.

„Dicant ingenue, si velint, ipsimet, qui
 „opponunt, quot quartanas, quot tertianas,
 „autumnales (de vernis enim non loquor,
 „qualibet methodo, etiam minus recta, sicut
 „multo melius, si sibi relinquuntur, cito solu-
 „bilibus) per repetitas purgationes sanaverint;
 „vel, si renuant ipsi fateri, dicant tot scripto-
 „res a crebro cathartecorum usu spirituum dis-
 „solutionem, succorum perturbationem, ac
 „viscerum enervationem, loco sanationis suc-
 „cedere clamitantes.“ *)

---

*) *Franc. Torti Therapeutica specialis ad febres quas-*
dam perniciosas, inopinate ac repente lethales, una
vero China, peculiari methodo ministrata, sanabiles etc.
Mutina MDCCXII.

Sed ut hæc medendi ratio magis magisque pateat, methodum, qua medicus quisque multiplici experientia instructus utitur ad febres intermittentes perniciosas sanandas, paulo attentius considerare opus est. In his enim morbis, licet omnium symptomatum gastricorum comitatu stipatis, quivis prudens practicus, seposita omnino methodo purgante, mox corticem propinat, cujus quidem actio, vix non semper, præcipue si cum hoc remedio opium, vel aliud excitans, quod ejus virtutem augeat, conjungatur, felicem exitum habet. At vero si hæc methodus gravissimas febres intermittentes tanta felicitate sanat; cur, quæso, contrarium evenire debere judicamus in earundem leviorum curatione, quæ quidem a primis nulla profecto alia re, quam gradu discrepant?

Vulgo febres intermittentes, quæ typum quartanæ absolvunt, difficilioris curationis esse existimatur, quam eæ, quæ alternis vel singulis diebus in conspectum veniunt. Hæc opinio a meis observationibus nequaquam confirmatur. Longe enim majori felicitate quartanas sanavi quam tertianas, ac has facilius, quam quotidianas. Recte mihi videtur dixisse Cl. *Weikard* *), *asserens*: quo longior apy-

---

*) Medizinisch-practisches Handbuch, auf Brownische Grundsätze und Erfahrung gegründet. 1796.

rexia, eo levior febris intermittens. Febres perniciosæ, quæ inter singulas febres intermittentes ad graviores pertinent, rarissime typum quartanæ, sed fere semper illum tertianæ aut quotidianæ fervant. Si tertiana febris incongruis remediis pertractatur, non facile in quartanam, sed potius in quotidianam mutatur. Quotidiana febris sub opposita curatione, febris continuæ formam assummit. Porro, tertiana duplex, quando rite pertractatur, prius in tertianam simplicem, dein in sanitatem sese mutat. Quartana interim febris autumnii tempore, in subjecto cachectico, longe magis timenda est, quam tertiana vernalis, quæ juvenem, robusta corporis compage donatum, aggreditur.

Postremo ut rem complectar, & caput absolvam, lubet unicum tantum casum subjungere.

HISTORIA I. *)

Antonia Barella, puella 15 annorum, nondum menstruata, ruris prius incola, nunc hac in urbe famulæ munus gerens, miseria & paupertate oppressa, hæc, inquam, puella jam a 14. diebus febre tertiana laborat: quavis nempe tertia die, matutino tempore, a frigore

---

*) *Aloysius Cortemiglia Pisan ex Soriasso* hanc historiam conscripsit.

corripitur aegrotā, quod hora cum dimidia perdurat; sequitur dein calor, atque postremo ipsa per totam reliquam diem sudore difluit. Ad ea, quæ dixi, accedit oris quoque amor, linguæ sordities: delata puella in Clinicum Institutum die 30. Maii ad vesp̄as, quo tempore a febre jam declinante detentam observavimus, aderat sitis, vomitus, pondus circa pectus, ventris tensio, tendinum subsultus. Caput dolebat, facies conspiciebatur rubra, & pulsus aliquomodo vibrantes, magna cum frequentia micabant. Domi medicum in auxilium vocavit, qui catharticum more solito præscripsit. Post hoc, signa jam allata aucta sunt, imo diarrhœa, quæ adhuc continuat, orta est. Tunc ob dolorem capitis vena tunditur, & sanguinis magna, ut retulit aegrotā, educitur copia. Peracta venæ sectione, capitis dolor revera imminuitur; sed cætera symptomata & debilitas quamplurimum augentur. Nos vero, citam sanationem polliciti, sic præscripsimus,

℞. Aq. menth. uncias sex.

Laud. liquid. drach. unam.

M. cap. omni dimidia hora unc. dimidiam.

℞. Pulv. cort. peruv. unciam unam.

Rad. serpent. unc. duas.

M. D. in viij. part. aeq. cap. un. omni bihorio.

Diæta 3. cum vini libra una.

Die 31. *Mane.* Diarrhœa cæteraque symptomata gastrica disparuere, lingua cernitur pulcherrima, & pulsus naturalis est.

Repet. pulveres. Laud. liquid. dosis ad xxx. gutt. augeatur.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi. Sumat medicamenta quæ remanent.

Die 1. *Junii, mane.* Hora qua febris accedere solebat, aegrotæ præter oris amaritiam, nullum accusabat incomodum; calorem cutis tamen aliquomodo auctum invenimus.

Vespere. Febris non accessit; alvus non mota; os adhuc amarum.

Die 2. *mane.* Disparuit oris amarities, bene dormivit, cæterum nihil morboſi.

℞. Pulv. cort. peruv. uncias sex.

Divid. in iv. part. æquales.

Cap. unam omni trihorio. *Diæta* eadem.

Vespere. De quadam conqueritur anxietate.

℞. Aq. menth. unc. vj.

Laud. liquid. Sydenh. gutt. viginti.

Cap. omni hora unc. dimid.

Die 3. Mane. Bene quievit, os amarum: lingua albidiuscula.

Repet. med. hesternæ, cum triginta gutt. laud. liquid.

Vespere. Oris amaror valdopere immixtus; cætera bene procedunt.

Die 4. mane. Nihil præter debilitatem accusat.

℞. Decoct. cort. peruv. *) unc. novem.

Syrup. papav. unc. unam.

Cap. omni bihorio unc. duas.

Vespere. Nihil novi; quiescat.

Die 5. mane. Rursus de oris amaritie conqueritur.

℞. Haust. narcot. **) uncias tres.

Cap. omni hora unc. dimid.

Diæta 4.

Vespere. Bene se habet.

Continuavimus in decocto corticis, in diæta ipsa, & post paucos dies aegrotæ sanata domum petiit.

*) Decoctum corticis sic præparatur:

℞. Corticis peruviani drachmas sex.

Aquæ communis libram unam.

Coque ad uncias novem.

Colatura detur.

**) Haustus narcoticus sic præparatur.

℞. Opii puri granum unum.

Syrup. papav. albi. drachmas duas.

Aquæ commun. unc. unam.

M.

CAPUT III.

Febres nervosæ.

Ad febrium nervosarum classem revocandæ mihi videntur febres illæ omnes, quæ inflammatoriæ minime sunt, quæque a vitio quocunque locali originem non ducunt. Quare illos ego quidem morbos febrium nervosarum nomine soleo adpellare, qui a cæteris practi-
cis *Typhus*, *Synochus*, *Febris gastrico-nervosa*, vel *putrida* dicuntur.

Febres istæ nervosæ mense præsertim Martii, Aprilis, atque sub initio Maji, adeo copiosæ in hac urbe & in tota provincia Ticinensi grassabantur, ut sine dubio, epidemiam has induxisse affirmare liceat. Institutum Clinicum LXIII ægroti hoc morbo laborantes ingressi sunt; qui fere singuli ita graviter ægrotabant, ut licet ex illis IX amiserim, nihilominus de singulari quadam in hac ægritudine pertractanda felicitate gloriari me posse, persuasum facile habeam.

Pauca nunc de methodo, qua sum usus, singulis morborum historiis, quas dein in medium proferam, præmittere lubet. Omne igitur studium in id intendi, ut nec minimam virium vitalium particulam incaute dekerem,

imo mox rerum excitantium ope vires ægrotorum sustinerem. Sepositis hinc & catharticis & emeticis (quæ quidem postrema in illo tantum casu utilia esse forsitan possunt, cum morbus a contagio cum saliva in stomachum delato originem duxerit, vel crapula ejusdem ingressum præcesserit), illico cauta, sed larga manu, nunc *Peruvianum Corticem*, aut *Valerianæ radicem*, nunc *Serpentariam virginianam*, *Alkali volatile*, *Camphoram*, *Castoreum*, *Moschum*, *Aetherem Vitriolicum*, aut ipsum denique *Opium*, propinavi.

Ingenue primum, quod de *corticis peruviani* in febrium nervosarum curatione virtute sentiam, fatear. Non tanti momenti remedium istud in hisce febribus facio, nisi ipsæ ex intermittentium familia oriantur, & harum naturam adhuc servant, quod a Patre meo jam dudum notatum constat.*) Cortex enim nisi in decocto porrigatur, aliqua in primis viis subactione vel digestionem indiget, quæ a ventriculo admodum debili, uti jam alio loco dixi, minime rite perfici posse, mihi videtur. Ex hac causa in hisce febribus anxietatem, spirandique difficultatem, ac totius systematis irritationem oriri arbitror, quæ sin-

---

*) Epit. de curand. homin. morbis T. I. p. 188.

gula testante *Monro* *) & *Watson* **) *Cinchonæ* porrectionem sæpenumero sequuntur. Cl. *Cera* ***) symptomatum memoratorum cohortem, a crasi phlogistica adhuc perseverante deducit. — Sed vix in morbo, in quo nec tertia vitæ pars præsto est, de statu inflammatorio systematis cogitabimus. — Quoties ego corticem itaque peruvianum in febribus nervosis præscribo, nunquam in substantia, sed constanter sub decocti forma porrigo. Porro cum ipso decocto aliud pharmacum aromaticum, uti v. gr. *aquam cinnamomi spirituosam*, *valerianæ & serpentariæ virginianæ* radicem jungo.

Non raro denique neglecto prorsus in graviore morbo cortice, alia diffusibilia stimulantia ordino, donec restitutis horum ope aliquantum corporis viribus, ad chiuam in decocto vel extracto porrigendam, progredi liceat. Ex allatis facile cuique erit intelligere, me minime corticem hac mente præscribere, ut putredinem avertam, vel jam præsentem corrigam, sed ea sola ratione, ut fractas cor-

*) Praelect. Med. ex Cronii instituto. Vol. I. p. 265.

**) Londner Bemerkungen. 4. Band, p. 128.

***) De febre nosocomiali,

poris vires erigam & tunc. Quæritur a pathologis, an vera humorum putredo in corpore animali vivo locum habere possit, nec ne? ea quæstio est ejusmodi, ut ei rite tractandæ in hoc opere locus plane desit. Quod si quis recte accurateque doceri cupiat, adeat ille quæso patris opera^{*)}; in illis enim clare admodum probatur, *veram* humorum putredinem, in corpore animali *vivo*, locum habere non posse. Fateri interim oportet, quod & pater admonuit, & quod quidem nemo adhucdum negavit, in *typho* aliisque hujus generis morbis, aliquam ad putredinem dispositionem vel proclivitatem existere. Ratio & experientia tamen suadent, ut hoc phenomenon non pro morbi causa, sed potius pro effectu atoniæ totius systematis habeamus. Hinc chinchonæ cortex putredinem utique arcet: sed quomodo precor, arcet? chemica forsitan actione, vel alio mechanico modo id eum credes efficere? minime. Cortex enim iste eadem prorsus ratione, qua cætera auxilia tonica, licet pro antisepticis non habeantur, putredinem avertit, id est vires languentes corporis, quæ humorum dissolutioni ac corruptioni favent, excitando.

In febribus nervosis paulo gravioribus, præsertim ubi pulsus *mollis* erat, ex consilio

---

^{*)} Op. citat.

III. *Quarinii* *) *camphoram* præscripsi. Huic medicamento, contra auctoritatem *Cullenii* **) *Menghinii* ***), aliorumque opinionem, excitantem seu stimulantem vim tribuo. Minime vero camphoræ actionem sedativam, plurimum animalium repentina mors, pulsuum frequentia imminuta, ac caloris morborum decrementum, quæ omnia non raro ipsius usum sequuntur, probant. Animalium enim improvisus interitus, a *Menghinio* observatus, sæpissime actionem violentam virium adfectionumque stimulantium sequitur. Quoties non gaudium repentinum & summum, vel ira vehemens, vel demum ignis electricus illico mortem attulere? Quoties non eandem ciborum aut vini abusum consecutam scimus? ideone pro sedantibus gaudium, iram, ignem, electricum fluidum, victum lautum, vinum generosum declarabimus? non profecto. Jam hæc si quidem excitent, quod non credam esse qui neget, camphoram *sedare* dicemus? Camphora sedabit, quæ ipsa, fatente Cl. *Cera*, & approbante quotidiana experientia, ad drachmas duas porrecta, non raro con-

---

*) De febribus.

**) Mat. Med. Vol. II. p. 290. seqq.

***) Comment. Acad. Bononiens. Vol. V. p. 312.

clamatos jam in nosocomiali febre ægrotos ad salutem citò restituit? Pulsuum frequentiam a camphora hinc inde imminui, quod ego ipse pluries observavi, concedimus! sed quid inde? An adeo coecutimus, ut ipsam hanc pulsum frequentiam non videamus a debilitate sæpissime pendere? Si vero res ita se habet, quis non perspicit, pulsum frequentiam a remedio excitante, debilitatem auferente, tolli debere? In morbis a debilitate pendentibus, ipsum vinum, quod mehercle non sedat, eundem effectum edit. Idem prorsus de calore febrili, qui iterum sæpiusque a camphora aufertur; dicendum mihi videtur. Calor enim ille, in febribus nervosis adeo digitos urëns, ac toties a thermometro vel minime confirmatus, nequaquam certe a nimis corporis viribus proficiscitur. Quid igitur mirum, si vel camphora ipsa, vel quodcunque aliud remedium stimulans, calorem morbosum, ex debilitate ortum, compescit? Ne mihi dicas, idem òne camphoræ in sano quoque homine, vel in eo, qui morbo inflammatorio laborat, evenire. Age enim, præscribe eam, si tibi animus est, loco venæ sectionis, in vera peripneumonia, vel in phrenitide phlogistica, & gratulabor tibi, si contrarium prorsus effectum non videris. Camphoram itaque, ut paucis persiringam argumentum, morbis e virium vitalium defectu oriundis, so-

lummodo accomodatam existimo. Constanter cum exigua hujus pharmaci dosi curationem harum ægritudinum, præsertim vero febrium nervosarum aggressus sum, quam dosin gradatim dein ad drachmas duas nycthemeri spatio porrigendam augere solebam. In foeminis tamen, aut in viris valde sensibilibus, a parvis etiam camphoræ dosibus, detrimentum haud raro accessisse, observavi. De ventriculi ardore, de nausea, ac vomitu loquor, quæ symptomata hinc inde usum remedii hujus sequuntur.

Ex his rationibus *Moschum*, experimentis haud paucis suffultus, camphoræ longe anteponendum censeo. Quamvis enim hoc remedii genus in officina pharmaceutica hujus nosocomii ab aliquo jam tempore non optimæ notæ fuerit, & ut plurimum odorem sibi proprium haud multum spiraverit, nihilominus ejus ope quam plures gravissimas febres nervosas, aliis remediis rebelles, sanavi. A scrupulo uno, moschum, usque ad drachmas duas, nycthemeri spatio sæpe propinavi. Celeb. *Quarinus* hoc pharmaci genus præcipue sub pulsu contracto ac *duro* commendat; ego vero idem sub pulsu molli, tremulo, aut pleno, eodem cum successu adhibui. Quamvis autem non exigua vi stimulatrice moschus polleat; nihilominus

tam blande suaviterque agere videtur, ut sensibilissimis fœminis & viris summopere excitabilibus, apprime accomodatus sit. Urentem ac summum cutis calorem, pulsuum frequentiam maximam, convulsionesque in febre nervosa, ab ipso imminutas non semel vidi, quod tamen, ut dixi, vim ejus sedantem nullo pacto probat; quum symptomata hæc in morbo, de quo loquimur, non a virium superabundantia, sed a summa debilitate descendant.

Sed de alterius quoque medicaminis, quod regnum animale largitur, usu, mentionem paucis injiciam: de *Castoreo* nempe, quod ab antiquis medicis non immerito in usum fuisse vocatum existimo. Quas saltem observationes ipsemet institui, eæ minime cum illis, ab *Alexander* *) relatis, qui parum aut nihil virtutis tribuendum eidem contendit, consentiunt. In quibusdam scilicet febribus nervosis castoreum summo cum fructu præscripsi, & confianter stimulantis remedii effectus non obscuros observavi.

Porro *Alkali volatile*, a *Pringlio* institutis cum carne mortua experimentis, licet

---

*) Versuche.

ipsum putredinis sit productum, ut magnum antisepticum in febribus sic dictis putridis præscriptum fuit. Ego ipse hujus remedii virtutem a vi stimulante, qua valet, derivans, atque observationibus a *Pringlio*, & *Monroo* *) factis innixus, hoc ipsum in typho cum pulsu frequente atque tremulo, consilio quoque Ill. *Quarini* adhærens, porrexi. Quum vero, ob ingratum valde saporem odoremque difficillime ac invito ægrotantum animo assumeretur, præterea quum omnem morborum curationem, quantum per me licet, jucundam aequè ac tutam, celeremque esse ex *Hippocratis*, ipsiusque rationis præcepto desiderarem, rarius illud in usum vocavi.

Contrarium de *Aethere Vitriolico*, admodum grato, dummodo aciditatis expers sit, dicendum, quod medicamen iterum iterumque, usque ad unciam unam, viginti quatuor horarum spatio, summo cum fructu in morbo, de quo nobis sermo est, propinavi.

Ad *Opium* me converto, quod, utpote excitans summum, certe in febrium nervosarum curatione ad potiora pertinere remedia

E 2

---

*) Praelect. Med. ex Cronii instituto. Vol. I. p. 267.

existimari debet, quod & ratio & experientia demonstrat. Ne tamen cuidam virtus excitans huic pharmaco præpostere & a me tribui videatur, rationes præcipuas, quæ istam sententiam confirment roborentque, adducam. Jam primum natura ipsa opii vim stimulantem probat. *Trallesi* *) ita de eo sese exprimit: „Amara hercle & acria sine exceptione „omnia, ut dixi, rectissime a veteribus pro calidis „habita, ingesta in corpus, ejus calorem increescere „faciunt, quidni eundem effectum etiam ederet „ipsum opium?“ *Hallerus* opium eadem ratione, ac spiritum vini in corpus humanum agere existimat; & *Meadius* actionem hujus remedii cum salium volatilium vi comparat, Quare si spiritui vini, & salibus volatilibus tribuere non dubitamus vim excitantem, quid quaeso est, quod contrariam prorsus, sedantem nempe, opio adscribendam putemus? Enim vero, si hoc pharmacum vires corporis animique imminueret, sive, quod idem sonat, sedaret, cur, precor, turcæ ante prælium opium assumerent? „Sed serio verum est, ait *Mead*, „opium serenare mentem, eandemque ad „lulus & iocos disponere, si vel morosa, vel „austera antea fuerit; atque ex Catonica fronte „asperas extergere rugas, & eandem extendere

---

*) *Ufus opii* Tom. I. p. 73.

„in mollem planitiem.“ „Ab opio , inquit
 „*Freind*, animus alacer, vegetus, pacatus,
 „vigil, vires corporis inflauratæ, quod præ-
 „cipue experiuntur ii, qui opium interdum par-
 „ciori dosi assumunt.“ Debilitas summa, quæ
 post opium sumptum sæpe in conspectum ve-
 nit, ejus vim sedantem certe non testa-
 tur; nam idem prorsus effectus actionem cu-
 jusvis stimuli fortioris consequi solet. Hæc
 observatio *Trallesium* *) minime latuit, qui
 „eapropter inquit: facile largior, post opium
 „assumptum languere circulum, non vero
 „antea, quam prægresso ejus ad tempus ci-
 „tatiore impetu, debilitatem tandem post
 „se relinquentem. Id vero solemne est, &
 „observatu familiare, ab omnibus, quibus-
 „cunque sanguinis celeritatem augmentibus, &
 „incitantibus. Motu corporis voluntario, cursu,
 „saltatione, fermocinatione, cantu &c. cruoris
 „in orbem itus & reditus increfcit; quo magis
 „increverit, & ultra suetas vires fuerit eve-
 „tus, eo magis his exercitiis finitis, virtus
 „vitalis lassata offenditur.“ — Id ipsum ab
 analogia, quæ opium inter ac vinum interce-
 dit, mirifice confirmatur. Helluones enim
 matutinis horis cuncta debilitatis symptomata

---

*) *De vi cardiaca opii*, ad *Ludwigii* disquisitionem de
 vi opii cardiaca, humanissima responsio.

aeque ac ii, qui opium sumpserunt, patiuntur, quae non prius evanescunt, quam alteram meri portionem hauserint. Eadem prorsus vis opii. „Quolibet in casu, inquit *Huxham*, „largae opii doses magnam relaxationem & „universalem efficiunt debilitatem, quam nihil, „quam nova post aliquod temporis spatium „dosis, aut calidum cardiacum levat: effectu „cum liquoribus spirituosus opiata conveniunt, „qui temporarium furorem, aut stuporem exci- „tantes, debilitate universali, tremore, & „maxime spirituum dejectione finiuntur.“ Hac ipsa ratione somni, qui opium sumptum sequi solet, originem explicandam arbitror. Facultas enim procreandi somnum aut soporem, qua hoc pharmacum pollet, minime ab ejus vi propria, sic dicta *Narcotica*, sed ab actione stimulante dependet. Nam tantum abest ut somnum constanter inducat, ut eum non raro adeo avertat omnino, & excutiat. „In vigiliis, „inquit *Trallesius* *), a motu aucto & inflam- „matione haud pendentibus, locum habere „potest opium, sed si ab illis pendeant, nocet“ Accedit Celeb. ac ingeniosissimi Viri, C. F. *Hoffmanni* **) observatio, qui cum aegrotam

---

*) *Ufus. Opii. T. II. p. 84.*

**) *Differ. jam citata Wirthensonii.*

a febre pernicioſa lethargica detentam ſolo opio adhibito excitaverit, id hinc inde contrariam narcoticae virtuti actionem exſerere, demonſtravit. Ego ipſe, ſceminam quam fungorum venenorum eſus lethargicam, reddiderat, cujuſque extremitates jam frigebant, quin, cui ipſum jam lethum inſtabat, ſeptem drachmis *laudani liquidi Sydenhami*, quadraginta horarum ſpatio evigilavi, ac ad ſanitatem reſtitui *).

Non pauci medici opii ſedantem actionem a facultate, qua irritabilitatem ac ſenſibilitatem extinguit, derivandam crediderunt. Hæc obſervatio tamen magis magisque vim opii excitantem comprobat. Univerſi ſcilicet ſtimuli, ratione virium, quibus agunt, illum effectum plus minusve conſpicue edunt **). Sic calorem, alkali volatile, electricitatem, quæ certiffime ſtimulant, ſua hominem irritabilitate & ſenſibilitate exhaurire facile fatemur. Cur ſoli opio, quod eodem prorſus effectu cum illis convenit, eandem vim excitantem negaremus? Si porro opium revera vim ſedantem poſſideret, cur quæſo, omnes uno ore fatentur medici, id in morbis, qui a vi vitæ

---

*) *Jones op. citat. Tom. I. Nota 20.*

**) *Element. Med. Brunonis.*

nimia originem trahunt, nocere? „Opium
 „non quadrat ingenio inflammationis:“ hæc
Trallefi *) sententia est. Alio loco summus
 hic practicus, „Cephalalgias, inquit, pletho-
 „ricas & ab impetu circuli atque orgasmo
 „pendentes, quæ hæmorrhagia narium hinc
 „inde solvuntur, atque venæ sectione, cucur-
 „bitulis, sanguisugis, purgantibus antiphlogi-
 „sticis levantur, semper peiores reddit opium,
 „quin & periculosos sopores, imo & apoplec-
 „ticos insultus allicit, tantum abest ut illas
 „leniat. — Probo dehortationes iustas erudi-
 „tissimi *Trilleri*, qui opiata in pleuritide
 „exitia prorsus & internecina declarat.
 „Summa scilicet necessitas repetitis vicibus san-
 „guinem detrahendi, alta voce abstinendum
 „esse ab opio, prorsus contraria actione agente,
 „clamat: quod ipsum notare non est oblitus
 „*Young*.“ Minime tamen ignoro, usum opii
 a nonnullis in peripneumonia, in variolis be-
 nignis, aliisque morbis commendatum fuisse;
 quod quidem præceptum, si ægritudo revera
 fuerit phlogistica, pessimum esse judico. Si
 vero peripneumonia, vel quisque morbus in-
 flammatorius, ob nimium remediorum debi-
 litantium usum, vel etiam contraria ratione,
 in diathesin oppositam transiverit, prodest uti-

---

*) Op. cit. T. II. p. 84.

que opium, sed non in morbo inflammatorio tunc prodest. Sic e damno, quod hoc remedium in morbis phlogisticis attulit, ejus vim excitantem, indirecte saltem, confirmatam satis habeo. Nunc ut directe hoc idem ostendam est opus, quod quidem, utilitatem ejus summam in morbis ab atonia pendentibus consideranti, haud difficile esse putaverim. Celeb. *Geoffroy* „miram quandoque, virium vitæ „recreationem in quibusdam semimortuis. & „ad extrema redactis inde evenire testatur. „*Trallefius* exclamat: „Licet mihi hic denuo „provocare ad *Sydenhamum*, qui ægro ob „vomitus & convulsiones animam agenti, „pulsu vix micante & sudore frigido jam præ- „sente, generosa valde laudani dosi, cum vita „naturalem calorem reduxit.“ Idem summus vir, *Bardii* objectionibus respondens, sic scripsit: „explicet mihi *Bardius* quomodo „æger dyssentericus Celeb. *Ramazini* gelidus „totus & sine pulsu vivens, a frigido per hy- „pothelin opio excalesfactus fuerit?“ Sed ab opio spasmos, convulsiones, dolores & alia symptomata sedari, ut ipsius virtutem sedantem probent, sunt qui objiciant. Sedat utique opium hæc symptomata, quis enim tale quid negavit, sed quomodo precor, sedat? Nulla alia profecto ratione, quam causam morbi, seu debilitatem tollendo. Legi meretur circa

hanc rem dissertatio Doct. *Steward* *). Quum vero illi, qui sedantem opio virtutem tribuunt, opinionem suam contra tot experimenta contraria non potuerint defendere, duplicem huic pharmaco facultatem, sedantem scilicet ac excitantem adscripserunt. Ratiocinandi huic prorsus singulari methodo, nemo melius, nisi fallor, quam *Trallesi*us, respondit: „Eapropter, „ait, quidam boni viri non erubuerunt publice „profiteri, simul & frigidum & calidum haberi debere opium. — Lepide sane! miro r „ego, cur non potius tepidum?“ **)

Hisce omnibus circa modum, quo opium agit, præmissis, pauca nunc de hujus medicamenti usu, in febrium nervosarum curatione, subiciam. Maxima medicorum pars jam dudum illud in hoc morbi genere, ut cephalalgias, convulsiones, vomitum, diarrhœam, vel alia symptomata sedarent, præscripsere. Pauci vero, præter recentiores, sunt ii, qui opium ea ratione adhibuerunt, ut debilitatem ac virium resolutionem tollerent, atque restaurarent. Hoc scopo paucis abhinc annis, ipso in *typho* opium cum summo fructu a *Brunone* ***),

---

*) *Steward* de Spasmo.

**) Op. cit. T. I. p. 69.

***) Elem. Med. *Jones* op. cit.

Wall *), *Campbell* **), in usum fuit vocatum. Quod meam spectat experientiam, ingenne fatear, me nunquam febris nervosæ curationem solo cum opio suscepisse, quum cæteris, majori auctoritate guidentibus remediis, sat contentus fuerim. Ad vespertas tamen, vel etiam interdum simul cum cæteris pharmacis, non raro etiam in morbo, de quo sermo est, laudanum, nunquam tamen ultra guttulas sexaginta, gradatim porrexi, & cum fructu porrexi. Neque enim indiscriminatim hisce febribus opium apprime accomodatum esse arbitror; quæ opinio aliquomodo cum illa *Celeb. Weikardii* ***) consentit. Duo enim febrium nervosarum genera, respectu causarum, a quibus producuntur, admittenda censeo; quorum unum a causis directe debilitantibus, uti ab inedia, tristitia, frigore, corporis animique inertia &c. originem ducit; alterum vero a noxis nimia vi agentibus, v. g. a crapula, ebrietate, ira, calore summo, motu corporis nimio &c. nascitur. Primo in casu, corpus valde sensibile vel excitabile fit, & stimuli parum admittit, qua de re morbi curatio cum remediis minime excitantibus, susci-

---

*) Use of opium.

**) Use of opium,

***) Entwurf etc.

pienda, & gradatim ad fortiora procedendum est, quod quotidiana experientia in famelicis, refrigeratis, aliisque confirmat. Sub hac rerum positione, opium, quod vehementer stimulat, summa cum cautela propinandum, vel etiam, si id fieri potest, omnino omittendum. Nam vix non semper a parvis admodum hujus remedii dosibus, vomitum, oculorum obnubilationes, sudorem nimium, ac soporem consecutum observavi. Ubi vero debilitas a præcedente stimulantium actione nimia pendet, quum corporis sensibilitas tunc exhausta, stimulum exiguum non sentiat, ac requirat perferreque majorem possit, opium perutile ac salutiferum inveni. Tunc a sat larga ipsius dosi porrecta, citam virium recreationem, atque febris imminutionem provenisse, aliquoties, nullo abhinc orto incomodo, observavi. Cujusmodi exemplum in historia Nro. VII. posita, videre licet.

Pauca nunc, quæ modum, quo pharmaca ægrotantibus suppeditanda videntur, attinet, dictis addere, non abs re esse puto. Pessimus medicorum mos est, remedia temporis intervallis nimis longis interpositis, ac tum dosi nimis larga pro unico haustu, exhibere. Qui valde debiles & sensibiles sunt ægroti, illi a minima excitantium copia facile irritari, imo magis adhuc magisque debilitari solent.

Porro, quum actio remediorum volatiliū valde sit brevis & fugax, atque cujusque stimuli fortioris actionem debilitas insequatur, hinc curationem febrium nervosarum, aliorumque similium morborum citam rectamque nunquam fere obtinemus, nisi medicamenta hujus naturæ, brevissimis temporis interval-
lis, repetita & exigua dosi pro unica vice suppeditemus. Quippe quod hoc modo, antequam effectus primæ pharmaci dosi evanuit, jam secunda illum dosi sustinet ac auget, & sic usque ad finem morbi. Hæc cum sæpe multumque perpenderim, omni quarta horæ parte, vel saltem omni dimidia hora ægrotantibus valde debilibus, pharmaca, quæ in hoc casu volatilia seu diffusibilia esse debent, subministranda curo. In melius demum vergente morbo, quo tempore dosin remediorum, quæ fugace pollent agendi modo, imminuo, & alia quæ minus excitant, sed quæ virtute magis permanente dotata sunt, propino, tunc, inquam, longe majoribus intervallis pharmaca ista administrari jubeo. Solis enim excitantibus volatilibus nullius morbi curationem confidendam esse arbitror, sed quamprimum alia auxilia in usum vocanda sunt, virtute magis firma stabiliq̃ue prædita. Hoc modo excitatis ope remediorum volatiliū corporis, & præcipue stomachi viribus, mox ad corticem peruvianum, ad extracta amara, ad martialia aromaticis juncta ascendendum,

Maximi momenti, rebus ita positis, imo sub augmento etiam morbi cujuscunque asthenici, puto esse victum viribus ægrotantium accommodatum. In febribus nervosis præsertim exiguæ utilitatis sunt medicamenta quælibet, ac vires vix vel saltem lente admodum restituuntur, nisi cibos valde nutrientes sæpe, sed copia non magna, concedas.

Nulla alia re magis, quam in ciborum, qui in typhi curatione ab omnibus fere practicis præscribuntur, electione, venesicæ theoriæ de humorum putredine influxum, conspiciere nobis licet. Nam in hoc morbo, in quo totius systematis, præcipue vero stomachi vires languent, in quo sæpe vix tertia vitæ pars reliqua est, & ab omnibus remedium excitantium necessitas agnoscitur; ac in quo postremo sana ratio victum nutrientem suadet, in hoc ipso morbo, inquam, a sola theoria illudi sibi patientes, fructus horreos, aliaque vegetabilia præscribunt. Enimvero qui oeconomiam animale vel obiter cognoscit, ab eo victu febres nervosas potius oriri, quam sanari, facile intelliget. Ego saltem pro certo habeo, victum vegetabilem potius putredini favere, quam eam arcere, quum proclivitas humorum ad dissolutionem a debilitate pendeat. Quod quidem experientia quotidie in rusticis nostratibus cuivis recte con-

sideranti manifesto demonstrat. Hi quippe, vix semel in anno carnem extremis labris gustant, ac solis vegetabilibus vescentes, nulli magis, quam putridæ, ut appellant, febri sunt obnoxii. Rarissime contra, si miserorum cum classe conferas divites, qui præsertim in Insubria nostra, præter carnes nil fere comedunt, hisce febribus laborant. Hinc carnes, si putredinem humorum admittendam censes, ad *antiseptica* pertinere, pro certo statuas velim. Adnotari mehercle humanas inter contradictiones meretur, medicos, uno quasi ore fatentes, victum vegetabilem a ventriculo debiliore vix subigi, homines a religiosis præceptis hunc eundem ad victum coactos, lubenter hoc ipso a præcepto absolvere, carnesque illi substituere, laudare; — cum vero debilitas adeo, ut oriatur febris, increverit, mox carnes austerâ fronte prohibere, ac victum vegetabilem, sub minori longe debilitate a mensis proscriptum, pro salutari ac necessario habere, commendare. Ego, contra, ægrotis, qui febribus nervosis detinentur, experientia, fida duce, sæpe in die, non gelatinas quidem ut quæ difficilior subiguntur, sed juscula carnea, & si vires ventriculi id permittant, ova atque ipsam adeo carnem, commendo & porrigo. Idem summo cum fructu ab Ill. Professore *Scarpa* factum centies vidi. Parens quoque optimus hanc methodum a multis jam

retro annis , ac certe antequam *Brunonis* theoria apud nos innotuerit , tanta cum felicitate sequitur , ut in ejus ægrotis non modo nullam hac a ciborum indulgentia noxam , sed utilitatis quamplurimum conspiciere potuerim. Ipse certe *Hippocrates* de victu nimis tenui sub morbis adeo acutis , non eandem cum medicis hodiernis opinionem fovebat , dicens : „ Tenuēs & exacti victus & in *longis* semper affectionibus , & in *acutis* , ubi non expedit , periculosi sunt : & rursus ; victus ad extremam tenuitatem progressi , difficiles sunt ; et repletiones ad extremum progressæ difficiles sunt. In tenui victu delinquentes ægrotantes magis læduntur. Omne enim delictum quod committi poterit , magis magnum committitur in tenui , quam in paulo pleniore victu.“ *) Interim cum idem hic medicinæ parens alibi dixisset : „Ubi quidem *peracutus* est morbus , statim etiam extremos labores habet , & extremo tenuissimo victu uti necesse est ; “ **) ausus jam est celebris quondam apud Veronenſes medicus , *Petrus a Castro* , Hippocratis Auctoritati reluctari ***), di-

*) Aphor. Sect. 1. Aph. IV. v.

**) L. c. Aph. vij.

**) De febre maligna punctulari, Patavii 1686.

„cens „circa quantitatem (ciborum in his fe-
 „bribus) aliquantulum a communi *Hippocra-*
 „tis doctrina esse discedendum, nec semper
 „respectu ad morbi vigorem cibos esse men-
 „suros. Habere quidem solet hæc febris bre-
 „viter extremos labores, sed brevius extre-
 „mas resolutiones. In tenui victu igitur ægri
 „delinquant, quoniam in crassiori, aut symetro
 „juvantur. Jam *Galenus* de peste monuit:
 „fortissimos homines, qui, vim sibi ipsis affe-
 „rentes, cibum oblatum assumerunt, omnes
 „fere superstites fuisse (hist. 3 Vulg. com.
 „3. text. 55.) hinc ne in principio mox mul-
 „ta adeo diæta est ordinanda; præsertim ubi
 „largæ evacuationes, lipothymia, & summa
 „virium prostratio præsto sunt.“

Præter victum nutrientem, modicam,
 pro re nata, vini copiam, ægrotis febre ner-
 vosa, vel quocunque alio morbo a debilita-
 te pendente, laborantibus concedo. Inutile
 profecto esset ac superfluum, hoc loco vini
 laudes canere, quum id jam a summis in arte
 medica viris factum sciamus. Si qui sunt vel
 medici, vel artis hujus ignari, qui usum vini
 generosum in morbo, de quo agitur, contem-
 nendum esse credant, hos omnes ego, verbis
 parcens, & pacis amans, *Huxhami**), *Wei-*

---

*) In variis operorum suorum locis.

kardii*) , *Todii***) , *Pringlii****) , aliorumque adeant opera, oro atque obsecro.

Sed quum non sine difficultate & aliquo discrimine tantam vini meraci copiam præscribere possumus, ut pro potu ordinario inservire queat; & quum aqua fontis sitim a debilitate ortam non solum non arceat, sed imo non raro evidenter augeat, & hinc inde in nauseam vel ipsum in vomitum vertat; hac de causa alium, magis proprium, potum excogitandum existimavi. Potus hic, quem *excitantem nuncupo*; ex duabus libris aquæ fontis, & uncia una spiritus vini rectificati, cum una alterave uncia mellis despumati conjuncta, conficitur. Sitim in febribus nervosis, aliisque hujus notæ adfectibus, mirifice imminuit vel extinguit, & gratus admodum parvique pretii est.

Remanet, ut de aliis quibusdam auxiliis, de *clysmate*, *balneis tepidis*, ac de *vesicantibus* pauca referam.

---

*) Medic. chirurg. Biblioth. III. Band. 2 Art. p. 20,

**) Opera omnia.

***) An account of the jail fever, or Typhus carcerum, as it appeared at Carlisle in the year. 1781.

Clysmata, quando largas evacuationes cient, in febribus nervosis propter debilitatem quæ sequitur, noxia certe sunt. Dein alvi obstructio, licet per aliquos dies protracta, in hoc quidem morbo, rarius & exigua, imo nulla sæpe incommoda procreat, quod & observationes Doct. *Campbell* *) testantur. Hisce recte perpenlis rarius quoque in hac febre clysmata in usum vocanda censeo, aut saltem talia adhibenda sunt, quæ simul quoque stimulent. Hinc omissis oleosis, salinis, cum *infuso chamomillæ, aut chinæ decocto, laudanum liquidum, assam foetidam, camphoram*, ano injicienda curo. Hoc modo intestinis ac systemati universo tonus restituitur, qui efficit, ut evacuationes sponte, ab omni debilitate conspicua sejunctæ, sequantur.

Balnea tepida, quæ nequaquam, ut creditum est, debilitant atque relaxant, imo quod Cl. *Marcardii* **) observationes demonstrant, corroborant excitantque, hac ipsa e causa, in febrium nervosarum curatione non parvi momenti esse arbitror. Opinio hæc ab

F 2

---

*) l. c.

**) Ueber die Natur und den Gebrauch der Bäder. 1793.

experientia celebr. *Lentini* *) aliorumque confirmatur. Ipse non sine fructu balnea tepida, in morbis a debilitate oriundis fere omnibus, sed præcipue in febribus nervosis, adhibui. Quotiescunque ægroti tamen sudabant, quod sæpius vidi accidisse, maiorem debilitatem constanter accusabant, quare hoc remedio rarius utor.

Ubi de morborum phlogisticorum curatione locutus sum, de *vesicantibus* mentionem quoque injeci, ea, ob facultatem irritantem, qua pollent, pro noxiis declarans. Hæc inde remedia in opposito morbi genere, ubi scilicet excitantia requiruntur, utilia esse debere, sequitur. Et revera ita res se habet. Necesse est interim, vesicantia uti *rubefacientia* applicari, ne cutis erosionem serosa evacuatio, quæ certe debilitaret, sequatur; maxime vero ne gangræna, vel ulcus difficilis curationis in parte jam debiliore inducatur. Observari aliquomodo meretur, me, quum plurima vesicantia in uno eodemque ægroto, ac minimis temporis intervallis, iterum iterumque adhibuisssem, nunquam tamen ad vias urinarias incommodum quoddam animadvertisse.

---

*) Memorabilia circa aerem, vitæ genus, sanitatem et morbos Claustralienfium. Götting. 1779. p. 24. seq.

Non est cur ultimo loco dicam, me ad curationem febrium nervosarum ex omni parte absolvendam, ad mentis regimen quoque confugisse, ne aliquod pathema animi deprensens, vires corporis imminueret, itaque effectum coeterorum excitantium deleteret. Aequae supervacaneam censeo, methodum, quam apud convalescentes ex hoc morbo in usum vocavi, fusius exponere. Illis enim motum, aeris liberioris respirationem, cibos nutrientes, vinum, ac magis debilibus decoctum chinae consului.

Descripta sic obiter methodo, qua in febrium nervosarum pertractatione usus sum, nunc aliquas ex præcipuis morborum historiis in medium adducam. Duo casus, quos nunc exponam, ob signorum gastricorum cohortem, excitantium remediorum ope expulsam penitus & fugatam, inprimis observatione digni mihi videntur.

HISTORIA MORBI I.

Theresia Quæroni ex loco Giusago, quadragesimum secundum ætatis annum attingens, jam a sex mensibus catameniis orbatâ, quindecim abhinc diebus a tussi, cephalæa, & horripilationibus prehensa est. His die nona Januarii anorexia, morositas, ac ad ve-

speras ingens frigus per horam durans, quod insecutus est calor, adfociata sunt. Febris est continua remittens, atque summo cum capitis dolore, & vomitu materiei amaræ admodum, & viridescentis stipatur. Chirurgus tertia morbi die in auxilium vocatus venæ sectionem instituit. Debilitas inde magis magisque augeatur, ac jactationes, anxietas magna, nec non vires exhauriens diarrhoea in conspectum venit. Medicus accersitus, pharmacum, nescio quod, sine levamine præscripsit; qua de causa ægrota ad vesperam diei decimæ quartæ Januarii ad clinicum institutum se deferendam curavit. Ibi circa causas morbi ipsius interrogata, aeris in temperiem, nimias defatigationes, victum pravum, prorsus vegetabilem, habitationem humidam, oryza circumdatam, accusavit. En, quænam symptomata, præter febrem, observaverimus. Aderat anorexia, oris summa amarities, lingua humida, albo muco oblecta, ructus nidorosi, anima foetens, pondus ad stomachi regionem, labii inferioris tremor, facies collapsa, vomitus, diarrhoea, tussis. Arteria, quæ debilis, & contracta erat, centum tres pulsationes in minuto primo ostendebat.

R. Decoct. cort. peruv. uncias duas.

Aquæ cinnamom.

Haustus narcotici ℥aa. unciam unam.

M.

Capiat omni hora unciam dimidiam.
Diæta I. Vini Libra una.

15. Jan.

Mane: melius se habuit. Os minus amarum, alvus ter mota, vomitus nullus; aliquo modo quievit, Pulsus minus frequens, cætera ut heri.

Repet. singula.

Vesperis. Semel vomuit ob aquam frigidam assumptam; alvus bis mota; cætera ut supra.

℞. Aquæ cinnamom. uncias tres.
Decoct. cort. peruv. uncias septem.
Haust. marcot. unciam unam.

M.

Capiat eadem ratione,
Potus excitans.

16. Jan.

Mane. Optime quievit. Oris amaror nullus, alvus non mota. Tussis cum sputis tenacibus. Ad latus sinistrum pectoris dolor insurrexit.

Repet. Medicina sine haustu narcotico, cum uncia dimidia extracti chinæ.

Diæta eadem.

Vesper. inquieta fuit, ac infomniis perterrita. Vix comparent ructus illi nidorosi. Appetitus nullus.

℞. Aquæ cinnamom.

Hauft. narcot. $\frac{1}{2}$ unc. ij.

M.

Capiat quatuor vicibus.

17. Jan.

Mane. Optime quievit. Alvus non mota; omnia symptomata gastrica disparuere. Dolor capitis imminutus; ille vero, qui ad pectus infurexit, pariter ac tussis, adhuc sævit.

Repet. medicina, uti heri mane.

Diæta II. cum dimidio columbæ.

Vespere. Victum gustavit. Tussis & dolor sopiuntur. Appetitus melior.

℞. Vini malacensis unc. vj.

18. Jan.

Mane. Bene dormivit; alvus semel mota; tussis & debilitas minor. Signa gastrica hucusque neutiquam comparuerunt.

Diæta eadem, cum vini Libris ij.

℞. Pulv. cort. peruv. unc. unam.

— — — cinnamom. drachmam unam
& dimidiam.

M.

Divide in doses æquales viii.

Capiat omni bihorio unam.

℞. Vini Malacens. uncias tres.

Capiat paulatim.

Vesperi. Omnia procedunt valde bene.

℞. Vini Malacens. unc. vj.

19. Jan.

Mane. Bene dormivit. Urget multum lateris dolor, ac tussis.

Repet. Singula. Vesicans, ut rubefaciens, ad locum dolentem.

Vesperi. Dolor imminutus; tussis continuat. Vinum ter evomuit.

℞. Decoct. cor. peruv. unc. vii.

Ather. vitriol. drachmam dimidiam.

M.

Capiat omni hora unciam unam.

20. Jan.

Mane. Melius se habet. Discessit dolor, nec non tussis.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias septem.

Elixir vitriol. drachmam unam.

Syrup. cort. aurant unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam;
Diæta III.

Ab illo tempore de die in diem se melius habuit, ac lautiori victu concessio, post breve tempus nosocomium dereliquit.

*Petrus Vigo. M. D.
Ticinensis.*

HISTORIA MORBI II.

Maria Theresia Cerulli, quindecim annorum puella, nondum menstruata, narium hæmorrhagia ab aliquo tempore laborat. Hæc ipsa jam a 15 circiter diebus, anorexiam, oris amaritiam, nauseas, corporis debilitatem persentiit, quibus omnibus febris continua remittens quoque accessit. Die 20. Martii, nulla antea facta medela, clinicum institutum adiit, cum pulsu debili, non tamen frequenti, cum facie ruberrima, & aliqua cephalæa. Paucis abhinc diebus iterum epistaxis in conspectum venerat. Nunc summam oris amaritiam, nauseas, imo & vomitiones accusabat. Lingua albo muco obducta erat. Morbo pro febre levi nervosa declarato, ac bona prognosi instituta, sequentia præscripsimus.

℞. Decoct. cort. peruv. unc. novem.

Haustus narcot. unciam unam cum dimidia.

M.

Sumat omni hora unciam dimidiam.

Potus excitans.

Diæta II. cum vini Libra una.

25. Martii.

Mane. Noctu febris exacerbata est, nunc vero remittit.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Extract. cort. peruv. drachmas duas.

Aquæ cinnamom. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam cum dimidia.

Repetantur reliqua, addatur Frictura (sic dicta)

Vesper. Febris versus meridiem exacerbata nunc vero imminuta est. Continuant eadem symptomata.

Repetat. medicina, cui adde laudan. liquid. Sydenh. guttas quadraginta.

26. Martii.

Nocturno tempore aliquo modo febris increvit, nunc vix non integre cessantem invenimus.

Repet. omnia.

Diæta lautior.

Vesperi. Vix aliqua in pulsu frequentia præsto est. Oris amarities ac nausæe disparuerunt, lingua pura est, ac vires redeunt.

℞. Hausti narcot. uncias duas.

Capiat sex vicibus.

27. Mart.

Mane. Aliqua febris.

℞. Decoct cort. peruv. uncias novem.

Aether. vitriol. drachmas duas.

M.

Capiat omni hora unciam unam.

Vesperi. Eodem modo se habet.

℞. Hausti. narcot. uncias duas.

Capiat sex vicibus.

28. Mart.

Mane. Bene se habet, ac febre liberam se ostendit puella.

℞. Decoct. amar. uncias sex.

Elixir vitriol. drachmas duas.

M.

Capiat unciam omni bihorio.

Diæta IV.

Post aliquot dies nosocomium, perfecte restituta, reliquit.

Trinchinetti Mediolanensis M. D.

HISTORIA MORBI III.

Sutor ticinensis, 50 annos natus, ante triennium febre sic dicta putrida laboravit, a qua in nosocomio nostro post tres tantum menses ægre sanatus est. Nunc iterum laboribus, non præ corporis firmitate, sed præ summa egestate incumbens, parum nutriente victu utens, a tristitia, debilitate, & anorexia, ac a diarrhoea prehensus est. Alvum enim sexies, & sæpius, liquidam & copiosam deponit in nycthemero. Duodecim abhinc diebus febris frigore stipata occurrit, quæ hucusque æquali fere vi continuat. Capitis tunc dolorem, propensionemque summam in somnum accusabat. Chirurgus in auxilium, vel potius in perniciem, vocatus, ob capitis dolorem, uti hujus farinae homines solent, venam secuit, quo facto, omnia in pejus ruebant. Ad clinicum institutum die 10. Maji se deferri curavit ægrotus. Dolorem capitis molestum valde, oculorum aciem imminutam, debilitatem magnam, aurium tinnitum, oris amaritiam, ac tussim accusabat. Abdomen, attactum perferre non potuit. Alvus vero jam a duobus

diebus clausa erat. Pulsus parvus valde, ac naturali tardior persentiebatur. Morbum pro febre nervosa declaravimus, ac de salute ægrotantis, licet dubia, tamen sperantes, sic præscripsimus.

℞. Decoct. corticis peruviani uncias novem.
Laudan. liquid. guttas triginta.
M.

Capiat omni hora unciam unam.

11. Maji.

Mane. Non dormivit nocte præterlapſa, alvumque quater liquidam deposuit. Cætera eodem modo se habebant.

Repet. medicin.

℞. Vini Malvatici unc. vj.

Capiat pedetentim.

Vesper. Bis alvum deposuit; aliquo modo appetit.

Repet. omnia.

Diæta 2. cum *Frictura.*

12. Maji.

Mane. Multo melius se habuit.

Repet. singula.

Vesper. Copiose sudavit, ter alvum deposuit, ac dolores hinc inde ad abdomen perferunt.

Repet. omnia.

13. Maji.

Mane. Melius se habere fatetur. Alvus clausa; bene dormivit; pulsus vix non naturalis; meliorem victum exoptat.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Laud. liquid. Sydenh. guttas decem.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam.

℞. Vini Malacens uncias sex.

Diæta III. cum Libra una vini.

Vesper. Optime se habebat. Per cubile ambulavit.

℞. Haust. narcot. unciam unam.

Capiat binis vicibus.

14. Maji.

Mane. Nihil novi.

Repet. Haust. narcot.

Habeat diæt. III. cum vini libra & frictura.

15. Maji.

Vires celeriter redeunt, alvum naturaliter deponit,

R. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Capiat omni bihorio unc. iij.

Diæta eadem.

16. Maii.

Mane. Nihil, nisi diæta IV.

17. Maii.

Mane. E nosocomio integre restitutus
egressus est.

Morefchi, Mediolanensis
M. D.

HISTORIA MORBI IV.

Theresia Raina, ex *S. Nazaro*, pluries mater, 34 ætatis suæ annum nunc agit. Ante lustrum, partum gemellum in lucem edidit, ex quo tempore debilis, & morosa evasit. Ineunte anno elapso iterum concepit, atque sat bene usque ad septimum mensem se habebat, quam paucorum dierum spatio corporis totius anasarca in conspectum venit. Deambulatio, & supina in lecto jacendi potestas deperit; dispnœa, tussis sicca, anxietas, frequens lipothymia accedit, & misera sic anxia partus absolutionem expectabat. Adhibitis illo tempore incassum non paucis reme-

diis sic dictis diureticis, tandem a barbitonfore
venæ sectio instituta est, quæ quidem opera-
tio a medico, forsan magis adhuc ignaro, iterum
repetita fuit. Feliciter nihilominus enixa mense
Octobri anni 1794, filii curam alteri fœ-
minæ commisit. Post triduum ad vespertas
forte corripitur frigore, cui post horam læsius
supervenit tota die durans, absque ardore,
novæ exacerbationi pariter ad vespertas viam
faciens; comitantibus oris amaritie, anorexia,
capitis pondere, aurium continuo tinnitu, siti,
levi nausea, ac liquidis & frequentibus alvi
dejectionibus. In hoc pravo rerum statu in-
cassum remediis, nescio quibus, pertractata,
clinicum die 3. Martii adiit institutum, ubi,
præter memorata, & sequentia adnotavimus.
In gena dextra ab uno die tantum erysipelas
oëdematodes, semilunaris figuræ, observabatur.
Febris urgebat valde, cum pulsu frequentissi-
mo, pleniusculo, & aliquantum vibrante
sexies in die alvum liquidam deponebat, &
lingua humidam sese & sordidam ostendebat.

Si causas prægressas ante partum, debi-
litem scilicet a remediis præpostere adhi-
bitis, & metum, gravidis morbo aliquo de-
tentis, vix non omnibus communem, si par-
tus ipsius labores, binis venæ sectionibus præ-
missis, si postremo victus rationem, atque
remediorum purgantium præscriptiones attento

consideremus, absque dubio hunc morbum pro febre continua nervosa lenta declarare debemus. Prognosi interim ob morbi ipsius naturam, -atque diuturnitatem, valde dubia instituta, sequentem ingressi sumus methodum.

℞. Decoct. cort peruviani uncias sex.

Emuls. arabicæ uncias tres.

Hauft. narcot. unciam unam.

M.

Capiat omni hora vasculum unum.

Infusum chamomillæ calidum pro potu.

Diæta II. cum ovis.

4. Martii.

Mane. Noctu non dormivit, alvum ter deposuit, febris remissio major, capitis dolor, & aurium tinnitus aliquantisper imminuti; pulsus idem, sed minus frequens. Erysipelas ad genam dolet magis, ac extenditur.

Repet. medicina.

Diæta III. cum frictura.

℞. Vini malvat. uncias quatuor.

Capiat pededentim.

Vespere. Febris non aucta, imo dolor capitis, & aurium tinnitus imminuti.

℞. Hauft. narcot. uncias tres.

Capiat quatuor vicibus.

5. Martii.

Mane. Eodem modo ægra se habet.
Alvum non deposuit.

Repetatur medicina ab initio præscripta,
cui adde

Extract. cort. peruv. unciam dimidiam.

Vespere. Evomuit medicinam, quam nimis amaram esse asserit. Alvus clausa.

℞. Haust. narcot.

Aq. cinnam. $\overline{aa}$. uncias duas.

M.

Capiat sex vicibus.

6. Martii.

Mane. Ardores a medicina in stomacho persensit. Melius se habet, atque semel alvum deposuit. Auditus paulisper rediit.

Repet. medicina heri mane præscripta,
cui adde

Syrup. papav. uncias duas.

Diæta III. cum dimidio pullo.

Repet. vinum malvaticum.

Vespere. Medicinam evomuit; ventriculi pondus accusat. Alvus bis laxata: de capitis

dolore & aurium tinnitu conqueritur. Aliqua
febris exacerbatio.

℞. Haust. narcot. uncias tres.
Capiat sex vicibus.

7. Marti.

℞. *Mane.* Melius se habet. Appetit.

℞. Emuls. arab.

Aqu. cinnanom. $\overline{aa}$. uncias quatuor.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam.

Diæta sit eadem, cum vini albi libra una,
& vini malvat. unc. quatuor.

Vespere. Exacerbatio evidentior. Cutis
calor auctus; pulsus magis plenus; capitis do-
lor, & aurium tinnitus magis urgent.

℞. Haust. narcotici uncias tres.

Capiat more solito.

8. Mart.

Mane. Remissio. Dormivit; bis alvum
deposuit; caput parum dolet.

Repet. medicina heri mane præscripta,
cui adde

Haust. narcot. uncias tres.

Vesper. E lecto furexit; os bonæ notæ,
appetitus viget, febris exacerbatio nulla.

℞. Haust. narcot. uncias quatuor.

Capiat octo vicibus.

9. Mart.

Mane. Melius adhuc; appetitus rediit,
alvum deposuit.

Repet. medicina heri mane præscripta,
cui adde

Extract. cort. peruv. unciam dimidiam.

Continuet in victu, & vino albo, atque
vino malvatico.

Vespere. Nihil novi: capiat octo vicibus
haustus narcotici uncias quatuor.

10. Mart.

Cum ordine convalescentia decurrit. Sitim
tamen accusat.

Repet. ut heri mane.

Vespere. Parum medicinæ assumpsit ob
ardorem, & pondus ab illa in ventriculo pro-
ductum.

Continuet in medicina.

11. Mart.

Mane. Res perbene procedunt.

℞. Pulv. limatur. martis. grana decem.
 — — cort. cinnamom. grana sex.
 — — — peruv. scrupulum unum.
 M.

Dentur tales doses Nro. X. Capiat omni trihorio unam,

℞. Haust. narcot.
 Aq. cinnamom. $\overline{aa}$. uncias tres.
 M.

Capiat omni bihorio unciam.

Diæta IV. cum duobus ovis, & vini albi libra dimidia.

Vespere. Ante meridiem febris accessit, rigore, tres horas durante, prægresso. — Calor adhuc continuat, respiratio difficilis, brevis; pulsus frequens, aurium tinnitus, cephalalgia, ardor ventriculi.

℞. Emuls. arab. libram unam.
 Capiat paulatim.

12. Mart.

Mane. Febris remiserat; alvum quater aquosam deposuit, virium profiratio aliqua.

R. Emuls. arab. uncias novem.

Hauft. narcot. uncias tres.

M.

Capiat omni bihorio uncias duas.

R. Vini malvatici. uncias sex.

Vespere. Bis alvum aquosam deposuit;
appetitus nullus; exacerbatio vix manifesta.

Repet. medicina.

13. Mart.

Mane. Melius se habet; appetitus redit.

Rep. omnia.

Diæta IV. cum frictura.

Vesperis. Bene se habet.

R. Hauft. narcot. uncias quatuor.

Octo vicibus sumat, & vinum malvaticum.

14. Mart.

Mane. Vix aliqua febris.

Repet.

15. Mart.

Mane. Convalescens fere est.

R. Decoct. cort. peruv. unciam novem.

Hauft. narcot. uncias quatuor.

Syrup. papav. alb. unciam unam.

M.

Capiat omni hora unciam, &

vini malvat. uncias sex,

Diæta eadem.

Detracto post aliquos dies haustu narcotico, in decocto chinæ, atque in victu lauto continuavimus. Die tandem 21. Mart. foemina sanitati restituta domum petiit.

Perini. Mediolan.

M. D.

HISTORIA MORBI V.

Rustica 30. circiter annorum, rite mensu-
sruata, initio mensis elapsi a cephalæa, cum
tumore & rubore faciei, nec non a febre cor-
repta fuit. Ad nosocomium magnum tunc
delata, nescio quibus pharmacis adhibitis, ad
reconvalescentiam perducta est. Ast nondum
perfecte restituta, domum petere crudeli jussu
fuit coacta, ubi pravo cibo nutrita, absque
vino & omni medicamine, ægra propriis la-
boribus incumbit, a quibus valde defatigatur.
Duodecim circiter emenso dierum spatio de-
bilitas magis magisque increvit, ad vespertas
præsertim; tandem in gravissimum, quo
nunc detinetur, morbum ruit. Rigore enim
primum per tres dies protracto prehendi-
tur, cui calor succedit, nullo insequente
sudore. Febris comites sunt anorexia, sum-
ma virium prostratio, cephalalgia, sitis magna.
Hoc in rerum statu, adveniente medico, phle-
botomia instituitur, a qua pejus se habuit

ægra, & morbo sic per octo dies neglecto, tandem die 11. Aprilli ad vespervas clinicum institutum adiit. Observavimus ibidem universalem debilitatem, faciem rubram, oculos tristes, pupillam contractam, aurium tinnitus, deliria nulla, summam sitim, oris amaritiem, linguam siccam, dentes nigro colore notatos, aliquam tussim absque exscreatu; deerant interim nausea, & vomitus. Cutis erat arida, calor urens, alvus ab octo diebus clausa, pulsus exilissimi, frequentes, sed satis ordinati. Hisce ad trutinam revocatis, morbum pro *febre continua nervosa* declaravimus, & prognosi dubia instituta, sequentia propinavimus.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Aq. cinnamom. uncias duas.

Syrup. cort. aurant.

Hauft. narcot. aa. unciam unam.

M.

Capiat omni hora unciam unam.

Potus excitans.

℞. Camph. rasæ, mucilag. arabico subactæ. drachmam unam.

Infus. chamom. uncias quatuor.

D.

Pro clysmate.

Diæta I. cum jusculis, & vini libra una.

12. April.

Mane. Hac nocte inquieta fuit, assumptum vinum semel evomuit; alvus semel mota. Aliquis sopor. Cætera eodem modo se habent.

℞. Moschi optimi. scrupulum unum.

Aqu. cinnamom. uncias quatuor.

Syrup. papav. alb. unciam unam.

M.

Capiat omni dimidia hora unciam dimidiam.

Potus idem.

℞. Vini malvatici uncias quatuor.

Capiat paulatim.

Diæta eadem, cum ovis.

Repetantur hesterni quatuor clysteres. Injiciatur dosis omni bihorio.

Rubefacientia duo ad bachia.

Vespere. Ab assumpto vino ter vomuit; lingua humidior est, alvus semel soluta, aliquo modo melius se habet.

Repetatur medicina, & moschi dosin usque ad drachmam dimidiam auge.

Repet. clysteres.

Diæta cum vini libris duabus.

13. April.

Mane. Febris exacerbata est. Bis vomuit.
Pulsus in minuto primo 130. exhibuit ictus.

℞. Mosch. opt. scrup. duos.

Aqu. cinnamom. uncias sex.

Syrup. cort. aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni dimidia hora unciam unam.

Diæta II. cum Nro. 4. sic dictis *Zambajoni*. *)

Potus idem.

Vespere. Aliqua febris remissio, pulsus 110 in minuto primo ictus micat; calor cutis imminutus, lingua humidior. Medicina ardorem in faucibus producit.

Repetantur singula. Medicinæ adde aquæ fontis uncias duas.

14. April.

Mane. Soporosa fuit per totam noctem. Febris nunc aucta est; lingua sicca, subnigra. Semel vomuit.

Repetantur omnia.

Duo rubefacientia ad brachia.

℞. Vini malvat. uncias sex.

---

*) Paratur ex ovis, vino malvatico, saccharo, et cortice cinnamomi, sub leni igne.

Vespere. Aliqua remissio. Nullus sopor.
Repetantur omnia.

Cum hac methodo usque ad diem 14.
Aprilis continuatum fuit, quum & morbus
eodem modo sæviisset.

15. April.

Mane. Nox infomnis; sæpius vomuit,
pulsus exiles, summa virium prostratio; febris
aucta.

℞. Moschi optimi. grana sexaginta.

Aq. cinnamom. uncias sex.

— — fontis. uncias duas.

Syrup. cort. aurant. unciam unam.

M.

Capiat more solito.

Vespere. Res longe melius procedit, fe-
bris imminuta est, lingua humida, pulsus quoad
frequentiam fere naturales.

Repetatur dimidia medicinae pars.

16. April.

Mane. Bene dormivit, lingua sat pura,
etiam dentes depurantur; febris pauca, pul-
sus elevatiores. Semel vomuit, interea uno
verbo, melius se habet.

℞. Moschi optim. grana triginta.
 Extract. cort. peruv. drachmas duas.
 Aq. cinnamom. uncias sex.
 — — font. uncias duas.
 Syrup. cort. aurant. unciam unam.
 M.

Capiat more solito.

☞ Diæta III. cum *frictura*, & vini optimi libris duabus.

Tali methodo, pertractato morbo per sex adhuc dies, & pro opportunitate ad alia stimulantia, uti ad laudanum, vel ad ætherem vitrioli recurrendo, tandem vero solum decoctum corticis præscribendo, & diætam lautiorē, perfecte convaluit ægra, & ad nosocomium inferius delata, post octo dies læta domum petiit.

Joann. Antonius Banomi
 Baudensis.

HISTORIA MORBI VI.

Antonius Sacchi, 40 annos natus, domicilium humidum, prope ticini ripam inhabitans, aëris vicissitudinibus expositus, victu pravo, prorsus vegetabili, utens, prægressis symptomatis prodromis, die tertia Februarii a frigore, cui se junxit calor, ad hanc usque

horam perdurans, prehensus est. In auxilium tunc chirurgum advocavit, qui medicinam, a qua alvus pluries soluta, ac debilitas major facta est, propinavit. In pejus quotidie ruente morbo, die 23. Februarii ad clinicum institutum delatus est æger. Aderant summa virium prostratio, cephalæa insignis, surditas, facies collapsa, sitis ingens lingua sicca, anorexia, aliqua tussis, quæ absque sputis absolvebatur. Stupiditas non exigua, calor cutis urens, tendinum subsultas, manuumque tremores, ac pulsus debiles, inæquales. Morbus pro febre continua, acuta nervosa, periculo plena declaratus est.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Extract. cort. ejusdem unciam dimidiam.

Syrup. cort. ejusdem unciam unam.

M.

Capiat omni hora unciam unam.

Vesicantia duo post aures.

Potus excitans.

Diæta II. cum vini libra una.

24. Febr.

Mane. Parum noctu quievit. *Cœtera* continuant. *Alvus* bis mota.

Repetatur medicina sine extracto corticis,
cum unciis tribus aquæ cinnamomi.

Injiciatur omni trihorio clyster ex camphora.

Diæta secunda cum ovis, & vini optimi libris duabus.

Vespere. Alvus semel mota; male quæstionibus respondet, surditas aucta.

Repetatur medicina, cui adde camphoræ, rasæ, mucilaginis gummi arabici solutæ, drachmam unam.

Habeat vini malvatici uncias quatuor.

25. Febr.

Mane. Soporosus fuit. Alvus decies mota. Bis vomuit.

R. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Aqu. cinnamom. uncias quatuor.

Laudan. liquid. gutt. quindecim.

Syrup. cort. aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni $\frac{1}{4}$ hor. unciam dimidiam.

Diæta eadem.

Omni trihorio Nro. 1. *Zambajone.*

Vespera. Alvus sexies mota; omnia in pejus ruunt.

℞. Decoct. cort. peruv.
 Haust. narcot. $\overline{aa}$. uncias quatuor.
 Aether. vitriol. drachmam unam.
 M.

Capiat ut supra.

26. Febr.

Mane. [Parum quievit,] [alvus ter copiose mota.

Repetantur omnia.
 Potus exitans.

Vespere. Eodem modo res incedunt.
 Repetantur omnia.

27. Febr.

Mane. Continuant eadem symptomata, debilitas adhuc major.

℞. Emuls. arabe uncias sex.
 Aquæ cinnamom. uncias quatuor.
 Moschi optimi scrupulum unum.
 Ext. cort. peruv. unciam dimidiam.
 Haustus narcotici unciam unam.
 M.

Capiat ut supra. Continuetur in cæteris.

Vespere. Alvus septies mota. Omnia symptomata aucta. Dolor ad regionem vesicæ urinariæ insurrexit; lotium in scio ægroto stillat.

Repetantur omnia. Augeatur moschi dosi
ad drachmam dimidiam. Applicetur catheter.

28. Febr.

Mane. Non dormivit. Alvus octies in-
scie mota. Magna urinæ copia ope catheteris,
licet lotii incontinentia laboraret æger, educta
est. Ter vomuit. Coetera eadem ratione
procedunt.

Repetatur medicina.

Injiciatur enema omni trihorio ex laudani
scrupulo uno, cum infusi chamomillæ un-
ciis sex.

Continuet in cæteris, & in catheteris ap-
plicatione.

Vespere. Omnia eodem modo se habent;
delirat; alvus non mota. Urinam amittit.

Repetantur omnia. Applicetur catheter.

1. Martii,

Mane. Valde inquietus & delirus per
integram noctem fuit. Alvus bis in scie mota.
Urinæ quoque guttatim fluunt.

Repetantur singula.

Clyster ex camphora more solito.

Vespere deliravit. Ter vomitum passus
est. Facies hippocratica.

Repetantur omnia.

2. Martii.

Vomitibus ter, & involuntaria alvi excretio quinquies successerunt. Cætera eodem modo.

℞. Emuls. arab. uncias novem.

Mosch. grana sexaginta.

Hauft. narcot. unciam unam.

M.

Capiat omni quadrante horæ unciam dimidiam.

Continuet in diætâ, & vino. Habeat ter vini malacens. libr. unam.

Vespere. Eodem modo. Repetantur omnia.

3. Martii.

Mane. Ad noctem aliquantisper quievit, alvus non mota, vomitus nullus, aspectus longe melior, lingua humidior; aliquod ciborum desiderium.

Repetatur medicina, cui adde extr. cort. peruviani unc. dimidia concedatur frictura, & vini optimi libr. ij.

Habeat quoque vini malacensis libr. j.

Vespere. Dormivit aliquo modo. Alvus semel mota. Ad interrogationes bene respondet. Uno verbo, omnia in melius vertuntur.

Repetantur omnia.

4. Martii.

Mane. Optime noctu quievit. Alvus
semel mota. Sponte urinam misit. Nulla
febris, pulsus tamen debiles.

Repetatur medicina, sed cum moschi
dosi dimidia. Repetantur diæta, aliaque.

Vespere. Nihil novi.

Repetatur medicina. Habeat tantum
vini malvatici unc. viij.

5. Martii.

Mane. Quievit bene. Cætera eodem
modo. Ad parotidem dextram tumor durus,
valde dolens comparuit.

Repetatur medicina.

Illiniatur parotidi linimentum volatile.

Vespere. Aliqua febris. Tumor parotidis
multum extensus, & summopere dolens.

Repetantur omnia.

Loco affecto applicetur cataplasma ex
mica panis, lacte, & croco confectum.

6. Martii.

Mane. Parum quievit. Tumor increscit,
ac valde dolet; ab eo aliqua respirandi dif-

ficultas producitur, & cum aeger aerem per os trahere cogatur, hoc cavum siccitatem ostendit. Adest quoque deglutiendi impedimentum.

℞. Decoct. chinæ uncias novem.

Extract. ejusdem. unciam dimidiam.

Syrup. papav. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam.

Continuet in cæteris.

Vespere. Anxietas summa, tumor auctus, erysipelas oëdematodes totam genam dextram occupat, atque ad oculum usque pertingit. Aliquod delirium observatur.

Repetatur medicina, cui adde camph. mucilag. gummi arabico subact. drachmam.

Loco affecto applic. sacculi ex fl. sambuc. salviæ, & camphora confecti.

7. Martii.

Mane. Melius se habet. Erysipelas imminutum. Tumor quoque minus extensus, & dolens.

Repetantur omnia.

Eodem modo ægrotus per aliquot dies se habuit, deinde vero fluctuatio in tumore in conspectum venit. Tam respirandi, quam de-

glutiendi difficultas tunc disparuerunt, atque ægrotus absque febre perbene se habuit. Hac de causa eundem die 12. mensis istius ad cubile chirurgicum deportari iussimus, ubi per decem dies, sponte rupto abscessu, mansit, ac dein perfecte sanatus ad suos rediit.

Petrus Vigo,

M. D.

HISTORIA MORBI VII.

Cæmentarius, juvenis robustus, bene nutritus, vino aliquando deditus, postquam nimis laboribus sub ardente sole corpus exercitasset, prægressa anorexia, ac capitis dolore, die 13. Maji a frigore prehensus fuit, cui calor, ac deinde aliquis sudor successerunt. Interim ad hodiernam usque diem semper febris succrescit. Initio morbi mox venæ sectio ad libram unam, cum summo ægrotantis detrimento, instituta est. Nulla coeterum domi, præter rigorosam a victu abstinentiam, sumpta medicina. Die 23. ejusdem mensis ad nos delatus est. Facies erat tristis, vox flebilis, maxima debilitas, atque caput valde dolebat. Aeger quoque oris amaritiem, sitim, pectoris oppressionem, insomnium accusabat. Pulsus erant vibrantes, oculi rubentes, cutis calida, sed madida quoque, ac alvus iam a pluribus

diebus clausa. Hisce omnibus consideratis, morbum pro febre continua nervosa, ab excessu potentiarum stimulantium, producta, declaravimus, ac prognosi dubia instituta, sequentia præscripsimus.

℞. Decoct. cort. peruv. libram unam.
Aq. cinnamom. uncias duas.
Laudan. liquid. guttas triginta.
Syrup. papav. alb. unciam unam.
M.

Capiat omni dimidia hora unciam dimidiam.

Potus excitans.

Diæta 2. cum vini optimi libris duabus.

Vespere. Aliqua, sed parva remissio. Aliquantisper in somnum inclinat.

Repet. omnia: nempe decoctum corticis ad libram unam, & aqu. cinnamomi ad uncias quatuor.

24.

Mane. Tanta adest morbi remissio, ut in pulsu nulla inveniantur febris vestigia.

℞. Decoct. chinæ uncias novem.
Aq. cinnamom. uncias duas.
Extr. cort. peruv. unciam dimidiam.
Syrup. cort. aurant. unciam unam.
M.

Capiat more solito.
Eadem diæta. Idem potus.

Vespere. Nihil novi. Alvus clausa semper. Repetantur omnia.

25.

Mane. Vix febris, omnia in melius vertuntur.

Vespere. Aegrotus perfecte apyreticus, de dolore capitis, ac de oris amaritie tantum conqueritur.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Haust. narcot. uncias duas.

M.

Capiat more solito.

26.

Mane. Cephalæa, ac oris amarities evanuerunt. Alvus aperta. Nulla febris. Appetit.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Syrup. papav. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio unciam unam.
Diæta IV.

27.

Mane. Aegrotus, nullum salutis incommodum accusans ad convalescentes mandatus est.

Carolus Cochetti.

Brixianus, M. D.

En, lector benevole, præcipuas febrium nervosarum in sanitatem conversarum historias! Ipsi permulta alia, memoratu dignissima, addere potuissem, si limites hujus operis id permisissent. Accipe nunc pari ingenuitate ægrotorum mortuorum descriptiones præcipuas.

HISTORIA MORBI VIII.

Quadragenarius vir Ticinensis, horti cultor, sat robustus, ac pro conditione bene nutritus, in victu, potuque, & venere sobrius, laboribus nimis nequaquam indulgens, nec excitantibus nimis, nec deprimentibus animi pathematibus subjectus, altius domicilium inhabitans, si peripneumoniam feliciter superatam excipias, semper sanus vixit. Ante quinque dies, nulla manifesta causa, nullo signo prodromo prægressis, dolore obtuso ad humerum dextrum subito corripitur, absque tussē, & sine ulla respirandi difficultate. Huic brevi post adfociantur frigus ingens, & vomitus materie biliosæ; nullum interim adest ad hepatitis regionem morbosum phænomenon. Frigori, per quatuor horas duranti, calor magnus succedit, qui ad hunc usque diem, mane absque prævio sudore remittens, & ad vesperras quotidie exacerbatus perdurat, cum siti &

lassitudine magna. Humeri dolor jam secunda morbi die disparet; tertia vero tussis aliqua insurgit, cum singultu frequente & molesto. Præter hæc, nulla alia morbose phænomena. Aeger jam a prima morbi die dormi lectum petierat: nullam ibidem medellam instituit: rigorosiores diætam, & summam animi corporisque quietem servavit absque levamine. Heri vespera in clinicum deferretur, & hæc mihi adnotanda offerebat. Singultus continuabat valde molestus: tussis hinc inde apparebat cum excreatu sanguinolento. Nullus interim aderat pectoris, aut humeri dolor, nullus ponderis sensus ad sternum, nulla respirandi, aut in latus decumbendi difficultas; nulla in hepatis regione, vel sub ipsa compressione, sensatio molesta. Vomitiones nullæ, nulli ructus, aut ventriculi oppressio: anorexia aliqua, alvus ordinate movebatur; lingua erat sicca, os amarum (quod symptoma assumpto cibo, me præsentem, disparuit.) Aliquis aderat capitis dolor: aurium suffusus nulli. Lecto insidens, obnubilationes hinc inde patiebatur; cutis erat sicca, calor urens, pulsus valde frequentes, ita, ut intra minutum primum centum & triginta pulsationes numerarentur, & licet plenitudinem ostenderent, valde erant inæquales, debilitas magna.

Hisce omnibus rite perpensis, cum morbus absque manifesta causa venerit, cum animi corporisque quies, & rigorosior diæta ægro non conduxerint, cum præsens constitutio morbis nervosis faveat, nec symptomata præsentia contrarium doceant, imo plura adsint, quæ hoc testentur, morbum pro febre nervosa habuimus. An vero hepatis, pulmonisve affectio causa sit, ulterius examen docebit. Interim prognosin valde dubiam pronunciantes, ut præsentibus indicationibus satisfaceremus, præscripsimus heri vespera.

℞. Emuls arab. uncias decem,
Camph. rasæ drachmam unam.
Haust. narcot. uncias duas.

M.

Capiat omni bihorio vasculum dimidium.

Potus excitans.

Cum nihil appeteret, Diæta I. cum vini unc. VIII.

22. April.

Tota nocte soporosus fuit. Singultus disparuit; pulsus, minus inconstantes, eandem frequentiam servant. Ast anxietas est major, tussis frequentior, & excretus minus facilis, magisque crudus. Diarrhoea accessit absque

ægroti levamine, imo ejusdem vires magis
sternens; sudor aliquis. Præscripsimus

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Aether. vitriol. drachmam unam,
Syrup. cort. aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.
Potus excitans pro potu.
Diæta eadem cum frictura.

Vespere, Omnia symptomata increfcunt,
& iterum singultus supervenit. Repetiimus me-
dicinam heri vespere præscriptam.

23.

Mane, Singultus continuat, fopor & fter-
tor adest; pulsus frequentiffimi: tendines hinc
inde subfiliunt; tuffis frequentior, & ficcior.
Summa refpirationis anxietas; mufsitat, floc-
cos carpit; genarum rubor, maxilla inferior
collapfa eft; oculus admodum trifis.

Repetiimus omnia.

Vespere. Res magis magisque in pejus
ruit. Pulsationes arteriarum vix numerari
queunt. Tendinum fubfultus frequentiffimi.
Anxietas fuma, ftertor, fubdelirium. Conti-

nuavimus in omnibus; at incassum, nam hora decima exspiravit.

Cadaver jam altera die ita foetebat, ut ipsius Cl. Præceptoris *Scarpa* consilio, sectionem instituere non potuerimus.

Alimonta M. D.

HISTORIA IX.

Agricola, sexagesimum quartum ætatis suæ annum agens, laboribus exhaustus, male nutritus, & a prima sua juventute maximam hiemis partem in stabulis transigere assuetus, ab sexdecim inde annis, quin ullo unquam antea pectoris morbo laborasset, quavis hieme tussi fuit obnoxius, quæ vere adventante sponte disparebat, ut hoc anno eadem affligeretur. Decem ante dies, postquam frigori, diutius sese exposuisset, tussis frequentior siccaque rediit, cui protinus adsociatur febris, cum levi ad sinistrum thoracis latus dolore, sub profunda inspiratione exacerbato, & aliqua spirandi difficultate. Febris aliaque symptomata per quinque dies absque remissione continuabant: tunc medicus accersitus infusum sambuci cum oxymelle ægroto consuluit. Hoc utitur æger, sed absque levamine. Re igitur in pejus ruen-

te, heri vespere nosocomium petiit, ubi præscribuntur venæsectio ad unc. ix, decoctum antiphlogisticum, vesicans loco dolenti, & diæta prima. Sub hac methodo dolor disparuit, febrisque, referente ægroto, valde remisit: hoc in statu II. m. d. ad clinicum institutum hoc mane deferatur, & hæc mihi obtulit observanda: tussis erat frequens, excreatus paucus, viscidissima in pulmonibus materies, quasi stertoris sensum sub tussi excitabat, aliqua aderat spirandi difficultas, at non tanta; dolor nullus, decubitus in utroque latere facilis; pulsus valde debiles, sed quoad frequentiam naturales: calor parum naturali major, facies valde collapsa, sub trunci erectione obnubilationes aliquæ: lingua nigrescens & sicca; nullus aurium suffusus, gastrica symptomata nulla, alvus ordinate reſerata: virium proſtratio summa.

His perspectis, morbum pro catarrhali habuimus, cujus naturam, cum ægroti ætas & præſens corporis conditio, ejusdem vitæ genus, diuturna in ſtabulis inhabitatio, longa frigoris actio, quæ ante morbum locum habuit, symptomata præſentia, & annua conſtitutio id docerent, nervoſam declaravimus: & ob easdem rationes prognosim prorsus infauſtam facientes, hoc mane præſcripſimus:

℞. Emuls. Arab. uncias septem.

Kermetis min. grana tria.

Cap. om. 2 h. vas. dimid.

Diæta III.

VESPERE.

Respiratio faciliior: tussis minus frequens, excreatus mucosus, minus difficilis: stertoris sensus fere nullus: pulsus magis frequentes, magisque elevati: calor major: alvum semel deposuit. Repetiimus medicinam.

MANE. 12. m. d.

Hac nocte quievit; nunc remissio manifesta, pulsus parum naturali frequentior, calor fere naturalis: dyspnoea adhuc aliqua: tussis minus frequens, excreatus faciliior: stertor nullus: magna virium prostratio.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Extract. cort. ejusd. unciam unam.

Aq. cinnamomi.

Syrup. papav. albi $\overline{aa}$. unciam unam.

Cap. om. 2 h. vasc. dimid.

Diæt. III. cum vini libra una & dimidia.

VESPERE.

Exacerbatio aliqua: pulsus frequentiores & pleniores: calor urens: tussis eadem: excreatus minor: respiratio difficilior, virium status idem, Continuavimus.

MANE. 13. m. d.

Hac nocte quievit, pulsus minus frequentes minusque pleni, calor minor, tussis rara: excreatus nullus, respiratio faciliior. Continuavimus in præscriptis.

VESPERE.

Hodie fuit soporofus: adsunt tendinum subsultus, tremores: pulsus sunt parvi; respiratio ut mane, tussis rara, excreatus nullus, bis alvum deposuit. Repetiimus medicinam, & jussimus applicari vesicans ut rube-faciens, ibi, ubi aderat dolor.

MANE. 14. m. d.

Hac nocte quievit: sudavit tantisper ad caput: subsultus tendinum pauciores: coetera eodem modo. Medicinam repetiimus.

VESPERE.

Minus fuit soporofus, quam heri: tremores nulli: subsiliunt subinde tendines: pulsus aliquantisper magis elevati: coetera eadem. Continuavimus in præscriptis.

MANE. 15. m. d.

Hac nocte quievit: sudavit ad caput magis, quam nocte elapsa: tendinum subsultus nulli: coeterum nil novi. Repetiimus medicinam.

VESPERE.

Hodie non fuit tam soporofus: respiratio difficilior: tussis rara, & sicca: pulsus frequentiores, pleniores: calor auctus: alvum semel deposuit. Medicinam repetimus, omit-
tendo aquam cinnamomi.

MANE. 16. m. d.

Quievit: pulsus minus pleni, & minus frequentes, calor minor: cœtera ut heri; continuavimus in præscriptis.

VESPERE.

Sopor major: respiratio magis anxia, tendinum subsultus crebriores, pulsus frequentiores, sed parvi; calor major. Medicinam repetimus & præterea vesicans ut rubefaciens pectori adhibuimus.

MANE. 17. m. d.

Remissio aliqua; ast pulsus debiliores sunt, tremoresque hinc inde comparent; cœtera eadem. Repetimus omnia.

VESPERE.

Sopor increvit: respiratio magis anxia, tremores crebriores, pulsus valde frequentes & parvi, calor paucus. Medicinam repetimus,

addidimusque camph. mucil. arab. s. drachmam unam.

MANE.

Sopor continuat: facies est magis collapsa, pulsus frequentissimi, filiformes; respiratio valde anxiosa; repetimus medicinam, augendo camphoræ dosin ad drachmas duas.

VESPERE.

Sopor major: facies valde collapsa, oculi turbidi, & dexter sinistro minor, creberrimæ musculorum faciei convulsiones, tremores; extremitates frigent, pulsus exilissimi. Præscripsimus:

℞. Rad. serpent. virg. drachmas duas.

Infund. in decoct. cort. peruv. ferv.

s. q.

Colaturæ unciam novem adde

Extracti cort. ejusdem drachmam unam

& dimidiam.

Camph. mucil. arab. s. drachmam di-

midiam.

Syrup. cort. aurant. unciam unam.

Cap. om. hora vasc. dimidium.

℞. Alkali. volat. drachmam unam.

Apponatur naribus frequenter & subinde guttula linguæ instilletur.

Vesicantia duo ut rubefacientia retro aures :
jacula duo cum ovis & vini optimi libra una.

Ast omnia incassum, nam versus horam
primam post mediam noctem expiravit.

Cadaveris sectio.

Aperto thorace pulmones utrosque flac-
cidos invenimus, cœterum nulla inflamma-
tione affectos; bronchia examinata nil morbose
præsetulerunt. Aperto abdomine omnia sana
apparuerunt.

Franciscus Alimonta,
Tyrolensis Judicariensis.

HISTORIA X.

Antonius Salamoni, Ticinensis, Ill. Mar-
chionis, Juris Celeb. Professoris, de Belcredio,
domesticus, 33 annos natus, sat firmo corpo-
ris habitu instructus, pluries symptomata he-
patitis jam passus est. Tribus abhinc mensi-
bus levi pleuritide laboravit, a qua, methodo
antiphlogistica adhibita, sanatus fuit. Ab illo
tempore tamen nunquam prospera valetudine
gavissus est, ac morosus & debilis factus, qua-
vis fere die novum accusabat incommodum.
Die 29. mensis Martii, a frigore cum calore
alternante corripitur. Paulo post calor urens
subintrat, ac dolor ad hypochondrium dex-

trum, cum vomitu materiæ herbacæ, ac tussi sicca, accedit. Per diem domi sic mansit, ac morbi secunda tantum clinicum institutum petiit. Facies erat tristis, oculi prominentes, audaces, aliquomodo flaventes. Aurium tinnitus, vehemens cephalæa, & sitis inexplebilis, dolor ad scapulam dextram aderant. Valde quoque dolebat regio tota hepatis, uti & illa, quæ circa umbilicum est, neque tamen aliquis tumor, aut durities quædam, conspiciebatur. Vomitus hinc inde herbaceus, continuis nauseis præcedentibus, urgebat. Ne quid mali deesset, æger a molesta tussi concitabatur. Summam interim debilitatem accusabat, imo a corporis erectione, vel a minimo motu, lipothymiam timebat miser. Universa cutis flavo colore notata. Pulsus potius cum frequentia micabant, erant interim pleni, sed molles, atque inconstantes. Difficile certe erat, rebus ita se habentibus, firmam pronunciare diagnosin. Febris tamen natura minime latere nobis videbatur; quum prædispositionis ratio, æque ac symptomata morbi, ejus indolem *nervosam* indicarent. An vero pulmonis lobus inferior, vel potius hepar inflammatione infestarentur, hoc non facile nobis videbatur posse stabiliri. Habita tamen ratione scapulæ ac hypochondrii dextri doloris, atque vomitus, cutis flavi coloris, aliorumque symptomatum, de hepatitide cum febre nervosa incedente suspicati sumus, &

prognosi magnopere dubia instituta, sequentem methodum arripuimus.

Vespere 31. Martii.

℞. Emuls arab. uncias septem.
Moschi. opt. scrupulum unum.

M. cap. omni hora unciam.

℞. Emuls. amygdal. libras tres.
Sacch. alb. unciam unam.

M. Detur pro potu.

Vesicans ad regionem hepatis.

℞. Olei olivar. uncias sex.

Detur pro enemate.

Illiniatur abdomen cum linimento volatili, dein superimponantur fomenta emollientia. D. II. cum jusculis, & ovis duobus.

Mane 1. Aprilis. Nox inquieta, continuant symptomata. Pulsus pleniores ac duri.

℞. Emuls. arab. libram unam.

Capiat paulatim.

Injiciantur ano bis in die unciae sex olei olivar. Appl. Nro. 12. hirudines perinaeo.

Diæta eadem, absque ovis.

Vespere. Novem circiter sanguinis uncias a hirudinibus applicatis amisit. Dolores abdominis vero auctos, pulsus debiliores longe, invenimus. Aderat quoque summa anxietas. Cutis flavedo & vomitus augebantur. Alvus semel mota.

Continuet in emulsion, arab.

Mane 2. — Nox infomnis. Dolor tum ad scapulam, tum ad hepatis regionem auctus. Bis vomitum passus est. Debilitas summa, aurium tinnitus urgebant, ac sub corporis in lectulo erectione, lipothymia instabat.

Repetatur medicina ex emul. & moscho prima die præscripta.

Illiniatur bis in die hepatis regioni unguent. mercurial, drachma dimidia. Limonada tenuis pro potu.

Habeat vin. malacens. uncias sex; parentur cum isto & cum ovis ac sacch. Nro. 2. *Zambajoni.*

Vespere. Aliquo modo melius se habuit æger. Alvum bis deposuit. Vomitum minime passus est.

Repetatur medicina.

Mane 3. Nox irrequieta. Bis amara evomit. Cætera eodem modo se habent.

Continuet in omnibus.

Vespere. Omnia eodem modo continuant, assumpsit & retinuit cibum illum ex vino malvatico, ac ovis parato. Porrectæ fuere cochleatim in tota die unciae tres vini ejusdem.

Repetantur omnia.

Mane 4. Aliquomodo dormivit. Alvus clausa adhuc. Semel evomuit. Cætera symptomata continuant.

Repetantur singula. Injiciantur clyteres Nro. 3. ex oleo olivarum.

Vespere. Vomitus sæpe se prodit. Alvus bis soluta. Anxietas magna, dolor capitis vehemens aderant.

Repetantur singula.

℞. Haust. narcot, uncias duas.

Cap. sex vicibus. Illiniat abdomen totum cum linimento volatili. Imponatur denique fomentum emolliens.

Mane. Vomitus conticuit. Cætera symptomata eodem modo se habent. Nunc Ill. Professore *Raggi* in consilium vocavi, qui diagnosin & methodum adhibitam suo quoque judicio comprobavit. Continuavimus hinc in omnibus; linimentum mercuriale ter in die inungebatur.

Vespere. Nihil novi. Vomitus ter passus est. Flavedo cutis aucta. Oculi valde

prominentes, anxietas summa, nec non virium prostratio magna, ægrotum cruciabant.

Repetantur singula.

Mane 6. Inquietus per totam noctem somnum minime capere potuit. Vomitus effrenis, singultus, pulsuum status, aspectus demum ægrotantis, summum vitæ periculum annunciabant.

R. Emuls. arab. uncias novem.

Mosch. opt. drachmam dimidiam.

Cap. eodem modo.

Continuet in reliquis.

Vespere. Omnia in pejus ruebant. Erecto corpore, ob summam anxietatem, in lectulo sedebat, cum extremitatibus frigidis, ac singultu. Nunquam deliravit. Hora 7. vespertina mortuus est.

Cadaveris sectio.

Totius cadaveris superficiem, maculis fat largis, lividis ac nigris notatam invenimus. Scrotum gangrænæ initium ostendebat. Capilli minima adhibita vi cadebant a capite, a pube &c.

Aperto abdomine, stomachus & intestina nihil morborum monstrabant. In ventriculi cavo non nisi medicinæ dosin, aqua mixtam, inve-

nimus. Idem de intestinis aere distentis, dicas. Hepar permagnum ac flaccidum. Nulla tamen inflammationis hujus visceris indicia conspiciere licuit. Cœtera in abdominis cavo viscera modo naturali se habebant.

Aperto pectore, pulmones cum pleura concretos, flaccidos tamen, ac lymphæ coagulabili aliquomodo coopertos vidimus. Substantia vero pulmonis minime inflammata fuit. Cœtera, quæ in hoc cavo detinentur viscera, indiciis morbosæ carebant.

Venant. Rigamonti,
M. D.

Attente considerata morbi istius historia, & cadaveris sectione, patet, nos minime circa febris indolem errasse. Symptomata vero, quæ hepatis inflammationem indicare videbantur, nos in errorem duxisse, certum quidem est; qui tamen error a summis haud raro viris, ut notum est, commissus fuit. Quum vero ob hepatitidem nunquam venæ sectionem instituerim, sed methodum contrariam in usum vocaverim, patet, remedia propinata non solum nullum procreasse dampnum; sed potius morbo, qui quidem febris nervosa fuit, imprimis accommodata fuisse. Minime itaque me pe-

nitet, moschum, mercuriale unguentum, ac vinum propinasse; solummodo hirudines, atque tot clyteres a me præscriptos fuisse, dolebam. Postremum, cadaveris aspectus de violento contagio, seu de alia quadam re, eodem modo agente, suspicionem movit.

C A P U T IV.

Peripneumoniæ nervosæ, seu malignæ

Ad morbum periculi plenum, exponendum progredior. Ejus amplam descriptionem apud *Schenkium* a), *Ballonium* b), *Ellerum* c) *Sauvagesium* d), *Huxhamum* e), *Sarcone* f) & in patris opere g) habemus. Morbum hunc, nempe peripneumoniam nervosam, seu malignam auctorum, quæ pestis adinstar non raro integras provincias devastavit, hoc anno adeo frequentem a nobis iterum sæpiusque visum,

a) Obs. L. vi. p. 855. — Schol. ad observat. 46.

b) Opp. omnia. (Epidemica) T. I. p. 15.

c) Observationes.

d) Nosolog. method. Cl. III. o. 3. g. XXII. sp. 4.

e) De febribus et de pleuritide.

f) Von der Epidemie zu Neapel.

g) Epit. T. II. p. 141.

pro febre nervosa habeo, cui symptomata pulmonis inflammati accesserunt. Quæ sententia facile sese probat considerantibus, utrumque morbum ab iisdem & causis generari, & auxiliis auferri. Peripneumonia maligna tamen, cum pars ad vitam tantopere necessaria, pulmo scilicet, quam maxime adfecta sit, periculum ex febre simplici nervosa in mortales redundans, longe superat. *Schenkius* refert, anno 1348, peripneumoniam malignam tam insigniter grassatam esse, ut vix decima pars hominum superstes manserit. Sed duos lethalitatis ejus fontes admittendos esse persuasum habeo; quarum unus a morbi ipsius indole pestilentiali, alter a methodo medendi perversa propullulat. Practici enim quamplurimi, indicationem e symptomatibus capientes, ob præsentiam doloris punctorii, respirationis difficilis, tum vero sob tussim ac exscreatum sanguine notatum, ad venæ sectiones, ad alvum purgantia, atque reliqua debilitantia confugiunt, quibus exigua virium vitalium portio reliqua ex toto dejicitur, atque extinguitur. *Ballonius*, ubi de Peripneumonia maligna loquitur, ita se exprimit: „in doloribus hujusmodi venæsectio non profuit, ac querebant, num aliud esset remedium, præter istud solenne, quod primum ducitur in pleuritide? nam innumeri fato eripiebantur, quibus secta foret vena.“ Idem de anno

1573 hæc refert: „Exacta hyeme, mense „martio, omnes poene pleuritides funestæ, „nullis cedebant remediis.“ *Ellerus* quoque, hanc ægritudinem, universa artis auxilia spernere, fatetur. Sunt quidem præclari nominis practici, qui hanc peripneumoniam speciem ab altera, phlogistica nempe, rectissime distinxerunt. Celeb. *Baglivius* in pleuritide maligna sananda adeo felix fuit, methodo, quæ antiphlogisticae prorsus contraria erat, ut *camphoræ* in hujus morbi curatione specificam virtutem tribueret. Cl. *Sarcone* in peripneumonia maligna, quæ *Neapolis* anno 173. grassata est, summo cum fructu *opium* adhibuit, ita ut magnam ægrotantium partem sanitati restituerit, quum eodem tempore, qui medici venæsectionem instituebant, ægrotos omnes morti mandaverint,

Jam mensibus Novembris ac Decembris anni 1794. permulti peripneumonia nervosa adfecti in clinico instituto a patre meo tractati fuerunt. Quidam ex istis veram phlogisticae affectionis in pulmonibus imaginem præferebant: quod effecit, ut primum methodus antiphlogistica adhiberetur: sub qua, omnia in pejus ruere videbantur: donec cognita demum *hosti* arma certiora opponerentur. Aegroti vero, qui morbi naturam paulo clarius ostenderent, mox excitantium ope tracta-

ti, vix non omnes, licet morti, quam vitæ proximiores in nosodochium delati fuissent, ad sanitatem felicissime perducti sunt. Idem ego fatear necesse est, de meis ægrotis, quos maligna pulmonum phlogosi adfectos in clinicum Institutum suscepi. Eorum numerus ad XXXI. ascendit, quorum VI tantum mors contranitenti mihi abstulit. Methodum excitantem, de qua jam alibi a) locutus sum, constanter in omnibus adhibui. Summa *opii* virtus & in hoc morbo pertractando, ex historiis mox proferendis patebit. Idem de *camphora*, *moscho* dicere oportet: quorum ope non pauci ægrotantes egregie restituti fuere. Sed & aliud remedii genus in auxilium vocavi. De *Radice Polygalæ Senekæ*, quæ adeo a D. Tennent b) laudata est, loquor. Eam tamen pharmacis modo memoratis postponendam censeo, quod alvi profluvium & vomitum sæpius ab ea generatum observaverim. Coetera, quæ tum circa remedia in usum vocata, tum circa ipsius morbi decursum dicenda sunt, ex historiis, quas sum narraturus, patebunt. Historia quidem prima, secunda, ac tertia, quantum difficultatis invenerimus, ubi de peripneumonia nervosa ab inflamma-

---

a) Cap. III.

b) Acta Edinburgh. T. V. p. 2.

toria distinguenda agebatur, ostendunt, quantumque nocuementi error in ea distinctione (quæ revera interdum & humani judicii aciem & diligentiam fugit omnem) commissus intulerit, monstrabunt. Historiæ reliquæ remedium præcipuorum nunc insufficientiam, nunc utilitatem palam reddent.

HISTORIA I. *)

Josepha Baruffi, e pago *Trivolzio*, nubilis, annorum 19., debito modo menstruata, die 28. Decembris elapsi anni derepente ab anorexia & vomitu correpta est. Tres dies sic, nullo alio comparente symptomate, transiit. Die vero prima Januarii, horis matutinis, a summo frigore, dolore ad latus dextrum thoracis, tussi molesta, cephalalgia ac vomitu cruciata est ægrotata. Versus meridiem incaluit, ac tandem sudavit. Mane sequente, parva admodum febris remissio in conspectum venit; sed paulo post febris versus vesporem exacerbata est, auctis quoque reliquis symptomatibus. Die quarta morbi, medicus pulverem, nescio quem, & cucurbitulas scarificatas præscripsit,

---

*) Quam descripsit D. M. N. *Pinciara* Médiol.

fed incaſſum. Sexta tandem menſis Januarii die, miſera ad clinicum inſtitutum delata, ſequentia notatu digna obtulit: faciem valde rubram, oculos ſplendentes, reſpirationem difficilem, tuſſim cum exſcreatu ſine ſanguine, dolorem punctorium ad latus dextrum thoracis, circa ſextam vel ſeptimam coſtam veram, qui ſub tuſſi & profunda inſpiratione augebatur. Os viſcidum, amarum, lingua ſordida, ſitis, ructus nidoſi, anorexia, naufea quoque aderant. Calor cutis auctus, pulſus valde frequens, & durus obſervabantur.

Difficile fane erat, his ita concurrentibus, morbi naturam determinare. Symptomatum gaſtricorum præſentia, uti & pulſuum frequentia de charactere febris nervosæ ſuſpicionem movebant. Verum, cum & in peripneumonia phlogiſtica appareant hæc phænomena, juvenilis ætatis, corporis que ſatis bonæ conſtitutionis habita ratione, & conſiderata demum pulſus duritiæ, morbum pro peripneumonia inflammatoria declaravimus, ac prognofi valde dubia inſtituta, venæ ſectionem ad uncias x., potum antiphlogiſticum, & rigoroſam diætam præſcribenda duximus.

Mane. 7. Sanguis vena eductus corium oſtendit. Deliravit per totam noctem. Pulſus filiformes, valde, frequentes. Dolor ille

interim disparuit, actussis pauca sine excreatu absolvebatur. Alvus bis mota. Rebus ita procedentibus, novam venæ sectionem instituire minime ausi sumus, qua de causa potius laxans antiphlogisticum præscribitur.

Vespere. Semper deliravit. Cætera eodem modo incedunt. Alvus bis mota. Consideratis hinc singulis symptomatibus, habita damni a venæ sectione, & alvi purgatione illati ratione, diagnosis institutæ fallaciam agnovimus, illamque illico revocavimus, morbo pro peripneumonia nervosa declarato, quæ tamen, cum ab initio inflammatoria forsitan fuisset, neglecta, in istam commutata sit. Oppositam ideo mox curandi methodum arripuimus.

℞. Rad. polygal. fenek. drachmas duas.
 Infund. in decoct. cort. peruv. s. q.
 Colat. unciarum novem. adde
 Syrup. cort. ejusdem unciam unam.

M. cap. omni bihorio unciam unam cum dimidia.

Bibat calide infusum sambuci.

Habeat jacula carnea.

Mane 8. Tota nocte deliravit, quater alvum deposuit; quinquies e lectulo fugere tentavit. Symptomata peripneumoniæ aucta.

Accesserunt aurium tinnitus, manuum tremor,
tendinum subsultus. Vox erat rauca, ac cutis
calor urens, pulsus summa cum frequentia &
inconstantia micabant.

℞. Rad. serpent. virgin. drachmas tres.
Infund. in decoct. cort. peruv. f. q. col.
unciarum novem.

Adde.

Syrup. cort. ejusdem. unciam unam.
Cap. ut supra.

℞. Rad. polygal. fenek. drachmas tres.
Coq. c. aq. fontis libris duabus ad col.
unciarum viginti.

Adde.

Mellis despumati. uncias duas.

M.

Detur pro potu.

Vespere. Alvus semel laxata. Enarrata
symptomata aucta, admodum malignam morbi
indolem demonstrabant.

℞. Emuls. arab. uncias septem.
Mosch. opt. grana viginti.
Haust. narcot. unciam unam.
M.

Cap. omni hora unciam unam.

Repet. potus.

℞. Vini malacensis uncias sex.

Diæta eadem.

Mane 9. Aliquantulum præterita nocte obdormivit ægrota, ac parum deliravit. Symptomatum cohors minori vi procedit; alvus clausa, lingua minus sicca.

Repetantur omnia.

Vespere. Non deliravit, omnia symptomata imminuta. Alvus clausa.

Repetantur singula. Injiciatur clyster emolliens.

Mane 10. Tantisper quievit, non deliravit; sudavit, cætera eodem modo continuant.

Repetantur omnia.

Vespere. Bis alvus laxata, omnia melius procedunt.

Repetantur omnia. Augeatur moschus ad grana triginta quatuor.

& haust. narcot. ad uncias duas.

Mane 11. Bene dormivit, ac toto corpore abunde sudavit. Dolor lateris disparuit. Tussis, pauca, sine sputis. Tria urinæ vascula minxit, cum sedimento lateritio.

Repetatur medicina.

Vespere. Quievit, sudavit, disparuere omnino tinnitus aurium, tremores manuum, ac tendinum subfultus. Nondum appetit.

Repetantur omnia.

Mane 12. Per totam diem eodem modo ac heri se habuit, quare omnia repetenda iudicavimus.

Mane 13. Res semper in melius vergunt. Parum sudavit, symptomata peripneumoniæ, præter tussin quandam, disparuerunt. Appetit, concessimus diætam tertiam.

Vespere. Nihil novi.

Mane 14. Omnia bene succedunt.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Emuls. arab. uncias tres,

Mosch. opt. grana decem.

Capiat omni bihorio uncias duas.

A qua methodo cum non recederemus, die 23. mensis, ægrota, perfecte sanata, ad convalescentes delata est, quo loco per tres dies mansit, ac demum bene valens domum petiit.

HISTORIA II.

Joanna Rosi ex loco Monti, 14 annorum, necdum menstruata, febribus intermittentibus subjecta, jam ante mensem pruritum magnum, ac valde molestum ad femur sinistrum persensit. Paulo post pustulæ rubræ ibi comparuerunt, quæ scalpendo disruptæ, saniem acrem, partes vicinas mordentem effuderunt, largiori copia. Nunc vero partem adfectam crusta obtectam vidimus, ita, ut malum pro herpete rodente declarandum esse existimaremus. Quindecim abhinc diebus febris intermittens anomala in conspectum se prodidit, quæ nulla facta medela disparuit, sat magnam tamen debilitatem relinquens. Die 10 Februarii, a parvo frigore derepente invaditur puella, cui calor urens, sitis inexplebilis, cephalæa insignis, anorexia, atque summa virium prostratio, succedunt. Jam 24. horarum spatio febris sævierat, quum insignis dolor lancinans ad costas spurias sinistri lateris oriebatur. Aegrota tunc temporis ad nosocomium deferitur, ubi venæ sectio ad uncias novem instituitur, propinato simul decocto antiphlogistico. Imminuitur inde lateris dolor, sed vires longe magis dejiciuntur. Admittitur puella in scholam clinicam die febris 4., mensis Februarii 23., horis matutinis, ac meo examini traditur. De summa cephalæa conquere-

rebatur ægrota, oculi erant fulgentes, genæ rubræ, lingua sicca flavo muco obtecta, os valde amarum, & cutis urens. Respirationem invenimus difficilem, ac sub ipsa, dolor ille lateris sinistri quam maxime augebatur, imo decubitus in latus oppositum impossibilis erat. Tussis molesta, absque sputis solvebatur. Herpes non amplius saniem effundebat. — Pulsus aliquomodo plenus cum duritie micabat. Quæ morbo originem præbuisse videbantur causæ, erant nimii labores, ira, frigus, sat bono interim utebatur puella nostra victu. Morbus pro peripneumonia inflammatoria declaratus fuit, ac consilio Ill. Professoris *Raggi*, venæ sectio ad uncias sex, clyster emolliens, fomentationes ad locum dolentem, & decoctum antiphlogisticum propinata sunt.

Vespere. Dolorem aliquomodo imminutum invenimus. Continuabat eadem vi respirandi difficultas ac tussis. Pulsus pleni & duri, sed inconstantes, detegebantur. Nova venæ sectio ad uncias octo imperata est, porrecta simul potione laxante antiphlogistica.

Mane 24. Sopore ac deliriis detentam invenimus miseram. Dolor lateris, tussis eadem ratione prosequiebantur. Facies pallebat, ex-

cepta gena dextra, quæ colore rubro notabatur. Pulsus erant parvi, contracti, alvus clausa. Hisce bene perpensis, viam mendi diversam ineundam existimavimus, quæ quidem postea & Ill. Professoris *Raggi*, denique in consilium vocati, approbationem obtinuit.

℞. Emulsion. arab. uncias septem.

Mosch. grana viginti.

Cap. omni $\frac{1}{2}$ hor. unciam unam.

Appl. vesicans ut rubefaciens loco dolenti.
Habeat jacula carnea, & uncias sex vini optimi.

Vespere. Melius se habuit ægrota, ac minus infirme, pulsus majori vi micabant. Alvus clausa.

Rep. omnia.

Mane 25. Tota nocte a vehemente tussi cruciata fuit; nunquam tamen deliravit. Cætera eodem modo se habebant. Accesserat aurium tinnitus. Alvum copiose bis deposuit.

℞. Emuls. arab. uncias septem.

Mosch. optimi scrupulum unum.

Hauft. narcot. unciam dimidiam.

Cap. ut supra.

Habeat jacula cum ovis, vinum ut heri, ac vini malvatici uncias octo.

Vespere. Soporosa tantisper fuit, copiose sudavit, respiratio nunc facilis, nunc iterum per insultus difficilis redditur.

℞. Emuls. arab. uncias novem.
Mosch. opt. grana triginta.
Haust. narcot. unciam unam.
Cap. more solito.

Mane 26. Soporosa fuit, ac per totam noctem deliravit. Quæstionibus stupida responderebat. Aurium tinnitus fortis, ac tendinum subsultus observabantur. Pulsus erant parvi atque contracti.

℞. Rad. polygal. seneg. drachmas duas.
Infund. in decocti. cort. peruv. fervid.
s. q. colat, unciar. novem. adde
Mosch. optim. scrupulum unum.
Syrup. papav. unciam unam.
Cap. more solito.

℞. Emuls. amygdal. libras duas.
Aq. cinnam. uncias duas.
Sacch. alb. drachmas tres.
M. detur pro potu.

Vespere. Delirabat quammaxime, ac divaricatis cruribus in lectulo jacebat. Inexplebilis sitis aridas fauces exurebat. Pulsus frequentissimos, & violentos tendinum subsultus observavimus.

Rep. singula,

Mane 27. Pulsus in minuto primo 130 micabat. Nox inquieta fuit, & semper ægrota deliravit. Cœtera ut heri vespere. Dolet valde ab attactu abdomen; alvus ter soluta.

Rep. medicina; bibat calide infus. chamomillæ, illiniatur abdomini liniment. volatil. Victus idem.

Vespere. Delirium & sopor fere disparuerunt, ægrota hilaris.

Rep. omnia.

Augeatur vini dosi ad libram unam.

Mane 28. Optime per omnem noctem dormivit. Post aquam frigidam assumptam, semel vomitum passa est. Dolorem, qui thoracem cinguli instar circumdaret, accussat. Pulsus in minuto primo 120. micabat. Sitis multa, cœtera eodem modo.

℞. Emuls. arab. uncias septem.

Mosch. opt. grana triginta.

Syrup. papav. alb. uncias duas.

Cap. more solito.

Potus excitans.

Vespere. Quam optime se habet ægra. Toto corpore sudat. Pulsus vix naturali frequentior. Parum sitit.

Rep. med. augeatur mosch. dosi ad grana quadraginta

Mane 1. Martii. Bene dormivit, debilitatem majorem accusat, forsitan quia ter alvum copiose deposuerat. Aliqua fames.

Rep. med. cui adde extract cort. peruv. unciam dimidiam.

Concedantur jusculum, ova, ac dimidia pars pulli.

R. Vini malvat. uncias octo.

Cap. paulatim.

Vespere. Bene se habebat, ac de abdominis dolore tantum conquerebatur.

Rep. med.

Illiniat. abdom. liniment. volat.

Mane 2. Deliravit hac nocte, sæpe tussit. Cætera continuant.

Rep. med. cui adde kermet. mineral. grana duo.

Vespere. Bene se habuit, parum a tussi molestata est. Copiose sudavit.

Rep. singula.

Mane 3. Dormivit optime, viresque redeunt.

Rep. med.

Mane 4. Perfecte convalescens est
puella.

℞. Emuls. arab. uncias novem.

Mosch. opt. grana viginti.

Extract. cort. per. unciam dimidiam.

Cap. ut supra.

Diæta eadem.

Vini malv. uncias quinque.

Mane 5. Perbene se habet.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias sex.

Extract. cort. ejusdem. drachmas duas.

Emuls. arab. uncias sex.

Cap. omni hora uncias duas.

Mane 6. Ad convalescentes demissa
est ægrota, atque post aliquos dies domum
sana petiit.

Venantio Rigamonti,

M. D.

HISTORIA III.

Carolus Belloni, vir 40 annos natus,
olearius, die 7. Aprilis, postquam ex ecclesia
egressus fuit, derepente ab atroce, hepatis re-
gioni infixio dolore, prehenditur, cui mox fri-
gus, dein calor, successerunt. Paulo post
dispnoea, capitis lumborumque dolores, ac

tussis in conspectum venerē. Chirurgus quidam tunc venæ sectionem instituit cum summo levamine. Die 12. tandem mensis delato in scholam clinicam ægroto, faciem observavimus rubram, respirationem brevem & difficilem, tussim cum sputis sanguineis. Dolor hepatis persistebat, sed ab attactu minime augebatur. De scapularum dolore conquerebatur. Pulsus erat modice frequens, plenus ac durus. Habita ratione ægrotantis, corporis adpectu firmi, tum ætatis, temporis verni, beneficio a. V. S. instituta accepti, atque pulsuum status, quum nulla causa debilitans pateret, morbum pro peripneumonia inflammatoria declaravimus, ac prognosi valde dubia instituta, V. S. ad uncias novem præscripsimus, concessa pro potu aqua fontis, ac rigorosa diæta.

Mane 13. Dolor ille post cruoris emissionem multum imminutus. Pulsus minus frequentes.

℞. Haust. salin. uncias septem.
Tart. emet. granum unum.
Cap. omni bihor. cochl. duo.

Vespere. Quinquies alvum deposuit, minime sudavit, dolor ille atque tussis eodem modo sæviunt. De summa debilitate conquere-

ritur ægrotus. Apparuit nunc tantum ex repetitis quæstionibus viro propositis, eum pella-gra laborasse; quare seposita omnino methodo antiphlogistica, huic contrariam arripuimus.

℞. Emuls. arab. uncias septem.

Kermes. miner. grana tria.

Haust. narcot. unciam unam.

Capiat omni hor. unciam unam.

Vini opt. uncias septem. Habeat jacula carnea.

Mane. 14. Soporosus per totam noctem fuit, ac divaricatis cruribus in lectulo stupidus decubuit. Alvus quinquies laxata, cœtera eodem se habent modo.

℞. Rad. polygal. senek. drachmas duas.

Inf. in decoct. cort. peruv. ferv. f. q.

col. unciarum novem.

Adde syrup. papav. alb. unciam unam

Capiat omni hora unciam unam.

Vespere. Eis alvum deposuit, sudavit ad caput. Continuat tussis cum sputis sanguineis.

Rep. Med.

Habeat vini optimi uncias novem.

Mane 15. Per totam noctem soporosus fuit, expectoratio pauca. Dolor ad hepar prevertit novus, imo ad lien infurexit. Pulsus debiles, tendines subsiliunt. In consilium vocavimus Ill. Professore *Raggi*, qui sequentia ut præscriberemus, suavit.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
Camph. mucilag. arab. sol. drachmam
dimidiam.

Syrup. papav. unciam unam.

M. capiat ut supra.

Illiniatur abdomen cum linimento volatili & camphora, ac imponantur denique fomenta emollientia. Habeat vini rubri libram unam.

Vespere. Medicinæ dimidiam partem tantum assumpsit ægrotus, qui gratiorem appetit. Bis alvum deposuit. Coetera symptomata eadem ratione persistunt.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias quatuor.
Aq. cinnam. uncias tres.
Mosch. opt. scrupulum unum.
Syrup. papav. uncias duas.

Cap. omni dimidia hora unc. dimid.

℞. Vini Malvat. uncias sex.
Capiat paulatim, Continuet in coeteris.

Mane. 16. Male res procedunt. Facies hippocratica. Appetit nihilominus.

Rep. Med. Applicentur duo rubefacientia ad brachia. Inj. clyster. ex camphor. & decoct, chinæ. *Rep. diæta* cum ovis ac *frictura*.

Vespere. Soporosus æger ac semi delirans, morti proximior fuit, quam vitæ.

Repet. omnia.

Mane. 17. In agone hærebat.

Versus meridiem extinctum invenimus.

Sectio cadaveris.

Aperto thorace, pulmones cum pleura arcte concretos ubique invenimus. Pulmo undequaque pseudomembrana ac lymphæ coagulabili coopertus erat. In cavo thoracis dextro fat copiosam aquam deteximus. Ipsa pulmonis substantia vix inflammata erat. In abdomine nihil præter naturam vidimus. Hepar enim, licet mole auctum, nulla tamen inflammationis indicia ostendebat.

Joseph Baruffini
ex Casal. Maggiore. M. D.

HISTORIA IV.

Josephus Rusca, ticinensis; 17 annorum juvenis, jam a 4 annis febre quartana, quæ paucis abhinc diebus sanata fuit, laborabat. Postquam corpus laboribus permultis gravissimisque defatigaverat, die 14. Aprilis a febre continua prehensus est. Secunda morbi die vehemens dolor ad cordis scrobiculum ortus est, qui per totum abdomen, nec non per ipsum pectus sese extendit. Secuti sunt respiratio difficilis, tussis, ac decubitus in latera fere impossibilis. Domi remansit, nulla adhibita medela, usque ad diem 20. mensis, qua ad nosocomium inferius delatus fuit, ubi mox V. S. instituta fuit, sine ægrotantis levamine. Mane 20. Aprilis in clinicum institutum delato juvene, præter jam exposita peripneumonix symptomata, magnam virium dejectionem observavimus. Aegrotus sitim & oris amaritiem acculabat. Tussis paucis sputis, nullo sanguine tinctis, absolvebatur. Calor cutis erat mordax, ac pulsus contractus, in minuto primo 116 ictus ostendebat. Morbo pro peripneumonia nervosa declarato, pessima tam neglectæ ægritudinis prognosi instituta, sequentia præscripsimus.

R. Emuls. arab. uncias novem.

Mosch. opt. scrupulum unum.

Cap. unciam unam omni dimidia hora.

Potus excitans.

Habeat jacula carnea, & uncias octo vini.
Applicentur vesicans ut rubefaciens loco dolenti, & fomenta super abdomen. Injiciatur clyster ex emulsione arabica.

Vespere. Omnia eadem ratione procedunt.
Aspectus ægrotantis tamen pejor.

Repet. singula, excepto vesicante.

Mane 21. Respiratio difficillima ac summa anxietas per totam noctem ægrotantem cruciaverunt. Pulsus magis frequentes, alvus semel laxata.

Rep. omnia.

Vespere. Omnia in pejus ruebant, ac suffocationem instantem annunciabant.

Rep. med. aucto moscho ad grana triginta, & applicentur duo vesicantia ut rubefacientia ad brachia.

Mane 22. Obiit suffocatus.

Cadaveris sectio.

Aperto thorace, magnam pulmonum inflammationem deteximus. Pulmones erant

cum pleura concreti, ac lymphæ coagulabili cooperti. Ipsa hæc lymphæ bronchia implebat.

In abdomine nil morboſi invenimus.

Gratognini.

M. D.

HISTORIA V.

Molitor ex Sancto Leonardo, 40 annorum, sat bene nutritus, die nona Maji, cum ventis per multum tempus expositus fuisset, incepit subsequente die se male habere; languere, & horrore sat forti, per quatuor horas perdurante, prehendi; dein incaluit; vix post caloris invasionem, dolor intra quartam & quintam costam veram sinistri lateris, insurrexit cum tussi frequente, sicca, dolorem exacerbante. Decubitus in utroque latere difficillimus, debilitas magna, aurium susurrus, & capitis dolores aderant. Febris peripneumoniam concomitans remittit matutinis horis: exacerbabatur vespertinis. Cum hisce symptomatibus per quatuor dies, absque pharmacis, lecto decumbere coactus fuit, dein chirurgus advocato, atque soli dolori innixto, venam hic aperuit. Vix aperta vena, dolor per quadrantem horæ tantisper remisit, dein eadem, ac antea, intensitate, continuavit; debilitas increvit, atque per quatuor adhuc dies, cum decocto hordei æger morbum oppugnavit, dein

quum res quotidie in pejus rueret, ad nosocomium se transferri curavit, atque ad clinicum recepto ægroto, hæc ulterius observavimus. Difficillime respirabat, de immenso pectoris pondere conquerebatur, frequenter tussiebat, nihil vero exspuebat, mœsta erat facies, cephalæam maximam, & aurium susurrum accusabat. Alvus regulariter movebatur, calor cutis urens, pulsus frequentes, debiles, summo opere inconstantes, ac tendinum subsultus aderant. Hisce consideratis, de peripneumonia nervosa non dubitavimus. Pro morbi causa nihil, præter tempestatis mutationes adducit æger; quare prognosin discrimine plenam pronuntiantes, præscripsimus sequentia.

℞. Rad. polygal. feneg. drachmas duas.
 Infunde in decoct. cort. peruvian. suff.
 quant.
 Colaturæ unciarum novem, adde,
 Syrup. papav. albi unciam unam &
 dimidiam.

M. Cap. more solito.

Diæta II. cum libra una vini.

Mane 8. morbi die. Sat bene hac nocte dormivit, aliqua in febre remissio aderat, frequenter tussiebat, sed tussis est humida, dolor pectoris tantisper imminutus, difficultas vero spirandi continua.

Repet. medicina. Sumat omni dimidia hora cochlearia duo.

Diæta II. cum libra una & dimidia vini,

Vespere febris, & peripneumoniæ symptomata aucta fuere. Quare præscripta continuavimus, medicinæ tantum addendo guttas quindecim laudani liquidi.

Mane 9. m. d. Non multum hac nocte dormivit, semel alvum deposuit, dolor pectoris valde urget, tussis frequens, cum excreatu copioso, difficultas spirandi continuat; febris eodem in statu, ac heri mane.

Repet. omnia.

Vespere dolor pectoris vix perſentitur, difficultas spirandi continuat, magna febris exasperatio, tendinum subsultus frequentiores.

Repet. omnia.

Mane 10. m. d. Multum hac nocte dormivit, dolor pectoris disparuit, difficultas spirandi manet, tussis cum excreatu aquoso continuat, remissio febris sat conspicua.

Repet. medicina, & loco laudani liquidi exhibeatur ætheris vitrioli drachma una.

℞. Vini malvat. uncias sex.

Vespere dolor nullus, sed maxima spirandi difficultas observatur, cum febris exacerbatione magna, tremoribus crebrioribus: vires magis conciderunt; semel alvum depofuit.

℞. Rad. polyg. fenek. drachmas duas.

Infunde in decocto corticis peruviani

s. q.

Colat. unciarum novem adde

Laudani liquidi guttas quindecim.

Aetheris vitrioli drachmam unam.

Syrup. papav. albi uncias duas.

M.

Sumat omni dimidia hora cochlearia duo.

℞. Vini malvat. uncias sex.

Mane 11. m. d. Res in melius vertuntur. Multum dormivit hac nocte, & sibi met ipsi relictus, illico obdormit. Difficultas spirandi imminuta, tussis cum excreatu aquoso continuat, pulsus magis elevati.

Repet. omnia, absque laudano liquido.

Vespere parva exacerbatio. Non amplius tantam accusat debilitatem, facies melior, difficultas spirandi, ac tussis continuat, semel alvum depofuit.

Repet. medicina cum laudano liquido.

Mane 12. m. d. Facilius respirat, & febris symptomata imminuuntur; tussis cum excreatu copioso continuat, bene dormit, appetit.

Repetantur omnia,

Diæta II. cum dimidia columba, & libris duabus vini.

Vespere. Pauca exacerbatio, debilitas imminuitur, bene respirat, tussis cum excreatu copioso continuat.

Repet. omnia.

Mane 13. m. d. Pauca febris, bene dormivit, semel alvum deposuit, cæterum bene se habet.

Repet. omnia.

Vespere. Sine manifesta causa, magna exacerbatio accessit, debilitatem magnam accusat, aspectus omnino mutatus, calor cutis urens, tendinum subsultus crebriores, pulsus parvi, irregulares, anxietas magna.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Camph. mucilag. gummi arabici solutæ
drachmam dimidiam.

Syrup. corticum aurantiorum unciam
unam.

M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

Duo rubefacientia ad furas. Dein

℞. Camph. mucilag. arab. subactæ drach-
mam unam.

Infus. chamom. uncias sex.

M.

Dentur doses tales Nro. tres, pro tribus
clysmatibus, omni bihorio injiciendis.

Mane 14. m. d. Nunquam hac nocte
dormivit, continuo musitavit, ascaridem evo-
muit, semel alvum deposuit. Cætera eodem
modo continuant.

In omnibus, præter rubefacientia, con-
tinuat.

Vespere. Nulla in morbo mutatio.

In omnibus continuetur.

Mane 15. m. d. Tota nocte dormivit,
semel alvum deposuit, pulsus parvi, irregu-
lares, calor cutis non tantus, facies multum
collapsa, magna anxietas.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias septem.
 Aquæ cinnamom. uncias tres.
 Camph. mucilag. arab. solut. scrupulum unum.
 Syrup. cort. aurant. unciam unam.

M. Cap. ut supra.

Vini malvat. uncias sex.

Vespere magna exacerbatio; tentat continuo e lecto surgere, sed vires non sinunt, calor urens, difficultas spirandi, pulsus magis elevati.

Continuet in omnibus.

Mane 16. m. d. Magna remissio; parum hac nocte dormivit, multum deliravit, pulsus magis elevati, facies melior, debilitatem magnam accusat, spirandi difficultas cum tussi continuat.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias octo.
 Aquæ cinnamom. uncias tres.
 Extracti corticis peruv. unciam dimidiam.
 Ætheris vitriol. drachmam unam & dimidiam.
 Syrup. cortic. aurant. unciam unam.
 M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

Vini malavat. uncias sex.

Vespere pauca febris; sed respirandi difficultas continuat, vires insurgunt. Quum multa medicina adhuc adesset, sumat, quod remanet, dein quiescat.

Mane 17. m. d. Bene dormivit. Vix febris symptomata observantur, & de nulla conrequeritur, nisi de tussi & spirandi difficultate.

Rep. medicina, addendo guttas quindeim laudani liquidi.

Vespere nil, præter aliquam spirandi difficultatem ac tussim conqueritur.

Repet. omnia.

Mane 18. m. d. Bene dormivit, tussis summopere agitat ægrotum, difficultas spirandi imminuitur.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias sex.

Emuls. arabic.

Aquæ cinnamom. aa. uncias tres.

Extr. cort. peruv. drachmam dimidiam.

M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

Vespere nihil, præter spirandi difficultatem.

Sumat, quod remanet medicinæ; dein.

℞. Infus. sambuc. uncias novem.

Haust. narcotici uncias tres.

M.

Sumat omni bihorio cochlearia duo.

Mane 19. m. d. Spirandi difficultas disparuit, sed tussis continuat.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias octo,
 Aquæ cinnamom.
 Emuls. arab. āā. uncias tres.
 Extract. cort. peruv. drachmam' dimi-
 diam.

Haust. narcot. uncias duas.

M.

Sumat omni hora cochlearia duo.

Vespere nihil, præter aliquam tussim observamus.

Sumat, quod remanet, medicinæ.

Mane 20. m. d. Bene dormivit, & si excipias aliquam tussim, & debilitatem a morbo superstitem, prorsus convalescit.

℞. Decoct. cort peruv. uncias novem,
 Emuls. arab.
 Aqu. cinnamom. āā. uncias tres.
 Extr. cort. peruv. drachmas duas.
 Haust. narcot. uncias duas.

M.

Capiat omni hora cochlear unum.

Vespere bene se habebat, & ad convalescentes fuit demandatus.

Anton. Elifeus Balduzzi,
 ex Molendino de Tortis, Derthonensis.

CAPUT V.

Scarlatinæ nervosæ.

Præter scarlatinam, vix aliud, quod sciam, exanthema primum, hoc anno regnavit. Ipsæ quoque scarlatinæ quammaxime inter se differebant, quum febrem nunc inflammatoriam, nunc nervosam comitem habuerint. De scarlatina *phlogistica* jam alio loco *) mentionem injeci, nunc de *nervosa*, ab illa toto cœlo diversa, dicam aliqua. Recte mihi Nosologi scarlatinam inflammatoriam in *leviorem gravemque* dividere videntur. Eandem hinc scarlatinæ nervosæ distinctionem lubens & ego statuerim; namque ex eo, quod hoc exanthema nervosa stipetur febre, non ideo semper illud ad eas scarlatinas malignas, quæ cynanchem gangrænosam comitem habent, pertinere existimandum est. In clinico instituto IV. scarlatinæ nervosæ levioris exempla, atque alterum gravioris, observata fuerunt. Singuli ægroti sub methodo, contra febres nervosas commendata, cito perfecteque sanati exierunt. Seposita methodo evacuante, quæ nonnisi scarlatinæ phlogisticæ convenit, ægrotantes non atmosphæræ frigidiusculæ, sed potius calidæ,

---

*) Cap. I. Hist. I.

ne vires jam fractæ ultro deprimerentur, commisi. Effet enim facile, ut neglecta hac lege, in exanthemate hoc idem accideret, quod in variolis quotidiana experientia docet evenire. A frigore enim eruptio variolæ benignæ promovetur mirifice, sed retinetur illa malignæ atque reprimatur. Quidquid vero nocumenti malique in ægrotis conspiciendum se præbeat, non tamen id a *repulsione* exanthematis mihi videtur derivandum esse: quum retropulsio ipsa jam alterius causæ *effectus* sit. Longe rectius tum dicemus; disparuit exanthema, seu retrocessit, quia morbus increvit, non vero hic increvit, quia exanthema dereliquit exteriora. Quando, Dii boni, cessabimus demum, effectum pro causa, causamque pro effectu venditare! Ut vero ad illud, unde discessi, redeam argumentum, silentio quatuor illas scarlatinæ levioris historias, quum nihil observatione valde dignum contineant, præteribo. Sed aliam, de qua jam dixi, historiam, utpote summi momenti, quia luculentissimum præbet inflammationis nervosæ exemplum in medium proferam. Aegrotans nempe, præter universæ cutis inflammationem scarlatinosam, sat profundam, faucium quoque intensam phlogosin ostendebat, quæ methodo antiphlogistica manifeste augebatur, ac tandem vini, camphoræ, corticis peruviani, opii usu cessit, atque disparuit feliciter.

Scarlatinæ nervosæ historia. *)

Puella Papiensis, 17. annos nata, necdum menstruata, domicilium humidum incolens, per totam hyemem tussi, ac levi faucium phlogosi laboravit. Quindecim abhinc diebus febre prehensa est, quæ nullo horrore præcedente, ægotam ad noctem invadit, & sine comparente sudore derelinquit. Nunquam remediis usa, febre eadem ratione continuante, mane 30. Aprilis, cum febris esset solito fortior, ad clinicum institutum delata est. Mox scarlatina, per omne corpus extensa, elapsa tantum nocte exorta, miliaribus interspersa, in conspectum venit. Fauces quam maxime dolebant, rubebant, tangebant, & impedita multum erat deglutitio. Calor cutis intensus, vomitus, diarrhoea, insignis cephalæa, sese manifestabant. De summa interim virium dejectione conquerebatur ægrotans. Linguam albo muco obtectam, pulsum frequentem, sat plenum & mollem in sinistro carpo, paulo debiliorem vero in dextro, observavimus. Aberrant tinnitus aurium, convulsiones, aliaque symptomata nervosa. Facile eruebatur, mor-

---

*) Hanc exaravit D. Med. Doctor *Henr. De Combes* Lausan.

bum scarlatinam esse; sed febris natura admodum obscura nobis videbatur. Deerant nempe symptomata diathesin asthenicam unice satisque certe indicantia, & morbi causæ nos nimis latebant. Falla quidem est ægrota, se aliquo tempore ante morbi accessionem, madefactam fuisse a linteis humidis, quæ in capite gestaverat; consideratis interim ægrotantis puellæ ætate florente, corporis habitu sat robusto, methodum antiphlogisticam caute tentari posse statuimus.

Applicentur Nro. octo hirudines ad collum.

Bibat frigidam, utatur diæta vegetabili.

Vespere. Aegrota pejus se habebat. Alvum quinquies deposuerat. Valde auctum invenimus cutis calorem, & frequentiam pulsum majorem. Arteria enim 140 ictus in minuto primo exhibebat, & labii inferioris tremor observabatur. Cætera eodem modo se habebant. Nunc, ubi morbi natura magis patebat, ac inflammationem quidem subesse, sed a febre nervosa circumdatam, nullum supererat dubium; a priori methodo, excitantem amplectentes, mox recessimus.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Emuls. arab. uncias quatuor.

Hauft. narcot. unciam unam.

M.

Cap. omni hora unciam unam,

Porrigantur vini optimi unciae quatuor.
Dentur quoque lactis vaccini, quod exoptat,
librae duae. Utatur jusculis carneis.

Mane 1. Maji. Aliquantulum melius se habebat puella. Alvus saepe admodum soluta est. Parum dormivit. Fauces dolebant adhuc; sed minus rubebant. Pulsus ut heri. Repetatur medicina, augeatur vero haustus narcoticus ad uncias tres.

Bibat calide infusum chamomillae. Applicetur cataplasma ex mica panis, & lacte confectum circa collum.

Habeat jusculum cum ovis & vini albi unciis octo. Seponatur lac vaccinum.

Vespere. Calorem cutis magnum, pulsus elevatiores, fauces minus dolentes, atque miliaria magis albida invenimus. Alvum non deposuerat.

Repetatur medicina.

Potus excitans praescriptus est.

Mane 2. Bene dormivit per integram noctem, aliquomodo soporosa nunc erat aegrotata. Alvus clausa. Lingua & labia arida erant & flavescebant; dolebant adhuc fauces, minus vero tuebant. Pulsus ut heri vespere.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.
 Emuls. arab. uncias quatuor.
 Haust. narcot. unciam unam.
 Camph. ras. scrupulum unum.
 M.

Cap. ut supra.

℞. Emuls. amygd. libras duas.
 Sach. unciam dimidiam.
 Aq. cinnamom. uncias duas.
 M.

Cap. pro potu.

Victus idem. Habeat vini malvatici uncias quatuor.

Vespere. Paulo melius se habuit ægrota; pulsus ad 124. ictus redierat. Alvum non deposuit. Lingua erat arida. Repetatur medicina; applicetur rubefaciens ad collum.

Mane 3. Minime noctu dormivit; sed anxia valde fuit. Miliaria fere disparuere. Arteria 108. ictus tantum edebat. Capitis dolor evanuit. Lingua minus sicca. Labia ob ariditatem valde dolebant. Faucium dolor eadem vi prosequabatur. Ægrota cibos appetebat; vinum vero respuebat.

℞. Emuls. arab. uncias septem.
 Aq. cinnamom. uncias tres.
 Haust. narcot. unciam unam.
 Capiat more solito. Potus excitans.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias sex.

Camph. pauxillo spirit. vin. sol. drach-
mam unam.

M.

Dentur doses tales Nro. VI. pro totidem
enematibus.

Diæta II. cum 4ta parte pulli.

Vespere. Eodem fere modo se habebat,
alvum quater deposuerat.

Continuetur in medicamentis.

Mane 4. In melius res vergunt. Noctu
haud quievit; alvum sexies deposuit. Cu-
tis interim rubor imminutus; pulsus plenus,
mollis, adhuc naturali frequentior. Cephalæa
nulla. Dolor faucium nullus superest, & in-
flammationis vix aliqua vestigia observantur.
Miliaria prorsus disparuere. Incipit desqua-
matio ad faciem.

Repetantur omnia, excepto clystere.

Vespere. Alvus bis mota. Desquamatio
in facie continuat. Lingua humida. Repe-
tantur omnia.

Mane 3. Sat placide quievit; mutatio in
melius manifestior. Pulsus vix naturali fre-
quentior. Rubor & calor cutis fere evanue-
runt. Fauces minime inflammatae. Brachium

dextrum paulum tumet & admodum sensibile
est redditum.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Emuls. arab. uncias quatuor.

Aqu. cinnamom. uncias tres.

Syrup. papav. unciam unam

M.

Capiat^r ut supra.

Vespere. Nil novi.

Continuet.

Mane 6. Parum quievit. Cætera bene
procedebant. Desquamatio nunc ad collum
extendebatur.

Repetantur omnia. Suspendatur potus
excitans.

Vespere. Nil novi, brachium vix amplius
dolebat.

Continuet.

Mane 7. Bene valebat. Continuabat
desquamatio in facie & ad collum, nulla ejus
signa aderant in reliquo corpore, cutis sanum
colorem jam recuperaverat.

℞. Decoct. cort. peruviani uncias sex.

Emuls. arab. uncias quatuor.

M.

Capiat omni bihorio uncias duas.

Mane 8. Perbene se habebat, convalescens, quod de die sequente quoque dicas.

Mane 10. Ob frigus incaute susceptum (quamvis monita, ut ab eodem sibi caveret), aliqua iterum febris cum alvi profluvio suborta est.

R. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Hauft. narcot.

Syrup. cort. aurant. $\overline{aa}$. unciam unam.

M.

Mane 11. Omnia perbene procedebant; quare ad convalescentes missa ægrota, die 3. mensis nosocomium læta deseruit.

C A P U T VI.

Diarrhœæ et Dyjentericæ.

Non male forsitan fecissem, si diarrhœas eas a se invicem sejunxissem, quæ indolis sunt diversæ, quæque contrariam medendirationem expostulant. Ne tamen nimis augerem capitulorum numerum, uno eodemque loco hunc morbum, uti & dysenteriam ipsam pertractanda statui. Si quæ mea in rebus medicis esset auctoritas, diarrhœas, morbosque universos, in duas omnino classes dividerem, & separarem, quarum una, cunctos, qui e

totius systematis, altera, omnes, qui a *locali adfectione* generantur, contineret, atque distinctis limitibus circumscriberet. Divisio hæc, quanti momenti sit, vix dici potest, atque de ea persuasum me teneo, quod medicus, qui illam ignoret vel negligat, vel justam satis diagnosin, vel certam prognosin formare vix queat. Diarrhœa enim illa, quæ e totius systematis labefactione originem ducit, a causis super integram machinam agentibus producit, atque utplurimum remediis illis, quæ universum systema afficiunt, tollitur. Diarrhœa contra, cui locale quoddam vitium ansum dedit, auxilio locali indiget; si vero hoc ipsum non ferat, ab arte sanari haud potest. Qua de re, antequam ego diarrhœam, vel morbum alium quemcunque curandum aggrediar, constanter præ omnibus statuendum mihi censeo, morbusne sit *communis*, vel quod idem sonat, *universalis*, vel *localem* an indolem teneat? Quando igitur, instituto examine, ægritudinem ex totius systematis vitio natam esse constat; protinus alteram duplicem quæstionem instituere pro more habeo: an scilicet morbus inflammatorius (*sthenicus*) sit, aut an nervosus (*asthenicus*) & dein, an vires vitales valde auctæ, depressæve judicari debeant? Contrario demum casu, id est, cognita *locali* ægritudinis natura, sedulo semper examinare consuevi: utrum morbus jam ab initio talis fuerit,

vel cursu temporis, adfectione communi neglecta, aut male curata, sit ortus? Sedem malidenique, ac ejusdem effectus, clare atque majori studio determinare, duce imprimis eximio *Morgagni* *) opere, attentus sum.

Clinicum institutum ægrotantes tres cum diarrhœa, a totius systematis debilitate orta, ingressi sunt; quorum historias lubens prætereo, quum parum, aut nihil attentione dignum subministrant, neque Lectoribus difficile esse putem, methodum, qua sanati sint, vel sponte perspicere, si eorum, quæ de febrium nervosarum curatione dixi, meminerint. De illis hinc ægrotantibus solummodo, qui alvi profluvio, a vitio quodam locali ortum trahente cruciabantur, mentionem nunc injiciam, ut quorum duos tantum suscepimus. Ex his unum, utpote incurabilem, ne lectulum juvenum institutioni dicatum, nimis diu occuparet, ad suos mandavimus; alterum vero, quippe morti proximum, retinuimus. En ejusdem morbi historiam, adjecta simul cadaveris sectione.

M 2

---

*) *De sedibus & causis morborum.*

Diarrhoeæ ex locali adfectione historia.

Joannes Antonius Cassinera, agricola, per viginti quinque vitæ annos nulla se unquam morbosa adfectione correptum fuisse, refert. At vigesimo sexto, post continuos labores a febre correptus fuit, nunc per aliquot dies silente, nunc rursus insurgente. Hæc per annum & amplius, nullo interim ordine observato, pertinaciter duravit. Accesserat jam a morbi initio magna admodum diarrhœa, quæ tamen minime cum febre siluit, sed per biennium, minimis temporis spatiis interpositis, quietem concedens, ægotantis vires magis magisque infregit. Quem statum morbosum a rusticis laboribus continuis repetens æger, hisce omnino valedixit, & octo ante annos, pejori adhuc consilio, hac in urbe operam suam dedit colorum tractationi in officina, in qua vasa ex argilla construuntur. Hæc loci vitæque generis diversitas nullam induxit in ægri corpore mutationem, quæ scilicet hanc ad diarrhœam proclivitatem tolleret. Idem hinc fluxus eadem ratione continuabat. Nihilominus a tribus jam mensibus de sua salute minime conquerebatur, cum fluxus nunc suppressi videretur, imo aliqua alvi durities successisset. Paucis vero abhinc diebus, insolita quædam corporis lassitudo, ac fastidium laboris

sefe prodiderunt, in quorum rationem ipsemet æger frustra inquirebat. Tandem die 23. Februarii, ad vespervas, intensum frigus insurgit, integram per noctem continuatum, cui calor succedit, vi ægrum æquali adficiens. A primo jam istorum ingressu, consuetus ægro fluxus redivit, sub quo fæces liquidæ, flavescentes, non sanguineæ, vigesies & ultra per diem, aliquibus cum abdominis torminibus, non tamen continuis, & absque tenesmo emittebantur. Hæc omnia per tres dies continuant, imo exacerbantur, quibus peractis nosocomio mane 26. Februarii committitur æger, ubi decoctum corticis peruviani, cum extracto corticis ejusdem, & laudani liquidi Sydenhami guttæ XXX. porriguntur. Ad vespervas vero nostris observationibus traditus frequentia exhibet adnotanda. Febris continuat cum pulsu exiguo & frequente, cutis calor naturali major, carnes laxæ cum aliqua cutis siccitate, debilitas magna, facies pallet, oculi languent, genæ collapsæ, capitis dolor urget, deest aurium tinnitus. Aeger conqueritur etiam de oris amarore, de summa ciborum aversione, & nausea, absque vomitu. Lingua albo muco oblecta est, ac sitis, aqua frigida minime sedanda, miserum molestat. Abdomen non omnino tractabile, sub attactu tamen non dolet, Dolores hinc inde perferit æger, præcia

pue fœcum excretionē appropinquante. Alvi fluxus absque tenesmo continuat.

Causæ hujus morbi ex ipsius ægri confessione sunt: assidui labores antehac peracti, nunc cum vita sedentaria commutati, habitatio frigida ac humida, victus vegetabilis, tenuis, vini fere defectus, ac plumbi vapores. Difficile nobis erat mox hujus morbi, discrimine pleni, diagnosin pronunciare. Febris videbatur nervosæ indolis esse, saltem sic docebant causæ, quæ illam produxerant, atque ægrotantis constitutio. Diarrhœa vero, quæ ipsa jam ab undecim fere annis persistat, probabili ratione a vitio quodam locali, haud facile determinando, originem trahit, imo ipsa febris forsitan ejusdem effectum constituit. Ne tamen ægrotus, omnibus auxiliis destitutus sibi ipsi comitteretur, atque ut vita, quantum id per nos liceret, servaretur diutius, dolorumque minueretur intensitas, sequentem methodum arripuimus.

℞. Decoct. cort. peruv. uncias novem.

Emuls. arab.

Haust. narcot. ʒā. uncias duas.

M.

Capiat omni dimidia hora unciam unam.

Potus excitans.

Alimenta ex jussulis carneis, ovis, ac vini optimi libra una sunt.

Mane 27. Nox, alias ob dolores valde inquieta, placida fuit. Vix quater alvum deposuit, dolores abdominis sub foecum evacuatione imminuti, pulsus elevationes, sed adhuc frequentes, capitis dolor minor, cœtera symptomata mitius continuant.

Repetatur medicina, cui adde

Extract. cort. peruv. unciam dimidiam.

Diæta eadem, cum vini libris duabus.

Vespere. Quater alvum deposuit, cruciatus abdominis disparuerunt; pulsus frequentes & elatiores conservantur; sitis continuat; cœtera symptomata meliora fiunt; ingratam sensationem ad ventriculi regionem post assumptum aut cibum, aut ingestam medicinam accusat: ab aqua tussis hinc inde excitatur.

Repetatur medicina. Augeatur haustus narcoticus ad uncias quatuor.

Mane 28. Nox inquieta, sexies alvum deposuit, dolores abdominis non sentiuntur; sed continuat ponderis sensus ad scrobiculum cordis, dolorem non exiguum aliquando excitans. Tussis frequentius renovatur, sub qua materies flava evomitur,

Repetantur medicina aliaque.

Vespere. Eodem modo res incedit. Al-
vus sexies laxata.

Repetantur omnia.

Mane 1. Martii. Res in pejus ruunt.
Pulsus parvi, frequentes. Oppressionis sensus
ad scrobiculum cordis continuat, qui sub tussi
in dolorem vertitur. Bis sub ipsa tussi, amara,
acida, ac viridescencia vomitu rejecit. Diar-
rhœa continuat. Ructus foetentes, putridi,
tremores artuum, atque horripilationes mis-
erum cruciant.

R. Emuls. arab. uncias septem.

Haust. narcot. uncias tres.

Mosch. opt. scrupulum unum.

M.

Capiat omni quadrante horæ unciam unam.
Habeat vini malvatici uncias septem. Appli-
centur duo rubefacientia ad brachia.

Vespere. Per totam diem nunc vomitus,
nunc alvi dejectio ægrotum vexarunt, anxie-
tas augetur, pondus ad ventriculum continuat.
Ab attactu abdomen nunc aliquomodo dolore
adficitur. Facies hippocratica, corpus inde-
core per lectum jactatur.

℞ Mosch. opt. grana quatuor.

Fiat cum extract. cort. peruv. s. q.
bolus.

Dentur doses tales Nro. X. Capiat omni
hora unam.

Injiciatur omni bihorio clyster ex cam-
phora & emulsione arabica.

Versus dimidiam noctem, sub vomitu &
stertore, vivere cessavit.

Cadaveris sectio.

Aperto abdomine, *vesica* urinaria apparet
distenta, ad regionem umbilici usque perveniens,
quin unquam in morbi decursu suspicio insurge-
ret de urinæ retentione, quum neque difficulta-
tem in eadem emittenda accusaret ægrotus,
neque dolores ad vesicæ regionem persentiret,
neque tumor ad hypogastrium appareret,
qui vesicæ præternaturalem distensionem osten-
deret. Superficies interna atque externa ve-
sicæ nullum inflammationis, vel gangrænæ
signum ostendit.

Intestina tum *tenuia*, tum *crassa* exterius
naturalem colorem servant; *omentum* magnum,
sed sanum; *ventriculus* exterius magnitudinem

naturalem, & colorem ostendit, *lien* parvus; *hepar* magnum, aliquibus in locis ita laxum ac friabile, ut vix manibus contractatum, disrumperetur; *cystis fellea* bile repleta, absque calculis. Aperto ventriculo cum intestinis tenuibus, nec inflammationem, nec gangraenæ vestigia hic loci invenimus, a materia ex flavo viridescente intestinorum superficiem internam obductam conspeximus. *Cæcum*, *colon* ascendens atque transversum, vix a naturali statu aberrant. *Colon* descendens appendicibus oblongis, complanatis, ex sebacea materia compositis, undique obvallatum, qui appendices magis magisque adaugentur tum numero, tum magnitudine, quo magis colon ad rectum appropinquatur. Intestinum vero rectum a crasso ac duro steatomate circumdatur, quod inferiorem pelvis locum tenens, vesicam superiorem in partem coegit. Adeo vero rectum intestinum ab hoc maximo tumore comprimebatur, ut lumen illius calamus scriptorium vix admitteret.

In thorace omnia secundum naturam.

Joan. Nicolini. Mediolanensis.

M. D.

Quatuor ægrotantes dysenteria adfecti, in instituto clinico pertractandi mihi obvene-

runt: qui singuli maxima cum celeritate sanitati restituti fuerunt. Etsi quidem certus sum, dysenteriam non semper ejusdem esse indolis, atque hinc inde antiphlogistica auxilia exposcere; nihilominus quisque mecum fateatur necesse est, febrem, quæ ipsam comitatur, ut plurimum naturæ nervosæ esse. Causæ enim, quæ dysenteriam procreare solent, vix non omnes debilitando agunt; atque symptomata, quæ dirus hicce morbus ob oculos ponit, principii vitalis labefactionem ultra demonstrant. Inter horum symptomatum cohortem, signa gastrica sic dicta primum fere locum tenent: qua de causa non pauci medicorum ad evacuatia confugiunt, quæ certe & hoc in morbo non raro exitialia sunt. Infelix experientia hanc sententiam nimis comprobatur. A sano judicio sine dubio alienum est, curationem alvi profluvii, quod in dysenteria nervosa insignem totius machinæ debilitatem procreat, cum remediis purgantibus aggredi, quæ, debilitati debilitatem addendo, ægrotos ad orcum celeri passu conducunt. Quod si medici considerarent, ægrotos vix non constanter ante ingressum dysenteriae, cibos minus solito appetere, imo ipsos fere semper adversari; si ingentem copiam humorum ac sanguinis, quæ sub adeo repetitis, licet parum copiosis dejectionibus, amittitur, rite animo perpenderent; tunc certe non tam facile hujus morbi originem, vix non ubique in col-

lue gastrica quærerent, neque superflitem vitæ partem emeticis, atque catharticis dilapidarent. Adde, quod, cum dysenteria sæpe sæpius comitem sic dictam febrem putridam agnoscat, vel, ut melius loquar, quum ipsa dysenteria frequentius nil aliud sit, quam febris nervosa, cui alvi profluvium sese adsociavit; iidem prorsus errores, qui in typho circa victus rationem committuntur, isthoc quoque in morbo locum inveniant. Dysentericis hinc animam agentibus, a non paucis practicis juscula carnea, ova aliaque ex regno animali petita alimenta serio prohibentur, concessis contra lubenter fructibus horræis, subacidis, cæterisque sic dictis antisepticis, quæ singula, testante quotidiana experientia, ad promovendam potius dysenteriam, quam ad reprimentam plerumque valent.

Ego vero hunc morbum, dummodo non inflammatorium, methodo contra febres nervosas commendata, pertractare soleo. *Opium* hac in morbi specie a *Sydenhamo*, *Ramazzini* aliisque tanto cum successu adhibitum, cæteris remediis singulis anteponendum arbitror. *Emulsionem vero arabicam* eidem superaddo, quæ intestinis adeo sensibilibus, atque stimulo perferendo tam imparibus, quam maxime conducit. Necesse interim est, opium cum aliis pharmacis, actione minus fugaci præditis, con-

fungi. Neglecta enim hac regula, breve levamen obtineas: quum paulo post fluxus dysentericus nova, imo majori vi, prorumpat. Methodus ista tanta felicitate nuper a Celeb. Professore *Antonio Scarpa* in duobus ægris, qui in instituto clinico chirurgico degebant, adhibita est, ut gravissimam dysenteriam quadraginta horarum spatio penitus depelleret. Ego ipse in nosocomio Ticinensi, æstate ac autumno vix elapsis, magnum dysentericorum graviter ægrotantium numerum, tanto cum successu, ac peculiari felicitate pertractavi, ut nec unum quidem ex iisdem amiserim. Ibi-
dem tunc temporis ægroti curationem suscepi, qui, præter consueta dysentericiæ symptomata, frigore extremitatum, vomitu, atque singultu cruciabatur. Exhibito moscho ad grana centum octoginta in die, simul cum opio, porrecto vino, ac concessis jusculis carneis, ægrotus decem dierum spatio a dysenteria liberatus fuit. Per mensem tamen febris quædam lenta nervosa remansit, quæ demum quoque, sub remedi-
diorum excitantium usu, integre disparuit.

Ægroti, qui hoc anno scholastico in clinicum dysenteria laborantes suscepti fuere, certe non tam graviter decumbebant, ac illi, de quibus modo locutus sum. Quare unicam historiam atulisse sufficiet.

HISTORIA.

Vir triginta circiter annorum, ægrotantium custodis in clinico chirurgico munus exercens, jam octo abhinc diebus incepit fæces solito liquidiores deponere. Brevi temporis spatio præterlapso, fluxus iste adeo augetur, ut omnia fere dysenteriae symptomata ostenderet. Fæces enim sæpissime, pauca copia, quotidie deponit cum tenesmo, ac abdominis diris cruciatibus; materiae per alvum evacuatæ cruori non sunt mixtæ. Sexta hujus morbi die, accessit quoque febris ad hanc usque horam perdurans, qua in clinicum institutum se deferri curavit æger, & sequentia manifestavit. Aderant, præter jam enarrata, cephalæa, oris amaror, appetitus dejectus, calor cutis auctus, ac pulsus debiles, atque frequentes. Causæ morbi hujus videbantur esse vigiliæ, frigus nocturno tempore admissum, & forsitan contagium. Omnibus rite perpensis, morbum pro dysenteria nervosa leviori declaravimus, ac sequentia præscripsimus.

Mane 12. Maii.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Emulsionis arabicæ uncias quatuor.

Hausus narcotici uncias duas.

M.

Cap. omni hora unciam unam.

Illiniatur cum linimento volatili abdomen.

Diæta III. cum vini libris duabus.

Mane 19. Duodecies elapsa nocte alvum deposuit, cum tenesmo, ac diris abdominis cruciatibus. Febris aucta, pulsus frequentiores, ac pleniores.

Repetatur medicina, cui adde:

Extract. corticis peruviani drachmas duas.
Auge quoque haustum narcoticum ad
uncias tres.

Repet. cætera.

Vespere. Pulsus, & cutis calorem fere naturales invenimus. Semel tantum alvum deposuit. Ventris dolores imminuti fuere.

Repet. omnia.

Mane 20. Cconvalescentem dicere possumus ægrotantem. Nulla cephalæa, appetitus viget, lingua nitida, os non amplius amarum, alvus semel aperta, uno verbo disparuit morbus. Mansit adhuc per quinque dies in clinico instituto; ac dein prorsus a morbo restitutus, domum petiit suam.

Amat. Buzzi. Novocomensis.

Uteri hæmorrhagiæ.

Si ægrotum hæmoptoicum, alterumque mictu cruento adfectum, quorum historiæ nil memoratu dignum continent, excipiam; nullæ aliæ hæmorrhagiæ, præter quinque menorrhæas, hoc in clinico instituto pertractatæ fuere. Cum vero morborum, a quibus quinque illæ scæminæ afficiebantur, historiæ paulo longiores sint, silentio illas præterire mihi liceat. Duæ ex istis, ægrotantes prorsus sanatæ domum petierunt, reliquas vero tres, longe meliori sub rerum statu, e clinico, ob morbi nimiam durationem, dimisimus.

Antequam menorrhææ curationem inciperem, constanter binas illas quæstiones, uti cæteris in casibus, ita in hac quoque morbi specie, mihi ipsi proponendas esse arbitratus sum, scilicet: num morbus *universalis*, vel *localis* sit? Primo in casu, sedulo, an sthenicam, aut asthenicam diathesin ostendat, examinaui? Ubi localem menorrhæa causam, in vitio organico, agnoscit, vix ea, aut ne vix quidem sanari potest. Tunc enim integra curatione in vitio locali auferendo consistit, id quod sæpissime medicam scientiam, artemque omnem prorsus superat. Qui, rebus ita sese habentibus, curam mali remediis internis susci-

peret medicus, incassum ille, imo non sine ægrotantis damno, id faceret. Scio tamen, a nonnullis practicis in menorrhœa a causa locali nata, per integros annos sic dicta remedia adstringentia præscripta fuisse: ignorabant enim, hic omnem ab auxiliis topicis curationem expectari debere. Alio longe modo morbus hic pertractandus est, cum a totius systematis labefactione propullulat. Hoc in casu auxilia topica vix pro momento levamen afferunt, quod magis constans, ope remediorum, quæ in corpus universum agunt, longeque certius obtineas. Solemnis est Cullenii *) divisio menorrhœæ in *activam* & *passivam*, atque medico practico pernecessaria. Fateri tamen oportet, uteri hæmorrhagias activas, si quasdam ex acutis excipias, esse avem rarissimam. Fœminæ enim, quæ huic morbo subjiciuntur, tam longe absunt a virium vitalium superabundantia, ut contra fere omnia debilitatis signa observatoribus offerant. Sanguinis ex utero fluxus chronicus fere constanter a totius systematis imbecillitate præmagna annunciat: ei præcedit anorexia, quæ facit, ut miseræ ægre cibum assumant, & assumptum male subigant. Accedunt pulsus ut plurimum frequen-

---

*) Nosolog.

tes ac parvi, debilitatis testes. Causæ ipsæ, quæ hunc morbum generant, vires corporis fere singulæ imminuerē solent. Neque enim habitatione humida, ciborum inopia, pathematibus animi deprimentibus, spirituosorum defectu, aliisque similibus, vim vitalem, erit qui dicet, augeri. Minime interim ignoro, menorrhœam sæpe sæpius a causis maximo cum stimulo agentibus produci, quæ tamen observatio sententiam allatam haud infringit. Constat enim stimulos, qui summa cum intensione agunt, debilitatem generare. Sic ciborum nimia copia ventriculi corporisque vires eadem ratione, qua illorum inopia, frangit; calorque nimius, æque ac frigus, summam debilitatem, imo ipsam adeo gangrænam adducit. Idem de nimio motu, quiete, animique pathematibus dicas. Ira levis vim musculorum, animique energiam manifesto auget; deprimit contra quammaxime ira vehemens, quæ tot homines ob hæmorrhagiam subsequenter morti dedit. A plethora igitur ac virium vitalium superabundantia rarissime hæmorrhagias uteri produci, pro certo habeo. Nimiam sanguinis copiam tamen interdum menorrhœam generare posse, concedam: quum vasa ultra modum illa distendat & ob stimulum prægrandem laxitatem in ipsis producat. Sthenicas quoque interdum esse hæmorrhagias, hoc illorum in phlogoses transitus, evidenter

docet. Sed responderi mihi velim quærenti, an mansura sit adhucdum, elapso mense, plethora seu sihenica illa diathesis, postquam scilicet ægrota maximam jam primis morbi diebus sanguinis amiserit copiam? An superstes sit eadem, quum medicus, utimor est, venæsectiones tot instituerit, quot mihi quidem ad plures peripneumonias sanandas sufficerent? An reliqua esse hæc cruoris copia possit; si ægrota uti e more est vulgo medicorum, vegetabilibus jubeatur vesci, quæ sanguinis copiam parum augere valent? Ego quidem lubens fateor, me nullo modo hucusque intelligere potuisse, quamnam sanguinis officinam statuunt medici, qui in hisce morbis de plethora cogitant. Quod de menorrhœa dixi, idem omnino de reliquis hæmorrhagiis quoque valet.

Pauca nunc de medendi methodo, quam contra hæmorrhagias, & præsertim contra menorrhœam adhibuerim. Quando sanguis ob nimium stimulum, ac ob machinæ animalis vires superabundantes ex aliqua parte stillat, tum certe & ego antiphlogistica remedia, exceptâ tamen venæsectione, (in illis saltem hæmorrhagiis, quæ pulmones, ac viscera interna alia haud respiciunt,) in usum vocare soleo. Neque enim ulla res magis contraria & a sano judicio aliena mihi videtur, quam

sanguinis fluxum, ubi ex ejus in partes vicinas egressu ac stagnatione timendum nihil est, artificiali cruoris evacuatione sanare velle. Nam, si hæmorrhagia a plethora revera pendet, sine, quæso, ut, sub dicta restrictione, nimia sanguinis, copia effluat! quo facto, cessabit sua sponte fluxus, quum effectus sublata causa constanter tollatur. At si cruoris jactura a debilitate pendet, quis, venæ sectionem aut ominosam, aut internecinam esse debere, non videt?

Quinque foeminas, quæ hæmorrhagia uteri adfectæ apud nos degebant, cum methodo excitante pertractavi, quum morbus nec a causa locali, nec a diathesi phlogistica, oriatur. Hinc iisdem remediis sum usus, quæ contra febres nervosas, commendavi. Instante periculo, sub ipso sanguinis fluxu, *opium*, *moschum*, *ætherem*, aliaque hujus naturæ remedia præscripsi. Imminuto ab illis discrimine, ac profligata hæmorrhagia, mox ad pharmaca minus vehementer stimulantia, sed quæ vim permanentem possident, progressus sum; nempe ad peruvianum corticem, ad martialia &c. Omnem fidem præter hæc auxilia in victum animale, atque in vini modicum usum reposui.

In nullius morbi curatione interim tam caute remedia excitantia præscribenda sunt,

quam in hæmorrhagiis. Corpus enim, quod plurimum sanguinis amisit, valde sensibile, vel alio verbo, excitabile est. Hac de causa parum stimuli recipit, & a majore obruitur. Excitantia itaque minima dosi, unica vice porrecta, salutarem actionem facilius edunt, ac causam morbi, debilitatem scilicet, tollunt. Si vero magna copia remedia hujus indolis porrigantur, contrarius prorsus effectus sequitur: debilitas nimirum augetur; ac nova, vix sedanda, hæmorrhagia in conspectum prodit.

Hoc loco necesse est, ut difficultatem circa *martialia* in morbo, de quo agitur, adhibenda, aliquando mihi ab aliis objectam paucis diluam. Qua ratione tu quidem, inquirunt, in hæmorrhagia uteri, *martialia* præscriberes? bone Deus! Ignorasne forsitan virtute *emenagoga* martem pollere? Egrege sane in *materiæ medicæ* sic dictæ studio versatos ejusmodi adversarios dixerim, qua scilicet in *medicæ scientiæ* parte, hanc usque in diem *remediorum* divisio plane absurda in *emenagoga*, in *expectorantia* &c. tolleratur. Respondi facili negotio, me nulli pharmaco *emenagogam* vim tribuere, & confidenter asserui, *martialia* nunc uteri profluvium sanguineum promovere, quando sanguis ob debilitatem retinetur; nunc vero ar-

cere, si eam ipsam ob causam nimia cruoris copia deperditur.

Alia difficultas, longe majoris momenti, ultimo loco solvenda superest. Quum de morborum phlogisticorum curatione verba facerem, ingenue me frigori debilitantem potestatem tribuere, declaravi. Contra hanc *Brunonis* sententiam novissimam, quæ nuperime a Celeb. *Weickardo*, nec non a me ipso, majoribus argumentis firmata fuit, nonnulli medici insurrexere. Argumentis, quæ singuli afferunt, hoc loco respondere haud licet, quod quidem alia occasione jam fusius feci *). Uni hic respondisse sufficiat. Si frigus debilitaret, (ajunt *Brunonis* adversarii) quomodo ope glaciei iterum sæpiusve hæmorrhagiæ passivæ supprimerentur? Pro facto, frigus hasce hæmorrhagias arcere, admittam, licet contrarium ego ipse viderim. In exmonacha ticinensi, magnum uteri profluvium cruentum, post balnearum frigidorum usum ortum esse, observavi. Septem circiter abhinc annis *Epiclasi* hoc ipso in clinico instituto vidi, qua ægrotans scorbuticus adiciebatur. Adhibita glacie, hæmorrhagia quam maxime augebatur, mox vero sub remediorum excitantium usu silebat. Sed aliorum observationes sacræ sunt. Si in me-

---

*) *Jones. op. cit.*

dio cursu, vel tripudia inter & saltationes,
 (dummodo diathesis sihenica necdum in de-
 bilitatem indirectam conversa sit,) oriatur
 hæmorrhagia; facile est unicuique intelli-
 gere, frigus illam sedare posse, nullo alio
 tamen modo, quam superabundantiam stimuli
 imminuendo. Idem dicas de nimio calore,
 de vini abusu &c. Hæc tamen observationes
 tantum absunt, ut roborantem frigoris vim con-
 probent, ut prorsus contrariam declarent.
 Quæstio igitur circa illas hæmorrhagias unice
 se vertit, quæ minime ab excessu stimuli, sed
 ab ipsius defectu generantur. Nam & in hoc
 casu, sunt, qui fomentationes frigidas suadeant;
 utrum bene? alia est quæstio. Sed sinamus
 etiam hoc in casu sanguinis fluxum, e debilitate
 nempe ortum, a frigore aliquando arceri:
 quidni? Aliud enim est hæmorrhagiam *pro-*
momento sedare, aliud *causam radicatus evel-*
lere. Quotidiana experientia nos docuit,
 diras sæpe hæmorrhagias tunc solummodo filere,
 quando æger in lipothymiam incidit. Phæ-
 nomenon hoc facile explicandum est. Non de-
 fuere hinc medici, pene dixerim carnifices,
 qui sub ipsa hæmorrhagia effreni, venæ sec-
 tionis usum ad lipothymiam usque suaserint.
 Ita vero debilitati debilitatem addunt, mor-
 bique causam longe maiorem reddunt; quæ
 res facit, ut licet hæmorrhagia abhinc com-
 pescatur, nemo tamen dicere possit, mor-

bum esse sanatum, aut imminutum. Jam idem
 cum frigoris usu, quod longe tamen minus
 nocet, accidere, nemo facile negabit. Vasa
 enimvero, quæ ob atoniam ac laxitatem san-
 guinem effundebant, applicata glacie magis
 magisque debilitantur, & si hoc vocabulo uti
 licet, in localem lipothymiam præcipitantur.
 Collapsa tunc, quæ prius cruorem emittebant,
 vasa, sanguinem pauca vi a corde & arteriis
 propullulantem, non amplius suscipiunt. Silet
 hinc hæmorrhagia: dicesne morbum sanatum
 esse? Minime hercle! Porro si medicus, quo
 tempore morbus servat inducias, mali cura-
 tionem cum stimulantibus aggreditur, ridiculum
 prorsus esset, felicem morbi exitum frigori
 adscribere, quum ille excitantibus deberetur.
 Si vero quo tempore, ope glaciei hæmorrha-
 gia sedata quiescit, alia debilitantia imperan-
 tur, tunc non sine ratione, ut indies evenit,
 de ægrotantis salute desperatur. Sed hanc de
 frigoris actione sententiam continuatæ expe-
 rientiæ, utpote summæ in rebus physicis ma-
 gistræ, vel comprobendam amplius, vel re-
 jicendam lubens confidensque relinquo. Ne-
 que enim systema ullum ita sum amplexus
 unquam, ut ab eo me aveli nullo modo
 patiar.

CAPUT VIII.

Diabetes.

Rarissimi hujus morbi, mihi tamen decies visi, duo exempla in clinico instituto pertractanda habui. Quum sæpe pro diabete a medicis alii morbi, qui id nequaquam sunt, declarentur, ipsius definitionem omnibus anteponam, ea ductus ratione, ut lector de rectitudine diagnosis a me institutæ certior reddatur. „Est autem *diabetes* vera corporis per urinam „colliquatio, aut lotii profluvium, vel copia „potum longe superante, ut plurimum, vel „principii saccharini admistione superans, cum „siti inexplebili, cute arida, squamosa, & „macie extrema sine febre in longum plerumque incedens.“ *) Unus ex meis ægrotis *diabete insipido*, ut vocant, alter vero sic dicto *diabete mellito*, adfectus erat. Ille sanatus nosodochium dereliquit, hic autem institutum clinicum paucis ante mortem diebus deseruit. Eorum historiis permulta hoc loco, circa hujus morbi causas, symptomata, præmittere oporteret. Sed cur tot hypothesebus nova adderem? Pauca tamen, quid de his sentiam, succincte, seposita omni hypothese, proferam.

---

*) Epit. de cur. morb. T. V. §. 472.

Immortalem *Sydenhamum* naturam diabetis, & ipsius originem, accuratius quam reliqui medici, qui eundem vel præcessere, vel secuti sunt, fecerunt, agnovisse, minime dubito. A debilitate enim ille hujus morbi causam proximam derivabat *). Homines revera, qui diabete præsertim obnoxii vivunt, senes, a febre intermittente, venæsectionibus, & catharticis, viribus privati sunt, quod idem *Sydenhamus* testatur. Unus ex diabetis, quos elapsis annis in clinico instituto observavi, magnas narium hæmorrhagias a prima juventute passus erat.

Morbi porro, qui cum diabete societatem inire solent, cuncti a debilitate quoque pendent. *Sauvagesius* **) diabetis exemplum, qui cum hydropse incedebat, refert. Pars plurima eorum, quos Pater meus in hoc morbo tractavit, hydropem contraxerat. Diabetici simul scorbuti adfecti *Bangs* ***) mentionem fecit. Idem *Sauvagesius* hujus morbi exemplum adducit, cui ossium emollitio præcessit ****).

Causæ denique, a quibus diabetes generatur, singulæ debilitando agunt. Maxima

*) *Constint. epidem. an. 1675 — 1680.*

**) *Nosolog. method. T. III,*

***) *Acta Societ. med. R. Havniens. Vol. I. p. 8.*

****) *L. c. T. II.*

tamen illarum pars hunc effectum nimis stimulando ac vitale principium exhaustiendo, producere videtur. Heliuones, illosque qui venere abutuntur imprimis ab ægritudine hac prehendi, facta medica, nec non propriæ observationes docent. Venenum serpentis *dipsadis*, alias *prester* dicti, a quo diabetem natum fuisse medici antiquitatis fatentur, nimis quoque stimulando agisse, mihi quidem probabile videtur. Celeb. *Trnka* *) ab ira, terrore hunc morbum originem duxisse, testatur. *Cullenius* **) & *Place* ***) a defectu assimilationis diabetem oriri existimant. Hæc ventriculi debilitas tamen nonnisi morbi effectus esset. Contra opinionem istam Doct. *Cawley*, ea ductus ratione, insurgit: quod signa prævæ digestionis non præcedant, quod juniores & robustos (de hac re valdopere dubito) sæpe morbus invadat; quodque sæpe cibos vehementer appetant. Et ego ut plurimum famem summam ab ægrotantibus diabeticis accusatam esse audiui; sed, quæso, an semper fames ista præternaturalis a nimio corporis

---

*) Commentar. de diabete.

**) Primæ Lin.

***) De vera diabet. causa in defectu assimilationis querenda. Goetting. 1784.

vigore derivanda est? In morbis, qui a debilitate pendent, licet sæpe ciborum desiderium deletum sit, fames nihilominus non raro observatur. Ipsa acida in primis viis, quæ debilitatis esse productum nemo negabit, quoties famem insignem non excitant? Sub phthiseos ultima etiam periodo, in qua certe summa jam adest virium prostratio, fames tamen haud raro urget, pluresque morti ex aliis quoque morbis jam vicinos, in querelas de fame prorumpere audiui. Aliquoties dein & anorexiam in diabete observavi, quod e sequentibus morborum historiis elucebit. Minime interim ignoro, allatas causas ad hujus morbi originem explicandam semper sufficere. Posset enim aliquis objicere: morbos, qui a debilitate oriuntur, inter omnes frequentissimos esse, diabetem vero rarissime observari. Sed, quisne precor, ignorat, certam causarum vim ac complicationem ægrotudines posse ad spectu inter se diversissimas generare, quin ideo intrinsece a se invicem differant? Quid denique miri, si illa complicatio causarum debilitantium quæ diabetei ansam porrigit, rarior, quam illa, quæ febres intermittentes generat, esset? Adde, quod diabetes forsitan longe minus infrequens, quam vulgo existimatur, sit, quum sæpe docente *Cawleyo*, urinæ copia naturalis observetur, nihilque præter dulcedi-

nem, morboſi oſtendat. Hoc in caſu ægritudo facillime ſane a medicis non dignoſcitur. Recepta pro cauſa diabetis debilitate corporis totius, lotii ſecretionis auctæ origo, atque illa principii ſaccharini, explicatu haud difficilis eſſet. Affinitates enim chemicæ, quæ, quum vis vitalis viget, in machina animali huic ipſi ſubjectæ ſunt, in morbis a debilitate pendentibus, ubi ſcilicet vis vitalis languet, magnam ſcenam ludunt, atque varios mirosque effectus produnt. Ex principiorum igitur carbonii, oxygenii, hydrogenii complicatione varia ac mixtione, iſtiusmoda phænomena per facile explicari poſſent ab illis, qui ſimplicitate non contenti, debilitatem ſolam pro diabetis cauſa haud lubenter admitterent. In hoc morbo urinæ origo certe non in ſolis fluidis quærenda. Ipſa ſolida in lotium convertuntur. Egregia certe & attentione admodum, ſub hoc adſpectu, digna diabetis diſinitio eſt, quam *Aretæus* ſequenti ſermone nobis dedit. „Diabetes eſt carniū ac membranarum in urinam colliquatio.“ Cibi cuncti, licet ſolidi, in lotium mutantur. Hinc nil miri, ſi urinæ pondus illud potulentorum ſuperare mihi dicas; nihilque miri, ſi principium ſaccharinum, quod in dies tanta quantitate allumimus, in urina detegatur. In ſingulis fere humoribus animalibus ſaccharum hinc inde invenitur.

Doct. *Hunerwolf* *), in phthisi, cerumen aurium ab ægro & adstante fœmina gustatum, pro dulci quod jam Hippocrati notum fuit, declarari audivit. Sputa phthysicorum ad nauseam usque dulcia non raro observantur. An dulces forsitan interdum & sudores colliquativi?

Quantitas sacchari, quæ sæpius in urinâ diabeticorum detegitur, longe magis conspicua, quam in reliquis humoribus est. Ipse ego, sex circiter abhinc annis, urinam diabetici, qui in clinico instituto degebat, chemice examinaui. Sub leni evaporatione, ex viginti quatuor libris urinæ, uncias viginti sex substantiæ saccharinæ obtinui. Egregius chemicus, Celeb. *Marabelli*, ope congelationis ab urina diabetici, cujus historiam sub Nro. II. exponam, summa cum facilitate saccharinum principium nuper separavit. Est enim analysi hac ratione suscepta omni alii longe anteponenda, quum sic constituentia ab igne minime immutentur. Præter saccharum, quod a diabeticorum urina separavi, addito huic acido nitrico, acidum *oxalycum*, quod jam dudum alii fecerunt, obtinui. Experimenta sic *Dobsonii*, *Darwinii*, quum repeterem, alia quæ

---

*) *Ephem. nat. curios. dec. II. ann. 3. Obs. 91.*

dam nova in mentem mihi venerunt. Fermentationem scilicet sic dictam vinosam, cui urina diabeticorum, quæ saccharum continet, subjecta est, sedulo observans, an ex illa *Alcohol* præparari posset, experiendum statui. Ad hunc scopum quadraginta lotii sub diabete emissi, libras, quibus pauxillum fermenti panis adjeci, sumpsi. Hæc omnia per biduum in loco moderate calido servans, denique more solito, sub leni igne distillationi submisi. Mox *Alcohol* in conspectum venit, quod admota flamma, bene ardebat, cujusque aliqua portio in museo pathologico Ticinensi, servatur. Similem lotii copiam per sex circiter dies in eodem loco reliqui, donec scilicet fermentatio acida comparuerit: quæ tunc æqua ratione distillationi subjecta, sat largam *aceti* copiam dedit. Experimenta hæc singula fusius invenias descripta ab Ill. *Fourcroy* *).

Circa diabetis naturam pauca hisce omnibus addere, mihi liceat. Sitis, quæ in hoc morbo inter præcipua symptomata spectat, originem diabetis, atonicam ultro confirmat. Illa enim ab aquæ potatione non solum non imminuitur, sed imo valdopere augetur. Vinum meracum sitim contra sedare,

---

*) Journal.

ægroti omnes uno ore fatentur. *Potus excitans*, de quo alibi locutus sum, eundem effectum prodit. Remedia porro omnia, quæ in diabetis curatione proficua detecta fuere, nonne singula ad roborantia, sive excitantia spectant? Talia certe sunt, *Alumen*, *cantharides*, *Pulvis Doveri*, ipsum *Opium*, *cuprum ammoniacale*, *Cortex Peruvianus*, *Mercurius* &c.

Quum vero curatio hujus morbi tam difficilis sit, & sæpe impossibilis evadat, nonne forsitan suspicio haberi posset, de vitio locali, ab universali prius debilitate generatum? Non auderem aliquid super hanc rem asserere. Sufficiat interim mihi, hisce omnibus præmissis, duos illos, quos asserre pollicitus sum, casus, exacte hic nunc describere.

HISTORIA I.

Quinquagenarius, *Aloyfius de Antoni*, ex Feudis Imperialibus, ille est, qui morbum attentione nostra dignissimum, ob raritatem, tractandum exhibuit. Vir iste scilicet, optimo instructus corporis habitu, propitiam semper habuit salutem, si paucas excipiam

febres intermittentes, atque capitis dolorem, qui originem suam agnovit, tribus abhinc annis, cum ex adverso fato in flumen quoddam cecidisset. Die vero septima octobris hujusce anni, cum oryzæ secandæ causa in aqua pedibus degeret, ad vespertas siti sat vehemente corripitur, ac mox urinæ copia aucta, oris siccitas, lenisque diaphoresis per hebdomodam solummodo durans, appetitus aliqua depravatio, atque muneris sui fungendi impotentia, sese adsociarunt; quo sub rerum statu per mensem integrum mansit, quin opem aliquam a medica perquireret arte; præterlapso vero illo tempore, medicum accersiri curavit; qui pulveres, nescio quos, sero lactis solutos propinavit; a quibus alvus bis vel ter de die movebatur, cum debilitatis augmento. Dein medietatem versus elapsi mensis novembris nosocomium Mediolanense petiit, in quo pharmaca aliqua mihi ignota propinata fuere, sed octo elapsis diebus ob morbilongævitatē e nosodochio expulsus fuit, domique mansit usque ad elapsam diem decembris nonam. Hac die ægroto in clinicum institutum recepto, meisque tradito observationibus, sequentia adnotatu digna in conspectum sese prodidere. Siccitatis sensus ad os, ac sitis vix poculo a labris remoto recrudescens, virium summa prostratio, de die in diem aucta, cutis arida, macies conspicua, licet etiam sub statu sano pinguis non fuerit æger, urinæ copia

aucta, sed nec dulcis, nec faldedinofa, limpida, ut aqua fontis. Ardor ftomachi, furarum dolor, quæ etiam ab initio morbi non defuerant, præfto erant. Appetitus optimus, pulfus a naturali ftatu non abludens. Febris hucusque non apparuit, lingua fatis humida, dolor capitis ingens, alvus potius tarda; ob debilitatem, motus aliquantisper impeditus, fitis urinæque copia magis verfus noctem adaucta apparent. Interrogato ægro, quinam potus fitim fibi magis falleret? vinum effe refpondit. Quibus omnibus rite perpenfis, diabetem infipidum coram haberi, nemo eft, qui non videat. Causas adparentes nullas adducit, præter veneris abufum, nimios labores prægreffos, victus tenuitatem, fpirituoforum defectum. Cum vero agatur de morbo, qui tam pauca felicitis exitus nobis offert exempla, atque contrarii nobis quam plurima non deficiant, non nifi valde dubiam, periculique plenam prognofin pronuntiare poffum. Paucam interim, quæ remanebat, fpem in remedi-
diorum excitantium ufum, repofuimus; quum vero necdum morbus fatis elucesceret, decoctum hordei pro potu, & diætam tertiam præfcripfimus.

Mane 10. Octobris, & 63ma morbi die.
Hac nocte, ob fitim urgentem, atque continuam a potu fumpto mingendi neceffitatem,

parum dormivit. Alvus non aperta, urinarum nec dulcedinem nec falsedinem ostendentium libras viginti tres minxit. Decocti communis libras viginti septem, potavit.

℞. Cupri ammoniacalis granum unum.

Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales duæ, capiat unam mane alteram vespere.

Diæta quarta.

Vespere. Cætera continuant. Sumat alterum pulverem.

§4. Parum dormivit ob sitim molestant. Totius corporis pondus ad libras 132 ascendebat. Urinæ libras $38\frac{1}{2}$ minxit. Calculo facto ab heri mane usque nunc, & consideratis omnibus, tum fluidis, tum solidis, quæ sumpsit, singularum pondus librarum 39 fuit. Alvus semel mota; excrementa uncias quatuor ponderabant.

℞. Cupri ammoniacalis granum unum.

Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales duæ, capiat unam mane, alteram vespere.

Diæta quarta.

Vespere. Nil novi, sumat alterum pulverem.

¶. Libras 41 urinæ minxit, & 48 decocti alimentorumque sumpsit. Febris nulla, cætera continuant.

℞. Cupri ammoniacalis granum unum
cum dimidio.

Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales duæ; capiat unam mane, alteram vespere.

℞. Aquæ font. libras duas.

Spiritus vini uncias duas.

Mellis despumati unciam unam cum
dimidia.

M.

Detur pro potu.

Diæta quarta.

Vespere. Nil novi. Sumat alterum pulverem; in potu spirituofo, & diæta continuet.

$\frac{13}{8}$. Urinæ libras $43 \frac{1}{2}$ minxit, & 48 potus cibique sumpsit; alvus semel mota, fœces ascendebant ad drachmas sex. Ob sitim, & mictum continuum parum dormivit; ad dorsum dolorem accusat. Cætera eadem ratione continuant.

Repetantur pulveres, potusque ac diæta.

Vespere. Nil novi. Sumat alterum pulverem. Habeat diætam quartam, cum libra una vini. Potus spirituosus repetatur.

$\frac{14}{8}$. *Mane.* Nec oculum clausit. Alvus non mota, cætera continuant. Urinæ libras $43 \frac{1}{2}$ minxit, & 46 alimentorum tum fluidorum tum solidorum sumpsit. Analyfi instituta, urinæ, a Pharmacopola Domino *Marabello* examinatæ, saccharinum principium non ostenderunt.

R. Pulveris Doweri grana sex.
Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales quatuor, capiat unam omni trihorio.

Diæta quarta cum libra vini.

Vespere. Alvus semel mota. Cætera continuant symptomata. Sumat reliquos pulveres, & in cæteris continuet.

$\frac{15}{8}$. Ad noctem non dormivit. Sitis continuo urget, alvus semel mota. Omnia, quæ sumpsit, ascendunt ad libras 35, atque lotii prorsus aquosi libras 31 minxit.

℞. Pulveris Doveri grana decem.
Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales sex; capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuet.

Vespere. Nil novi. Continuetur in præscriptis.

$\frac{16}{8}$. Aliquantisper quievit hac nocte, symptomata tamen omnia continuant, alvus semel mota. Libras quadraginta tum potus, tum cibi assumpsit, ac libras 40 urinæ minxit.

℞. Pulveris Doveri grana quindecim.
Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales sex: capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuetur.

Vespere. Res eodem modo procedit. Continuetur in omnibus.

$\frac{17}{20}$. Hac nocte non dormivit. Libras 35 quoad victum & potum sumpsit, & libras 31 urinæ minxit. Dolor capitis, ardorque ventriculi continuant, manuum ariditas crescit, alvus non mota; sopor, & vomitus non apparere; urinæ ejusdem qualitatis & coloris sunt.

$\mathfrak{R}$. Pulveris Doveri grana viginti.

Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant doses tales sex, capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuet.

Vespere. Per horam circiter dormivit, sudor nullus, nec vomitus, sitis vero continuo urget. Applicentur vesicantia, unum ossi sacro, alterum ad regionem vesicæ urinariæ. Continuetur in pulveribus, potu, & diæta.

$\frac{18}{21}$. *Mane.* Hac nocte aliquantisper imminutus fuit dolor capitis; per horam circiter

dormivit, appetitus nullus, sitis eadem, urinæ libras 32 minxit, & 32 alimentorum sumpsit. Alvus semel mota.

℞. Pulveris Doveri grana viginti quinque,
Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiant tales doses sex, capiat ter de die unam.

In potu & diæta continuet.

Vespere. Per duas circiter horas dormivit, cætera continuant. Sumat reliquos pulveres; in potu & diæta continuet.

$\frac{1}{2}$. *Mane.* Bene dormivit, usque ad dimidiam noctem, qua elapsa, somnus fugit. Vomitus nullus, nec sudor. Urinæ libras 32 minxit, & 34 ciborum ac potus sumpsit. Cutis aridior evadit, lingua humidiuscula; oris sensus siccitatis continuat, appetitus fere nullus

℞. Vini optimi uncias duas.
Tincturæ cantharidum guttas duas,

M.

Fiant doses tales duæ, capiat unam mane alteram vespere.

In potu & diæta continuet.

Vespere. Nil novi. Sumat alteram dosin, continuet in cæteris.

$\frac{2}{7}$ *Mane.* Nox infomnis fuit ob continuos dolores dorsi, lumborum, furarum; in emittenda urina ardor se manifestat. Urinæ libras 32 minxit, & alimentorum 36 sumpsit, alvus semel mota, appetitus valdopere prostratus, sitis continuat.

℞. Emuls. amygdal. libras tres
in qua solve,
Mucilag. arabicæ.
Sacchari albi aa, drachmas duas.
M.

Capiat pro potu. In cæteris continuat,

Vespere. Dolores omnes increvere, præcipue in urina eliminanda; aliqua febris quoque se manifestavit. In emulsione continuat.

$\frac{2}{7}$ *Mane.* Non dormivit, dolores omnes continuant; ardor in urina mingenda minor, appetitus nullus. Urinæ libras 30 minxit, & 32 alimentorum sumpsit. Aliqua febris.

℞. Decoct. cort. peruviani uncias novem.
Laudani liquidi guttas viginti.
Vini malvat. uncias sex.
M.

Omni bihorio cochlearia duoumat.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Fiat frictio.

In potu & diæta continuet.

Vespere. Ardor in urina mingenda nullus, alii dolores continuant; ob morbi metum plorabat. Pulsus aliquantis per frequentes, debilitas augetur; cutis ariditas aucta, appetitus nullus: continuavimus in medicina, potu, diæta quarta cum duobus ovis.

$\frac{32}{75}$. Libras 30 urinæ minxit, & 31 nutrimenti tum fluidi tum solidi sumpsit. Alvus semel mota, appetitus nullus; aliquantis per dormivit, cætera continuant. In medicina, potu, & diæta perseveret.

℞. Unguenti mercur. drachmam unam.

Pro frictione.

Vespere. Dolor capitis & dorsi imminutus. Continuet in medicina interna, potu atque diæta.

℞. Vini malacensis uncias octo.

$\frac{33}{78}$. Hac nocte non dormivit, debilitas & cutis ariditas augentur, salivatio nulla, sitis aucta, urinæ quantitas major, appetitus nullus, alvus semel mota.

R. Unguenti mercurialis drachmam unam.

In potu, vino malacensi, medicina, & diæta continuet.

Vespere. Nil novi, Repetatur potus, & diæta.

$\frac{24}{7}$. Non dormivit; salivatio incipit, sitis magna. Urinæ libras 43 minxit, quæ quantitas potum & victum non superat. Nil præter potum & diætam.

Vespere. De summa conqueritur debilitate, atque de appetitu depravato; salivatio nulla; cætera continuant. Continuetur in potu & diæta.

$\frac{25}{8}$. Non dormivit; universalem tremoris sensum accusat; urinas eadem quantitate, ut heri, minxit, salivatio nulla, cætera continuant.

R. Vini Malacensis uncias novem.

Fiat frictio mercurialis ad drachmam unam. Repetatur potus & diæta.

Vespere. Summam accusat debilitatem, cætera continuant.

R. Haustus narcotici uncias tres.

In cæteris continuet.

36. Non dormivit, ob continuam mingendi necessitatem. Urinæ libras 31 minxit, non vero superant potum & cibos. Salivatio nulla.

℞. Vini Malacensis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia. In cæteris continuet.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias quatuor.

Capiat quatuor vicibus.

Diæta quarta, cum libra vini, & juseulis carneis.

37. Vix aliquid somni apparuit; debilitas, & bibendi desiderium continuant. Urinæ libras 28 minxit, victum & potum non superantes.

℞. Vini Malacensis libram unam.

Repetatur frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia. Diæta quarta.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias quinque.

Capiat quinque vicibus.

Diæta tertia.

31. Aliquantisper dormivit. Bibendi necessitas imminuta est, hinc minorem partem potus consueti assumpsit; urinæ eadem proportionem decrescunt, aliqua gingivarum irritatio perferitur. Vinum appetit. Pulsus melior. Repetatur frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Aquæ cinnamomi uncias quatuor.

M.

Capiat paulatim in die.

℞. Vini Malvatici uncias novem.

Vespere. Res eodem modo continuant. Continuetur medicina.

℞. Vini Malacensis libram unam.

℞. Haustus narcotici uncias quinque.

Divide in octo partes æquales, capiat unam omni hora.

32. Aliquantisper dormivit, se melius habere asserit ægrotans. Aliqua adest salivatio, pulsus elevatiores, aspectus melior. Sitis non eadem vi, ac alias, urget. Aliqua ad gingivas irritatio. Urinæ jam a duobus diebus ad libras 27 descendunt in die, atque superan-

tur a potus & cibi quantitate. Jam a quatuor diebus fæces non deponit.

R. Vini Malacensis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum dimidia.

R. Pulveris corticis peruviani drachmas duas.

Opium puri grana duo.

M. exacte, & divide in quatuor partes æquales, capiat unam omni bihorio.

Vespere. Res eodem procedunt modo. Continuet in medicina, & diæta.

R. Vini Malacensis libram unam.

$\frac{50}{3}$. Mediocriter dormivit, sed sub somno fornicationis sensum perferre asserit hinc inde ægrotans; aliqua adest salivatio, sub qua metalli saporem nauseosum perferit æger. Aliquis capitis dolor, & non mediocris debilitas continuant; urinæ quantitas, ut heri. Repetatur medicina.

R. Vini Malacensis uncias novem.

Frictio ad drachmam unam; diæta eadem.

Vespere. Nil novi. Continuet in medicina.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

Diæta eadem.

§ 1. Parum dormivit, sitis magna; urinæ iterum ad libras 30 ascendunt, non superant tamen cibi & potus quantitatem. Aliquis, sed parvus irritationis sensus perferitur ad gingivas. Dolores apparent ad vesicæ regionem, & ad urethram; præcipue sub mictu. Pullus debiliores, dolor capitis, atque cætera symptomata continuant. Repetatur medicina.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

Diæta quarta, Frictio ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Summa debilitas, & sitis denuo apparent, dolor vesicæ & urethræ continuat, alvus ter mota cum magno tenesmo. Diæta quarta.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

Fomentum emolliens loco dolenti.

§ 2. Januarius 1795. Parum dormivit, appetitus nullus, ardor in emittenda urina

minor, aliquis pruritus ad gingivas, urinæ aquosæ
ad libras 22 minxit, sitis imminuta est.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum
dimidia.

℞, Pulveris corticis peruviani drachmas
duas.

Opii puri grana duo.

Infunde in vini Malacensis unciis octo.
M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

Diæta eadem.

Vespere. Res melius procedit; dolores
& ardor in urina mingenda imminuti.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

3°. Hac nocte bene dormivit, ardor in
urina mingenda nullus, sitis imminuta, appe-
titus idem, urinæ libras 20 minxit. Repetatur
medicina.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum
dimidia.

Diæta eadem.

$\frac{30}{87}$. Bene dormivit; melius se habere dicit; aliquis ardor ad gingivas successit, sed salivatio nulla, sitis pauca; urinæ libras 12 magis coloratæ minxit, & omnia symptomata imminuta; alvus semel mota, sine tenesmo.

Repetatur medicina, vinum, diæta, & frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Nil novi. Continuetur.

$\frac{4}{88}$. Res bene procedunt. Optime quievit, urinæ magis coloratæ parumque dulcis libras 18 minxit, alvus semel mota, appetitus desideratur, sitis imminuta, aliquis ardor ad gingivas, sed salivatio nulla, dolores imminuti.

Repetatur medicina, vinum malacense, diæta, & frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Nil novi. Continuet in vino & medicina.

$\frac{5}{89}$. Hac nocte bene quievit, debilitas non tanta, alvus semel mota, sed parum, & cum magno tenesmo; sitis pauca; urinæ magis coloratæ libras solummodo 15 minxit; appetitus idem, salivatio nulla, oris siccitas imminuta.

Repetatur medicina, vinum malacense, diæta & frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Desidendi ad alvum magna voluntas, sed cum sellam petiisset, tam magno correptus est tenesmo, ut fæces, nimis forsan duras, excernere non potuerit; dolores ad urethram nulli.

℞. Vini malacensis uncias novem.

Diæta eadem.

§⁶. Hac nocte bene quievit, sitis pauca, dolores imminuti, urinæ iterum aquosæ magisque dulcis libras 16 minxit.

Repetantur omnia. Frictio mercurialis ad drachmam unam cum dimidia instituat.

Vespere. Nil novi. Continuetur.

§⁷. Bene dormivit, alvus semel mota, sed cum magno tenesmo & dolore; fæces sunt durissimæ, & parvæ; dolor capitis auctus, sitis imminuta, appetitus nullus, urinæ libras 12 solum minxit. Continuavimus in omnibus, ommissa frictione.

℞. Vini malacensis uncias octo.

Diæta eadem.

$\frac{3}{2}$. Bene dormivit, alvus semel mota, sed parum, & cum magno tenesmo; urinæ naturali colore & sapore præditæ, libras 12 minxit.

Repetantur omnia, præter frictionem.

Vespere. Nil novi aderat.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

$\frac{2}{3}$. Aliquantisper quievit, ardor gingivarum & siccitatis sensus ad os imminuti, sitis pauca, appetitus nullus, cutis minus arida, dolor capitis continuat, os valde amarum; alvus semel mota, sed non cum tanto tenesmo, urinæ fere naturalis libras 10 minxit, se melius habere, & sanum esse dicit, si appetitus vigeret.

℞. Vini malacensis uncias octo,
in quibus solve
Opii puri granum unum. Adde
Pulveris corticis peruviani drachmas
duas.

M.

Capiat omni bihorio quartam partem.

℞. Vini malacensis uncias octo pro potu.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi. Continuet medicinam, Dein

℞. Vini malacensis uncias octo.

Diæta eadem.

$\frac{10}{94}$. Hac nocte parum quievit. Siccitatis sensus ad os auctus, & fitis; urinæ magis tinctæ libras 16 minxit. Os amarum, alvus semel mota, sine tenesmo.

℞. Vini malacensis uncias octo,

in quibus solve

Opii puri grana duo. Adde

Pulveris corticis peruviani drachmas
duas.

M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

Vespere. E lecto surexit, melius se habere dicit. Pomum citrinum desiderat.

℞. Vini malacensis uncias novem.

Pomum citrinum. Diæta eadem.

$\frac{11}{95}$. *Mane.* Bene dormivit; oris amaror nullus, fitis imminuta; urinæ naturales, ad libras 10 solummodo minxit; cætera continuant.

Repetatur medicina.

℞. Vini malac. uncias novem.

Diæta eadem.

Vespere. E lecto surrexit, sitis imminuta, urinæ ad vespervas sunt magis aquosæ, os non amarum.

℞. Vini malacensis uncias novem.

In cœteris continuet.

$\frac{1}{2}$. *Mane.* Parum dormivit, sitis non tanta, alvus semel mota sine tenesmo, os amarum, appetitus nullus, debilitas magna, urinæ magis tinctæ matutino tempore ad libras 14 ascendunt.

Repetatur medicina.

℞. Vini malacensis. uncias novem.

Diæta eadem.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam
cum dimidia.

Fiat frictio.

Vespere. E lecto, surrexit; sed ob magnam debilitatem multos gressus facere non potuit. Cœtera continuant.

℞. Vini malacensis uncias novem.

Diæta eadem.

$\frac{1}{2}$. Aliquantisper quievit, salivatio nulla; urinæ libras 12 minxit, Cœtera continuant.

℞. Vini malacensis uncias octo;
 in quibus solve
 Opii puri grana duo. Adde
 Corticis peruviani drachmas duas.
 M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini malacensis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum
 dimidia.

Vespere. Electo surrexit, sed ob magnum
 frigus iterum plumas petere coactus fuit. Si-
 tis continuat, urinæ magis tinctæ, cœtera
 continuant.

Continuet in medicina. Dein

℞. Haustus narcotici uncias duas.

Diæta eadem.

$\frac{14}{9}$. *Mane.* Aliquantisper quievit, alvus
 semel aperta; urinæ libras 12 minxit, magis
 tinctæ sunt mane, quam vespere, sitis atque
 inappetentia continuant, aliquis ardor ad gin-
 givas, sed salivatio nulla.

℞. Vini malacensis uncias septem.

Pulveris corticis peruviani drachmas
 duas.

Opii puri grana tria.

M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum
dimidia.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi. Urinæ adhuc tinctæ.

℞. Haustus narcotici uncias duas.

Capiat duabus vicibus.

$\frac{1}{9}$. Aliquantisper quievit. Dolor capi-
tis, sitis, inappetentia atque debilitas conti-
nuant. Aliquis gingivarum dolor.

℞. Aquæ cinnamom.

— — — fontis aa. uncias tres.

Laudani liquidi guttas quadraginta.

M.

Capiat omni quadrante horæ cochleare
unum.

℞. Pulveris corticis peruviani drachmas
duas.

Vini malacensis uncias septem.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini Malacensis uncias novem.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\frac{16}{100}$. Ad noctem aliquantisper quievit, sitis & inappetentia continuant; urinæ naturalis libras 10 minxit.

Repetantur omnia heri mane præscripta, & frictio ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias tres, capiat tribus vicibus.

$\frac{17}{101}$. Urinæ libras decem minxit, bene dormivit; sed sitis, debilitas, & inappetentia continuant.

Repetatur medicina heri mane præscripta, & frictio ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{18}{102}$. Urinæ libras 9 minxit, sed cætera continuant symptomata.

℞. Aquæ cinnamomi.

— — menth. aa. uncias tres.

Laudani liquidi guttas triginta.

M.

Capiat omni quadrante horæ cochlear unum.

℞. Pulveris corticis peruviani drachmas
duas.

Vini Malacensis uncias septem.

M.

Capiat omni quadrihorio quartam partem.

℞. Vini Malacensis uncias novem.

Repetatur frictio ad drachmam unam cum
dimidia.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{12}{103}$. Urinæ libras solummodo minxit 7,
naturali colore & sapore præditas, sed sitis,
inappetentia, & debilitas continuant.

Repetantur omnia heri mane præscripta,
& frictio ad drachmam unam cum dimidia.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{20}{104}$. Hac nocte bene quievit, alvus semel
mota, cætera continuant.

Repetatur medicina heri mane præscripta. Frictionem ad drachmam unam cum dimidia, & balneum ad gradus caloris XXVIII. Thermometri Reaumuriani præscripsimus.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

℞¹/₃. Hac nocte bene quievit; sitis, debilitas atque inappetentia continuant; urinæ libras 7 minxit.

Repetatur medicina, & frictio ad drachmam unam cum dimidia, & balneum ad gradus 32.

Vespere. Balneum intravit; minime sudavit, & calorem sat mitem fuisse, potiusque frigoris sensum persentiisse dixit; cætera continuant.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

Diæta eadem.

℞²/₃. Hac nocte bene quievit, cætera continuant; urinæ libras 6 minxit, gingivarum ardor auctus.

℞. Myrrhæ electæ drachmam unam cum
dimidia.

Solve in vitello ovi

adde:

Decocti corticis peruviani.

Aquæ cinnamomi $\overline{aa}$. uncias quatuor.

Opii puri grana tria.

Syrupi corticis peruviani unciam unam.

M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

℞. Vini Malacensis uncias novem.

Vespere. Nil novi; fitis imminuta.

Repetatur medicina.

$\frac{28}{107}$. Hac nocte bene quievit, urinæque
ad colorem & copiam naturales; vix fitis ali-
qua; appetitus aliquis.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Haustus narcotici uncias tres.

Extracti corticis peruviani unciam di-
midiam.

Syrup. corticis ejusdem unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat tribus vicibus.

$\frac{f. 2. 4}{108}$. Bene quievit, urinæ naturales; dolor capitis, & debilitas continuant, & licet appetitum nunquam habere dicat, tamen sat bene comedit, libras tres vini bibit de die, totamque diætam tertiam assumit. Siccitatis sensus ad os nullus: sitis naturalis, cutis minus arida, aspectus melior, & plura mala potius finguntur, ob nosocomii amorem, & cibi aviditatem.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Haustus narcotici uncias tres.

M.

Capiat omni hora cochlearia duo.

℞. Vini Malacensis uncias novem.

Vespere. Nil novi.

℞. Haustus narcotici uncias duas.

Capiat duabus vicibus.

$\frac{15}{109}$. Hac nocte optime quievit, alvus semel mota, urinæ naturales, in cæteris melius se habet.

Repetantur medicina, & vini Malacensis unciae octo.

Vespere. Nil novi. Continuet in medicina.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

²⁶
~~II~~³. *Mane.* Urinæ naturales, in cæteris
 bene se habet.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
 novem.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

Diæta eadem.

Vespere. Nil novi.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

²⁷
~~III~~⁴. *Mane.* Ad noctem bene quievit,
 appetitus urget, aspectus melior, urinæ na-
 turales quoad copiam & colorem nec non
 saporem, debilitas non tanta, cutis minus
 arida.

Repetatur decoctum corticis.

Vespere. Nil novi.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

²⁸
~~III~~⁵. *Mane.* Quievit. Bene in cæteris
 se habet.

Repetatur medicina & diæta.

Vespere. Nil novi.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

$\frac{112}{113}$. *Mane*. Nil novi.

$\mathcal{R}$. Vini Malacensis uncias sex.

Vespere. Repetatur vinum Malacensis.

$\frac{110}{114}$. *Mane*. Decoctum corticis peruviani.

Diæta eadem.

Vespere. Nil præscriptum est.

$\frac{111}{115}$. *Mane*. Bene quievit. Alvus bis mōta, debilitas aliqua, ardor stomachi continuat.

Repetantur singula.

Vespere. Nil novi. Nulla medicamenta.

$\frac{117}{118}$. Februarii, *Mane*. Res bene procedunt. Appetit.

Repetantur singula.

Vespere. Nil novi.

$\mathcal{R}$. Vini optimi libram unam.

$\frac{119}{117}$. *Mane*. Bene dormivit. Ardor stomachi continuat, debilitas non tanta, appe-

litus viget, dolor capitis continuat, urinæ naturales.

℞. Decocti corticis peruviani libram unam;

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

Vespere. Nil novi.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

℞. *Mane.* Debilitatem iterum accusat,
& aliquam sitim, atque ciborum inappetentiam;
urinæ eadem; ardor stomachi, & dolores su-
tarum continuant.

℞. Decocti corticis peruviani uncias no-
vem.

Aquæ cinnamomi unciam unam cum
dimidia.

Extract. gentianæ scrupulos duos.

Syrup. corticis aurant. unciam unam
cum dimidia.

M.

Capiat omni bihorio cochlearia quatuor.

℞. Vini Malacensis uncias octo.

Vespere. Nil novi. Continuet.

℞. *Mane & Vespere.* Nil novi.

Repetantur omnia.

$\frac{5}{120}$. Bene quievit. Debilitas continuat, urinæ naturales, ardor stomachi idem, appetitus viget.

℞. Decocti cort. peruviani uncias novem.
Aquæ cinnamomi uncias tres.

M.

Capiat omni bihorio cochlearia duo.

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\frac{6}{121}$. *Mane.* Bene quievit, resque optime procedunt. Repetatur medicina.

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\frac{7}{122}$. *Mane.* Ardorem insignem ad scrobiculum cordis accusavit. In cæteris bene se habebat, aliquam tamen inappetentiam accusans.

℞. Pulveris corticis peruviani drachmam
unam.

Rad. serpentar. virgin. drachmas duas.

Nucis muscat. drachmam unam cum
dimidia.

M.

Fiat cum syrupo corticum aurantiorum electuarium. Capiat omni bihorio drachmam unam.

Diæta eadem. Vesicans ut rubefaciens ad scrobiculum cordis.

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\frac{2}{123}$. *Mane*. Ardor disparuit, appetitus viget, de medicinæ amarore conqueritur, debilitas minor, aspectus parum a naturali statu aberrans, alvus bis mota. Repetatur medicina.

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\frac{3}{124}$. *Mane*. Res bene procedunt.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Capiat omni bihorio cochlearia duo. Diætā V.

Vespere. Nil novi. Continuet.

$\frac{2}{125}$. *Mane & Vespere*. Nil novi. Continuet.

$\frac{10}{126}$. Nosocomio tandem valedixit. Urinae erant naturales, quoad colorem & copiam; ardor stomachi nullus, cutis non tam arida, & corpus magis pingue, quam cum nosocomium petierat.

HISTORIA II. *)

Ruficus triginta & octo annos natus, vir robustus, suaeque forte beatus, optima hucusque gavissus est valetudine, si febrem in-

---

*) A. D. Doct. Betturi descripta.

intermittentem excipias, quam proxime elapso
 Septembri est passus, & a qua octo circiter
 dierum spatio, absque pharmacis penitus
 convaluit. Ast ante duos menses, quin in
 coitu peccasset, vel alium in rebus sic dic-
 tis non naturalibus errorem comisset, inopi-
 nate molesta afficiebatur siti, quæ a potu,
 licet copiose assumpto, non exstinguebatur;
 imo magis magisque recrudescentes, non sine
 ægroti admiratione, de die in diem potulen-
 torum desiderium adaugebat, sub quorum
 postea usu urinæ limpidæ, ac naturalibus uberio-
 res fluxere. Tali in statu ægrotus per ali-
 quot dies agrorum culturæ adhuc operam da-
 bat; sed sensim sensimque tristis ac morosus
 factus de virium prostratione quotidie magis
 magisque conquerebatur, ita, ut perseverante
 morbo post 40 circiter dies, frustra adhibito
 cichorei decocto, quod medicus præscrip-
 serat, propriis muneribus fungendis impar
 factus, lectulo se comiserit. Medicus demum
 accersitur, cujus consilio venæ sectio instituitur,
 quæ vix peracta non parum exasperantur morbi
 symptomata, & sic pristinæ debilitati altera
 accedit, ex sanguinis jactura. Rebus ita se
 habentibus, post quindecim dies domui vales
 dixit, & die decima Januarii nostrum auxi-
 lium petiit, sequentia exhibens symptomata:
 scilicet, corporis habitum valde emaciatum,
 sitim summam, nulloque potu fallendam, cu-

tem valdopere siccam, linguam humidam, urinas, quas nosmet ipsi gustavimus, dulces, & mellis saporem omnino referentes; frigoris sensum, qui a lumbis usque ad pedes extendebatur. Hisce perpensis, morbum pro diabete mellito declaravimus, & sic præscripsimus.

R. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Fiat frictio.

Decoctum commune pro potu. Diæta IV. cum vini libra.

11. Jan. Elapsa nocte bene dormivit; appetitus fere naturalis, uti heri, cum ad nos accessit æger: pulsus debiles & frequentes sunt, ita, ut in minuto primo 96 ictus exhibeant, quæ res etiam hesternæ die a nobis observata fuit. Viginti quatuor horarum spatium decocti communis libras novem, & uncias octo, vini vero libras tres & dimidiam assumpsit. Alimentorum pondus ad libras octo ascendebat; urinas dulces ad libras octo, & uncias duas minxit. Potum tepidum desiderat; concedatur, & repetantur ea, quæ heri præscripta fuere. Instituaturnr urinæ analysis. Alvum bis deposuit.

12. Sitis minor fuit, frigus ad lumbos non amplius perferat. Urinæ sub eadem ali-

mentorum & potulentorum copia uberiores factæ sunt, ita ut ad decem libras cum dimidia ascendant. Continuetur in præscriptis.

Die 65. — Heri vespere post visitationem frigus ad lumbos denuo persensit. Sitis minus molesta fuit. Potulentorum libras novem solummodo assumpsit, quorum dimidia pars vinum erat, altera decoctum hordei. Urinæ pondus ad quatordecim libras ascendit cum dimidia. Continuetur in medicaminibus quæ heri præscripsimus; dein exhibeantur vini optimi libræ duæ.

Die 66. Frigoris sensus disparuit. Sitis mitior facta est. Vini libras quinque cum dimidia, decocti libras tres & uncias sex potavit. Urinæ libras 14 minxit. Continuetur in vino & decocto, ut supra, dein augeatur unguenti mercurialis dos, ad drachmam unam cum dimidia. Alvum semel deposuit.

Die 67. — Sitis minor fuit quam heri. Vini libras quinque cum dimidia, decocti libras duas assumpsit. Urinæ libras 13 & uncias tres excrevit. Continuetur in præscriptis, dein ingrediatur balneum tepidum.

Die 68. — Alvum bis deposuit. Pulsus non valde frequens, & minus debilis quam

alias. Sitis imminuta est; vini libras tres cum dimidia, decocti libram unam potavit. Urinas minxit uti heri. Frigus ad pedes mitius factum est. — Repetantur singula quæ hesternæ die exhibuimus, excepto balneo, a quo aliquis, ut æger ait, dolor capitis insurrexit.

Die 69. — Pulsus fere naturales. Sitis aliquantisper adaucta est. Vini libras quinque cum dimidia, decocti libras duas assumpsit. Frigus ad pedes non amplius persensit æger. Urinæ libras decem cum dimidia minxit. Continuetur ut supra. — Facta analysi urinæ, quam minxit die 62 & 63., Clarissimus *Marabellius* invenit quod in singula urinarum libra, uncia una principii saccharini continebatur.

Die 70. — Sitis mitior quam heri; potulentorum copia erat quatuor librarum cum dimidia, quorum major pars ex vino constabat. Urinarum pondus est septem librarum.

Die 71. — Heri post prandium diarrhœa accessit sub qua alvum octies deposuit. Hac de causa dedimus haustus narcotici uncias tres. Vini libras tres cum dimidia, decocti libras tres potavit. Urinæ libras sex excrevit, ad vesperras dedimus sequentia.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
septem.

Aquæ cinnamomi.

Hauftus narcotici aa. uncias duas.

Capiat omni bihorio cochlearia duo. Vini
libras duas.

Continuetur in decocto hordei.

Die 72. — Ad vespervas diarrhœa omni-
mode suppressa erat, sed ægrotus sopore labo-
rabat, ideoque dedimus aquæ menthæ uncias
quatuor, cum ætheris vitriolici drachma una.
Capiat paulatim. Mane alvum non deposuit.
Oris cavitas valde sicca, interim sitis non ur-
get, nec ægro valde molesta est. Examinatis
urinis quas nudius tertius excrevit, invenimus
quod libra una ipsarum sacchari scrupulos de-
cem continebat.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Fiat frictio.

Vini libras duas.

Die 73. Elapsa nocte alvum novies de-
posuit. Vini libras quatuor cum dimidia, de-
cocti libram unam, & uncias tres assumpsit.
Cutis ariditas eadem est uti ab initio morbi.
Urinæ quantitas ad libras quatuor ascendit.

℞. Emulsion. arab. uncias septem.

Haustus narcotici uncias duas.

Capiat omni bihorio quartam partem.

Vini optimi libras duas.

Die 74. — Alvum septies deposuit. Eandem uti heri potus copiam assumpsit ac urinæ quantitatem excrevit. Pulsus debiles, sed non valde frequentes.

℞. Decocti corticis peruviani uncias sex,

Aquæ cinnamomi uncias duas.

Syrupi corticis aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio quartam partem.

Vini optimi libras duas.

Die 75. — Alvum semel deposuit. Oris siccitas aucta est. Vini libras quatuor, & uncias sex, decocti libras duas assumpsit. Urinæ libras octo & semis minxit.

Repetatur decoctum corticis cum aqua cinnamomi ut supra.

Die 76. — Alvum bis deposuit. Potus, excepta medicina, ad libras decem ascendebat, cujus dimidia pars vinum erat. Ariditas oris continuat. Pulsus minus debilis quam præterlapsis diebus. Urina ad libras decem ascendebat.

Repetatur decoctum chinæ cum aqua cin-
namomi, dein:

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Fiat frictio.

Die 77. Sitis aucta est, lingua valde pere-
sca. Potavit ut heri. Urinæ libras duode-
cim minxit. Conqueritur de frigore ad pe-
des, & de summa virium prostratione. Pul-
sus debiles & tardi facti sunt.

Repetantur ea quæ heri exhibuimus ;
dein:

℞. Vini malacensis uncias sex,

Die 78. — Debilitas major fit. Frigus
inferiores artus adhuc occupat. Potavit ut
heri si vinum malacense excipias. Urinæ auctæ
sunt usque ad quatuordecim libras cum dimidia.
Alvus semel aperta. Lingua siccissima, &
sitis quotidie augetur. Pulsus valde debiles.

Repetatur decoctum chinæ cum aqua cin-
namomi, dein:

℞. Vini optimi libras tres,

— — malacensis libram unam.

Detur pro potu.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam
cum dimidia.

Pro frictione.

Die 79. — Urina ut heri. Lingua sicca persistit. Alvus semel est mota. Frigus ad crura minus molestum. Præter potum a nobis præscriptum assumpsit decocti hordei libras duas.

Repetantur omnia, dein intret balneum tepidum.

Die 80. — Debilitas aucta videtur, cætera eodem modo se habent ut heri. Continuetur in singulis, excepto balneo.

Die 81. — Urinæ libras 13 minxit. Præter vinum, duodecim fere decocti libras potavit. Virium prostratio quotidie major fit; lingua minus sicca videtur. Continuetur in præscriptis. Instituatur iterum urinæ analysis.

Die 82. — Lingua denuo est sicca, ut antea. Urinæ auctæ sunt usque ad 17 libras. Alvum semel deposuit. Salivatio nulla. Cætera ut heri.

R. Camphoræ rasæ grana decem.

F. cum extract. cort. peruv. bolus.

Dentur doses tales VI. Capiat omni hora unam.

R. Vini optimi libras duas.

Detur pro potu.

℞. Vini malacensis uncias sex.

Capiat paulatim.

Die 83. — Res fere eodem modo incedunt, urinæ tamen imminutæ sunt, ita ut earum pondus ad libras duodecim cum dimidia solummodo ascendebat. Continuetur in præscriptis.

Die 84. — Urinæ libras 11 minxit. Lingua valde sicca. Frigus ad pedes denuo accusat. Alvum semel deposuit. Sitis ut heri.

℞. Emulsionis arabicæ uncias octo.

Camphora rasæ drachmam unam.

M.

Capiat omni quarta horæ parte cochleare unum.

Continuetur in vino ut supra.

Die 85. — Potavit ut heri, urinæ libras 12 minxit.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Syrup. papav. albi unciam unam.

Capiat ut supra.

℞. Unguenti mercurialis drachmam unam.

Continuetur in vino.

Die 86. — Sitis non valde molesta fuit: præter vinum, libram unam & semis decocti

potavit. Urinarum pondus ad 12 libras, & uncias sex ascendebat.

Vespere. Repetantur omnia, sed fiat frictio cum drachma una & semis unguenti mercurialis. Ex facta analysi urinæ, quam minxit die 80 morbi, repertum est, quod in libra urinæ, uncia fere sacchari delitescibat.

Die 87. — Urinæ adauctæ usque ad quatuordecim libras.

℞. Tinct. cantharidum guttas duas.

Aquæ cinnamomi unciam unam.

Dentur doses tales nro. tres. Capiat omni hora dimidiam partem dosis unius. Continuetur in vino.

Die 88. — Res eadem ratione incedunt.

℞. Tincturæ cantharidum guttas duas.

Aqua cinnamomi unciam dimidiam.

Dentur doses tales nro. sex.

Capiat unam omni hora. Continuetur in vini usu. Dein ad vespertas

℞. Tincturæ cantharidum unciam dimidiam.

Illiniatur ad crura & ad lumbos.

Die 89. — Urinæ libras 12 minxit. Alvum semel deposuit.

Repetatur frictio cum tinctura cantharidum; dein:

℞. Tincturæ cantharidum guttas tres.

Aquæ cinnamomi unciam dimidiam.

Dentur doses sex. Capiat more solito.

Die 90. — Urinæ pondus est 14. libras. Repetatur tinctura cantharidum, & dentur vini optimi libræ duæ, malacensis vero uncia sex.

Tinctura cantharidum continuata fuit absque ulla utilitate usque ad diem 97 morbi. Nullus ad renes dolor observatus est, quamvis dosis tincturæ usque ad 80 guttas in die ascenderet. Hoc tempore etiam vesicantia ad lumbos absque morbi levamine applicita fuere.

Die 97. — Cum nulla utilitas ex cantharidum tinctura observata sit, sequentia propinata fuere.

℞. Decocti chinæ uncias decem.

Gummi kino vitello ovi soluti drachmam unam cum dimidia.

Capiat more solito.

Continuet in vino.

Continuavimus in gummi kino usque ad diem 107 morbi, & quamvis magna dosi exhiberetur nempe ad unciam unam cum dimidia in die, attamen ægrotus nullum levamen habuit; imo res in pejus quotidie ruebant. Quare ad alia transivimus remedia.

℞. Cupri ammon. granum unum.

Sacchari albi scrupulum dimidium.

M. Capiat ter in die dosin talem.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Extracti corticis ejusd. drachmas duas.

Mucilag. arabici unciam unam.

Capiat more solito.

Continuetur in vino.

Hæc remedia per tres alios dies, nulla subsequente in morbo mutatione, assumpsit miser, qui, quum singulorum pharmacorum inutilitatem videret, propriam petiit domum. Ibi pauco tempore elapso, vitam cum morte mutavit.

C A P U T IX.

Hydrops.

Ex quatuor ægrotantibus, quos, *Ascite* adfectos, in clinico instituto pertractavi, unius tantum historia memoratu digna mihi videtur. Cunctos hosce ægrotos, hydrope a causa locali producto adfectos fuisse, vix dubito. Docet id sectio cadaveris ægri, cujus postea historiam proferam, ac omnium remedium, quæ adhibita fuere, inutilitas; quare tres ex infirmis ob morbi nimiam durationem domum, morbo adhuc detentos, mandavimus;

Præter hydropem illum, cui vitium quoddam locale anſam porrigit, duo alia hujus ægritudinis genera admittenda eſſe cenſeo. Non enim unus quiſque hydrops, qui a morbo totius ſyſtematis originem ducit, *debilitatis* eſt effectus. Hanc ſcilicet tum *Brunonis*, *) tum *Weikardii* **) ſententiam, duce experientia, meam facere haud poſſum. Non tam rari ſunt *hydropes vere ſthenici*, in quibus auxilia antiphlogiſtica, imo hinc inde ipſa venæ ſectio, requiruntur. In clinico inſtituto pluribus abhinc annis ſcœminam aſciticam, vino potius deditam, quæ antea excitantium ſub uſu de die in diem in pejus ruebat, venæ ſectione repetita ſanatam obſervare mihi licuit. Nuper a patre optimo in clinicum inſtitutum Ticinenſe puella anasarca detenta ſuſcepta eſt, cujus morbus a corroborantibus manifeſte augebatur. Propinato cremore tartari, nitro, urinæ mox fluxerunt, atque brevi temporis ſpatio convaluit. Hydrops ille qui ſæpe ſcarlatinam ſequitur, non rara ſolius venæ ſectionis uſu curationem admittit ***). Frequentius, quod omnes fatentur, *Anasarca*

---

*) Elem. med. Brun.

**) Weikard. Med. pract. Handbuch p. 276.

***) Borſieri Inſtit. Med. Vol. II. §. 90. — Avviſi ſopra la ſalute umana. T. III. — Comment. de hodiernis Etrusca Clinica, Joan. Calvi. —

indolem inflammatoriam assumit. Videtur autem hoc ipsum non tam sæpe ab ipso morbi initio, quam sub ejus progressu contingere. Miri hujus phœnomeni causa ex duplici ratione mihi pendere, videtur. Præter illud enim, quod a dispositione phlogistica aquæ inter cutem & carnes colligi possint; possunt & hæ ipsæ majori copia stagnantes, in hominibus aliquomodo adhuc in phlogosin dispositis, tum *extensione solidorum*, has aquas continentium, tum *compressione vasorum* copiosorum, qua sanguis aliena in vasa dirigitur magis, stimulum inflammatoriæ adfectioni faventem inducere.

Omnes igitur hydropes, qui causam localem minime agnoscunt, pariter ac cæteros morbos, in *phlogisticos* & in *asthenicos*, dividerem. Hos ultimos illis longe frequentiores esse, nemo negabit. In hydrope phlogistico singula evacuantia, uno verbo debilitantia proficua cernuntur; in illo vero, cujus causa in debilitate posita est, hæc remedia cane pejus & angue fugienda sunt. Omnia ab excitantibus tunc expectare debemus. Cum cortice peruviano & radice serpentaria virginiana hydropem in nosocomio Ticinensi cito sanavi. Alteri ægroto ope unguenti mercurialis, porrecto simul vino lautoque victu, sanitatem restitui. *Nullum hinc datur remedium spe-*

cifice diureticum. Ubi lotium ob diathesin phlogisticam non recte procedit, ibi debilitantia, contrario in casu, scilicet ubi atonia urinæ secretionem perturbat, tonica, diureticam virtutem exercent.

Minime tamen negaverim, quædam pharmaca præter stimuli, quo super universum corpus agunt, rationem, aliquam corporis partem magis afficere, ac ibidem precipue actionem suam exserere. Hac ipsa de causa *scillam marinam, digitalem purpuream, mercurium*, aliaque, dum de hydropis asthenici curatione agitur, cæteris excitantibus, quæ totum systema æquali vi afficiunt roborantque, anteposenda sunt. Summam horum remediorum virtutem, simul aliis roborantibus porrectis, ac præsertim concessio victu animali cum vino, non semel compertus sum. Ubi vero hydrops a causa locali producitur, omnia auxilia, sive antiphlogistica, sive excitantia inutilia prorsus evadunt. Casus hic eheu! nimis sæpe curantibus sese offert. En ejusdem luculentissimum exemplum.

HISTORIA. *)

Joseph Birolì juvenis 22 circiter annos natus, bachanalium tempore vix præterlapso,

---

*) Hanc historiam D. Doct. *Celsus Ciani Senensis* descripsit.

postquam largam vini copiam, ac magnam carnis sale conditæ portionem ingurgitaverit, derepente a vomitu correptus est. Dolores circa regionem iliacam sinistram adfociati sunt emesi. Febris quæ sub hisce rerum conditionibus quoque in conspectum prodiit, paucos post dies, sponte infimul cum vomitu & abdominis cruciatibus disparuit. Per quatuor circiter dies secunda valetudine æger gavisus est, quo tempore elapso, singula vix memorata symptomata rediere. Post biduum vero iterum vomitus disparuit, remanente tamen febre quæ ægrum per viginti dies detinuit. Accersitus chirurgus venæ sectionem instituit, qua peracta, faciei, extremitatum inferiorum tumor in conspectum venit. Inflatum paulo post & abdomen, adparente simul diarrhœa. Sitis de die in diem augetur, imminuitur vero lotium. Idem chirurgus sal amarum aliaque debilitantia propinavit. Hydrops tamen quotidie major fiebat. Tussis, quæ cum sputis non sanguineis absolvebatur, accessit. Respiratio expedita erat, hinc inde tamen æger palpitationem cordis patiebatur. Duos menses sub tali statu domi trivit, quo tempore elapso, clinicum institutum die 11. Maii ingressus est. Totius corporis anasarca mox observavimus. Venter valdopere ob aquas tumebat. Cordis creberrimi ictus multum ir-

regulares cum pulsu nequaquam corresponde-
bant. Respiratio vero semper facilis compa-
ruit. Cutis sicca, calor naturalis, pulsus par-
vi, debiles valdeque frequentes, tussis cum
excreatu, sitis magna, ac urinæ parcæ, fere
nigræ. Diarrhœa continuabat.

¶. Decocti corticis peruviani uncias no-
vem.

Aquæ menthæ uncias duas.

Oxymellis squillitici unciam unam.

M.

Capiat omni hora unciam unam.

Diæta 3. cum vini libris duabus.

Mane 12. Maii. Noctu paululum dormi-
vit, ter alvum deposuit, urinæ non multæ,
pulsus non tam debiles.

¶. Decocti corticis peruviani uncias no-
vem.

Extracti corticis ejusd. drachmas duas.

Liquor. anodin. drachmas tres.

Oxymellis scillit. unciam unam.

M.

Capiat ut supra.

Vespere. Urinæ auctæ sunt, bis alvum
deposuit.

Repetatur medicina.

Mane 13. Urina augetur, tussis increvit.
Repetatur medicina.

Mane 14. Febricitat, pulsus durus, calor cutis auctus. Quum a methodo eccitante potius damnum conspeximus, seposito vino, ac diæta animali prohibita, *cremorem tartari cum nitro* porreximus.

Vespere. Alvum ter deposuit, pulsuum frequentia minor, calor cutis quoque imminutus.

Nil præscriptum est.

Mane 15. Diarrhœa increvit, vomitum semel passus est. De summa debilitate conqueritur.

R. Decocti cortici peruviani.

Emulsionis arabicæ $\overline{aa}$. uncias sex.

M.

Capiat omni bihorio uncias tres.

Instituatur *Paracenthesis*.

Vespere. Paracenthesis ope XXIII. libræ aquæ eductæ fuere. Tussis ac febris auctæ. De sat magna anxietate æger conqueritur.

Continuetur in medicina.

Mane 16. Nil novi.

Repetatur medicina.

Illiniatur unguentum mercuriale ad drachmam dimidiam.

Mane 17. Urinæ auctæ; alvum non deposuit,

Repetantur singula.

Mane 18. Noctu dormivit, urinæ copia eadem, sed venter iterum intumescit.

Repetantur singula.

Mane 19. Venter jam pristinam molem acquisivit, ter alvum deposuit, stupidum cum pulsu valde frequente, parvo ac inæquali ægrotum conspeximus.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Aetheris vitriolici drachmam unam.

M.

Capiat omni $\frac{1}{2}$ hora unciam dimidiam.

Habeat vini rubri libras duas.

Vespere. Cibum evomuit; cæterum nil novi.

Repetatur medicina.

Mane 20. Post hesternam visitationem æger pessime se habuit. Comparuit nempo summa anxietas, ac respirandi difficultas, sub qua facies nigrescebat.

℞. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Spiritus nitri dulcis drachmas duas.

M.

Capiat ut supra.

℞. Vini Malacensis uncias sex.

Vespere. Anxie ac summa cum difficultate respirabat.

Mane 21. Omnia in pejus ruunt. Revera post trihorum a visitationis tempore, æger cadaver erat.

Historia sectionis.

Thorace lege artis aperto, mox infra sternum oculis se obtrudit tumor prægrandis, fluctuans, totam fere thoracis cavitatem replere visus. Pulmones mole naturali longe minores ab hoc tumore quasi compressi in posteriorem cavi partem confugiebant, sed sani, substantia integri, neque ad superficiem inflammatis; his elevatis ad fundum utriusque pleuræ, sacci purulenta aqua repleti deprehendebantur, aßi quantitate per exigua.

Tumorem illum nunc accuratius perspectum pericardium esse constabat, ingenti modo expansum, ita ut adjacentibus partibus rescissis pondus librarum XI. æquaret. Illa dein pericardii portione, quæ centro tendineo diaphragmatis adhæret, cauta manu dissecta, purulenta materies magna vi ad libras circiter sex erupit,

Effluxo e pericardio liquido, ejusdemque pariete antica a septo transverso abscissa & in superiora conversa (ut in tabula ænea conspici licet): rarissimum adstantes mirari phænomenon potuerunt: tota enim, & amplissima pericardii cavitas vacua se ostendebat, sine ullo cordis vestigio.

Erat enim cor ope lymphæ coagulabilis quæ vigente inflammatione secreta fuit, ad posteriorem pericardii partem arcte agglutinatum, & ad anteriora a pseudomembrana ita obductum, ut oculis sese absconderet.

In abdomine nihil notatu dignum aut ad rem pertinens detectum est, si hepar excipias mole auctum & partibus vicinis hincinde morbose concretum.

CAPUT X.

Morbi convulsivi.

Vetula asthmate convulsivo, omni fere hyeme redeunte, jam a nonnullis annis laborans, in clinicum institutum cum symptomatis quibusdam hydrothoracis recepta est. Incaustum ibi *gummi ammoniacum*, *decoctum corticis peruviani*, *opium*, aliaque excitantia seu, ut vulgo dicunt, antispasmodica adhibuimus, nam misera post quindecim circiter dies obiit.*)

Puellam epilepticam per mensem cum remediis excitantibus ita tractavimus, ut paroxysmi, licet hinc inde in conspectum sese prodidissent, longe tamen rariores ac mitiores minusque diuturni redditi fuerint. Aegrotata tunc sponte, nobis nolentibus, nosocomio valedixit.**)

Præter allatos ægrotantes, nullus morbo convulsivo detentus clinicum institutum ingressus est, si puellam diro singultu chronico adfectam excipiam, quem, inutiliter adhi-

*) Hanc historiam conscripsit Jacob. Giovanelli tirolensis.

**) Hanc historiam conscripsit D. D. Joannes Nicolini Mediolanensis.

bitis prius *opio*, *moscho*, *æthere*, *castoreo*, *valeriana*, *assa foetida*, *cortice peruviano* tandem tum *floribus Zinci* perfecte sanavi, cujusque historiam utpote attentione medicorum dignissimam nunc exponere aggredior.

HISTORIA. *)

Orphana a prima nativitate, miserrimam vitam in ediam inter & febres intermittentes, usque ad decimum secundum ætatis suæ annum, perduxit, quo tempore in orphanotrophium pie suscepta est. Ibidem vix pristinum vivendi modum cum meliori commutavit, nam ad labores, debili puellæ compagini minime accommodatos, coacta, victu haud nutriente utens, non raro verberibus cæsa, pathematibus animi deprimantibus vexata, de die in diem magis magisque debilitabatur. Sub hac rerum positione puella ad decimum septimum ætatis suæ annum, cathamena parva copia ac irregulariter quovis fere tertio mense passa, perducta est. Tunc temporis, mense scilicet septembris anni 1794, a dolore punctorio valde acuto, ad thoracis latus sinistrum, inter quintam ac sextam costam veram sedem suam figente,

---

*) Hanc historiam D. D. *Alexander Moresehi* Mediolanensis conscripsit.

prehendebatur. Dolori huic, febris quædam lenta, nunc more continuarum, nunc sub intermittentis specie, ingrediens, successit. Mense novembris ejusdem anni, ne quid mali deesset, perseverantibus dolore illo ac febre, *singultus* oritur, qui diu noctuque graviter admodum sæviens, fractas ægrotæ vires magis magisque imminuit, dolorisque illius sensum longe plus adauxit.

In auxilium (potius in perniciem) vocato medico, venæ sectiones instituuntur, ac repetito alvum ducentia remedia consuluntur. Quum ab hac methodo nil boni observaretur, imo quum quotidie puellæ salus in pejus rueret, denique *moschus*, *ippecacuanha*, *opium*, *vesicantia*, nec non sic dicta *anthelmintica* aliaque incassum præscripta fuere. Nono, a febris ac doloris ingressu, mense, septimo vero singultus, clinicum institutum, die 14. Maii, anni 1795 ad vesperras, sequentia offerens, petiit.

Vehemens singultus, suffocationem non raro minitans, qui in platea, centum circiter passibus a nosocomio distante, a prætereuntibus persentiebatur, ægrotam incredibili vi, ita quidem convellebat, ut sæpe vix loqui poterit. Dolor thoracis abhinc non parum augebatur. Abdomen molle.

Caput intense dolebat, ac de aurium tinnitu oculorumque obnubilatione misera valde opere conquerebatur. Adspectus ægrotæ erat cachecticus, cutisque albissima observabatur. Facies interim hinc inde, præsertim vero sub paulo fortiori singultu, valde ruhebat. Pulsus parvi ac frequentes admodum erant. Nulla febris observata est. Debilitas totius systematis clare nobis necessitatem methodi excitantis monstrabat, quin ab ipsa multum expectare nobis liceret: cum de vitii organici presentia, ob morbi longitudinem ac inutilitatem remedium antispasmodicorum, quæ ab altero medico adhibita fuere, non inconsulto suspicio alimentaretur. Nihilominus sequentia propinavimus:

R. Emulsionis arabicæ uncias sex.

Hauftus narcotici uncias tres.

M.

Capiat omni dimidia hora coch-

leare unum.

Diæta

3.

R. Infusi chamomillæ uncias sex.

Affæ foetid. vitel. ovi solutæ
drachmam unam.

Detur pro clyfiere. Injiciatur omni

trihorio dosi similis.

Die 19. Maii. *Mane.* Nox infomnis fuit,
& dolor eadem vi continuabat. Singultus fre-
quentia, sed non vi imminutus.

Repetatur medicina; augeatur tamen
hausus narcoticus ad uncias quatuor.

Repetantur enemata & diæta.

℞. Vini Malacensis uncias septem.

Hora I. pomeridiana. Singultus adeo in-
crevit, ut, de vita ægrotantis timentes, sequen-
tia præscripserimus.

℞. Aquæ cinnamomi uncias duas.

Laudani liquidi Sydenhami scrupulum
unum.

M.

Capiat omni quinto minuto cochleare
dimidium.

℞. Decocti corticis peruviani uncias sex.

Laudani liquidi Sydenhami scrupulum
unum.

Detur pro clystere. Dentur doses tales
Nro. III. injiciatur omni hora dosis.

Medicinam evomit; quare omni hora
granum unum opii in pilula porrigebatur.
Dein

℞. Linimenti volatilis uncias tres.

Illiniatur abdomini.

Hora IV. Iterum vomitum passa erat, singultus tamen imminutus fuit; quare cibum ex ovo, vino, ac saccharo paratum propinavimus.

Vespere. In eodem statu invenimus ægram.

℞. Opii puri grana sex.

Mosch. optimi.

Extracti corticis peruviani ꝑā. drachmam dimidiam.

M.

F. cum syrup. simpl. massa. pil. divid. in XXX. p. æq. cap. nro. III. omni hora.

℞. Vini malvatici uncias sex.

Renoventur clysmata, & cibus ille ex ovis. Habeat præter diætam tertiam, dimidiam pulli partem, cum vini rubri libris duabus.

Mane 20. Noctu per trihorium dormivit, ac singultus valde mitis observabatur, rediit vero ipse, revertente die, nova vi. Dolor pectoris ille cum abdominis cruciatibus miseram quoque detinebat.

Repetantur pilulæ, augeatur moschi dosis ad grana LX. Repetantur singula, ac fomentationes emollientes ad abdomen applicentur.

Vespere. Aliquantisper melius se habebat, Continuetur in pilulis, Dein

℞. Aquæ cinnamomi.

Haustus narcotici $\overline{aa}$. uncias quatuor.

Capiat omni hora cochleare unum. Re-
petantur reliqua.

Mane 21. Nox placida fuit. Dolores ad
pectus atque ad abdomen imminuti. Singul-
tus tam vi quam frequentia minus vehemens.
Alvus semel laxata. Adspectus quoque melior.

℞. Aquæ cinnamomi.

Haustus narcotici $\overline{aa}$. uncias quinque.

Extracti corticis peruviani drachmam
unam.

M.

Capiat omni $\frac{1}{4}$ horæ cochleare unum.

Repetantur reliqua & vini malvatici un-
ciæ novem.

Vespere. Singultus jam a trihorio valde
exasperatus. Aegrotæ medicinam, a qua
pondus ad ventriculum persentit, ægre assu-
mit, ac de vertigine conqueritur.

℞. Aquæ cinnamomi uncias quatuor.

Haustus narcotici uncias sex.

Capiat ut supra. Repetantur cætera.

Mane 22. Maii. Hac nocte singultus &
dolores non adeo molesti, ut heri vespere,

fuere. Bihorium placidus somnus perduravit. Omnem assumpsit medicinam. Pulsus naturalis.

Repetatur medicina, cui adde moschi optimi drachmam semis.

Continuetur in victu &c.

Vespere. Quum e lecto surgere voluisset, vertigines passa est. Cæterum eodem modo se habet.

Repetantur omnia.

Mane 23. Nox fuit insomnis, dolores ventris post enematum applicationem, insimul cum illo thoracis ac singultu, recrduere. Seponantur clysmata.

R. Haustus narcotici uncias octo;

Aquæ cinnamomi uncias sex.

Moschi optimi scrupulum unum.

Capiat more solito.

Ingrediatur ægra balneum ad grad. 29.
Reaum.

Vespere. Pluries in balneo syncopen passa est. Cætera eodem modo.

Continuet in omnibus.

Mane 24. Aliquantisper nocte elapsa dormivit, dolores infimul cum singultu remiserunt.

Repetantur singula.

Vespere. Nova vi continuat impetuosus singultus.

Continuet in præscriptis.

Mane 25. Dormivit, summamque capitis gravedinem accusat. Singultus vix aliquomodo remisit.

Vespere. Eodem modo.

Continuet in medicina.

R. Infusi chamomillæ uncias sex.

Assæ foetid. vitello ovi solutæ drachmam unam.

M.

Detur doses tales nro IV. Injiciatur una omni quatrihorio.

Mane 26. Hac nocte aliquantisper quievit, & quum ægrorum custos evigilare eam noluerit, omnia remedia haud assumpsit, quæ de causa iussimus, ut reliquam medicinam sumeret. Diætam eandem semper concessimus.

Vespere. De ardore stomachi conqueritur. Cætera symptomata præsertim vero dolor ille eadem ratione continuant.

R. Emulsion. arabicæ libram unam.

Capiat paulatim.

App. vesicans ut rubefac. sub mamma sinistra.

Mane 27. Fere nunquam dormivit, ob doloris intensitatem ac singultus vim. De summa debilitate conqueritur.

R. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Castor. drachmam unam.

Aquæ cinnamomi.

Syrup. papaver. alb. ꝑ̄a. unciam unam.

Capiat omni hora unciam unam.

Appl. thorac. cucurbitulæ siccæ nro. x.

Injic. clyst. ex assa fœtid.

Vespere. Non assumpsit omnem medicinam, cætera symptomata ac dolor remisere. Alvus bis laxata.

Capiat reliquam medicinæ partem.

Mane 28. Omnia in melius. Bene dormivit, ac singultus imminutus est.

Repeatur medicina. Continuetur in reliquis.

Vespere. Summus capitis ac ventris dolor. Singultus maxima vi urget.

Repetatur medicina. Injiciatur clyster ex assa foetida.

Mane 29. Eodem modo misera se habet. Repetatur medicina.

Vespere. Nil mutatum.

Repetatur medicina.

Mane 30. Nunquam nocturno tempore dormivit, violens singultus ita continuavit, ut oculos per minutum claudere haud potuerit. Alvus aperta, sed dolores abdominis continuant. Rebus ita se habentibus, considerata morbi longitudine, remediorumque inutilitatem, ægrotantem utpote incurabilem ad orphanotrophium remittendam esse existimavimus, quum unus ex commilitonibus*), usum *florum Zinci* proposuerit. Illius consilio, sine magna in hoc remedium fide, annuentes, sequentia propinavimus.

℞. Florum zinci granum unum.

Sacchari albi scrupulum unum.

M.

Fiat pulvis: dentur doses tales nro. II.

Capiat unam mane alteram ad vespervas.

---

*) A. D. Adolph Otto germanus.

Vespere. Singultus tam vi, quam frequentia aliquantisper est imminutus, dolores etiam quodammodo remiserunt, quievit, sed vertiginibus hinc inde adfecta est.

Repetantur pulveres.

Mane 31. Hac nocte melius se habuit. Singultus magnopere imminutus est, nec ventris dolores adeo ut alias urgent, alvus vero jam a quatuor diebus clausa.

Repetantur pulveres. Auge dosin flor. Zinci ad grana tria.

Injiciatur clyster ex assa foetida.

Vespere. Alvus laxata. Tantum semel aut bis omni hora singultum sat levem patitur. Aspectus melior fit.

Continuetur.

Mane 1. Junii. Placide per totam noctem dormivit, singultus admodum rarus, sed quando insurgit, vehemens est. Dolor punctorius pectoris, ac abdominis cruciatus protinus disparuere. Alvus laxata.

Repetantur pulv. auge flor. Zinci dosin ad grana sex.

Vespere. Singultus relate ad vim remisit.
Cæterum nil novi.

Continuet in singulis.

Mane 2. Bene noctem transegit. Singultus fere extinctus est.

Repetantur pulveres. Habeat ter in die uncias tres decocti corticis peruviani.

Vespere. Res optime procedunt. Decoctum chinæ nauseam ac stomachi ardorem produxit, quare eodem seposito, haustus narcoticus ad uncias tres præscriptus est.

Mane 3. Vix decumbens singultit; placide quievit, dolores abdominis iterum hinc inde insurgunt. Alvus clausa.

Repetantur pulv. auge flor. Zinc. dosin ad grana novem.

℞. Decocti chinæ uncias novem.	{ Injiciatur clyster, more seposito.
Syrup. corticis aurant. unciam unam.	
Capiat ter in die uncias tres.	

Vespere. A pluribus jam horis singultus non insurgit, alvus soluta est. Decoctum chinae minime ardorem stomachi produxit.

Continuetur. Habeat diætam IV. cum no. I. *Zambajone.*

Mane 4. Singultus in totum disparuit; dolor sub mamma sinistri lateris lancinans ægram excruciat, ac tota nocte insomnem detinuit. Pulsus aliquomodo frequentes, ac pleniores videntur.

Continuetur in decocto corticis.

R. Pulv. flor. Zinci grana novem.

Sacchari albi scrupulos duos.

M.

Divid. in V. p. æq. cap. omni trihorio unam.

Vespere. Dolor ad pectus disparuit & omnia in melius.

Aegrotā ab illo tempore eadem cum methodo pertractata est usque ad finem mensis Junii, quo tempore sanata prorsus ac robusta nosocomium dereliquit; & nunc jam per annum optima gaudet valetudine.

CAPUT XI.

Lues venerea.

Quum in clinicum institutum chirurgicum quamplurimi ægroti venerei a celeberrimo illius instituti Professore, *Antonio Scarpa*, recipiantur, tyronesque sic satis, circa hujus morbi naturam ac curationem edoceantur, paucos lue detentos ægrotantes apud nos pertractari mos est. Ego tamen septem ægrotos syphilide adfectos, in clinicum institutum cui præfixus eram, suscepi, qui singuli, præter sceminam quandam, varias ob rationes ante curationem perfectam ad suos missam, sanati e nosodochio egressi sunt.

Varias præparationes mercuriales, præfertim vero *mercurium sublimatum corrosivum* opio nuptum, in ægrotis non adeo sensibilibus, ac in illis qui nullam pulmonis labe præseferrebant, summo cum fructu adhibui. Sequenti formula utor:

℞. Mercurii sublimati corrosivi grana
quatuor.

Solve lege artis. Adde

Opium puri grana duodecim.

Extracti corticis peruviani scrupulum
unum.

M.

Fiat cum syrupo simplici massa pilular. quam divide in XVI. partes æquales.

Ab initio dosin unam vel alteram quaque die, aqua solutam, propino. Si stomacho jejuno cardialgia oriatur, tunc pilulæ jentaculum præmittere jubeo, quo fit, ut imminuta hujus organi sensibilitate, remedium facilius perferri ab ægroto possit. Sub morbi decursu demum non raro tres doses, rarissime vero quatuor, sumendas suadeo. Quo tempore sublimatum præscribo, semel tantum cholicam abhinc ortam observavi, quæ tamen exhibito primum sic dicto *hepate sulphuris* absque levamine, dein emulsionis arabicæ sub usu, cui parvam opii dosin adjeci, cito disparuit. Rarissime salivationem sub præparatione mercuriali de qua loquor, ortam esse conspexi.

Nunquam morborum venereorum curationem *soli* mercurio confido; constanter enim opium, balnea calida, corticem peruvianum, diætam, lautam, vinumque, ægrotantibus consulere sum usus.

An luis perfectam sanationem, absque mercurio, excitantium sub usu, obtinere queamus, ardua est quæstio. Quam nunc exponere aggredior historia, affirmative potius respondet. Lectori benevolo, hanc ut ipsam accurate examinet ac videat, an revera a lue adfecta

ægrota fuerit, relinquo. Ego enim id solum sancte asserere possum, fœminam nunquam mercurium assumpsisse, & a morbo venereo, nisi valdopere fallar, sanatam fuisse.

HISTORIA. *)

Rosa Ragni ex S. Alessio, Domenico Presi Papiensi nupta, triginta annos nata, parce menstruata, semper hucusque secunda valetudine gavisa est. Mense Novembris anni 1794, quo tempore maritus blennorrhœa laborans in nosocomio degebat, & ægrota nostra ab eodem morbo sese prehensam vidit. Præter consueta blennorrhœæ symptomata, ulcera ad genitalia comparuere, quæ tamen paucos post dies, nullo adhibito medicamine, evanuerunt. Continuante æqua vi profluvio e genitalibus, amica quædam, ægrotæ nostræ consilium dedit, ut balneo tepido pedes quotidie comitteret. Tria sic adhibita balnea, fluxum, omniaque symptomata sistentia, spem miseræ, de recuperata valetudine offerebant. Verum mox sub molestissimo pruritu maculæ rosæ, glabræ, a lecti calore copiosius prorumpentes, absque cutis desquamatione dispa- rentes, ad pectus, inguina, antibrachium,

---

*) A D. Doct. *Faustino Perini* Mediolanensi descripta.

coxasque effloruere. Hisce sensim sine sensu bubo in inguine sinistro, motum impediens, valdeque dolens, adsociatus est. Quindecim circiter ante dies, præter symptomata hucusque memorata, dolores ad scapulas, brachium & genu sinistrum, noctu sese exacerbantes, sese prodiderunt. Die 17. Januarii anni 1795 in clinicum institutum suscepta ægra sequentia nobis obtulit.

Pudenda scilicet levi phlogosi correpta, & muco cooperta sunt. Ulcera nulla. Mingendo, ardorem persentiebat. Bubo eodem modo sese habens, sub compressione valdè opere dolebat. Fauces aliquantisper dolore ac rubore adficiebantur, ulcera tamen ibidem non comparuere. Cutis efflorescentia rubrum, sed pallidum colorem, præseferebat. Propinavimus sequentia:

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Laudani liquidi Sydenhami guttas quin-
decim.

Syrupi corticis aurant. unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio uncias duas. Ingre-
diatur balneum calidum ad 29 gr. ther. Reau-

mur. Applicetur buboni cataplasma ex lacte
e mica panis confectum.

Diæta tertia.

Vespere. Fassa est, dum in balneo hære-
bat, se melius ac facilius brachia movere po-
tuisse. Dolores moderati fuerunt. *Capiat bi-
nis vicibus haustus narcotici uncias duas.*

Mane 19. Bene dormivit, dolores mi-
tiores sunt, aliqua irritatio, tensio & durities
apparet in inguine dextro, quin glandulæ
moles aucta sit.

℞. Decocti corticis peruviani uncias no-
vem.

Laudani liquidi Sydenhami guttas vi-
ginti.

Syrupi papaveris albi unciam unam &
semis.

Capiat ut supra.

Linimentum volatile buboni dextro, sinistro
vero, cataplasma anodinum, imponatur.

Repetatur balneum ad grad. 24. *Reaumur.*

Vespere. Conquesta est de balneo nimis
frigido.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat sex vicibus.

Mane 20. Ardor mictionis æque ac flu-
xus disparuerunt. Optime quievit, dolores
minores.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Laudani liquidi Sydenhami scrupulum
unum.

Syrupi corticis unciam unam & semis.
M.

Capiat ut supra.

Repetatur linimentum, & balneum ad 30 grad.

Vespere. Vestigia exanthematis vix ad-
sunt.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Capiat more solito.

Instituantur frictiones cum panno laneo ad
brachium dextrum.

Mane 21. Dolores minores, bubones
paulum decrescunt; sed infarciuntur glandulæ
fere omnes ad collum.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Laudani liquidi Sydenhami guttas tri-
ginta.

Syrupi corticis unc. unam cum dimidia.

Repetantur cætera.

Vespere. Doloribus ad calcaneum conflic-
tata fuit. Cætera in melius.

℞. Haustus narcotici uncias tres.

Mane 22. Optime quievit; fassa est se ante pubertatem scrophulosam fuisse. Dolor capitis & proclivitas in somnum paulisper augentur, dolores tamen imminuuntur.

Repetatur medicina heri mane præscripta.

Habeat vini optimi libras duas.

Vespere. Sub magnis abdominis doloribus, alvum deposuit abundanter.

Repetatur haustus narcoticus.

Mane 23. Capitis opressio & aliqua in somnum, sed non molesta, proclivitas cum gingivarum irritatione. Dentes vacillant sub masticatione.

Repetantur singula ut heri mane.

Vespere. Dolor capitis continuat, glandulae colli & inguinum adhuc tument.

Repetantur præscripta ut vespere.

Mane 24. Nox bona. Bubo incipiens in dextero inguine fere in integrum dissipatus est. Appetit.

Repetantur omnia ut mane.

R. Vini malacensis uncias sex.

Diæta quarta.

Vespere. Capitis opressio cum proclivitate in somnum urget, dolores tamen minores.

Repetantur singula ut vespere.

Mane 25. Nox bona. Circa matutinas horas tussis cum copioso scretu insurrexit; dolores mitiores, ita ut absque gravi incommodo vestes ponere & deponere possit. Bubo dexter fere in integrum disparuit; sinister vero multo imminutus: tumor ad glandulam parotidem, pariter ac efflorescentia ad cutem evanuerunt.

Repetantur omnia.

Vespere. Nil novi.

Mane 26. Nox inquieta, levis accessit febris, quæ cum calore quem secutus est sudor, incepit: scretus copiosus aliquibus sanguineis striis tinctus; cætera eodem modo. Caput dolet, noctu artuum dolores molestissimi fuerunt.

R. Decocti corticis peruviani uncias novem.

Hauftus narcotici uncias quatuor.

Capiat omni $\frac{1}{4}$ horæ cochleare unum.

Repetantur balneum, linimentum volatile, frictiones cum panno laneo, & vinum malacense.

Diæta quarta.

Vespere. Tussis hodie mitis fuit absque scretu, ambulavit extra nosocomium, nec dolores exacerbati fuere, pulsus frequentes.

Repetantur omnia.

Mane 27. Aliqua febricula noctu in conspectum venit; tussis cum scretu absoluebatur: sudavit profuse præsertim ad caput, quod dolet. Artuum dolores mitiores, bubones fere subsiderunt, debilitas aliqua.

Repetatur medicina ut mane, cui adde sacchari drachmas duas.

Repetantur externa remedia.

Vespere. Tempore prandii fere in lipothymiam incidit, sudavit in balneo.

Repetatur medicina ut vespere.

Mane 28. Sudavit, tussis minus quam antea viget, dolores ad calcanea accusat; nunc bene se habet, sed debilis est, parum appetit.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Extracti corticis ejusdem drachmas tres.

Haustus narcotici uncias quatuor.

Sacchari albi drachmas tres.

Capiat ut supra.

Repetantur externa remedia & diæta.

Vespere. Sudavit in balneo.

Repetantur singula ut vespere.

Mane 29. Parum hac nocte dormivit ob vicinæ ægrotantis inquietudinem, sed quod mirum, dolores parum vel nihil exacerbabantur; sudavit quamplurimum, non tussit, aliquis capitis dolor, colli glandulæ lymphaticæ volumine auctæ.

Repetantur omnia ut mane.

Vespere. Sudavit quamplurimum & sudat nunc; cephalæa imminuta, dolores vix ægram molestant, alvum parce deposuit sub magnis conatibus.

Repetantur singula.

Assistens instituti clinici chirurgici, D. *Branca*, mihi narravit, hujus fœminæ maritum, qui decumbit in alio nosocomii Cubiculo, vera lue laborare, atque ante duos menses circiter in nosocomio cum bubonibus inguinalibus, medorrhœa, epididimitide, ulceribus ad glandem & opthalmia receptum fuisse. Ibi adhibitis frictionibus mercurialibus, opio, aliisque auxiliis, cito sanatus fuit. Domum restituit.

tus, post 15 dies denuo accessit graviore ophthalmia adfectus. Nunc doloribus articularibus noctu exacerbatis, bubone inguinali, qui supurationem lentam minatur, detentus, sub mercuriali cura adhuc versatur.

Mane 30. Sudavit, dormivit, & a doloribus non vexata est.

℞. Decocti corticis peruviani uncias
novem.

Extracti corticis peruviani drachmas
duas.

Hauftus narcotici uncias quatuor.

M.

Capiat more solito.

Ut paucis huic nimis longæ historiæ finem imponam, dicam tantum, ægotam cum hucusque indicata methodo per alterum mensem pertractatam fuisse, quo nempe tempore clinicum institutum perfecte sanata, dereliquit. Gratiâ agendi causa, post quartam circiter anni partem, iterum nos, optima firmaque valetudine quadens ægota, adivit.

CAPUT XII.

Casus varii.

Præter ægrotantes, de quibus hucusque locutus sum, alii non pauci, variis diversisque morbis adfecti, in clinico instituto pertractati fuere. Quum vero limites scopusque hujus operis, ut in tot distinctis capitibus *ide* illis loquar, non sinant, pauca tantum circa morborum, a quibus adficiabantur, naturam ac exitum, in medium proferam.

Apoplexia. Senem, gracili corporis structura incedentem, gravissimis animi pathematibus ante morbi ingressum vexatum, ab apoplexia, quam insecuta est hemiplagia, correptum, cum remediis excitantibus inutiliter, nam post mensem circiter obiit, pertractavi.*) Secto cadavere, in sinistro cerebri ventriculo sat largam feri sanguinei copiam, ex plexu chorroideo pendentem, deteximus, quæ interim mala non pro morbi causa primaria, sed potius pro ejusdem effectu, habita fuere. Methodum excitantem hoc in casu, non auctoritate *Brunonis* ac *Weikardii* (quam tamen

---

*) Hujus morbi historiam D. D. *Venantio Rigamonti* exaravit.

magni facio) ductus, sed quia sana ratio eandem postulabat, adhibui. Causæ enimvero, quæ ægritudinem induxerunt, symptomata quæ ipsam concomitabant, omnia hæc, inquam, asthenicam morbi naturam ultro confirmare mihi videbantur. Gracilis etenim, de quo locutus sum, senex, aerem non parum inquinatum in habitatione angusta ac humida respirabat, atque jam per plures ante morbum dies, de summa debilitate, ac appetitus jactura, conquerebatur. Facies erat pallida, oculi moesti, pulsus tardus, sed durus, uti fere constanter in senectute, quo vitæ tempore vasa facile rigescunt, observatur. Sub hac rerum conditione venæsectionem (quam tamen ideo non in quavis apoplexia improba-verim) indicatam fuisse, certe nemo erit qui dicat. Recte hinc, paucam imo minimam, quæ remanebat, spem, in corticis, arnicæ, ac vesicantium usu, me posuisse, arbitror; quæ auxilia, licet morbum in vitium locale commutatum, sanare non potuerint, nullum tamen detrimentum attulisse, confidenter existimo.

Hepatitis chronica cum febre nervosa incedens. Puer duodecim circiter annorum, jam semel duobus abhinc annis, in clinico hoc instituto ab hepatitide ita quidem liberatus, ut semper aliquem dolorem ac ponderis sensum

in jecinoris regione persentiret, iterum, post cibum calide nimis assumptum, pristinum in morbum incidit, ac provecta jam satis ægritudine meæ commissus fuit curæ. Præter consueta hepatitidis symptomata, dirissimæ febris nervosæ signa præsto erant. Venæsectio a medico alio instituta, morbi manifestum augmentum induxit; quare, omnibus rite perpenſis, methodum excitantem adhibendam esse, statui. Revera sub moschi, opii, vesicantium, sed præcipue sub balneorum calidorum usu, ægrotans brevi temporis spatio sanatus, suam petiit domum. Remanebat vero adhuc durities illa ac ponderisensus in hepatis regione, quæ mala de morbi recidiva timorem nobis incutiebant. Non erravimus: nam post duos circiter menses de repente, nulla evidente causa porrecta, a pristino correptus est morbo, qui interim, adhibita indicata jam methodo, profligatus fuit denuo. Superstitem visceris duritiem cum frictionibus mercurialibus, non sine conspicuo levamine, aggressus sum; sed æger tædio adfectus, cito nimis clinicum deseruit institutum. Ab illo tempore ejusdem bona vel mala fors, incognita mihi mansit.

Phthisis. — Quinque ægrotantes phthisi pulmonali laborantes in clinicum institutum, ea

ductus ratione, suscepi, ut Tyronibus aliqua, omnem medelam spernentis morbi, exempla ante oculos ponerem, simulque eosdem, ne morbum, illi, de quo agitur, aspectu modo similem, pro vera phthisi, errore satis communi, declarent, monerem. Numerum fane non exiguum ægrotantium, qui a medicis parum expertis pro phthificis declarati fuere, hoc morbo non laborasse, iterum iterumque convictus fui. Sola enim totius corporis, præsertim vero pulmonum, asthenica constitutio, frequenter phthisin, a quo tamen morbo toto cœlo distat, mentitur. Gloriantur tunc medici se phthisin curasse, quum revera nil nisi systematis universi, pulmonumque imbecillitatem sanaverint. „Ægrotos non paucos, qui a „phthisi correpti videbantur, sanavi, vera „phthisi autem laborantem, *nec unum* curare „mihi licuit.“ Verbis hic patris optimi, usus sum. Quum vero morbi, de quo loquimur diagnosis primo intuitu tam ardua sit, constanter phthiseos curationem, ne mortis sententiam præpostere pronuntiem, cum remediis excitantibus aggredior. Si tunc per mensem unum aut alterum absque sat conspicuo levamine hanc methodum adhibeam, ægrotum, utpote incurabilem, derelinquo, vel saltem studium omne ad symptomata moderanda, impendo. Hunc ut consequar scopum, opium,

corticem peruvianum, vel lichenem Islandicum, lac vaccinum, vinum, corporis exercitium, victumque nutrientem, propino: quæ singula, licet methodo a Celeb. *Salvadori* commendatæ simillima primo intuitu appareant, ab illa tamen quammaxime differunt. Allatas enim potestates incitantes prudenter ac modica cum vi in usum ducere consuevi; celeb. *Salvadorius* vero illas maximo cum impetu adhibendas esse docuit.

Chlorosis. Hujus morbi, in nosodochiis curatu difficillimi, octo exempla, nobis oblata sunt. Eundem vero cum methodo excitante ita pertractavi, ut singulæ ægrotantes, licet non omnes perfectæ sanatæ, longe tamen meliori sub statu versantes, clinicum institutum deferere potuerint. Chlorosis vix non semper ex debilitate illa, cui stimulorum defectus ansam porrigit, oritur. Vita sedentaria, desiderati amoris privatio, animi pathemata deprimentia, victus parcus, aquosus, quæ toties chlorosin generant, qua enim ratione agunt, nisi debilitatem directam inducendo? Quum vero hac astheniæ in specie corpus humanum valdopere sit sensile sive excitabile, parumque stimuli perferre queat; caute admodum a medentibus indicata pharmaca roborantia porrigenda sunt. Solum cor-

ticis peruviani frigidum infusum sub hac rerum positione sæpe magnas jam turbas concitat. Idem de vino aliisque roborantibus, præsertim vero de opio, quod pharmaci genus, ob nimium, quo agit, stimulum, chlorosi rarissime accomodatum mihi saltem videtur, dicas. Minima hujus remedii dosis hic, uti in reliquis a recta debilitate pendentibus morbis, temulentiam, vertigines, sanguinis e naribus stillicidium, aliaque morbose phænomena facili negotio generat. Chlorosis hinc curationem, ab initio saltem, cum exiguo admodum stimulo inchoandam esse, unicuique expertus consulo. *Elixir acidum Halleri*, in quo medicamine nimia alcoholis irritandi potestas, nescio qua demum ratione, ab adjecto acido sulphurico infringitur, hisce in casibus cæteris omnibus pharmacis anteponendum, duce experientia, puto. Sequenti formula utor :

R. Aquæ fontis uncias decem.

— — florum aurantiorum unciam dimidiam.

Elixirii acidi Halleri drachmam dimidiam.

Syrupi violarum unciam unam.

M.

Capiat omni bihorio uncias duas.

Si ægrota stimulum ab hoc medicamine illatum perferre queat, post aliquos dies elixirii dosin adaugeo, vel eidem novam quantitatem spiritus vini rectificati superaddo. Deleta hunc in modum nimia excitabilitate, seu alio verbo, aucta corporis stimulum recipientis capacitate, sensim sine sensu corticis chinæ decoctum aliaque fortiora stimulantia propino. Tunc nempe (communi scilicet methodo) *ferrum*, quod ab initio morbi a ventriculo admodum debili, atque a machina nimis sensibili, perferri haud potest, exhibeo. Aliqua enim in primis viis subactione, & solutione martialia utique indigent, quæ si ob harum partium imbecillitatem rite perfici non possint, plurimis molestiis, præsertim vero ructibus nidorosis, stomachi oppressioni, anasam porrigunt. Ad ista vel arcenda vel tollenda salutis incommoda, aromatica, cinnamomum puta & alia, non ubique sufficiunt, quum sæpe sæpius illa calorem augeant, totumque systema nimis irritent. Ipsa adeo *tingtura martis pomata*, ut vocant, licet hac in præparatione virtus nimis excitans ferri ab adjecto acido vegetabili castretur, ægrotis maxime sensibilibus debilibusque sæpe perparum conducit. Relate ad victum, quem chloroticis suadeo foeminis, curam omnem impendo, ut animalis quidem magisque nutriens porriga-

tur : sed cavere interim oportet, ne ventriculo debiliori nutrimenta ejusdem vires superantia, exhibeantur ; nam ut aliquis a cibo corroberetur, non solummodo necesse est ut alimenta assumat, sed etiam ut ipsa digerat ac in bonum convertat chilum ; quæ res, lippis & tonforibus nota, *Brunonem*, quidquid obijciant ejusdem adversarii, latere non potuit. Quoad corporis exercitationem, ad perfectam chlorosis curationem obtinendam, quam maxime necessariam, a nimio ejusdem gradu pariter sensim sensimque ad majorem ascendendum est. Medici non pauci chloroticarum stimuli perferrendi incapacitatem observantes, veramque hujus phænomeni causam ignorantes, ad diathesis phlogisticæ præsentiam præmature concludunt, atque antiphlogistica auxilia hac ex ratione adhibendo, morbi causam quotidie longe adaugent.

Pfora. Sex ægrotantes, qui pfora laborabant, cito, sepositis quibuscunque demum remediis internis, ac nonnisi topicis adhibitis auxiliis, sanavi. Est enim pfora, proprie sic dicta atque legitima, cutis solius, ab insecto (acaro exulcerante L.) irritatæ, vitium, quam scilicet *Cestonii* *) primum, dein *Redii* **),

---

*) *Giacinto Cestoni*, Lettera al Signor *Antonio Vallisnieri*. Vide opere di *Francesco Redi*,

**) *Ibidem*.

experientia confirmatam sententiam, Illustris *Wchmannus* *), quem summi in rebus medicis facio, novis cum argumentis meridiana luce clarius comprobavit. Non negaverim plures dari ad pellem humanam ægritudines, quibus hanc usque ad diem *psoræ* nomen impositum fuit, quæ tamen cutis mala non ab infecto prædicto, sed vel a totius systematis, vel a solius cutis aut imbecillitate, aut forsitan & nimio vigore, generantur. Impetigines vero istæ, licet adspectu *psoræ* admodum similes, cum eadem tamen, quod indolem prorsus alienam ostendant, ac diversa sibi postulent auxilia, nullo pacto confundendæ sunt. Nec etenim hic de nominibus, utpote de re exigui satis momenti, disputatur, quin distinctio, de qua agitur, ad lectulum ægrotantium medentes omnino dirigere debeat. Morbis singuli non minus, quam illi, qui cutem occupant, relate ad causas, minime vero respectu ad symptomata, dividendi sunt. *Vere scire est per causas scire*; hæc divi *Baconis* est sententia. Impetiginum doctrina non ob aliam forsitan rationem tantis in tenebris hucusque sepulta jacuit, jacetque adhucdum, quam quod medici, qui hanc artis partem tractavere,

---

*) Aetiologie der Krätze.

cutaneorum morborum externum habitum unice fere considerantes, tot distinctas impetiginum species, quot distincta phænomena in conspectum veniebant, admiserint. Si impetigines, ut singuli alii morbi, in *locales* atque *communes* divisæ fuissent, certe in praxi non tam sæpe, illæ quæ e totius systematis vitio propullulant, topicis tantum, atque illæ, quibus causa localis ansam porrexit, internis remediis, pertractarentur. Ipsa pfora luculentissimum ultimæ sententiæ præbet exemplum. Quamplurimi clinici ad hanc ægritudinem curandam, purgantia, atque decocta varia, *sanguinem*, ut putant, *purificantia*, vel quod adhuc magis delicatulis eorum auriculis arridet, *sanguinem dulcificantia*, porrigunt. Ego vero, aliorum patrisque ipsius exemplum sequens, in pfora legitima, dummodo cum alio communi morbo non incedat, remedia tantum topica, præsertim vero *sulphur*, vel *balnea tepida cum hepate sulphuris*, aut *mercurium sublimatum corrosivum in aqua calcis solutum*, exterius adhibeo.

Paucis nunc, quid de *pforæ retropulsione* cogitem, ingenue dicam. Si pediculi, crinones, pulices, alique hujus generis hospites, sub remediorum topicorum usu nunquam reprimantur, vel ad interiora deponantur; cur

hoc relate ad infectum quod pforam generat, timendum esse somnias? Remedia quæ hinc inde incaute ab inexpertis contra pforam adhibentur, possunt utique plura haud exigua generare mala, quæ tamen neutiquam retro-pulsioni impetiginis adscribenda sunt. Si e. gr. mercurium in pfora ita adhibueris, ut cutis morbo sanato, alter, ptyalismus scilicet, in conspectum venerit, an tunc salivationem istam pforæ retropulsæ & ad glandulam parotidæam depositæ effectum esse, dicas? Ast vero, cur aliter hoc phænomenon explicandum, esse credis, quando aliud quodcunque remedium, alia sibi propria incommoda procreat, aut si alterius, & ex causa interna venientis impetiginis species, pforæ adspectu tantum similis, ac si localis esset morbus, cum topicis pharmacis incaute vel importune tractata fuerit?

Porrigio. Duodecim annorum, alias sanissima, puella, totum corpus porrigine coopertum præseferbat. Omnibus ad trutinam revocatis, morbum ad vitia cutis localia pertinere invenimus. Sepositis hinc singulis remediis internis, balnea tepida sub initio, dein vero oleum olivarum, quo totum sibi corpus cum ipso illiniret, tanto cum fructu adhibui-

mus, ut ægrota quamoptime sanata clinicum institutum deferere potuerit. *)

Hæc sunt, quæ paucorum mensium spatium in clinico Instituto Ticinensi, curæ meæ commisso, potui observare. Ingenue saltem exposita fuerunt omnia, & ipse morborum, quos pertractavi, eventus, poterit, ni fallor, quemcunque de methodi adhibitæ præstantia convincere.

---

*) D. Doctor *Alfieri* Mediolanensis huic ægroto adstitit.

Explicatio Tabulæ æneæ,
Pericardium exhibentis, cujus ca-
vas cordis expers, videbatur.

a Aa. Pars pericardii anterior, undique a
posteriori recisa, & elevata.

CC. Pericardii pars posterior.

***** Interna pericardii superficies.

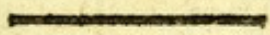
bBbB. Linea fere semicircularis, limites
cordis, quod a pseudomembrana
obtegitur, denotans.

B. Cor ipsum parumper elevatum, an-
teriora versus a pseudomembrana
obtectum, ad posteriores vero cum
pericardio arcte concretum.

---

*Errata.**Corrige.*

Pag. i. l. 1. Imtio.	— Initio.
— 2. l. 16. Confido	— confido.
— 2. l. 19. omnibus	— omnibus.
— 8. l. 22. Praeficitur	— Praeficitur
— 25. l. 7. adsectorum	— adsectorum.
— 33. l. 21. praedicits	— praedictis.
— 35. l. 7. creatur	— arcetur
— 36. l. 13. adsectiones	— adiectiones
— 87. l. 1. curatione	— (deleatur)
— 42. l. 19. fit	— fit
— 44. l. 25. actionem illorum remediorum ex- citantium perferre ne- queat;	— Actionem illorum remedio- rum excitantium, quae ali- qua digestionem indigent, perferre, nequeat;
— 68. l. 2. Ne tamen cuidam virtus excitans	— ne tamen cuidam virtutem excitantem
— 75. l. 3. ingenne	— ingenue.
— 87. l. 14. marcotici	— narcotici.
— 88. l. 1. nquieta	— inquieta.
— 106. l. 15. bachia	— brachia
— 110. l. 10. subsultas	— subsultus
— 114. l. 16. unc. di- midia	— unciam dimidiam conceda- tur;

Contents

Introduction	1
Chapter I	10
Chapter II	20
Chapter III	30
Chapter IV	40
Chapter V	50
Chapter VI	60
Chapter VII	70
Chapter VIII	80
Chapter IX	90
Chapter X	100
Chapter XI	110
Chapter XII	120
Chapter XIII	130
Chapter XIV	140
Chapter XV	150
Chapter XVI	160
Chapter XVII	170
Chapter XVIII	180
Chapter XIX	190
Chapter XX	200
Chapter XXI	210
Chapter XXII	220
Chapter XXIII	230
Chapter XXIV	240
Chapter XXV	250
Chapter XXVI	260
Chapter XXVII	270
Chapter XXVIII	280
Chapter XXIX	290
Chapter XXX	300
Chapter XXXI	310
Chapter XXXII	320
Chapter XXXIII	330
Chapter XXXIV	340
Chapter XXXV	350
Chapter XXXVI	360
Chapter XXXVII	370
Chapter XXXVIII	380
Chapter XXXIX	390
Chapter XL	400
Chapter XLI	410
Chapter XLII	420
Chapter XLIII	430
Chapter XLIV	440
Chapter XLV	450
Chapter XLVI	460
Chapter XLVII	470
Chapter XLVIII	480
Chapter XLIX	490
Chapter L	500
Chapter LI	510
Chapter LII	520
Chapter LIII	530
Chapter LIV	540
Chapter LV	550
Chapter LVI	560
Chapter LVII	570
Chapter LVIII	580
Chapter LIX	590
Chapter LX	600
Chapter LXI	610
Chapter LXII	620
Chapter LXIII	630
Chapter LXIV	640
Chapter LXV	650
Chapter LXVI	660
Chapter LXVII	670
Chapter LXVIII	680
Chapter LXIX	690
Chapter LXX	700
Chapter LXXI	710
Chapter LXXII	720
Chapter LXXIII	730
Chapter LXXIV	740
Chapter LXXV	750
Chapter LXXVI	760
Chapter LXXVII	770
Chapter LXXVIII	780
Chapter LXXIX	790
Chapter LXXX	800
Chapter LXXXI	810
Chapter LXXXII	820
Chapter LXXXIII	830
Chapter LXXXIV	840
Chapter LXXXV	850
Chapter LXXXVI	860
Chapter LXXXVII	870
Chapter LXXXVIII	880
Chapter LXXXIX	890
Chapter LXXXX	900
Chapter LXXXXI	910
Chapter LXXXXII	920
Chapter LXXXXIII	930
Chapter LXXXXIV	940
Chapter LXXXXV	950
Chapter LXXXXVI	960
Chapter LXXXXVII	970
Chapter LXXXXVIII	980
Chapter LXXXXIX	990
Chapter LXXXXX	1000

J a n u a r i u s.

	<i>Coelum.</i>	<i>Pluvia, nix etc.</i>	<i>Ventus.</i>	<i>Barom. status.</i>	<i>Thermom. status.</i>	<i>Hygrom. status.</i>
I.	Ut plurimum seren., hinc inde parum nubulosum, aliqua nebula, attamen parum durans.	Nulla nix, neque pluvia.	Nullus.	A poll. 28. ita ascendit, ut die 4. ad poll. 28. lin. 7. $\frac{1}{2}$ sit. Die 7. est ad p. 28. circiter, sed vespere redit ad p. 28. lin. 3. postea oscillat circa 28. p. l. 2. & 27. p. l. 10.	Quasi semper sub 0. & constanter a die 2. usque ad 8. Nocte 3. 4. 5. maximum gel. 8. 10. 11. grad. sub 0. Die 6. ita ascendit, ut diebus 9. & 10. habeantur in die grad. 1. 2. super 0. Noctu 1. 2. 3. sub 0, & nihil amplius.	Primis diebus siccum, postea humidum.
II.	Usque ad 14. ferenum.	Die 15. nix continua, 16. fere cont. & 17. aequal. modo, sed hac ipsa die seren. reddit: reliquis 4 diebus modo ser. modo neb. & modo alta nebula cum aliqua nive: die 19. nix copiosior.	Diebus 11. & 12. leviss. ventus a Ponente & mane 13. vehemens ventus ab Oriente.	A poll. 28. descendit ad p. 27. lin. 8. circiter.	Per singulos dies & quavis hora sub 0: & saepe 4. 5. 6. grad. sub 0. circa dimidiam noctem.	Potius siccum.
III.	Frequentius cooperitum & nebulae frequentiores, nunc altae, nunc infimae.	Die 23. pauca nix congelata & bruma a 10. antemerid. usque ad vespere. Die 24. nix copiosa, remittit post merid. Die 27. aliquantisper nivis; dies sequentes ut plurimum nebul.	Die 24. ventus aliquis.	A p. 27. l. 8. circiter descendit die 24. ad p. 27. l. 4. die 26. ascendit ad p. 28. lin. 2. denuo die 29. descendit ad p. 27. l. 3. $\frac{1}{2}$, & a die 30. ascendit usque ad p. 28. lin. 4.	Semper sub 0. & diebus 25. 26. grad. 5. 6. sub 0. Solummodo die 28. nonnullae horae gelu. Die 31. gel. crescit, & thermom. descendit 7. & 8. circiter grad. sub 0.	Inter humidum & siccum. Diebus 24. 25. siccum: sequentibus humidum, humidius, humidissimum.

F e b r u a r i u s .

	<i>Coelum.</i>	<i>Pluvia, nix etc.</i>	<i>Ventus.</i>	<i>Baromet. status.</i>	<i>Thermom. status.</i>	<i>Hygrom. status.</i>
I.	Primis 3 diebus femicoopertum. Die 6. 7. tantisper nebulo. 8. 9. inter ferem. & neb. 10. coopertum : reliquis diebus tranquillum.	Die 4. nix fat copiosa per 4 horas 7ma mane levis pluvia femigel. gel. solvi incipit; a vesp. usque ad mediam noctem nix copiosa : gel. solvitur. Die 10. bruma & levis pluvia.	Nullus.	A pol. 28. l. 2. sensim descendit ad p. 27. l. 8. die 3. vesp. descendit ad p. 27. l. 11. est vesp. die 4. & ad p. 28. 1½ mane 5. & 28. 2½ vespere : diebus sequentibus descendit usque ad p. 27. 10½ die 8. e 9. 10. ascendit ad poll. 28. l. 2. circiter.	Usque ad diem 5. summum frigus cum sit in die semper 4. grad. sub 0. & dimidia nocte 5. 6. Die 6ta est in 0. circiter : 7. in + 1 grad. etiam noctu & gel. solvitur : sic res fere se habet diebus 8. 9. 10.	Semper ad humid., humidius, & humidissimum.
II.	Raro ferem. Omnino ferem. diebus 16. 17. Plerumque tranquillum. Reliquis diebus modo nubes, modo nebula.	Hac periodo modo bruma, modo non magna pluvia : die 18. minuta & spissa nix. Vesp. 19. rursus nix : 20. bruma, pluvia insimul & nix, & gelu solvitur.	Die 17. vehementissimus ventus ab Oriente.	Usque ad totum 14. semper sub p. 28. inter 27. 10. & 27. 8. Vespere die 15. ascendit ad p. 28. 4. & die 16. augetur usque ad p. 28. 6½. sequentibus inde diebus celeriter descendit.	1. 2. 3. 4. grad. supra 0. etiam nocte, si excipias illam diei 17. ad 18. qua iterum gelat.	Ut supra.
III.	Usque ad 23. varium & turbatum : 24. coopertum, a meridie ferem. 26. 27. coopertum & 27.	Mane 23 pluvia cum nive & maxima gel solutione : inde bruma : nocte 24. pluvia : 25. nebula : 26. levis pluvia cum interceptis nivis particulis usque ad summam noctem : 28. bruma & levis pluvia.	Nullus.	A die 23. ad totum 26. descendit ap. 27. l. 11. circiter ad p. 24. 5. inde paulatim die 23. elevatur ad p. 27. l. 7.	Nocte diei 24. ad 25. gel. reliquis noctibus 20. In die erat 1. usque ad 4. grad. supra 0.	Idem.

Martius.

	<i>Coelum.</i>	<i>Pluvia, nix etc.</i>	<i>Ventus.</i>	<i>Barom. status.</i>	<i>Thermom. status.</i>	<i>Hygrom. status.</i>
I.	Ut plurimum seren. & excepta die 6. Raro alta nebula.	Solummodo die 6ta lenissima pluvia.	Die 8. non exiguus ventus ab Occid.	A. p. 27. l. 7½ circiter ascendit usque ad 28. 2. die 4. diebus 5. 6. 7. descendit usque ad 27. 10. circiter diebus 8. 9. tantisper extollitur usque ad 28. & oscillat 1. aut 2. lin. sub.	Die 3. 4. 5. grad., noctu 1. 2. Mane 4. ad 5. gel. quod non perdurat. Die 6. majus frigus, ac in præcedentibus; idest 3. grad. sub 0. etiam post meridiem.	Mediocre humidum; tempus siccus absque abundantia nivis solutione. Die 10. Martii circiter nulla aderat nix.
II.	11. 12. nunc seren. nunc tectum nebul. alta: 20. seren. sed cum aliquibus nebul., nec non alta neb.	Toto die 13. bruma & exilis pluvia: toto 14. bruma, inde seren. 15. post ventum copiosa pluv. usque ad dimid. noct. Toto 16. bruma & levis pluv. 17. fortior summo mane, postea bruma; 18. idem.	Die 15. fortis ventus spirans ab Orient. 17. ad vesper. ventus (seiroc.) 19. ventus.	Usque ad diem 15. parum variat a p. 27. l. 7. ad p. 27. 9. 21. oscillans diebus 16. 17. oscillat circa p. 27. 10. vesper. 17. descendit ad 27. 4. ½ 18. 19. 20. ascendit semper usque ad p. 28. l. 4. circiter.	In die 5. 6. 7. grad. noctu 3. 4. nocte 17. qua fuit ventus, 8 gr.	Humidum, præsertim post diem 12. 14. aer calid. & humid. die 19. siccum per aliquot horas.
III.	Summopere variat, modo seren., modo nebul.	Leves pluviae. Die 30. turbo ab occid. cum tonitru, & aliqua exili grandine; inde pluvia: 31. novum turbinem minatur meridie: ad vesper. levis interrupta pluvia.	Leves ventus.	A die 21. ad 23. a poll. 28. l. 4. descendit ad p. 27. l. 11. inde ascendit, & descendit usque ad diem 28. & 27. circiter.	Primis diebus 6. in 7. grad in die, 5. circiter ad dimidiam noctem; deinde 8. in 0. in die, 6. in 8. circa mediam noctem: matutinis horis frigus.	Diebus 21. & 22. inter humid. & siccum; sequentibus diebus humidus: vesper. 30 humidissimum post turbinem: 31. inter humid. & siccum.

1111

1111

1111

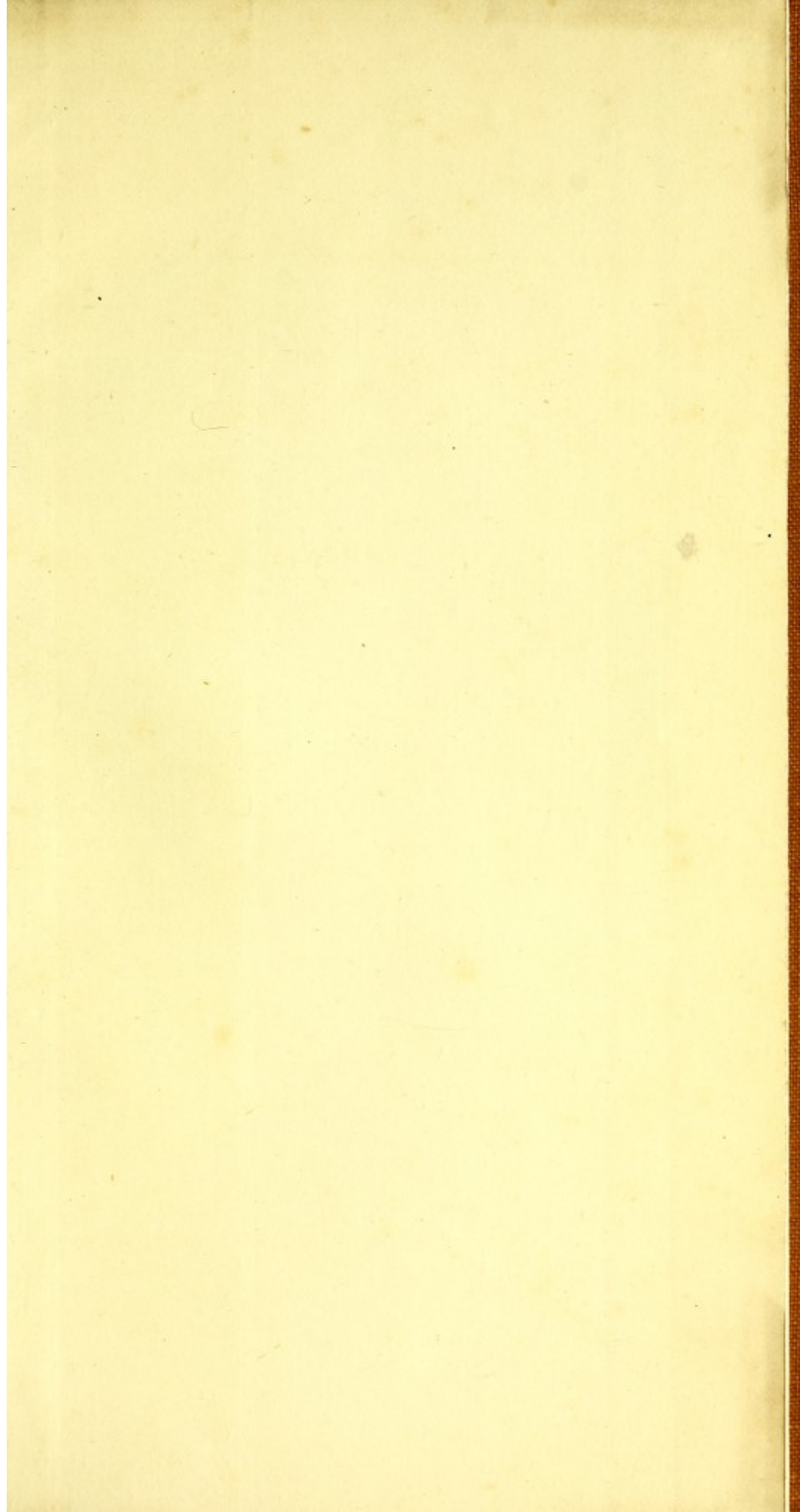
1111

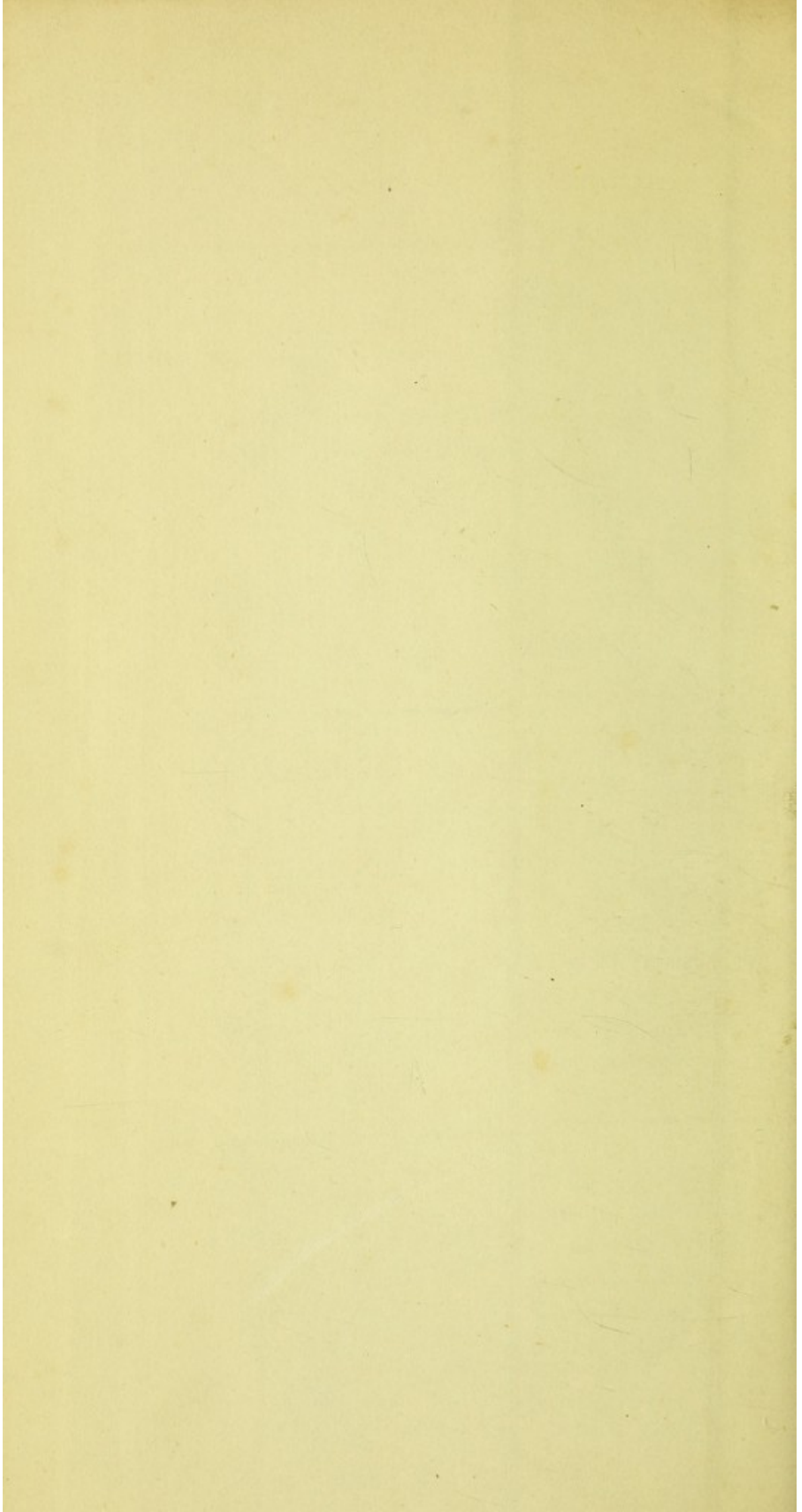
1111

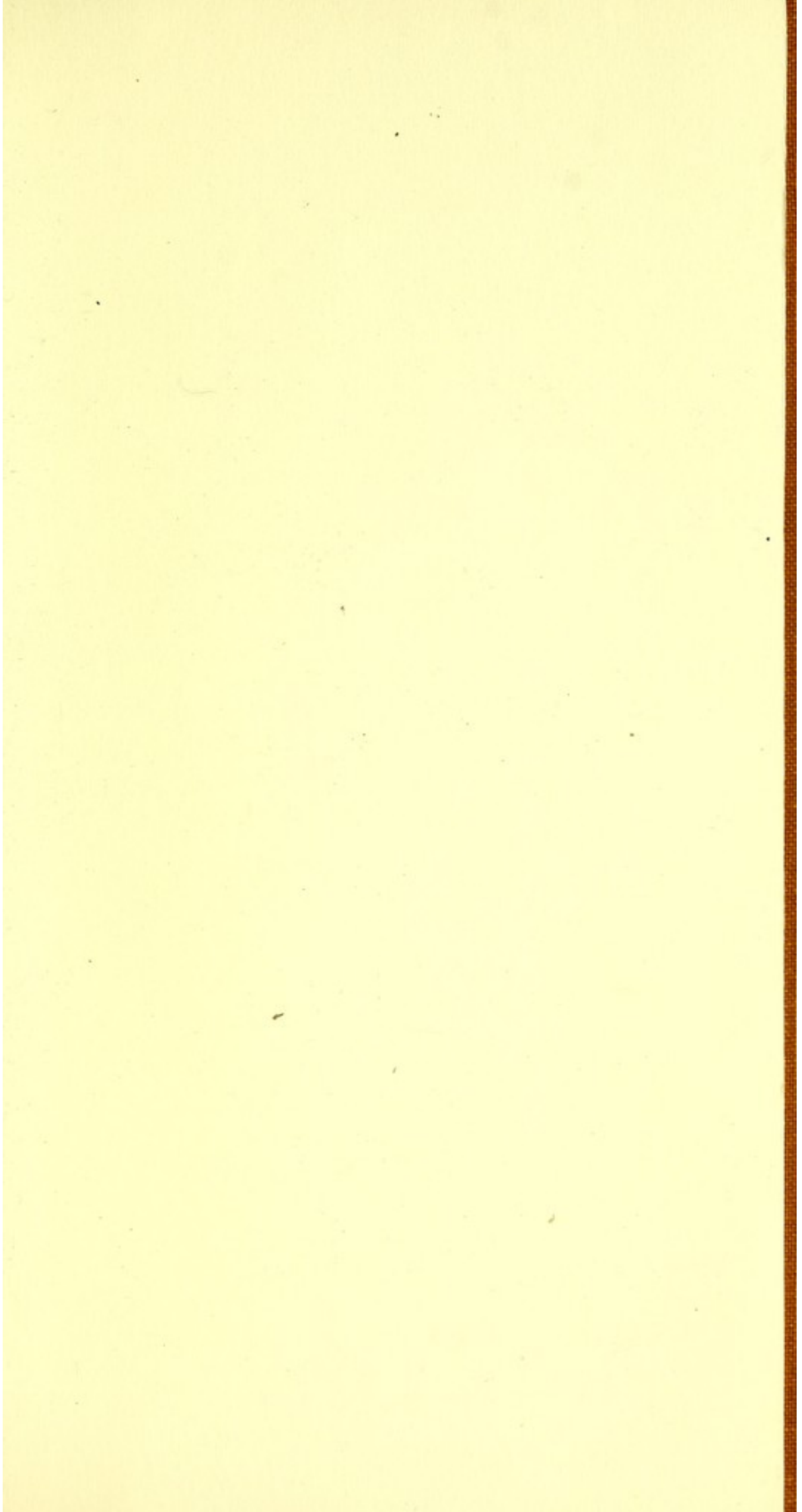
1111

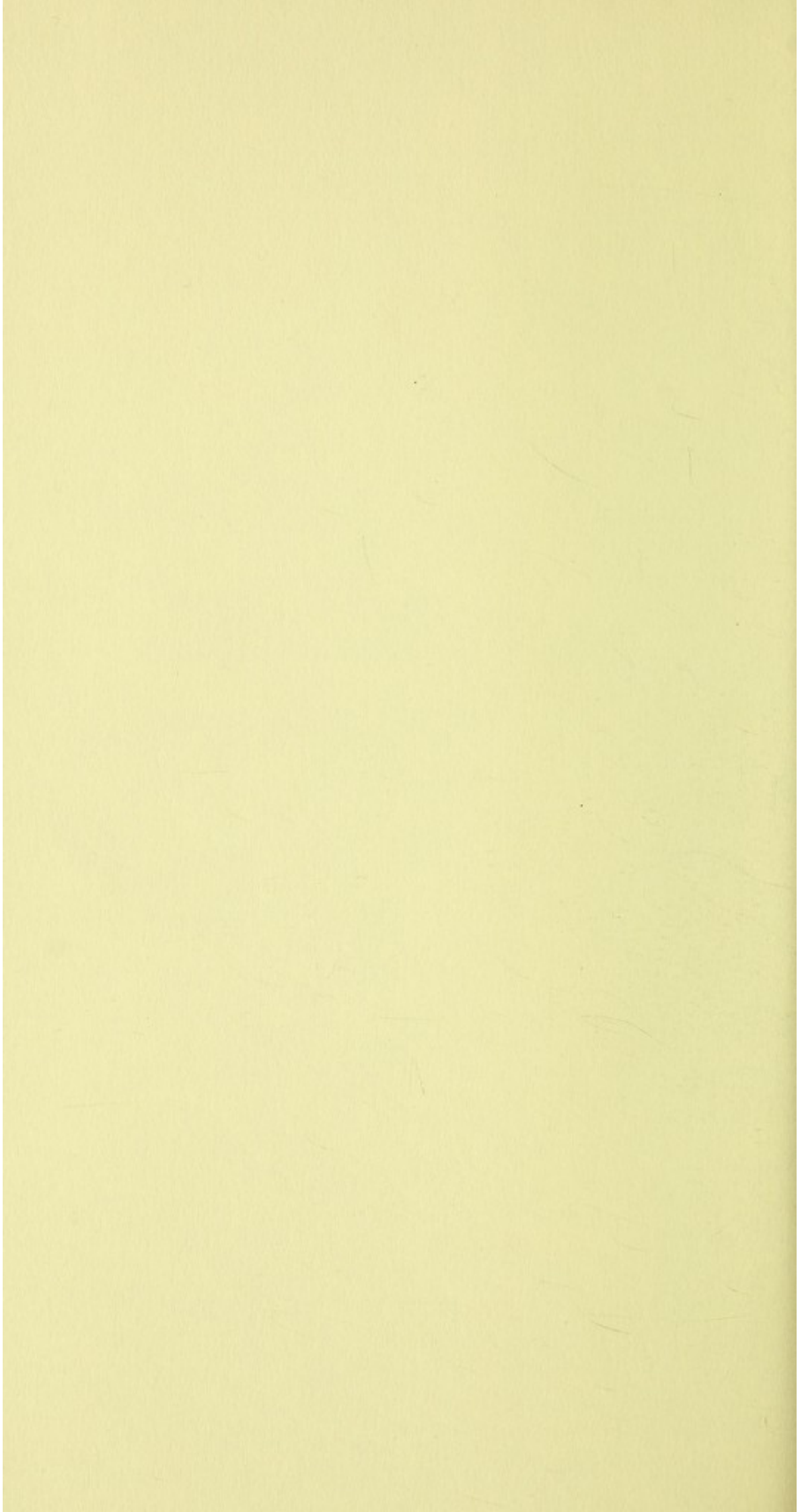
1111

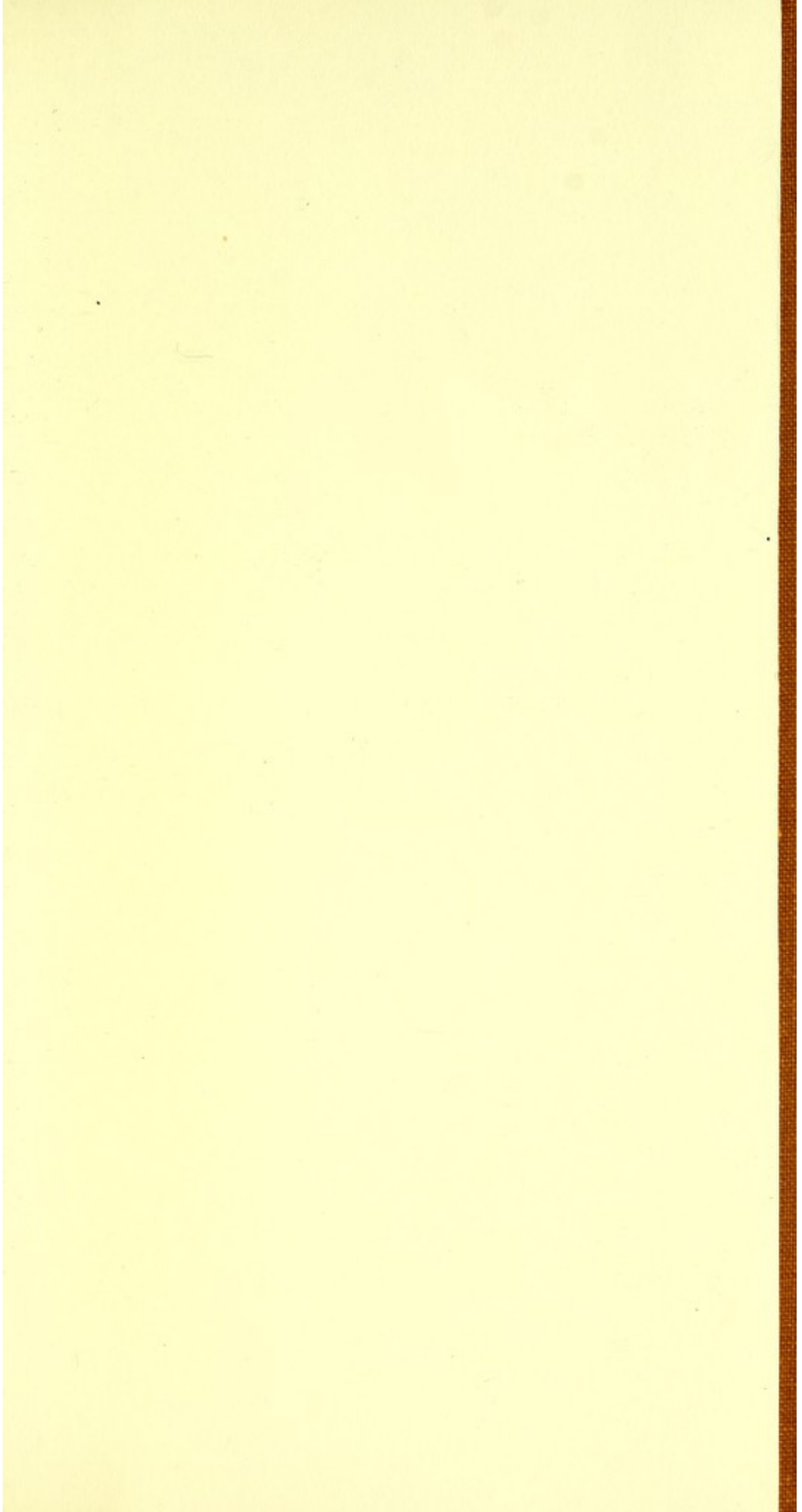
1111

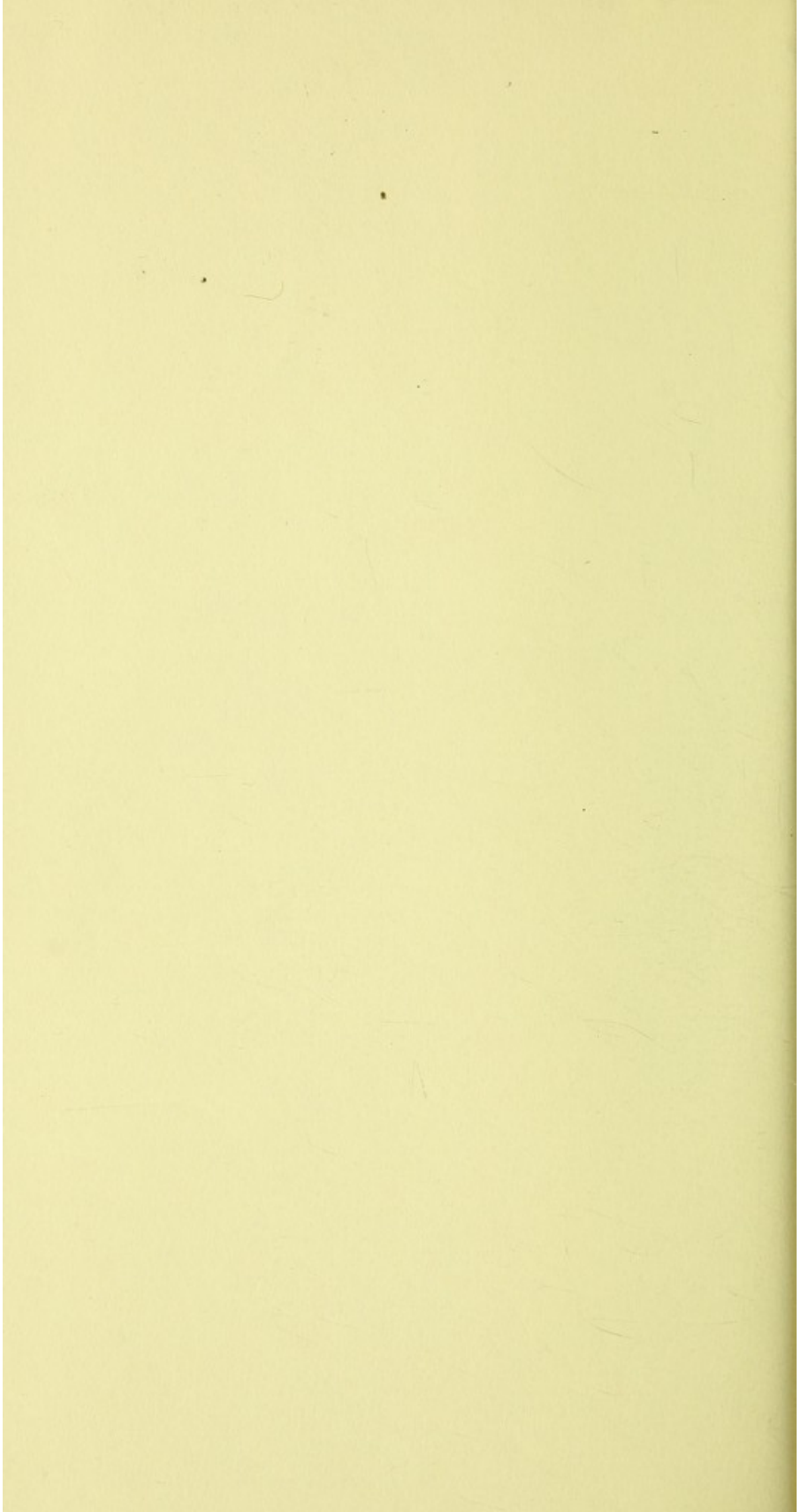

14. 11. 1980

